

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

3

2014

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

3(61)'2014

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор
Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК

С.А. БАЛЮК

А.В. БАЛЯН

М.І. БАЩЕНКО

С.А. ВОЛОДІН

І.В. ГРИНИК

В.М. ЖУК

О.М. ЖУКОРСЬКИЙ

А.С. ЗАРИШНЯК

І.І. ІБАТУЛЛІН

Ш.І. ІБАТУЛЛІН

О.О. ІВАЩЕНКО

Г.М. КАЛЕТНИК

Ю.О. ЛУПЕНКО

М.С. МАНДИГРА

Д.О. МЕЛЬНИЧУК

М.Д. МЕЛЬНИЧУК

В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

С.М. РИЖУК

М.В. РОЇК

О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief

Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief

V. VERGUNOV

Responsible secretary

O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK

S. BALYUK

A. BALYAN

M. BASCHENKO

S. VOLODIN

I. GRYNYK

V. ZHUK

O. ZHUKORSKIY

A. ZARYSHNYAK

I. IBATULLIN

SH. IBATULLIN

O. IVASHCHENKO

G. KALETNIK

Yu. LUPENKO

M. MANDYGRA

D. MELNYCHUCK

M. MELNYCHUK

V. PETRYCHENKO

S. RYZHUK

M. ROYIK

O. FURDYCHKO

Київ
2014

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

3(61)'2014

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

ШЕЛЕПОВ В.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.

Редактор
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
ШЕЛЕПОВ В.В.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.09.2014 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 18,57.

Друк ФОП Корзун Д.Ю.
вул. 600-річчя, 21, м. Вінниця, 21027,
тел.: (0432) 69-67-69, 60-30-00.

© ННСГБ НААН, 2014
© Державне видавництво
“Аграрна наука” НААН,
оригінал-макет, 2014

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	11
Ґрунтознавство	14
Агротехніка	18
Сільськогосподарська меліорація	22
Добрива	25
Охорона природи. Сталий розвиток.	27
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	30
Біотехнологія	33
Рослинництво	35
Загальні питання	35
Хлібні злаки. Зернові культури	37
Кормові культури	41
Технічні культури	44
Садівництво. Плодівництво	47
Овочівництво. Городництво	50
Декоративні культури. Квітництво	54
Тваринництво	55
Загальні питання	55
Конярство	56
ВРХ. Скотарство	58
Вівчарство. Козівництво	61
Свинарство	63
Птахівництво	67
Домашні кролі. Хутрові звірі	70
Бджільництво. Шовківництво	71
Рибне господарство. Аквакультура	74
Ветеринарія	77
Харчова і переробна промисловість.	81
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	84
Авторський показник	88
Алфавітно-предметний показник	91
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	98
Список скорочень і аббревіатур	100
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2014)	101

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	7
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	11
Soil Science	14
Cultivation Technique	18
Agricultural Irrigation	22
Fertilizers	25
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	27
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	30
Biotechnology	33
Plant Cultivation	35
General Issues	35
Food Grains. Cereals	37
Forage Plants	41
Industrial Crops	44
Horticulture. Fruit-Growing	47
Vegeculture	50
Decorative Cultures. Flower Growing	54
Animal Breeding	55
General Issues	55
Horse-breeding	56
General Livestock. Cattle	58
Sheep-breeding	61
Pig-breeding	63
Poultry-keeping	67
Rabbit-breeding. Fur-farming	70
Bee-keeping. Sericulture	71
Fish-breeding. Aquaculture	74
Veterinary Medicine	77
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	81
Forestry	84
Author Index	88
Subject Index	91
Used Periodical and Serials Publications Index	98
Abbreviation List	100
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2014)	101

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне Ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬКА
БІБЛІОТЕКА НААН**
вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ
ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**
вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 263-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 581.2:632.9(092)“Пересипкін”

2014.3.1. ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА ВОЛОДИМИРА ФЕДОРОВИЧА ПЕРЕСИПКИНА / Кирик М.М., Антоненко О.Ф., Марков І.Л., Піковський М.Й. // Карантин і захист рослин. — 2014. — № 8. — С. 15–17. — Бібліогр.: 7 назв.

Пересипкін В.Ф., академік, фітопатолог, наукова школа, с.-г. академія.

Висвітлено життєвий і творчий шлях видатного вченого-фітопатолога, лауреата Державних премій, доктора біологічних наук, професора, заслуженого діяча науки, академіка НААН В.Ф. Пересипкіна. Народився він у 1914 р. в с. Лихачеве на Харківщині, закінчив Харківський СГІ (1936 р.), де розпочав свою наукову діяльність під керівництвом професора Т. Страхова — вивчення дезінфекції насіння льону. У період Великої Вітчизняної війни знаходився у діючих військах, за що В.Ф. Пересипкіна було нагороджено багатьма орденами й медалями. Після війни розпочав наукову діяльність в Уманському СГІ — спочатку заступником директора з наукової роботи (1946–1947 рр.), а згодом — директором (1947–1952 рр.). У 1952 р. В.Ф. Пересипкіна призначають директором Київського СГІ і обирають завідувачем кафедри фітопатології. Працюючи директором ін-ту, він став ініціатором об'єднання СГІ з Лісогосподарським ін-том і на їх базі створення Української с.-г. академії. У 1954 р. він виконує обов'язки ректора УСГА, захищає докторську дисертацію (1956 р.), призначається проректором з наукової роботи УСГА і завідувачем кафедри фітопатології (1956–1960 рр.), 1962–1968 рр. — ректор УСГА; 1972–1987 рр. — завідувач кафедри фітопатології; 1987–1999 рр. — професор кафедри. У 1968–1972 рр. В.Ф. Пересипкін був головним ученим секретарем ВАСГНІЛ, а в 1969–1972 рр. — головою Південного відділення ВАСГНІЛ. Вагомі здобутки В.Ф. Пересипкіна також у його науковій школі, яка почала діяти у 1963 р., з вивчення хвороб с.-г. рослин і створення стійких сортів пшениці й ріпаку. За період функціонування школи В.Ф. Пересипкіна одержано 20 авторських свідоцтв, у т.ч. 11 — на сорти, співробітники кафедри нагороджені чотирма золотими та трьома срібними медалями ВДНГ СРСР, опубліковано 350 наукових праць, у т.ч. 28 книг, захищено понад 70 кандидатських і 5 докторських дисертацій. Серед його учнів стали докторами й академіками: М.П. Лісовий, М.М. Кирик, М.С. Корнійчук та ін. Враховуючи внесок В.Ф. Пересипкіна у розвиток кафедри фітопатології і підготовку висококваліфікованих кадрів, ректор Національного аграрного університету наказом у 2005 р. присвоїв ім'я академіка В.Ф. Пересипкіна кафедрі фітопатології.

УДК 63:001.89:631.43:061.62(092)(477)

2014.3.2. В.В. ДОКУЧАЕВ И СТАНОВЛЕНИЕ ОТЕЧЕСТВЕННОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ОПЫТНОГО ДЕЛА КАК ОТРАСЛИ ЗНАНИЙ И ОРГАНИЗАЦИИ / Вергунов В.А. // Агрохимия і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 81. — С. 80–94. — Бібліогр.: 32 назв. Шифр 06 543702.

Докучаєв В.В., ґрунтознавство, дослідна справа, дослідні станції, академії галузевої.

На підставі історико-наукового аналізу доведено, що книга В. Докучаєва “Русский чернозём”, який у 2013 р. виповнилося 130 років від дня виходу, є світовою подією. Автор книги вперше виклав морфолого-генетичне утворення чорнозему, дав наукове поняття ґрунту, який природно змінюється під впливом води, повітря і різного роду організмів. Ці зміни визначають його склад, структуру й колір. Учений зробив багато відкриттів, які стали фундаментом не тільки для розвитку ґрунтознавства, але й усієї с.-г. дослідної справи як галузі знань та галузевого дослідництва. На підставі цих розробок науково-дослідні установи були розділені структурно на: дослідні станції, дослідні поля і господарства, показові гос-

подарства з підпорядкуванням Міністерству землеробства і державного майна з паритетним фінансуванням держави і зацікавлених. Паритет змінився на користь держави у 1912 р., установи стали фінансуватись на 3/4 за рахунок держави, а кількість їх різко збільшувалась (до 391 у 1917 р. проти 110 у 1912). Для перетворення їх у галузеву діяльність В.В. Докучаєв запропонував трициклічну модель галузевого дослідництва: інституціоналізаційну — через створення головних наукових інститутів, дослідницьку — через створення дослідних станцій для кожного регіону, чисто практичну — створення дослідних полів у районі. Він був не тільки вченим, а й педагогом і організатором с.-г. освіти. За В.В. Докучаєвим, підготовку фахівців для дослідництва й агрономів-землеробів потрібно проводити зонально і за рахунок держави. Докучаєвську трициклічну модель с.-г. дослідної справи доповнив його учень В. Вернадський створенням єдиного координаційного органу у вигляді галузевої Академії — початку ВАСГНІЛ (1929 р.), а згодом — ВУСГН (1931 р.). Зроблено висновок, що, враховуючи творчий внесок В.В. Докучаєва у розвиток с.-г. дослідної справи, 170-річчя від дня його народження слід відмітити не тільки в країнах СНД, а й на рівні Міжнародної Асамблеї.

УДК 63:001.892(091)(477)

2014.3.3. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПОСТУП СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ (до 130-річчя створення Полтавського дослідного поля): наук. доп. / Вергунов В.А.; НААН, ННСГБ. — К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. — 28 с. — Бібліогр.: 56 назв. Шифр 543345.

Дослідна справа, сільське господарство, періодизація розвитку сільського господарства, Полтавське дослідне поле.

Методом історико-наукового аналізу концептуально розкрито передумови появи, становлення і розвитку с.-г. дослідної справи як організації, що пов'язано з заснуванням Полтавського дослідного поля. Історичними дослідженнями автор умовно відтворив весь шлях зародження, становлення та розвитку с.-г. дослідної справи в Україні через відповідні складові: сільське господарство, агрономічну освіту і безпосереднє галузеве дослідництво. Розвиток сільського господарства автор умовно поділив на шість етапів: 1-й етап сягає від 400–300 тис. рр. до VI–VII ст. н.е.; 2-й — розпочався об'єднанням “Русі” з центром у Києві в VI–VII ст. н.е. і тривав до створення Золотої Орди в 1242 р. зі столицею Сарат-Бату на р. Волга; 3-й (1242–1650 рр.) — ведення сільського господарства за часи Галицько-Волинської Русі; 4-й — розпочався з царювання Петра I і проведених ним реформ і продовжувався до відміни кріпацтва; 5-й (1861–1917 рр.) — пов'язаний зі скасуванням кріпацтва і століпінською реформою; 6-й етап характеризується колективним сільським господарством з відповідним науково-освітнім забезпеченням його розвитку. Сьомий етап — сучасний стан ведення сільського господарства в Україні. Розвиток с.-г. освіти в Україні також умовно поділено на шість періодів, починаючи з безсистемної підготовки учнів і закінчуючи моментом здобуття державності Україною. Дослідна с.-г. справа вийшла з лона вищої галузевої освіти і умовно також поділена на шість періодів, починаючи зі створення Києво-Печерського яблуневого саду (1-й), Польової аптеки Малоросії (2-й), першої постійно діючої казенної дослідної установи в 1884 р. — Полтавського дослідного поля. Закінчується 6-й етап утворенням державності в Україні, пошуком інноваційної діяльності існуючих інститутів та дослідних станцій.

УДК 630*27:712.253:58:631.529(477.41)

2014.3.4. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДЕНДРОЛОГІЧНОЇ КОЛЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ “ОЛЕКСАНДРІЯ” НАН УКРАЇНИ / Рубіс В.Л., Галкін С.І., Бойко Н.С. // Науковий вісник Національного лісотехнічного

університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.4. — С. 139–148. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 543717.

Дендропарк “Олександрія”, дендрофлора, інтродукція рослин (етапи), таксономічний склад, колекції наукові.

Наведено історичний аналіз шляхів інтродукції деревних рослин в Україні. На підставі літературних і архівних джерел виявлено, що інтродукція рослин розпочалась зі створенням монастирських садів та княжицьких садів, маєтків з парками, які вперше були побудовані у XVI–XVII ст. у Підгірцях, Жовкві, Печері, Кростонополі, Вишнівці. Дендропарк “Олександрія” засновано у 1788 р. Садівники, які створювали парк, одними з перших в Україні залучили до паркових композицій рослини-інтродукції. Графи Браницькі подарували парку близько 50 видів рослин. Період від 1788 р. до 1917 р. був не тільки першим, а й найважливішим етапом інтродукції рослин у Дендропарк “Олександрія”. За цей час у парку нараховувалося понад 600 видів і форм декоративних рослин. Після 1917 р. насадження парку сильно постраждали і у 1927 р. їх було лише 103 види. У 1946 р. дендропарк “Олександрія” було зараховано до складу Академії наук УРСР. З цього часу розпочалися перші наукові дослідження з дендрології та інтродукції рослин. Для цього було створено колекційну ділянку з вивчення й розмноження інтродукованих рослин. Завдяки цьому інтродукційний фонд збільшено майже вдвічі — до 521 виду і гібрида. Сучасний таксономічний склад дендрофлори парку представлено двома відділами, 3 класами, 59 родинами, 148 родами та 607 видами. Зроблено висновок, що інтродукція деревних рослин парку “Олександрія” відбувалася у 3 етапи: 1-й — з часу заснування в 1788 р. до 1917 р.; 2-й — з 1917 р. по 1990 р., пов’язаний з підпорядкуванням установи Академії наук України; 3-й — з 1991 р. і дотепер. Сучасний видовий склад налічує 1218 одиниць різноманітних деревних і кущових рослин. Останні переважають деревні форми.

УДК 631.5:631.147(091)(574+477+470+571)“Моргун”

2014.3.5. ОПЫТ ФЁДОРА МОРГУНА ПО ВНЕДРЕНИЮ ПРИРОДНОГО ЗЕМЛЕДЕЛИЯ В КАЗАХСТАНЕ, УКРАИНЕ И РОССИИ / Моргун В.Ф. // Практичне природне землеробство: якість продукції, ефективність, перспективи: матеріали міжнар. семінару, 15 листоп. 2013 р. — Мелітополь, 2013. — С. 213–221. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 543709.

Моргун Ф. — першопроходець природного землеробства, цілинні землі, охорона природи, творчий шлях Ф. Моргуна.

Наведено творчий шлях Ф.Т. Моргуна — доктора с.-г. наук, першого Міністра екології СРСР, Героя Соціалістичної Праці, письменника, який присвятив все своє життя реалізації прогресивної ідеї — фізичної економії С. Подолінського, В. Вернадського, Н. Руденко та ін. і передового досвіду природного землеробства І. Овсинського, Т. Мальцева та ін. на практиці за широкомасштабного с.-г. виробництва у Казахстані, Україні і Росії. Першоцілинник, агроном Ф. Моргун за 11 років освоєння нових земель Північного Казахстану (1954–1965) пройшов шлях від директора радгоспу до начальника Управління сільського господарства цілинного краю. За цей час він добре вивчив досвід Т. Мальцева з ґрунтозахисного землеробства, фермерів Канади і США: на підставі цього розпочав широкомасштабне впровадження безполіцевої системи землеробства на нових землях Казахстану. Завдяки її впровадженню цілина одержала нове дихання — зупинено ерозію, знищено бур’яни. Це значно підвищило врожайність основної культури — пшениці. Крім Казахстану, Ф. Моргун на посаді завідувача сектору сільського господарства ЦК КПРС широко впроваджував ґрунтозахисне землеробство у Сибіру та Киргизькій РСР. У 1973 р. Ф. Моргуна обирають першим секретарем Полтавського обкому партії, де він також почав широко впроваджувати безполіцеву систему обробітку ґрунту, перебудову і благоустрій сіл, підтримку С. Антонця у запровадженні органічного землеробства. Наслідком цього стало покращання оцінки родючості ґрунту від 70,6 до 85,7 бала. У 1988 р. Ф. Моргуна призначають першим Міністром заново створеного Державного Комітету СРСР з охорони природи, де він проявив стійкий характер у справі збереження природи Кольського півострова, озера Байкал, Донбасу та ін. регіонів. Після виходу на пенсію Ф. Моргун стає радником губернатора спочатку Белгородщини, пізніше — Полтавщини, починає письменницьку діяльність з широкої пропаганди впровадження ґрунтозахисної системи землеробства та сис-

теми no-till. Закінчується нарис сподіванням, що ідеї і досвід Ф. Моргуна з природного землеробства нарешті буде “спіймано” в Україні, що збереже родючість наших ґрунтів.

УДК 631.6(091)(477.44)

2014.3.6. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МЕЛІОРАЦІЇ І ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА НА ВІННИЧЧИНІ (з нагоди відзначення 60-ї річниці з часу заснування Вінницького облводгоспу) / Гавриков Ю. // Водне господарство України. — 2014. — № 3. — С. 55–56.

Меліорація, угіддя земельні, меліоративно-гідротехнічні роботи.

Відмічено, що Вінницька обл. займає площу понад 26,5 тис. км² і знаходиться в басейнах трьох великих річок — Південного Бугу, Дністра і Дніпра. У заплавах цих річок у межах Вінниччини знаходиться близько 133 тис. га заболочених і перезволожених земельних угідь. Розвиток меліорації земель на Вінниччині розпочався у 1924 р. зі створення Київського відділення Української Державної меліоративно-будівельної контори “Укрдержмеліобудконт”, у зону діяльності якого входила Вінниччина. У 1926 р., у зв’язку з ліквідацією Київського відділення, було створено Вінницьку одиницю, яка розпочала проводити меліоративно-гідротехнічні роботи — зрошення та осушення земельних ділянок. З 1926 по 1940 р. на Вінниччині зрошення проводилось на площі 350 га та осушено земель 1200 га. У 1954 р. рішенням Вінницької облради було утворено Обласне управління водного господарства, яке до 1965 р. збільшило меліоративний фонд земель до 6,5 тис. га, у т.ч. 6,1 тис. га — осушених земель. Підйом меліорації на Вінниччині припав на 1966–1990 рр.: було створено трест “Вінницяводбуд” з 6-ма будівельними організаціями. Їх діяльність дала можливість збільшити площі меліорованих земель до 88 тис. га, на яких працювало 715 дощувальних машин. Протягом 60-ти років Вінницький Облводгосп ввів у експлуатацію 23,8 тис. га зрошуваних та 57,3 тис. га осушених угідь, уклав 51 тис. км закритого гончарного дренажу, побудував 1,7 тис. км відкритих осушувальних каналів. Інженерна інфраструктура на зрошуваних землях включає 72 насосні станції та 175 гідротехнічних споруд.

УДК 636.082.2:636.293.2(100+477)

2014.3.7. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУЙВОЛОВОДСТВА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ / Гузєєв Ю.В., Гончаренко І.В., Вінничук Д.Т. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 трав. 2014 р. / Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т. — Кам’янець-Поділ., 2014. — С. 12–14. Шифр 543787.

Буйволівництво (розвиток, досягнення, перспективи), тваринництво інтенсивне.

На підставі літературних джерел доведено, що буйволи (Б.) є найбільш перспективними для інтенсивного розвитку тваринництва. Вони мають високу плодючість (93–95%), живу масу у віці 14–18 місяців 400–450 кг з забійним виходом 53–55%, доброю якістю м’яса і шкіри. Якщо врахувати, що м’ясну продукцію можна отримувати за пасовищного утримання і споживання тваринами очерету, осок, кущової рослинності, відходів цукрового виробництва, то цінність Б., як виробників м’яса, значно зростає. Середня молочна продуктивність буйволиць сягає 1500–2000 кг, вміст жиру 7,5–11,5%, білка — 4–6%. Тривалість продуктивного догляття Б. перевищує 30 років, що забезпечує їх інтенсивне використання і в невеликих сімейних фермах. Загальна чисельність поголів’я Б. в усіх країнах світу становить близько 182 млн особин, що свідчить про достатній генетичний ресурс щодо формування нових порід і типів Б. Їх розводять у більшості країн Латинської Америки, Європи, Азії, Африки, у США, Китаї та інших. В Україні є лише одне господарство, де розводять Б. — ТОВ “Голосієво” Броварського р-ну (кількість Б. на 01.04.2014 р. становила 55 голів, з них 22 гол. — буйволиці). У невеликій кількості розводять Б. у Закарпатській обл. в особистих підсобних господарствах (близько 40 гол.). В умовах України Б. можна розводити в Херсонській, Одеській, Миколаївській та ін. областях, де є велика кількість водоймищ та заболочених ділянок землі з грубою рослинністю (очерет, осока, кущова рослинність), а також відходи пивоваріння та ін. На світовому ринку продукція Б. — сухе молоко, масло, сири, м’ясні та шкіра — мають високий та стабільний попит. Буйволи за

плодючістю, молочною продуктивністю, якістю молока та м'яса значно перевершують сучасні породи великої рогатої худоби і тому заслуговують широкого використання у сільському господарстві.

УДК 636.1:001(001)

2014.3.8. НАУКОВИЙ ДОРОБОК УЧЕНИХ У РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО КОНЯРСТВА ТА КІННОЗАВОДСТВА / НААН. Ін-т тваринництва; Купець В.В.; наук. ред. І.А. Іонов. — Х., 2014. — 168 с. — (Сер. Інститут тваринництва НААН в бібліографії, архівних та літературних джерелах. Кн. 5). — Бібліогр.: 105 назв. Шифр 543626.

Конярство, Інститут тваринництва, породи коней, наукові школи з конярства.

Висвітлено створення та розвиток Інституту тваринництва НААН, зокрема історію, здобутки та перспективні напрями діяльності вітчизняного конярства та кіннозаводства. Конярство в Україні завжди було галуззю загальнодержавного значення, функціональна спрямованість якої змінювалася залежно від розвитку соціально-економічних відносин. З архівних джерел виявлено, що період творчої активності вчених-конярів розпочався радянським періодом — з організації Всесоюзного НДІ конярства (1930), Української дослідної станції конярства (1931) та відділу конярства в Українському НДІ тваринництва Лісостепу та Полісся УРСР (1944). Перші зусилля вчених були спрямовані на вивчення ресурсів коней в Україні, інтенсифікацію методів селекції, удосконалення існуючих та виведення нових порід коней в умовах племінних господарств, лій та типів за основними селекційними ознаками для забезпечення конкурентоспроможності продукції галузі конярства на міжнародному рівні. Проаналізовано науковий спадок фундатора конярства — професора Д.А. Волкова та його школи шляхом вивчення анотованого бібліографічного списку з питань конярства в дисертаціях, захищених співробітниками Ін-ту тваринництва. Розглянуто історію та визначено періоди виведення двох вітчизняних порід коней — української верхової та Новоолександрівської ваговної. Зібрано й надано бібліографічні відомості про вчених-конярів, які працювали в установі протягом її функціонування.

УДК 636.2.033.082.2(091)(477.85)

2014.3.9. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ М'ЯСНОГО СИМЕНТАЛУ НА БУКОВИНІ УКРАЇНИ / Калинка А.К., Бучковська В.І., Саранчук І.І. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 трав. 2014 р. / Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т. — Кам'янець-Поділ., 2014. — С. 16–18. Шифр 543787.

Порода корів симентальська, історія створення породи, дослідна станція Чернівецька, м'ясне скотарство, Буковина.

Відмічено, що на території Буковини симентальська порода представлена кількома виробничими типами продуктивності: молочний, молочно-м'ясний, м'ясно-молочний. Вони були виведені наприкінці XIX — у першій половині XX ст. шляхом поглинального схрещування місцевої худоби (переважно сірої української породи) з плідниками симентальської породи із Швейцарії. Створені типи порід характеризуються крупністю, гармонійною будовою тіла, міцною конституцією та палевою і світло-палевою мастю. На початку 1980-х

років породи мали багату генеалогічну структуру — у господарствах Чернівецької обл. було понад 60 ліній, а у стадах племзаводів створено понад 200 ліній заводських родин. Проте на сьогоднішній день племінна база сименталів зменшилась. Чистопорідні стада малочисельні (близько 15 гол.). Науковцями Чернівецької державної с.-г. дослідної станції за останні 20 років створено симентальську породу м'ясного напрямку, яка характеризується високою продуктивністю, прискореною енергією росту, зокрема м'ясного напрямку. Жива маса телят у 7-міс. віці становить 195–225 кг. Новостворена порода м'ясного типу цінна у племінному і селекційному відношенні з виявленою природною комолістю.

УДК 636.4:061.62

2014.3.10. З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ПОЛТАВСЬКОГО ІНСТИТУТУ СВИНАРСТВА / Чехлатий О.М. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 трав. 2014 р. / Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т. — Кам'янець-Поділ., 2014. — С. 40–42. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543787.

Полтавський ін-т свинарства, історія, досягнення, вітчизняна війна.

Висвітлено історію створення і становлення Полтавського ін-ту свинарства як провідної наукової установи з питань розробки проблем теорії і практики ведення свинарства не тільки в Україні, а й за часів СРСР. Свинарство в Україні споконвіку вважалося національною галуззю с.-г. виробництва. Серед регіонів Полтавщина зарекомендувала себе як один із основних центрів розвитку галузі свинарства в Російській державі. Тому, коли постало питання щодо створення науково-дослідної установи зі свинарства в СРСР, ні у кого не виникло сумніву з приводу вибору місця її розташування — у Полтаві. Постановою Президії ВАСГНІЛ 1-го серпня 1930 р., на базі Українського ін-ту експериментальної зоотехнії, стаціонарно-виробничої бази “Старий хутір” і “Шведська могила”, Племгоспу ліній породи свиней у Яківцях було створено Всесоюзний НДІ свинарства (ІС). Організаційна структура ІС складалася з 12 відділів та лабораторій, бюро проектування та механізації свинарських господарств, бюро іноземного досвіду та бібліотеки. Перші наукові дослідження ІС були пов'язані з питаннями годівлі, зокрема дріжджуванням кормів. Особливу увагу приділяли вивченню використання зелених, соковитих і грубих кормів у годівлі свиней різних вікових і виробничих груп. Основні результати науково-дослідних робіт Ін-ту були опубліковані у 16 випусках наукових праць, 70 наукових брошурах і підручниках. Однак успішній роботі ІС перешкодила Велика Вітчизняна війна. Замість евакуації ІС, Нарком радгоспів СРСР фактично ліквідував його як самостійну установу, а науково-матеріальну частину передав Полтавському с.-г. ін-ту. Майже все майно залишилось на окупованій території, було піддано розграбуванню, псуванню і варварському знищенню. Після визволення Полтавщини від німецької окупації розпочався складний і тривалий період відновлення і становлення Ін-ту свинарства. Залишаючись єдиною в країні спеціалізованою установою зі свинарства, ІС був затверджений головним селекційним центром, на нього були покладені функції Всеоюзного координатора наукових досліджень з селекційно-племінної роботи у свинарстві колишнього СРСР. Цю роботу Інститут свинарства виконував до 1991 р.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 332.012.32(477)

2014.3.11. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ НАПРЯМКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОСТУПАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ / Лисюк О.В. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. — Полтава, 2014. — Вип. 1, т. 1. — С. 214–220. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 543631.

Власність приватна на землю, підприємницька діяльність, ресурси кредитні, земельні відносини, землевласник.

Зазначено, що з метою забезпечення успішного розвитку аграрного сектору економіки та ефективного розвитку інституту приватної власності на землі с.-г. призначення, слід створити такі економічні умови для суб'єкта підприємницької діяльності, які б давали йому можливість достатньо високими темпами розвивати матеріально-технічну базу шляхом залучення відносно дешевих кредитних ресурсів. Вся система земельних відносин має бути спрямована, у першу чергу, на створення сприятливих умов для господарюючого суб'єкта — с.-г. підприємця, а не лише власника землі. Втім, враховуючи специфіку перехідного до ринку земель с.-г. призначення періоду, коли передача землі в оренду виступає для землевласника чи не єдиним способом реалізації свого права приватної власності на цей ресурс, ігнорування або недостатня увага до його економічних інтересів може відчутно загальмувати процес включення землі до повноцінного економічного обороту з метою прискорення реформування галузі. Без ініціативи з боку власника землі проблема формування ефективних господарських структур у сільському господарстві навряд чи може бути вирішеною, принаймні в найближчий час.

УДК 332.1:338.45:621(477.7)

2014.3.12. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ: монографія / Лепьохіна. — Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. — 360 с. — Бібліогр.: 250 назв. Шифр 543290.

Машинобудування с.-г., інноваційна діяльність, виноградно-виноробне виробництво, технології ресурсоощадні.

Визначено теоретичну сутність і характеристики інновацій та інноваційної діяльності, управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва, а також проведено оцінку економічної ефективності інноваційної діяльності в сфері агропромислового виробництва регіону, запропоновано шляхи підвищення рівня інноваційного розвитку агропромислового виробництва. Пріоритетними напрямками розвитку інноваційної діяльності у виноградно-виноробному виробництві АР Крим слід вважати розробку ресурсоощадних технологій, удосконалення технологій промислового виробництва винограду і виноградної продукції, виведення високоврожайних і стійких до хвороб сортів, розробку технологій використання вторинних сировинних ресурсів виноробства. Формування й успішна реалізація інноваційної стратегії значною мірою залежить від можливостей повномасштабного її фінансування. Встановлено необхідність впровадження в аграрній сфері змішаної форми інвестиційного забезпечення інноваційних процесів, яка спроможна ефектно поєднати державні регулятори та інтереси інвесторів.

УДК 332.2.021.8

2014.3.13. СУЧАСНІ ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ НА СЕЛІ / Шарій Г.І. // Економіка АПК. — 2014. — № 4. — С. 12–17. — Бібліогр.: 11 назв.

Земельні відносини, відродження села, реформа земельна.

Проаналізовано сучасний стан розвитку земельних і аграрних відносин в Україні в поєднанні із соціально-економічним розвитком села. Визначено основні прорахунки при проведенні земельної й аграрної реформи за останні 20 років. Відродження села — процес не одномоментний, він важкий та складний як інституційно, так і адміністративно, але враховуючи значну політичну підтримку суспільства й об'єктивну необхідність, — економічно можливий і здійснений для України у реальному часі. Курс державної політики на кооперацію повинен бути прогресивною лінією розвитку АПК на найближчі п'ять років. Вказана політика має бути сформована організаційно-умовними інституціями, підкріплена нормами чинного законодавства і адміністративним ресурсом. Намічені й запропоновані нинішні та перспективні шляхи зміни аграрних і земельних реформ, активізації кооперативних форм розвитку аграрних структур, удосконалення земельного та податкового законодавства.

УДК 332.68:631.11

2014.3.14. РОЗВИТОК ОРЕНДНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: моно-

графія / Єрмаков О.Ю., Богач Л.В. — К., 2014. — 224 с. — Бібліогр.: 172 назви. Шифр 543228.

Орендні земельні відносини, формування аграрні, продукція рослинництва валова.

Розглянуто теоретичні, методологічні, методичні і практичні засади розвитку орендних земельних відносин (ОЗВ) с.-г. підприємств. Охарактеризовано сучасний стан і тенденції розвитку ОЗВ с.-г. підприємств. Викладено організаційно-економічну оцінку функціонування аграрних формувань на основі оренди с.-г. земель. Показано напрями вдосконалення ОЗВ с.-г. підприємств та механізму їх регулювання. Висвітлено організаційно-економічні засади оптимізації розмірів орендованих земель у с.-г. підприємствах. На прикладі ТОВ "Астра Агро" Васильківського р-ну Київської обл. встановлено можливість за рахунок застосування цього заходу збільшити у короткостроковій перспективі вихід валової продукції рослинництва на 55%.

УДК 338.43

2014.3.15. РОСЛИННИЦТВО УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ / Залізко В.Д. // Економіка АПК. — 2014. — № 5. — С. 21–29. — Бібліогр.: 15 назв.

Рослинництво, безпека продовольча, територія сільська, потенціал аграрний, управління державне.

Проведено комплексне дослідження виробництва продукції рослинництва України, деякі міжнародні порівняння, показано вплив галузі на рівень продовольчої безпеки та соціально-економічного розвитку сільських територій. Визначено перспективні шляхи розвитку галузі у довгостроковій перспективі за умови створення позитивного соціально-екологічного ефекту в умовах європейського вибору. Проаналізовано вплив виробництва продукції рослинництва на розвиток сільського господарства в контексті встановлення загроз продовольчої безпеки та соціально-економічному розвитку сільських територій. Здійснено системний аналіз динаміки частки всіх областей України у виробництві валової продукції рослинництва, починаючи з 1990 р. Наголошено на тому, що за умови ефективного державного управління, аграрного потенціалу України буде достатньо для забезпечення не тільки внутрішньої продовольчої безпеки, але й підтримки глобальної продовольчої безпеки.

УДК 338.43.01:658.26:316.334.55

2014.3.16. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ БІОМАСИ ДЛЯ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: монографія / Іванюк О.В. — Житомир, 2013. — 192 с. — Бібліогр.: 193 назви. Шифр 543792.

Біомаса (використання), енергозабезпечення, території сільські, системи локальні енергетичні, енергетичний баланс.

Досліджено теоретичні, методологічні та практичні аспекти використання біомаси для енергозабезпечення сільських територій. На основі систематизації вітчизняного та зарубіжного досвіду сформульовано методологічний підхід щодо посилення енергетичної безпеки сільських територій за допомогою створення локальних енергетичних систем, які базуються на використанні енергії біомаси та інших альтернативних економічно доцільних джерел енергії. Запропоновано методику альтернативної оцінки енергетичного потенціалу біомаси як однієї зі складових енергетичного балансу національного господарства, що передбачає вартісний вимір та гнучку реакцію щодо коливання цін і тарифів на традиційні енергоносії. Обґрунтовано роль та місце біоенергетичних систем у розвитку сільських територій, а також механізм реалізації біоенергетичної концепції в контексті функціонування локальних систем енергозабезпечення.

УДК 338.43:02.009.12

2014.3.17. ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: монографія / Заруцький І.Д. — Луганськ: Ноулідж, 2013. — 210 с. — Бібліогр.: 235 назв. Шифр 543483.

Інституційне середовище, конкурентоздатність, підприємство аграрне.

Розроблено методичні рекомендації щодо вдосконалення процедури оцінки впливу інституційного середовища на

рівень та перспективи конкурентоздатності аграрного підприємства. Проаналізовано існуючі підходи до визначення понять "інституційне середовище", "інститут" і "інституція"; виокремлено складові інституційного середовища, що зумовлюють характер впливу середовища на аграрні підприємства. Досліджено підходи до оцінювання конкурентоздатності аграрних підприємств. Розроблено чотирьохетапну процедуру комплексної оцінки конкурентоздатності аграрного підприємства на основі системи показників "Value Based Management", яка дає змогу виокремити вартісний вплив інституційного середовища на конкурентоздатність підприємства та визначає вплив ключових управлінських факторів на перспективу конкурентоздатності.

УДК 338.43:339.562

2014.3.18. ІМПОРТ АГРОПРОДОВОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАМІЩЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ВИРОБНИЦТВОМ / Кваша С.М., Власов В.І., Кривенко Н.В., Духницький Б.В. // Економіка АПК. — 2014. — № 5. — С. 11–21. — Бібліогр.: 27 назв.

Імпорт, імпортозаміщення, безпека продовольча, продовольчі товари.

Протягом останнього десятиліття обсяги імпорту в агропромисловому секторі України збільшилися від 851,8 у 1999 р. до 7519,8 млн дол. США у 2012 р. Певний вплив на зростання продовольчої безпеки держави відбувається внаслідок збільшення імпорту продовольства. За результатами аналізу динаміки обсягів імпорту виявлено групи товарів, імпортозалежність яких є вимушеною, але й об'єктивною, оскільки виробляти такі товари в Україні неможливо внаслідок природно-кліматичних умов. Поряд із цим продовжують залишатися великими за обсягами імпорту деякі групи товарів, виробництво яких було достатнім у минулі роки, але зменшилося внаслідок відсутності інвестицій або недостатньої конкурентоспроможності на внутрішньому продовольчому ринку. Проведено їхню класифікацію відповідно до можливостей поновлення національного виробництва й запропоновано способи імпортозаміщення, які передбачатимуть зниження рівня імпорту продовольчих товарів із 19 до 12% у загальному споживанні.

УДК 338.43:346:330.322

2014.3.19. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ДИВЕРСИФІКОВАНИХ КОРПОРАТИВНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ПРОДОВОЛЬНОЇ СФЕРИ: монографія / Добрянська Н.А. — Херсон: Гринь Д.С., 2013. — 370 с. — Бібліогр.: 372 назви. Шифр 543609.

Об'єднання диверсифіковані корпоративні, продовольча сфера, інвестиційна привабливість, механізм управління.

Розглянуто проблеми, пов'язані з формуванням організаційно-економічних механізмів управління діяльністю диверсифікованих корпоративних об'єднань (ДКО) продовольчої сфери. Розроблено методичні підходи до дослідження структури ДКО продовольчої сфери, запропоновано інструментарій економіко-статистичного аналізу умов і результатів виробничої діяльності таких об'єднань та концептуальну системно-логічну модель управління їх діяльністю, удосконалено його механізми, зокрема: механізм управління виробничим потоком, реструктуризації виробничої діяльності продовольчих корпорацій, управління якістю, підвищення інвестиційної привабливості диверсифікованих корпоративних об'єднань продовольчої сфери.

УДК 338.432:006.13

2014.3.20. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПРОДУКЦІЯ: ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ / Литвинов А.І. // Економіка АПК. — 2014. — № 6. — С. 23–30. — Бібліогр.: 42 назви.

Продукція с.-г., якість с.-г. продукції, стандартизація с.-г. продукції (якість), нормативні акти.

Розглянуто комплекс питань, пов'язаних із якістю та стандартизацією с.-г. продукції. Показано історичний розвиток цих питань, сучасний стан, основні ризики й шляхи їх мінімізації. Здійснено ретроспективний аналіз низки нормативних актів, що стосуються державних органів, у веденні яких знаходяться питання стандартизації продукції сільського господарства. Показано перспективи і напрями майбутньої гармонізації відповідних стандартів. Одержані висновки підтверджуються

результатами порівняльного аналізу окремих українських та іноземних стандартів якості с.-г. продукції. Для мінімізації ризиків пропонується запровадження систем контролю за якістю продукції. На державному рівні необхідно створити саморегульовальну організацію виробників, яка б могла взяти на себе координацію діяльності у сфері стандартизації та якості с.-г. продукції.

УДК 338.432:339.9

2014.3.21. ФОРМУВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ АГРОПРОМИСЛОВИХ КЛАСТЕРІВ У СИСТЕМІ СВІТОВОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РИНКУ: монографія / Кірова Л.Л., Антошкіна Л.І., Міхов Л.І. — Донецьк: Юго-Восток, 2013. — 192 с. — Бібліогр.: 188 назв.

Кластери транскордонні агропромислові, ринки світові (трансформація), інфраструктура (ринкова і соціальна).

Досліджено теоретичні основи глобалізації як провідного чинника трансформації світових ринків і охарактеризовано організаційно-економічні засади розвитку світового с.-г. ринку в сучасних умовах. Визначено роль кластеризації сучасного агропромислового виробництва в адаптації національних агропромислових систем до викликів глобалізації, а також напрями трансформації аграрного сектору країн з ринковою економікою, що розвивається, у контексті кластеризації с.-г. виробництва. Проаналізовано розвиток світового с.-г. ринку, його можливості та загрози для різних країн; вивчено досвід формування і розвитку транскордонних агропромислових кластерів у ЄС та можливості його застосування в країнах з ринковою економікою. Запропоновано організаційно-економічні засади формування механізму створення транскордонних кластерів в АПК прикордонних регіонів, а також шляхи вдосконалення механізму державної підтримки розвитку в них мережових форм бізнесу. Розроблено рекомендації щодо розвитку ринкової і соціальної інфраструктури в транскордонному агропромисловому кластері.

УДК 338.439:637.562

2014.3.22. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ / Шуст О.А., Радько В.І. // Економіка АПК. — 2014. — № 6. — С. 10–15. — Бібліогр.: 9 назв.

М'ясне скотарство, виробники яловичини, виробничий процес, господарства населення, обсяги виробництва.

Розглянуто сучасний стан виробництва яловичини в Україні. Особлива увага приділена розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства — сировинної бази виробництва високоякісних м'ясних і ковбасних виробів. Розкрито першопричини кризового становища галузі в нашій державі, основні з яких були викликані зміною зовнішнього середовища діяльності с.-г. підприємств — провідних виробників яловичини. Проаналізовано причини збитковості її виробництва в господарствах корпоративного сектору, серед яких основними є технологічна недосконалість виробничого процесу. Здійснено оцінку виробництва яловичини в господарствах населення. З'ясовано, що в даній категорії виробників відсутність суттєвих позитивних тенденцій у нарощуванні обсягів виробництва спричинена складною зовнішньою ситуацією та проблемами зі збутом. Запропоновано шляхи відродження м'ясного скотарства, що ґрунтуються на принципах державно-приватного партнерства.

УДК 339.187.6:631.11

2014.3.23. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЛІЗИНГУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ: монографія / Артиш В.І. — К.: ЦП "Компринт", 2013. — 460 с. — Бібліогр.: 177 назв. Шифр 543063.

Механізм лізингу підприємств, лізингові операції, лізингові компанії.

Розкрито теоретичні основи ефективності лізингових операцій товарів для підприємств агропромислового комплексу, проведено оцінку їх виробничої діяльності. Запропоновано напрями удосконалення організаційно-економічного механізму лізингових операцій та шляхи підвищення економічної ефективності функціонування лізингу. Зазначено, що з цією метою необхідно створити законодавчі умови для розширення кола суб'єктів лізингу, широко впроваджувати механізм сублізингу, запровадити пільгові умови проведення лізинго-

вих операцій для лізингових компаній, вдосконалити систему оподаткування, зняти умови щодо прив'язки терміну лізингу до строків амортизації, мінімізувати розміри лізингових платежів. Отже, особливо важливою є саме державна підтримка лізингу в Україні. За її посередництвом лізинг можна розглядати як одну з найперспективніших форм інвестування, що поліпшує фінансовий стан безпосередніх товаровиробників та підвищує конкурентоспроможність вітчизняного малого й середнього бізнесу.

УДК 631.1.016:330.161

2014.3.24. ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ: монографія / Новікова Н.Л. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2013. — 360 с. — Бібліогр.: 298 назв. Шифр 543467.

Економічні інтереси, суб'єкти господарювання, аграрна сфера.

Визначено сутність та змістовне наповнення категорії "економічний інтерес", концептуальні підходи до аналізу економічних інтересів, розглянуто еволюцію сутності інтересів у суспільних процесах, акцентовано увагу на структуруванні економічного інтересу, розкрито суб'єктно-об'єктну визначеність економічного інтересу. Висвітлено особливості взаємодії економічних інтересів у сільському господарстві, сформульовано критеріальну базу економічних інтересів, критерії узгодження економічних інтересів на ринку с.-г. продукції, суперечності й узгодженості в системі економічних інтересів. Виявлено особливості й умови розширеного відтворення у сільському господарстві України, обґрунтовано об'єктивну необхідність державного регулювання відтворювального процесу в сільському господарстві, проаналізовано світову практику проведення підтримки сільського господарства та концептуальні засади аграрної політики України.

УДК 631.11

2014.3.25. РОЗВИТОК КАПІТАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Нестерчук Ю.О., Улянич Ю.В. — Умань: Вид-ц "Сочинський", 2013. — 204 с. — Бібліогр.: 212 назв. Шифр 543301.

Капіталізація с.-г. підприємств, фінансові джерела капіталізації, управління капіталізацією.

Досліджено категорії "капітал" та "капіталізація" через призму історичної еволюції, узагальнено особливості формування й використання капіталу та теоретичні засади розвитку капіталізації (К.), розглянуто методичні підходи до оцінки К. с.-г. підприємств. Визначено рівень фінансових джерел К., розкрито тенденції розвитку с.-г. підприємств Черкаської обл. та проаналізовано в динаміці економічні показники їх діяльності, досліджено рівень забезпеченості активами та ступінь впливу факторів на ефективність використання капіталу. Обґрунтовано основні напрями та розроблено заходи, спрямовані на підвищення рівня К. с.-г. підприємств, рекомендовано формування моделі управління капіталізацією інтегрованих об'єднань аграрно-промислового виробництва.

УДК 631.11

2014.3.26. ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Лисенко Н.О., Білошкурська Н.В. — Умань: Вид-ц "Сочинський", 2014. — 257 с. — Бібліогр.: 215 назв. Шифр 543504.

Безпека економічна, підприємства агропромислової, оцінка рейтингова, показник інтегральний, економіко-організаційний механізм.

Досліджено стан, проблеми та перспективи розвитку економічної безпеки агропромислових підприємств (АП). Узагальнено принципи побудови, функції та структуру економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки підприємств, проведено систематизацію методів оцінки рівня економічної безпеки АП. Розроблено інтегрований методичний підхід щодо діагностики рівня цієї безпеки. Проведено його комплексну оцінку, параметричну та рейтингову оцінку функціональних складових. Запропоновано алгоритм прийняття управлінського рішення з урахуванням інтегрального показника діагностики рівня економічної безпеки АП. Обґрунтовано прийняття управлінських рішень щодо підвищення її рівня. Вдосконалено структуру економіко-організаційного

механізму формування економічної безпеки АП, розроблено стратегічно орієнтовану модель побудови економіко-організаційного механізму формування цієї безпеки, проведено прогнозування тенденцій розвитку агропромислових підприємств на основі стратегічно-орієнтованої моделі.

УДК 631.11:330.15:330.322

2014.3.27. ОПТИМІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ / Красноручський О.О., Ніценко В.С., Захарченко О.В. — Х.: ТОВ "Лерадрук", 2013. — 211 с. — Бібліогр.: 80 назв. Шифр 543362.

Оптимізація, потенціал (економічний, ресурсний), підприємства аграрні.

Досліджено проблеми використання економічного потенціалу та його оптимізацію в аграрних підприємствах на прикладі районів Одеської обл. Розглянуто сутність та складові ресурсного потенціалу (РП) аграрних підприємств, визначено особливості його формування та управління ним. Охарактеризовано економічний механізм ефективного функціонування РП в аграрному секторі. Дано організаційно-економічну характеристику аграрних підприємств області. Проаналізовано процес формування РП в аграрних підприємствах. Визначені шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств допоможуть сформувати наукову основу для створення цілісної системи управління виробничим потенціалом АПК.

УДК 631.115.8:334.73

2014.3.28. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У КООПЕРАТИВІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ / Микитюк В.М. // Економіка АПК. — 2014. — № 5. — С. 93–101. — Бібліогр.: 17 назв.

Господарство селянське особисте, кооператив молочно-сирний, право викупу.

Проаналізовано світовий досвід функціонування та способів організації молочно-сирних кооперативів. Встановлено результат їх еволюції, що полягає у формуванні 1–3 молочно-сирних кооперативів національного рівня з великої кількості дрібних господарств. Виявлено унікальні особливості умов України щодо започаткування кооперативів порівняно із тими, які були характерні для періоду їх становлення в розвинутих країнах світу: суттєве домінування соціальної місії кооперативів над економічною складовою, посилення процесів глобалізації світової економіки й відповідних їй наслідків, дрібний розмір потенційних учасників. Сформовано механізм державної присутності в кооперативних процесах шляхом викупу (створення) переробних потужностей, транспортних ресурсів, активів із виробництва кормів тощо із подальшим розподілом частини прав власності між особистими господарствами — членами кооперативу, що мають від 2 до 5 корів — із правом викупу державою або приватним інвестором; більше 5 корів — без такого права.

УДК 631.14:330.341.1

2014.3.29. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ РЕГІОНУ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ: монографія / Терещенко С.І. — Суми, ВВП "Мрія-1", 2014. — 202 с. — Бібліогр.: 211 назв. Шифр 543179.

Потенціал ресурсний агроформувань, трансформація економіки, джерела формування ресурсів.

Розкрито теоретичні та методологічні основи і виявлено основні тенденції формування і оцінки ресурсного потенціалу агроформувань в умовах трансформації економіки на прикладі Сумської обл. Висвітлено теоретичні аспекти зрівноваженого функціонування аграрних формувань регіону з урахуванням ресурсної компоненти. Проаналізовано рівень забезпеченості аграрних формувань ресурсами, здійснено оцінку результатів їх виробничо-фінансової діяльності та джерел формування ресурсів. Обґрунтовано проблеми вдосконалення та методи оцінки ресурсного потенціалу, способи підтримки збалансованих ресурсних пропорцій, тенденції формування і розвитку ресурсного потенціалу на перспективу.

УДК 631.164:06.047.42:005

2014.3.30. ОЦІНКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАЙНА: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТО-

ДИЧНІ АСПЕКТИ / Підлісецький Г.М., Могилова М.М., Герун М.І.; за ред. Г.М. Підлісецького. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2013. — 256 с. — Бібліогр.: 77 назв. Шифр 543477.

Оцінка с.-г. майна, агробізнес, рівень капіталізації.

Досліджено значення та актуалізацію на сучасному етапі питань оцінки с.-г. майна та агробізнесу. Розглянуто процес інституціоналізації експертної оцінки майна в АПК України, формування її формальних та неформальних інститутів. Розкрито проблеми практики оціночної діяльності та професійної оцінки майна в Україні. Окрему увагу приділено питанням

переоцінки основних засобів у сільському господарстві, недолікам її практики та нормативно-правового регулювання. Розкрито організаційно-методичні аспекти оцінки різних видів с.-г. майна та підприємницької діяльності в галузі з урахуванням вітчизняних та міжнародних норм оцінки, специфіки економічних умов в Україні та особливостей аграрної сфери. Об'єктивна оцінка с.-г. майна необхідна для визначення рівня капіталізації с.-г. підприємств на мікрорівні і рівня капіталізації галузі на макрорівні.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 621.43–2.004.67

2014.3.31. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОДУГОВОЇ МЕТАЛІЗАЦІЇ ПРИ РЕМОНТІ КОРПУСНИХ ДЕТАЛЕЙ МАШИН / Іванкова О., Федоряк В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2013. — № 17: Агроінженерні дослідження. — С. 275–280. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 542872.

Електродугова металізація, корпусні деталі машин, зносостійкість відновлених деталей.

Наведено обґрунтування використання електродугової металізації, як методу відновлення дефектів корпусних деталей машин, зокрема блок-картерів двигунів внутрішнього згорання. Сформульовано основні вимоги до якості покриття. Нарощування шару виконували на стаціонарному апараті ЕМ-17. Технологічні режими змінювали в межах: напруга дуги — 30–35 В, тиск повітря — 0,6–0,7 МПа, швидкість подачі дроту — 2,0–2,5 м/хв, дистанція напилення — 170–190 мм. Нагрівання підшарку — не вище 90°C. Електрометалізаційне покриття на зразку формували за 6 проходів з інтервалом часу, протягом якого температура підшарку знижувалась до 30°C. Встановлено хімічний склад покриття, використання якого дасть можливість підвищити зносостійкість відновлених деталей за рахунок підвищення міцності зчеплення покриття (110 МПа) за основою у 1,6 раза.

УДК 621.825

2014.3.32. ДОСЛІДЖЕННЯ ПАР КОНТАКТУ ГАЛЬМІВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МУФТИ ДВОСТОРОННЬОЇ ДІЇ / Гевко Б.М., Дячук А.Є., Комар Р.В., Босюк П.В. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2014. — Вип. 27. — С. 25–30. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543427.

Муфта двосторонньої дії, гальмівні елементи, самозаклинення.

Наведено конструкцію обхідної муфти двосторонньої дії приводів с.-г. машин з гальмівними елементами у вигляді вісімки з поздовжнім пазом верхнього отвору, отвори гальмівних елементів установлені на пальці для їх точного центрування. Представлено розрахункові схеми для визначення контактних сил та конструктивних параметрів пар контакту, а також виведено аналітичні залежності для визначення силових, кінематичних і технологічних параметрів. Установлено, що співвідношення між величиною робочого ходу та кутом повертання контактної ланки має чітко виражену лінійну залежність у діапазоні кроку кута повертання 5°, за межами 18–20° спостерігається різке зростання числового значення величини робочого ходу, що на практиці може свідчити про виникнення в даному діапазоні кутів умови самозаклинення.

УДК 622.75:629

2014.3.33. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ / Уминський С.М. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2013. — Вип. 67: Техн. науки. — С. 91–96. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 543585.

Технічна експлуатація тракторів, трактор Т-150К, капітальний ремонт, запасні частини, обмінний фонд.

Проаналізовано рівень технічної експлуатації тракторів, оцінку проведено за статистичними даними про роботу тракторів Т-150К у реальних умовах. Відмічено, що тільки в 15,3% агропідприємств регулярно застосовується після-ремонтне діагностування, а в 18,2% — часткове. У 27,3% випадків застосовується діагностування для визначення рівня потреби тракторів у капітальному ремонті. За ремонту тракторів майже в 54,5% використовуються відновлені запасні частини з обмінного фонду. У 15,2% господарств понад 50% використаних запасних частин — нові, тобто необхідно забезпечити тільки зручну заміну їх на тракторі. Із усіх чинників, що характеризують низький рівень експлуатації, найнижче значення (0,4) має чинник, що оцінює якість очищення палива й мастил. В 36,4% господарств паливо практично не фільтрується. Не фільтрується також і мастило на заправці, в 94% випадків мастило заправляється безпосередньо в місткості тракторів. Паспортні дані на нафтопродукти використовуються в 21,2% підприємств, а в інших — дані відсутні. Невисокий рівень чинників свідчить про незабезпеченість у повному обсязі технічної експлуатації тракторів, що впливає на зниження потужнісно-економічних показників, сприяє виникненню експлуатаційних відмов і несправностей.

УДК 629.3.07

2014.3.34. ЕКОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КОЛІСНОГО ТРАКТОРА ПРИ РОБОТІ НА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПАЛИВАХ / Захарчук В.І., Захарчук Ю.В. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2014. — Вип. 27. — С. 49–54. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543427.

Трактор колісний, пальне альтернативне, екологічна безпека.

Проведено комплексну оцінку екологічної безпеки відпрацьованих газів трактора МТЗ-80 на основі категорії безпеки транспортного засобу. Найбільш екологічно небезпечними є відпрацьовані гази трактора МТЗ-80, що працює на дизельному пальному. Категорія безпеки трактора, працюючого на біодизелі, в 1,05 раза менша, а на природному газі — в 1,16 раза менша, ніж на дизельному пальному. Екологічна безпека відпрацьованих газів для всіх видів пального в середньому на 92% визначається небезпечною оксидів азоту, масовий вміст яких не є найбільшим. Проведено оцінку технічної пристосованості двигуна Д-240 до альтернативного пального. Рівень технічної пристосованості двигуна Д-240 до природного газу вищий (0,798), ніж до біодизельного пального (0,91). Рівень екологічної безпеки трактора МТЗ-80 при переході з дизельного пального на альтернативне зменшується, але він залишається небезпечним джерелом забруднення атмосфери, що пояснюється конструкцією дизеля Д-240.

УДК 631.171.001.5

2014.3.35. ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ / М-во аграр. політики та продовольства України, Львів. НАУ; редкол.: Дідух В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Львів, 2013. — № 17: Агроінженерні дослідження. — 380 с. Шифр 542872.

Техніко-технологічні проблеми, галузь інженерії агро-промислового виробництва, конструювання, енергозбереження, автоматизація.

Викладено результати теоретичних та експериментальних досліджень техніко-технологічних проблем у галузі інженерії агропромислового виробництва. Розглянуто теоретичні і науково-методичні засади функціонування структур і управління проектами, технологічних і робочих процесів, конструювання, обслуговування і поновлення ресурсу с.-г. техніки, енергозбереження та автоматизації технологічних процесів агропромислового виробництва, а також історія і сучасність техніки АПК, фахової освіти і науки та технічний прогрес за кордоном.

УДК 631.3:633.522

2014.3.36. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КОНОПЛЯРСТВА В УКРАЇНІ / Лінник М.К., Примаков О.А., Макаєв В.І. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 2. — С. 38–42. — Бібліогр.: 6 назв.

Коноплі (збирання посівів), комбайни зернозбиральні, водоналивний коток, роторні граблі, рулонний прес-підбирач.

Розглянуто технології, які дають можливість використовувати с.-г. машини загального призначення і повністю механізувати процеси збирання та переробки коноплепродукції. Збирання насіннєвих посівів конопель (К.) в Україні здійснюється зернозбиральними комбайнами. У технології збирання стебел К. рекомендовано застосовувати таку техніку: модернізований водоналивний коток, роторні граблі, рулонний прес-підбирач. Такий комплекс машин дає змогу зламувати стебла з кореня, згрібати їх у валок, проминати стебла у валку, підбирати сформований у валок стебловий матеріал і формувати його в рулони для зручного транспортування та зберігання. Для підвищення ефективності збирання стебел конопель запропоновано об'єднати операції зламування та згрібання стебел. З цією метою запатентовано пристрій на основі роторних грабелів з додатковим брусом, що нахилиє стебла конопель під час переміщення грабелів та одночасно їх зламує і переміщає у валок. Сформований таким чином валок має параметри, що не дають змоги проводити операцію їх підбирання прес-підбирачами, які розраховані на виконання технологічного процесу підбирання еластично зв'язаної однорідної маси. Тому запропоновано застосування операцій проминання валків модернізованими котками.

УДК 631.31

2014.3.37. ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ЗАСОБІВ МЕХАНІЗАЦІЇ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР НА ПОЛЯХ ІЗ ПІДВИЩЕНИМ УМІСТОМ РАДІОНУКЛІДІВ / Адамчук В.В., Донець С.М., Брик М.Г., Козирев С.М., Левчук М.С., Лінник М.К., Романенко Д.І., Прістер Б.С. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 4. — С. 45–52. — Бібліогр.: 11 назв.

Технологічні операції, засоби механізації, радіонукліди, обробіток ґрунту.

Наведено результати досліджень виконання технологічних операцій, що здійснюються за вирощування польових агрокультур з використанням серійних та експериментальних зразків машин і знарядь у зоні відчуження після аварії на ЧАЕС. Відмічено, що загальний гамма-фон після поверхневого обробітку ґрунту на глибину 6–8 см робочими органами зменшився у 2,5–3 рази завдяки перемішуванню верхнього шару ґрунту з обробленим горизонтом. Загальний гамма-фон знизився у 8 разів на ділянці, де було проведено оранку плугом загального призначення на глибину 20–25 см, а із застосуванням ярусних плугів загальний фон на ділянці знизився у 12–15 разів. Результати досліджень було взято за основу в обґрунтуванні найефективніших способів обробітку ґрунту на різну глибину, внесення твердих та рідких мінеральних добрив і хімічних меліорантів на поверхню ґрунту та номенклатури технічних засобів для їх реалізації, що забезпечують мінімально доступний рівень вторинного забруднення продукції рослинництва.

УДК 631.31:634

2014.3.38. ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ РУХУ МАШИНО-ТРАКТОРНОГО АГРЕГАТУ З ПРИЧІПНИМИ

МАШИНАМИ: монографія / Савченко Л.А. — Дніпропетровськ: Середняк Т.К., 2013. — 202 с. — Бібліогр.: 133 назви. Шифр 543168.

Системи стабілізації руху, агрегат машинно-тракторний, машини причіпні, привід гідравлічний, колесо польове.

Досліджено системи стабілізації руху машинно-тракторного агрегату (МТА) з причіпними машинами шляхом впровадження активного приводу. Обґрунтовано розробку активного приводу на польове колесо жнивarki і параметри, які забезпечують максимальну продуктивність та якість при виконанні збиральних робіт. Відмічено, що введення активного приводу на польове колесо знижує величину тренду від 7,31 до 5,36, стабілізує рух МТА. Середнє квадратичне відхилення траєкторії руху зменшується від 4,9 до 4,04 см, а кут відхилення траєкторії від прямолінійної в середньому зменшується на 1°10'. Доведено зменшення питомих витрат палива до 9% і збільшення продуктивності жнивального МТА до 17% при введенні в конструкцію автоматизованої системи стабілізації руху. Річний економічний ефект у результаті впровадження гідравлічного приводу на польове колесо жнивarki становить 7925 тис. грн на одну машину. Строк окупності розробки не перевищує 2 роки.

УДК 631.331+631.6

2014.3.39. ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ ПОСІВНИХ МАШИН: монографія / Гевко Б.М., Лячук О.Л., Павельчук Ю.Ф., Пришляк В.М., Чвртацький І.І., Заяць М.Л., Лотоцький Р.І. — Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2014. — 238 с. — Бібліогр.: 119 назв. Шифр 543582.

Машини посівні, апарати висівні, механізми висівних апаратів, конструкції сівалок.

Розглянуто стан сучасних технологій сівби технічних і зернових культур та мінеральних добрив. Зроблено конструктивно-технологічний аналіз механізмів висівних апаратів насіння й мінеральних добрив, а також апаратів точного висівання насіння. Наведено аналіз конструкцій сівалок для підґрунтового-розкидного сівби насіння і їх робочих органів. Викладено теоретичні передумови створення висівних апаратів точного висівання насіння і мінеральних добрив посівних машин, методики розрахунку й проектування однозерних висівних апаратів та технології виготовлення робочих органів. Розроблено математичні моделі процесів взаємодії насіння з елементами робочих органів посівних машин. Розглянуто загальні питання технології виготовлення деталей, характеристик для багатьох типів висівних апаратів. Наведено нові конструкції механічних однозерних висівних апаратів сівалок, які забезпечують зменшення норм висівання насіння більш як у два рази, а за рахунок створення оптимальних умов при проростанні насіння й розвитку рослин — підвищення врожайності зернових на 10–15%. Виведено аналітичні залежності для визначення конструктивних параметрів висівних апаратів.

УДК 631.333

2014.3.40. РЕЗУЛЬТАТИ ЛАБОРАТОРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РОЗПОДІЛЬНОГО ОРГАНУ ДО РОЗКИДАЧІВ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ З БОКОВИМ РОЗСІЮВАННЯМ / Кудря В.О., Калнагуз О.М. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2014. — Вип. 99, т. 1. — С. 398–405. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 543620.

Орган розподільний, розкидач органічних добрив, добрива органічні (розсіювання бокове).

Викладено результати лабораторних досліджень розподільного органу до розкидачів з боковим розсіюванням для внесення органічних добрив у малих дозах. Отримано емпіричні залежності якості розподілу добрив від ширини захвату та їх графічні залежності від змінних параметрів. Визначено раціональну ширину перекриття суміжних проходів, яка відповідає агротехнічним вимогам. Установлено, що без перекриття найменша нерівномірність (27,17%) забезпечується при подаванні добрив стрічковим транспортером з товщиною шару добрив 50 мм, кутовою швидкістю ротора 55,75 с⁻¹ та лопаткою 0,403. Із перекриттям 2,5 м при тих же параметрах найменша нерівномірність за результатами досліджень дорівнювала 8,7%. Робоча ширина захвату з урахуванням перекриття становила 9 м.

УДК 631.354.2.026.001.5

2014.3.41. МОДЕЛЮВАННЯ ЯКОСТІ РОБОТИ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА / Кравчук В., Занько М. // Техніка і технології АПК. — 2014. — № 4. — С. 7–10. — Бібліогр.: 7 назв.

Комбайн зернозбиральний, молотильно-сепарувальна система, вологість зерна, режим обмолоту, частота обертання барабана.

Проведено багатофакторні експериментальні дослідження показника “дроблення зерна” зернозбирального комбайна класичного типу та побудовано багатофакторні математичні і графічні моделі. Проаналізовано пошкоджувальність зерна залежно від технологічного режиму та умов роботи молотарки. Відмічено, що одержання зерна, яке за рівнем дроблення відповідає вимогам, можливе під час роботи молотильно-сепарувальної системи (МСС) в технологічному режимі, який зумовлюється вологістю зерна 14%. За вологості зерна 14% і його дроблення до 2,0% частота обертання барабана має становити 880–950 об./хв. Такий режим обмолоту забезпечує подачу технологічної маси в молотарку і її пропускну здатність на рівні 6–8 кг/с, що є задовільним для класичної молотарки. Для попередження “недомолоту зерна” вихідний зазор повинен становити 5 мм. Відповідно тому вхідний зазор становитиме 15–18 мм. Обмолот сухих хлібів за вологості зерна менше 10% необхідно проводити з частотою обертання барабана до 800–850 об./хв. “М’який” режим роботи забезпечить вихідний зазор у 6–8 мм; вхідний зазор встановлюється на рівні 20 мм.

УДК 631.354.3

2014.3.42. ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ І РЕЖИМІВ РОБОТИ ДОДАТКОВОГО ШНЕКУ ЖАТКИ ДЛЯ ЗБИРАННЯ РІПАКУ / Цуканов Ю.С., Горбенко І.В. // Аграрний вісник Причорномор’я: зб. наук. пр. — О., 2013. — Вип. 67: Техн. науки. — С. 162–166. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543585.

Шнек жатки додатковий, ріпак (збирання), комбайнування роздільне, вісь шнека, механізм пальчиковий.

Наведено методику розрахунку параметрів і режимів роботи додаткового шнека жатки для збирання ріпаку. Визначено, що ширина валка зростає із збільшенням швидкостей транспортера і жатки, тобто підвищення швидкості руху жатки значно погіршує валок. У валкових жатках при роботі на ріпаку швидкість не повинна перевищувати 2,5 м/с. За високоврожайних рослин, а також при збиранні роздільним комбайнуванням, коли висота шару стеблин, які підводяться до центру жатки, зростає, доцільно підіймати вісь шнека. Оптимальний зазор між кінцем пальця і днищем корпусу жатки дорівнює 28 мм, що відповідає задовільній роботі пальчикового механізму для більшості умов його використання на ріпаку. Для додаткового шнека зернозбирального комбайну зовнішній діаметр спіралей має бути 300–350 мм, крок спіралі — 445–500 мм, лінійна швидкість витків 8–10 м/с, а осьова швидкість 2,8–3,6 м/с. При цьому число обертів додаткового шнека має коливатися в межах 510–560 об./хв.

УДК 631.354:633.1

2014.3.43. ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЖИМІВ ФРАКЦІЙНОГО РОЗПОДІЛЕННЯ ЗЕРНОВОГО ВОРОХУ ПРИ ПІДГОТОВЛЕННІ НАСІННЯ / Дерев’яно Д.А. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2014. — Вип. 99, т. 1. — С. 57–67. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 543620.

Фракційне розподілення, зерновий ворох, підготовка насіння, сортувальне решето, насіннесчисна машина.

Досліджено та проведено теоретичні розрахунки впливу ширини отворів сортувальних решіт, швидкості руху в пневмосепарувальному каналі (ПСК) та витання зернівок. Показано, що більше виділення зернової маси озимої пшениці в основну фракцію з її кращими показниками якості досягається при застосуванні сортувальних решіт з шириною отворів 2,6 мм і швидкості руху повітря у ПСК вторинної аспірації 7,5 м/с порівняно із використанням сортувальних решіт з меншою шириною отворів — 2,4 мм і більшою швидкістю руху повітря в каналі в межах 8–8,5 м/с. Теоретичні розрахунки фракційної технології очищення зернової маси у процесі підготовки високоякісного насіння підтверджуються результатами роботи машин в умовах господарської діяльності.

Так, при використанні сортувальних решіт з шириною отворів 2,6 мм, швидкості повітря у ПСК 4,5 м/с та продуктивності агрегату 40 т/год якість насіння основної фракції вища, за винятком вирівняності за аеродинамічними властивостями, ніж при застосуванні решіт з шириною отворів 2,4 мм, такий самий швидкості руху повітря та продуктивності насіннесчисної машини 20 т/год.

УДК 631.356.2

2014.3.44. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВТРАТ І ПОШКОДЖЕНЬ КОРЕНЕПЛОДІВ ПРИ ВІБРАЦІЙНОМУ ВИКОПУВАННІ / Головач І.В. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2014. — Вип. 99, т. 1. — С. 226–236. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 543620.

Втрати коренеплодів, вібраційне викопування коренеплодів, рух копача, частота коливань, глибина ходу.

Визначено раціональні діапазони швидкостей поступального руху, частот коливань та глибини ходу вібраційного викопувального робочого органу в ґрунті, за яких втрати та пошкодження коренеплодів цукрових буряків знаходяться в межах агротехнічних вимог. Інтервали частот коливань робочого органу 8,5–20,3 Гц та інтервали швидкості поступального руху копача 1,3–2,55 м/с, при твердості ґрунту 2,0 МПа та вологості 18,0% відповідають агротехнічним вимогам щодо маси пошкоджених коренеплодів, оскільки вона знаходиться в межах 3,0–6,2%. Встановлено, що для ґрунту твердістю 3,8 МПа і вологістю 8% та ґрунту твердістю 2,0 МПа і вологістю 20% втрати коренеплодів знаходяться в однакових межах, а саме: 0–6,5%. Отже, зміна стану ґрунту в діапазоні 2,0–2,8 МПа та вологості 20–8% на величину втрат коренеплодів істотно не впливає. Доцільним є використання також конструкції вібраційного викопувального робочого органу, яка б забезпечувала в діапазоні швидкостей поступального руху копача 1,3–2,1 м/с частоту коливань 12–18 Гц і глибину ходу 0,08–0,10 м.

УДК 631.361.022

2014.3.45. КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ МОЛОТИЛЬНО-СЕПАРУВАЛЬНИХ СИСТЕМ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Грицак О.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(84). — С. 79–84. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 543370.

Конструктивні особливості, молотильно-сепарувальні системи, комбайни зернозбиральні.

Наведено аналіз розвитку конструкцій молотильно-сепарувальних систем (МСС) та потужності двигуна провідних фірм-виробників зернозбиральних комбайнів. Установлено, що найбільш поширеною на сьогодні залишається традиційна МСС (молотильний барабан + бітер), яка використовується практично усіма провідними фірмами-виробниками зернозбиральних комбайнів. Одночасно спостерігається розширення обсягу виробництва комбайнів із аксіально-роторними схемами, які характеризуються універсальністю, багатофункціональністю, енергоощадністю при збиранні різних культур. Спостерігається постійне динамічне зростання потужності комбайнів. У 1990 р. потужність двигунів зернозбиральних комбайнів становила 50–60 кВт, у 2000 р. — у межах 150–200 і на сьогодні цей показник у комбайнах провідних фірм-виробників досяг 440 кВт. Збільшення потужності зернозбиральних комбайнів відбувається з одночасним удосконаленням конструкцій молотильно-сепарувальних систем.

УДК 631.362(075.3)

2014.3.46. ЗАВАНТАЖЕННЯ ЗЕРНА ІЗ ЗАСІКУ В УМОВНО СТАЦІОНАРНІ СОРТУВАЛЬНІ МАШИНИ / Пахолок А., Сподарик В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2013. — № 17: Агроінженерні дослідження. — С. 86–92. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 542872.

Завантаження зерна, машини сортувальні, транспортери гвинтові.

Установлено, що експлуатація на токах невеликих господарств стаціонарних очищувально-сортувальних машин потребує механізації завантаження зерна із засіку на висоту 2,5 м. Розроблено схему двоступеневого завантажувача зерна в машини типу МС-5 “Алмаз” з гвинтовими транспор-

терами, у якого забірний і вхідний завантажувальний транспортери під час роботи пересуваються на 2 м вглиб засіку з потрібною швидкістю і подають зерно у проміжний бункер, а вихідний завантажувальний транспортер подає його в бункер машини. Розроблено математичну модель процесу переміщення зерна із засіку гвинтовим транспортером, що пересувається перпендикулярно до осі, і доведено її адекватність. Установлено, що продуктивність вивантаження зерна із засіку висувним гвинтовим транспортером зумовлюється швидкостями руху зерна в шнеку і переміщенням шнека перпендикулярно до його осі.

УДК 631.362.3

2014.3.47. ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ЗЕРНА ДО ЗБЕРІГАННЯ: монографія / Сало В.М., Лузан П.Г., Богатирьов Д.В. — Кіровоград: Лисенко В.Ф., 2013. — 148 с. — Бібліогр.: 122 назви. Шифр 543424.

Підготовка зерна до зберігання, машини зерноочисні, інерційно-гравітаційне силове поле, клиноподібні отвори решета.

Наведено вирішення наукової задачі забезпечення працездатності і підвищення ефективності функціонування зерноочисних машин, процес сепарації зерна в яких проходить під дією інерційно-гравітаційного поля без підведення енергії від зовнішніх джерел на решетах з клиноподібною формою отворів. Виведено аналітичні залежності руху частки по поверхні решета, умови проходу зерна через клиноподібні отвори решета, що дало змогу оптимізувати параметри сепаратора. Встановлено, що розхил прутків решета в кінцевій частині до 1,5 мм не впливає на якісні показники роботи інерційного сепаратора. Максимальне значення питомої інтенсивності сепарації досягається при показникові кінематичного режиму 4–6 (радіус решета 0,2–0,4 м) для підсвітного та 3–5 (радіус решета 0,3–0,5 м) для колосових решіт. Підвищення питомого навантаження для колосового решета можливе за рахунок збільшення величини розхилу прутків більше класового проміжку. При збільшенні величини розхилу від 0,5 мм до 1,5 мм питоме навантаження можна збільшити від 7 до 18 т/м·год за

зниження ефективності сепарації від 77 до 57%, що допускається агротехнічними вимогами до попереднього очищення зерна. Показано високу ефективність нового сепаратора. Питома продуктивність при рівнозначній повноті розділення оброблюваного матеріалу в 1,3–1,5 раза перевищує відповідні показники сепарації серійними машинами аналогічного призначення.

УДК 631.362.36

2014.3.48. РОЗРОБКА НОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ ПНЕВМОРЕШІТНОЇ ЗЕРНООЧИСНОЇ МАШИНИ. Т. 1: ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ТРАНСПОРТЕРА-СЕПАРАТОРА / Сало В.М., Мороз С.М., Васильковський О.М., Лещенко С.М., Петренко Д.І. — Кіровоград: Лисенко В.Ф., 2014. — 108 с. — Бібліогр.: 146 назв. Шифр 543421.

Конструкція машини, машина пневморешітна зерноочисна, транспортер-сепаратор.

Наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової задачі щодо підвищення технологічної ефективності процесу очищення зерна на нерухомому решеті транспортера-сепаратора (ТС). Обґрунтовано раціональні конструктивні параметри запропонованого ТС. Визначено, що при переміщенні сипких зернових матеріалів збільшення кількості його шарів сприяє підвищенню швидкості часток нижнього шару. Встановлено, що на довжину сходу прохідної частки з поверхні поздовжньої перетинки пруткового решета суттєво впливає діаметр останнього. Робоча довжина пруткових колосових решіт залежить від кута їх нахилу, величини питомого навантаження та початкової швидкості руху оброблюваного матеріалу, збільшення яких веде до збільшення робочої довжини решета. Величина кроку між ковшами ТС залежить від його продуктивності, кута нахилу решета та швидкості транспортера. Потужність на привід ТС залежить від кута його нахилу, швидкості та питомого навантаження і, за раціональних значень $\alpha = 20\text{--}30^\circ$; $v = 0,5$ м/с; $q_{\text{пит}} = 1,3\text{--}6,9$ кг/с·м, становить 0,12–0,64 кВт. Розділення зерна на компоненти в процесі транспортування дає можливість зменшити масу, габарити машини, знизити енергоємність процесу.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4/18:631.48:631.18

2014.3.49. ЗМІНА ВМІСТУ РУХОМОГО ФОСФОРУ В ГЕНЕТИЧНИХ ГОРИЗОНТАХ ЧОРНОЗЕМУ ЗВИЧАЙНОГО НА РІЛЛІ ВІДНОСНО ЦІЛИНИ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Крамарьов С.М., Крамарьов О.С., Писаренко П.В., Христенко А.О., Токмакова Л.М., Жученко С.І., Сироватко В.А., Сироватко К.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 7–22. — Бібліогр.: 55 назв.

Фосфор рухомий, чорнозем звичайний, рілля, цілина.

Проаналізовано зміну вмісту рухомого фосфору в генетичних горизонтах чорнозему звичайного на ріллі відносно цілини в умовах північного Степу України за різних методів досліджень. Для точної діагностики фосфорного стану даних ґрунтів слід використовувати один із трьох методів: Карпінського-Зам'ятіної (ДСТУ 4727), Мачигіна (ДСТУ 4114) або Олсена (ДСТУ ISO 11263). Встановлено, що реальна природна забезпеченість орного шару чорноземів звичайних фосфором відповідає межі низької та середньої забезпеченості цим елементом живлення рослин. Підвищеною або високою забезпеченістю фосфором характеризується лише орний шар ґрунту, що містить залишкові фосфати добрив, а також верхній гумусовий шар цілинних ґрунтів. Рівноважна концентрація розчинних фосфатів у ґрунтового розчині шару 0–30 см чорноземів звичайних на ріллі формується переважно за рахунок дикальцію фосфату CaHPO_4 . Рівноважна концентрація розчинних фосфатів у ґрунтового розчині

шару 0–30 см цілинних чорноземів формується переважно за рахунок октокальцій фосфату — також досить розчинної сполуки, але менш розчинної за дикальцій фосфат. Формування рівноважного розчину фосфатів у шарі 50–70 см чорноземів звичайних на ріллі й цілині формується за рахунок гідроксилапатиту $[\text{Ca}_{10}(\text{PO}_4)_6(\text{OH})_2]$. За тривалий час с.-г. використання чорноземів не відбувається значного трансформування основного джерела розчинних фосфатів у підорному горизонті.

УДК 631.4:57.071.2+631.45

2014.3.50. ШЛЯХИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТІВ І ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХ РОДЮЧОСТІ / Яцук І.П., Жилкін В.А., Панасенко В.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 85. — С. 35–43. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 543781.

Ґрунти, родючість ґрунтів, деградація ґрунтів.

Висвітлено проблеми сучасного землекористування в Україні, практичні заходи в країнах Європейського Союзу щодо вирішення проблеми деградації ґрунтів. Наведено динаміку основних показників якісного стану ґрунтів України (вміст гумусу, поживних речовин, реакція ґрунтового розчину, забруднення радіонуклідами, пестицидами і важкими металами), акцентовано увагу на тенденцію до зниження родючості ґрунтів. Проаналізовано основні причини погіршення властивостей ґрунтів, запропоновано низку заходів, зокрема в законодавчому полі, для припинення розвитку деграда-

ційних процесів та підвищення родючості ґрунтів. Розкрито основні питання, представлені у проекті Закону України "Про збереження ґрунтів та охорону їх родючості".

УДК 631.41

2014.3.51. СТАН ҐРУНТІВ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ РОДЮЧОСТІ В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ / Балюк С.А., Медведєв В.В., Захарова М.А. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 85. — С. 14–24. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 543781.

Ґрунтовий покрив, стан ґрунтів, оптимізація земельних ресурсів, родючість ґрунту, землекористування.

Охарактеризовано сучасне інформаційне забезпечення стану ґрунтового покриву України з урахуванням динаміки змін властивостей ґрунтів, розроблення способів підвищення їх родючості. Відмічено особливості ґрунтового покриву України. Перелічуються джерела інформації про ґрунти та ґрунтовий покрив України. Запропоновано шляхи вирішення проблеми отримання достатньої, достовірної, точної та оперативної інформації про стан ґрунтів. Наведено характеристику деградаційних процесів у ґрунтах України, розглянуто причини їхнього розвитку. Запропоновано шляхи вирішення проблеми охорони ґрунтів та підвищення їх родючості. Акцентовується увага на соціальній значимості інформації про ґрунти та їх родючість в умовах оптимізації земельних ресурсів України, формування сталого землекористування.

УДК 631.41

2014.3.52. ГУМУСНИЙ СТАН ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ ОБРОБІТКИ В АГРОЦЕНОЗАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Демиденко О.В., Шаповал І.С., Тонха О.Л., Величко В.А., Бойко П.І. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 4. — С. 58–62. — Бібліогр.: 7 назв.

Гумусний стан, чорнозем типовий, способи обробітку ґрунту, запас енергії гумусу.

Доведено, що в ґрунтово-екологічних умовах Лівобережного Лісостепу за довгострокового використання безполіцевого обробітку (БО) та внесення 6 т/га гною і 7 т/га побічної продукції найефективніше гумус накопичується у шарі чорнозему 0–20 см з одночасним збільшенням його вмісту в нижній частині оброблюваного шару без прояву диференціації в накопиченні. Із застосуванням БО співвідношення $C_{гк} : C_{фк}$ у шарі ґрунту 0–20 см збільшилося на 10–12%, що зумовлено зростанням гуміфікації рослинних решток побічної продукції, за поверхневого обробітку — на 5%. За БО порівняно з оранкою запас енергії гумусу в шарі ґрунту 0–30 см збільшився на 24%, за поверхневого — на 10%, у шарі ґрунту 0–10 см за БО запас енергії гумусу збільшився на 43%, за поверхневого обробітку — на 29%, шарі ґрунту 10–30 см запас енергії за безполіцевого обробітку збільшився на 16%; за поверхневого — на 2%.

УДК 631.41:504.53.052

2014.3.53. МОНІТОРИНГ ҐРУНТІВ, ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ РОДЮЧОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗЕМЕЛЬ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: монографія / Борщак І.С., Гевко Р.Б., Никеруй С.С., Вітровий А.О., Ориник Б.І., Скаржинський В.Ф. — Тернопіль, 2013. — 160 с. — Бібліогр.: 49 назв. Шифр 543953.

Моніторинг ґрунтів, родючість ґрунтів (покращення), екологічна безпека.

Наведено результати моніторингу ґрунтів Тернопільської обл., зроблено їх агрохімічну та еколого-агрохімічну оцінку, оцінено стан їх забруднення залишками пестицидів та важкими металами, а також радіаційного забруднення території. Динаміка змін якісних показників ґрунтів свідчить про стійку тенденцію до зниження їхньої родючості. Негативні процеси призводять до значного скорочення площ с.-г. угідь, погіршення стану природних сіножатей та пасовищ, суттєвого зниження продуктивності орних земель та екологічної стійкості природних екосистем. Запропоновано сучасні шляхи підвищення родючості ґрунтів із використанням мікробних препаратів і органічних добрив, а також хімічної меліорації. Розроблено заходи із попередження втрат родючого шару ґрунту внаслідок господарської діяльності та природних явищ.

УДК 631.41:631.674.6

2014.3.54. ЗАСОЛЕННЯ І ВТОРИННА СОЛОНЦЮВАТИСТЬ ЛОКАЛЬНО ЗВОЛОЖЕНИХ ҐРУНТІВ / Рябков С.В., Усата Л.Г. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 100, т. 1. — С. 33–44. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 543949.

Засолення, солонцюватість вторинна, ґрунти локально зволожені.

Наведено результати польових досліджень щодо розвитку засолення і вторинної солонцюватості у ґрунтах під плодowymi культурами, зрошених краплинним способом водою різної якості та удобрених за різними системами. Зазначено, що під впливом води різної якості та органо-мінеральних, мінеральних та органічних добрив у локально зволжених ґрунтах процеси осолонцювання протікають диференційовано. У зволоженому шарі 0–60 см зменшується вміст увібраного кальцію, особливо за використання поливної води, обмежено придатної для зрошення, підвищується вміст одновалентних катіонів. Вміст поглиненого натрію, що визначає ступінь вторинної солонцюватості ґрунту, за варіантами досліду змінюється під впливом поливної води й удобрення. Процеси осолонцювання у чорноземі південному посилювалися на фоні удобрення, тоді як у дерновому супіщаному ґрунті — уповільнювалися. Інтенсивність і характер засолення визначаються класом якості поливної води, гранулометричним складом та генетичними особливостями ґрунтів. Ступінь вторинної солонцюватості залежить від протисолонцювальної буферності та первинної солонцюватості ґрунтів. На удобрених фонах відбувається посилення цих процесів.

УДК 631.416.1:631.626.8

2014.3.55. АЗОТНИЙ РЕЖИМ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОГО ҐРУНТУ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМ УДОБРЕННЯ ЗА ПЕРІОДИЧНО ПРОМИВНОГО ТИПУ ЗВОЛОЖЕННЯ / Сайдак Р.В., Сорока Ю.В., Лісовий Ю.Г. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 100, т. 1. — С. 51–63. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 543949.

Азотний режим ґрунту, система удобрення, тип зволоження, біогенні елементи, інфільтрація.

Викладено вплив систем удобрення на азотний режим дерново-підзолистого ґрунту в короткоротаційній зернокартопляній сівоzmіні. Установлено закономірності періодичності та обсягів вертикальної інфільтрації опадів у зоні Чернігівського Полісся, оцінено втрати біогенних елементів з інфільтраційними водами на різних агрофонах. Зазначено, що найвищий позитивний вплив на гумусний стан та показники родючості ґрунту забезпечує органічна система удобрення з використанням високих норм гною (20 т/га сівоzmінної площі). За його дефіциту альтернативною поліпшення поживного режиму ґрунту можуть виступати органо-мінеральні системи удобрення з одинарною дозою гною. Застосування мінеральних добрив і сидерації потребує підвищеного контролю за фізико-хімічними властивостями дерново-підзолистих ґрунтів. Ефективним прийомом покращення фізико-хімічних властивостей може бути застосування компенсуючого вапнування. Рівень використання природного зволоження обмежується високим ступенем вертикальної інфільтрації, яка може сягати під чорним паром до 50% середньорічної суми опадів. Унаслідок інфільтрації опадів втрати нітратного азоту під просапними культурами можуть сягати 73 кг/га, калію — 89, магнію — 25 і водорозчинного гумусу — 25 кг/га, тоді як за оптимальних сівоzmін з багаторічними травами вони суттєво знижуються.

УДК 631.417.2:631.445.41

2014.3.56. УЧАСТЬ ДЕТРИТУ У ФОРМУВАННІ ВОДОСТІЙКИХ АГРЕГАТІВ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО У РІЗНИХ ЕКОСИСТЕМАХ / Панасенко О.С. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 81. — С. 122–129. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 543702.

Детрит, водостійкі агрегати, чорнозем типовий, екосистеми.

Встановлено, що у формуванні структурних агрегатів окремі компоненти органічної частини ґрунту, залежно від характеру використання чорнозему типового, відіграють неоднакову роль. У формуванні водотривких структурних агрегатів чорнозему типового розміром <1 мм основна роль

належить власне гумусовим речовинам (ВГР), а агрегатів >1 мм — детриту. Виявлено, що в цілиному ґрунті і у ґрунті під лісосмугою у складі органічної частини структурних агрегатів переважає детрит, але зі зменшенням розміру агрегатів його частка суттєво знижується і дорівнює кількості ВГР. У орному чорноземі вміст детриту в крупних структурних агрегатах роль ВГР суттєво знижується. У формуванні водотривких агрегатів >1 мм у чорноземі під ріллею і перелогом дещо більша роль належить ВГР, а у ґрунті цілиної ділянки та під лісосмугою провідна роль належить детриту. Характерним для всіх досліджуваних варіантів чорнозему є зниження співвідношення вмісту власне гумусових речовин і детриту зі збільшенням розміру структурних агрегатів, що свідчить про суттєву роль детриту у формуванні крупних водотривких агрегатів.

УДК 631.417.4:631.445.4

2014.3.57. ВІМІСТ ГУМУСУ В ЧОРНОЗЕМНИХ ҐРУНТАХ ЗАЛЕЖНО ВІД СІВОЗМІН ТА СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Цвей Я.П., Кісільська М.Д., Горліна О.М. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 22. — С. 107–110. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 543801.

Гумус, ґрунти чорноземні, сівозміни, системи удобрення.

Показано, що у короткоротаційній сівозміні вміст гумусу значною мірою залежить від системи удобрення і ланок сівозміни (табл.). Встановлено, що у всіх варіантах, де система удобрення поєднувалась із застосуванням солом, гною та мінеральних добрив під цукрові буряки, відмічалась стабілізація вмісту гумусу в усіх короткоротаційних сівозмінах. Збільшення частки просапних культур до 50% і чорного пару до 25% без використання добрив призводить до втрати щороку від 0,20 до 0,40 т/га гумусу. При застосуванні 25 т/га гною + $N_{90}P_{120}K_{90}$ під цукрові буряки і 6,25 т/га гною + $N_{33,8}P_{45}K_{33,8}$ за ротацію сівозміни спостерігалось зростання вмісту гумусу, що зумовлюється як впливом добрив, так і збільшенням частки нерозчинного залишку. У зернопросапній сівозміні з часткою просапних культур 25% заорювання солом сумісно із 25 т/га гною + $N_{90}P_{120}K_{90}$ сприяло зростанню вмісту гумусу на 0,29%.

УДК 631.421

2014.3.58. ВІНОС РУХОМИХ ФОРМ ФОСФАТІВ ПРОМІВНИМИ ВОДАМИ ІЗ ҐРУНТОВОЇ МАСИ ОРНОГО ШАРУ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ СУПІЩАНИХ ҐРУНТІВ / Зубковська В.В. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2013. — Вип. 80. — С. 127–131. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 543858.

Вимивання фосфатів, ґрунти дерново-підзолисті супіщані, торф, фосфогіпс, добрива мінеральні.

Висвітлено результати щодо інтенсивності вимивання фосфатів з ґрунтової проби дерново-підзолистих (ДП) супіщаних ґрунтів різного генезису та окультуреності, взятого із шару ґрунту 0–20 см для моделювання у лабораторних умовах. Установлено, що мінімальне вимивання фосфору (0,01–0,04 мг з розрахунку на колонку) мало місце на ДП глейовому ґрунті на контрольному варіанті (без добрив) та варіантах з додаванням торфу і фосфогіпсу. Найбільше було вимито з ДП окультуреного ґрунту: на 0,12 мг з колонки більше ніж із глейового. Вимивання ж із ДП ґрунту з підвищеною кислотністю є несуттєвим, але помітнішим, ніж із оглееного (табл.). На варіанті з використанням мінеральних добрив вимивання фосфору помітно збільшилось порівняно з контролем: на 0,05 мг з колонки на кислому ґрунті, 0,03 — на оглееному та на 0,14 мг — на окультуреному. Застосування торфу найбільш помітно інтенсифікувало мобілізацію фосфатів у дерново-підзолистому окультуреному ґрунті. Найвищу рухомість фосфатів відмічено на варіантах із внесенням мінеральних добрив разом з торфом та фосфогіпсом, винятком є лише оглеєний ґрунт.

УДК 631.427

2014.3.59. ВПЛИВ МІНІМІЗАЦІЇ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА СТРУКТУРУ МІКРОБНИХ УГРУПОВАНЬ АЗОТНОГО ЦИКЛУ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО / Вільний Р.П. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 81. — С. 118–122. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 543702.

Мінімізація обробітку ґрунту, мікробні угруповання, азотний цикл, чорнозем типовий, біогенність ґрунту.

Проведено порівняльну характеристику структури мікробних ценозів чорнозему типового за кількістю основних еколого-трофічних груп мікроорганізмів, які беруть участь у процесах трансформації азотовмісних сполук за умов мінімізації обробітку ґрунту. Встановлено, що під впливом різного ступеня мінімізації обробітку ґрунту відбуваються перебудови у просторово-функціональній структурі мікробного комплексу чорнозему типового. На варіанті передпосівної культивування у шарі ґрунту 20–30 см спостерігали найбільший розвиток мікроорганізмів, що засвоюють органічні форми азоту (17,68 млн колонійутворювальних одиниць (КУО)/г), значно менше їх у шарах ґрунту 0–10 см — на 47,5% та 10–20 см — на 41,5%. Зменшення чисельності бактерій спостерігалось з глибини 30 см до 70 см на 58% у відповідному шарі ґрунту. На варіанті no-till виявлено рівномірніше розповсюдження мікроорганізмів за глибиною, але найбільш збагаченими цією еколого-трофічною групою є шари ґрунту 10–20 та 20–30 см, дещо менша їх кількість у шарі 0–10 см. З глибиною відбувається різке зниження чисельності бактерій у шарах 30–50 та 50–70 см на 39% та 42% відповідно порівняно з найбільш насиченим шаром. Біогенність шару ґрунту 0–30 см при культивуванні за кількістю цієї групи мікроорганізмів була більша на 3,59 млн КУО/г, порівняно з варіантом нульового обробітку, що не є суттєвою розбіжністю.

УДК 631.427.2:633.11

2014.3.60. ФОРМУВАННЯ МІКРОБНОГО КОМПЛЕКСУ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО В АГРОЦЕНОЗІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Патица М.В., Колодяжний О.Ю. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 26–33. — Бібліогр.: 12 назв.

Мікробний комплекс, чорнозем типовий, агроценоз пшениці озимої, системи землеробства, мікробіом.

У процесі порівняльного аналізу формування мікробного комплексу чорнозему типового в агроценозі пшениці озимої виявлено рівень диференціації чисельності основних фізіологічних і токсеномічних груп мікробіому. Показано особливості формування структури, якісного складу та різноманіття бактеріального комплексу за різних систем землеробства й обробітку ґрунту. Відмічено, що застосування екологічної та біологічної систем землеробства дає можливість оптимізувати мікробіологічні процеси в період активної вегетації пшениці озимої, що сприяє створенню умов для збільшення втричі чисельності амоніфікуювальних бактерій, в 1,8–2,5 — олігонітрофільних, в 2,4–3 — мікроорганізмів, що використовують мінеральні форми азоту, в 2,5–6,5 — спороутворювальних і в 1,5 раза — целюлозоруйнівних мікроорганізмів та зменшенню у фазі стиглості пшениці озимої чисельності мікроорганізмів, що використовують мінеральні форми азоту, — в 1,5–2,3, оліготрофів — у 1,5 і педотрофів — в 1,5–1,7 раза. Систематичне внесення значної кількості мінеральних добрив призводить до порушення трофічних зв'язків у мікробному комплексі, структури чисельності фізіологічних груп мікроорганізмів, зниження біорізноманіття та формування однорідного мікробіому чорнозему типового з високим ступенем домінування певних видів бактеріальної мікрофлори.

УДК 631.43

2014.3.61. ОБ ОПТИМАЛЬНОЙ, ДОПУСТИМОЙ И НЕДОПУСТИМОЙ ПЛОТНОСТИ СЛОЖЕНИЯ РАСПАХИВАЕМЫХ ПОЧВ / Медведев В.В., Бигун О.Н. // Ґрунтознавство. — 2013. — Т. 14, № 3/4. — С. 7–16. — Бібліогр.: 14 назв.

Орні ґрунти (щільність), ґрунтоохоронні нормативи, щільність ґрунту допустима і недопустима.

Розглянуто динаміку щільності будови найпоширеніших орних ґрунтів зон Полісся, Лісостепу й Степу. Установлено параметри, що відповідають максимально пухкому, модальному рівноважному (за вирощування зернових колосових культур), гранично допустимому й недопустимому стану ущільнення. За використання відомого критерію мінімального вмісту повітря в ґрунті обґрунтовано величину ущільнення, що характеризує перехід від гранично допустимого до недопустимого стану. Останні параметри рекомендується використовувати як нові ґрунтоохоронні нормативи. Надано перелік заходів, застосування яких усуває можливість фор-

мування в ґрунті недопустимого рівня ущільнення, серед них використання техніки з допустимим питомим тиском на ґрунт і маршрутизація її руху по полях.

УДК 631.445.41:631.434

2014.3.62. ЯКІСНИЙ СКЛАД КОЛОЇДНИХ ФОРМ ГУМУСУ У ВОДОТРИВКИХ СТРУКТУРНИХ АГРЕГАТАХ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Дегтярьов В.В., Панасенко О.С. // Ґрунтознавство. — 2013. — Т. 14, № 3/4. — С. 19–27. — Бібліогр.: 13 назв.

Колоїдні форми гумусу, чорнозем типовий, структурний агрегат, гумусові речовини, детрит.

Виявлено закономірності структуроутворення (агрегування елементарних часточок ґрунту) у різних за типом використання чорноземах типових Лісостепу України. Після вилучення активного гумусу зі зразків ґрунту встановлено, що у складі пасивного гумусу кількість і якість детриту різні. Структурні агрегати цілинних ґрунтів і ґрунту під лісостепом містять фрагменти детриту видовженої форми, які можуть брати участь у формуванні мікроагрегатів з подальшим утворенням з них макроагрегатів. А у структурних агрегатах ґрунту ріллі детрит пасивного гумусу має короткі і мілкі фрагменти. Детрит виступає основою для стійкості макроагрегатів чорноземних ґрунтів. Ворсинки детриту здатні з'єднувати декілька мікроагрегатів за допомогою адсорбованих власне гумусових речовин у структурні макроагрегати.

УДК 631.452

2014.3.63. ЗМІНА СКЛАДУ ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТІВ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ТРИВАЛОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ: монографія / Веремеєнко С.І., Польовий В.М., Трушева С.С. — Рівне: НУВГП, 2013. — 180 с. — Бібліогр.: 432 назви. Шифр 543446.

Ґрунти дерново-підзолисті, макроелементи, гумус, екологічна стійкість, продуктивність ґрунтів.

Узагальнено результати багаторічних досліджень складу, властивостей та режимів дерново-підзолистих (ДП) ґрунтів Українського Полісся та рівня їх окультурення в умовах тривалого с.-г. використання з метою прогностичної оцінки їх подальшої еволюції в сучасних умовах трансформації аграрного сектору. Відмічено, що ґрунти Українського Полісся характеризуються низькою екологічною стійкістю, що зумовлено легким гранулометричним складом мінеральних ґрунтів, низьким вмістом гумусу, несприятливим мінералогічним складом, водно-фізичними та фізико-хімічними властивостями. Низький рівень агротехніки, переосушення призводять до погіршення стану ґрунтів, що супроводжується їх підкисленням, посиленням процесів опідзолення та відносного накопичення SiO_2 , розпадом найбільш цінних глинистих мінералів, втратою макроелементів. Процеси трансформації органіки прискорює с.-г. використання. Для забезпечення бездефіцитного балансу гумусу запропоновано методику розрахунку норми внесення органічних добрив. Ґрунти Західного Полісся характеризуються розбалансованістю за рівнем доступних для рослин запасів макроелементів. Осушувати ДП ґрунти характеризуються переважанням окисних умов. Окультурення ДП ґрунтів необхідно здійснювати з урахуванням їх стану та генетичних особливостей на основі зміни складу, властивостей і режимів. Комплекс заходів має передбачати органо-мінеральну систему удобрення, періодичне вапнування, забезпечення ґрунтів глинистими частками і бути спрямованим на підвищення екологічної стійкості ґрунтового комплексу. Запропоновано сучасні принципи управління продуктивністю ґрунтів Полісся України та заходи щодо поліпшення агроекологічного стану земель у регіоні.

УДК 631.452:631.454:631.95

2014.3.64. АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ КІЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Яцук І.П., Матусевич Г.Д. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 1. — С. 79–84. — Бібліогр.: 3 назви.

Агроекологічний стан ґрунтів, земельний фонд, орні землі, гумус, агрохімічне обстеження земель.

Проведено агроекологічне оцінювання ґрунтів Київської області. Відмічено, що внаслідок дії різних природних, а здебільшого — антропогенних факторів, на с.-г. землях спо-

стерігається погіршення якісного стану ґрунтового покриву, зокрема через ерозію, підтоплення, заболочення тощо. Внаслідок змиву площа еродованих ґрунтів на орних землях досягла 134,6 тис. га. За іншими якісними показниками земельний фонд області має сталу тенденцію до погіршення. Так, 514,1 тис. га (36,7%) орних земель становлять кислі ґрунти, 667,7 (47,7) — дефльовані, 41,2 (2,9) — засолені, 35,2 (2,5) — перезволожені, 28,2 тис. га (2,0%) — заболочені. Значні площі земельних угідь (83,2 тис. га) забруднені радіоізотопами (цезієм, стронцієм), найбільше їх на Поліссі. Встановлено, що земельні угіддя Полісся, де переважають ґрунти легкого гранулометричного складу (піщані, супіщані, глинисто-піщані), мають дуже низький та низький вміст азоту (90–113 мг/кг). Показники вмісту рухомих сполук фосфору в ґрунтах області, починаючи з 1971 р., підвищувалися від 51 до 129 мг/кг P_2O_5 в IX турі обстеження. Незначне зниження середньозважених показників рухомого фосфору (на 9 мг/кг ґрунту) відбувалося, починаючи з 1993 р. За вмістом обмінного калію орні землі були неоднорідні. У поліській зоні ґрунти з дуже низьким та низьким вмістом обмінного калію становили майже 95%. У середньому по області ця величина на обстеженій площі становила 48%. Вміст обмінного калію в ґрунтах області поступово підвищувався від 49 мг/кг ґрунту в I турі до 97 мг/кг ґрунту K_2O в IX турі обстеження. Порівняно з попереднім туром агрохімічного обстеження земель, середньозважений показник вмісту гумусу в IX турі залишається незмінним, але в поліських районах та перехідних до Лісостепу має місце тенденція до зниження вмісту гумусу в ґрунтах. Визначено заходи для дотримання бездефіцитного балансу гумусу в землеробстві області.

УДК 631.461:631.484

2014.3.65. БАКТЕРИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ БІОЛОГІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ҐРУНТУ В РИЗОСФЕРІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА ДІЇ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ / Чайковська Л.О., Баранська М.І., Овсієнко О.Л., Сологуб Н.О. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 2. — С. 48–51. — Бібліогр.: 9 назв.

Бактеризація, біологічна активність, ризосфера пшениці, важкі метали, каталаза.

Досліджено вплив фосфоентерину на динаміку чисельності бактерій, що утилізують сполуки азоту і фосфору, та активність ферменту каталази в чорноземі південному за умов польового досліду. Встановлено, що забруднення ґрунту важкими металами (Cr, Cu, Pb) призводить до пригнічення ферментативної активності (термолабільної каталази) чорнозему південного та зниження чисельності бактерій, що трансформують сполуки фосфору та азоту в ризосфері пшениці озимої. Передпосівна бактеризація насіння пшениці озимої фосфоентерином сприяє збільшенню кількості бактерій і каталазної активності в ризосферному ґрунті за забруднення його важкими металами впродовж весняно-літньої вегетації рослин.

УДК 631.47

2014.3.66. ИЗМЕНЕНИЕ АГРОХИМИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ТЁМНО-СЕРОЙ ПОЧВЫ ЗАПАДНОГО ЛЕСОСТЕПА УКРАИНЫ ПОД ВЛИЯНИЕМ ДЛИТЕЛЬНОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ / Веремеєнко С.І., Фурманец О.А. // Почвоведение. — 2014. — № 5. — С. 602–610. — Библиогр.: 25 назв.

Ґрунт темно-сірий, властивості ґрунту агрохімічні, добрива мінеральні та органо-мінеральні, генетична будова ґрунту.

Досліджено властивості темно-сірого лісового ґрунту на території Західного Лісостепу України під впливом тривалого с.-г. використання в зернопроросапній сівозміні без застосування добрив, а також на варіантах із застосуванням мінеральних і комплексного органо-мінерального добрива. Показано, що у варіантах досліду суттєвих змін у генетичній будові ґрунту за період с.-г. використання не відбулося. Протягом 1961–2010 рр. темно-сірий опідзолений ґрунт підлягав змінам практично за всіма досліджуваними показниками — у верхньому шарі суттєво зменшилися значення рН сольової і водної витяжок, збільшились гідролітична і обмінна кислотності, зменшилися показники ступеня насиченості ґрунту основами і вмісту органічного вуглецю. В нижніх шарах несуттєво виросли значення рН, ємкості катіонного обміну і ступеня

насиченості основами. Піднялася лінія закипання карбонатів. Мінеральні добрива посилюють процес підкислення ґрунтового розчину, сприяли зменшенню насиченості ґрунту основами, впливали на динаміку вмісту органічних речовин. Комплексне застосування мінеральних і органічних добрив

підсилює негативні зміни порівняно з контролем, але дало кращий ефект, ніж мінеральна система удобрення. Внесення органічних добрив значно зменшує втрати органічного вуглецю в орному шарі ґрунту і сприяє незначній його акумуляції в профілі ґрунту.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК [001:63+37]:631.5(091/.092)

2014.3.67. ВКЛАД В.Р. ВІЛЬЯМСА В РАЗВИТИЕ АГРОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ НАУКИ (к 150-летию со дня рождения) / Платонов И.Г. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2014. — № 1. — С. 52–59. — Библиогр.: 13 назв.

Вільямс В.Р. — Головний агроном Радянського Союзу, освіта агрономічна, науки с.-г.

Відмічено, що академік В.Р. Вільямс входить до плеяди видатних учених. Він зробив вагомий внесок у розвиток агрономічної освіти, біологічної і с.-г. вітчизняної науки, ще за життя одержав світове визнання і високе звання Головного агронома Радянського Союзу. В.Р. Вільямс був обдарованою і цілеспрямованою людиною, у коло його інтересів входило все різноманітні питання сільського господарства. Він був одночасно вченим-теоретиком, організатором, пристрасним пропагандистом, талановитим педагогом. В.Р. Вільямс закінчив Петровську с.-г. і лісову академію (1883–1887 рр.), де викладали такі видатні вчені як І.А. Стебут, А.А. Фадєєв, К.А. Тимирязєв та інші. Після закінчення академії, як “стипендіат вищого розряду”, проходив стажування у мікробіолога Л. Пастера, слухав лекції з хімії ґрунтів у Шлезінга (Франція), працював у Мюнхенській лабораторії фізики ґрунтів у професора М. Вольні, знайомився з сільським господарством США і Канади. Після повернення з-за кордону В.Р. Вільямс було обрано завідувачем кафедри землеробства Петровської академії, де він працював до кінця свого життя. В академії вчений вперше у Росії почав читати курс лекцій “Вчення про добрива” та “Луківництво”, на дослідному полі за власні кошти організував колекційні розсадники з вивчення лучних трав та зернових культур. Пізніше на їх базі було створено Всесоюзний НДІ кормів, селекційну станцію та ґрунтово-агрономічний музей. Все, що зробив В.Р. Вільямс у галузях землеробства, ґрунтознавства і сільського господарства, ставить його ім'я поряд з іменами В.В. Докучаєва, П.А. Костичева, В.І. Вернадського, Д.Н. Прянишнікова та інших. Зараз немає жодного посібника з землеробства і ґрунтознавства, у яких би не згадувалося ім'я В.Р. Вільямса. Він залишив велику наукову спадщину, до якої і сьогодні звертається багато вчених.

УДК 631.5/559:635.67

2014.3.68. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ТА ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЦУКРОВОЇ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ, СПОСОБІВ ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ ТА СТРОКІВ СІВБИ / Данилова Ю.В. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 73–76. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 543342.

Кукурудза цукрова, попередники, способи обробітки ґрунту, строки сівби кукурудзи, якість зерна, врожайність кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу попередників (соняшник, соя та кукурудза на зерно), способів обробітки ґрунту (традиційний, пряма сівба без обробітки) та строків сівби за температури ґрунту на глибині 10 см (8–10°C, 12–14 і 16–18°C) на врожайність і якість зерна цукрового гібрида кукурудзи Медунка в умовах Північного Степу України упродовж 2011–2012 рр. Виявлено, що висота рослин кукурудзи по всіх попередниках за традиційного способу обробітки ґрунту була у середньому на 37,6% вищою, ніж за прямою

сівби без обробітки. Вищі показники висоти рослин були за першого строку сівби (8–10°C) — 178–183 см, менші — за третього строку (16–18°C) — 66–84 см. Традиційна обробка ґрунту сприяла формуванню і більшій площі листкової поверхні: по сої — 24,2 тис. м²/га, кукурудзі — 21,6 і соняшнику — 19,8 тис. м²/га, за прямої сівби — значно меншої: 9,8; 4,5 і 4,2 тис. м²/га відповідно. Менша площа листкової поверхні за прямої сівби призвела до недобору врожаю по попередниках соя і кукурудза на 5,04 т/га (77%), а по соняшнику за сівби 16–18°C врожайність була близькою до нуля. Вищий вміст загального цукру в зерні був на фоні традиційного обробітки ґрунту після кукурудзи і за обох систем обробітки — після сої за сівби при t = 12–14°C відповідно 12,35%, 12,14 і 12,38%. Найменше накопичення цукрів спостерігалося за прямої сівби по соняшнику — 8,86%. Зроблено висновок, що в умовах Північного Степу України кращими умовами для вирощування цукрової кукурудзи гібрида Медунка є його сівба за традиційного обробітки ґрунту, попередників соя та кукурудза на зерно за температури на глибині 10 см 12–14°C.

УДК 631.5:631.147:631.547:633.853.52:631.531.027

2014.3.69. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ БІОЛОГІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ НАСІННЯ СОЇ / Пиндус В.В. // Збірник наукових праць ННЦ “Інститут землеробства НААН”. — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 85–92. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543778.

Соя, препарати бактеріальні, протеїн у сої, жир у сої, сорти сої, інокулювання насіння, обробіток міжрядний, агрегати для обробітки.

Наведено результати вивчення впливу інокулювання насіння сої азотфіксуючим штамом *Bradyrhizobium japonicum* 634b, фосформобілізуючим *Bacillus subtilis* та їх сумішшю, оброблення препаратом Азотофіт у фазі бутонізації, міжрядного обробітки агрегатами УСМК-54 і Haryu-1032RS/L2.1 на накопичення вмісту протеїну та жиру у ультраранньостиглого сорту Легенда, ранньостиглого Устя і середньостиглого Київська 98. Установлено, що синтез білкових сполук рослинами сої залежить від сорту і елементів технології вирощування. Так, рослини сої, де насіння та посіви не обробляли бактеріальними препаратами, накопичували найменшу кількість сирого протеїну. У середньому за 2009–2012 рр. найвищий вміст протеїну був у насінні сорту Київська 98: 40,1–42,7% за міжрядного обробітки культиватором УСМК-54 та 39,8–42,5% за використання агрегату Haryu-1032RS/L2.1. Сорти Легенда та Устя відповідно 39,7–42,8 та 40,1–42,7% за обробітки УСМК-54 і 38,2–42,5 та 39,8–42,3% за обробітку Haryu-1032RS/L2.1. Аналогічні результати одержано й по формуванню жиру. Найвищий вміст жиру було одержано у насінні сої сорту Київська 8: 21,4% за обробітки УСМК-54 і 21,9% — за Haryu-1032RS/L2.1. У сортах Легенда і Устя вміст жиру становив відповідно 19,5 та 20,0% і 19,8 та 20,1%. Зроблено висновок, що сорт Київська-8 сформував найвищі показники збору білка (1,35 т/га) та вмісту жиру (0,74 т/га). Сорти Легенда та Устя сформували відповідно білка 1,17 та 1,22 т/га та жиру — 0,59 і 0,62 т/га. Кращим агрегатом для міжрядної обробки був Haryu-1032RS/L2.1.

УДК 631.5:631.15:631.8:632.954(477–292.486)

2014.3.70. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ

ЛІСОСТЕПУ / Асанішвілі Н.М. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 68–74. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543778.

Кукурудза, технологія вирощування, дози добрив, ефективність елементів технології, продуктивність кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу різних доз мінеральних добрив ($N_{60}P_{45}K_{60}$... $N_{30}P_{180}K_{300}$), побічної продукції попередника (солома пшениці озимої) та систем захисту посіву від бур'янів (агротехнічний метод, хімічний та комбінований) на врожайність гібрида кукурудзи Оржиця 237MB упродовж 2012–2013 рр. в умовах північної частини Лісо-степу. Встановлено, що на ділянках, де з 1987 р. не вносили добрив, урожайність кукурудзи була низькою і становила 2,98 т/га за агротехнічного методу захисту від бур'янів, 3,20 — за хімічного і 3,10 т/га — за комбінованого. Використання на добриво побічної продукції попередника забезпечувало підвищення врожайності на 9%. Внесення $N_{60}P_{45}K_{60}$ на фоні побічної продукції попередника забезпечило одержання 5,02–5,28 т/га зерна кукурудзи, або менше ніж 50% реалізації генетичного потенціалу (11–12 т/га). На варіанті $N_{120}P_{90}K_{120}$ одержано 7,0–7,45 т/га, варіанті $N_{180}P_{120}K_{180}$ — 8,86–9,33 т/га, варіанті $N_{30}P_{180}K_{300}$ (розрахований для одержання 11–12 т/га) одержано 10,12–10,55 т/га. Проте навіть за такого високого рівня інтенсифікації технології вирощування кукурудзи, реалізація генетичного потенціалу гібрида Оржиця 237MB становила 88%. Серед чинників, що вплинули на врожайність, найвпливовішим був фактор удобрення — 97,8% (приріст врожайності до 7,14 т/га), методів захисту від бур'янів (приріст врожайності 0,21–0,52 т/га). Кращим методом захисту від бур'янів був хімічний (приріст врожайності 0,52 т/га), комбінований (0,32), агротехнічний (0,21 т/га). Окупність добрив (12–13 кг/га) одержано за внесення на фоні соломи мінеральних добрив у дозах $N_{60}P_{45}K_{60}$... $N_{180}P_{120}K_{180}$. Найефективнішою була технологія з внесенням $N_{180}P_{120}K_{180}$ з хімічним методом захисту від бур'янів. Збільшення дози добрив хоча й приводило до підвищення врожайності, але різко знижувало їх окупність зерном.

УДК 631.5:631.452:631.468.514.239:631.147

2014.3.71. ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО — ЧЕРВ'ЯЧОК / Гридчин В.Т. // Практичне природне землеробство: якість продукції, ефективність, перспективи: матеріали міжнар. семінару, 15 листопаду. 2013 р. — Мелітополь, 2013. — С. 144–146. Шифр 543709.

Черв'яки дощові, родючість ґрунту, поживна речовина, технологія no-till.

Наведено результати вивчення літературних джерел з впливу дощових черв'яків на відтворення родючості ґрунтів. Виявлено, що комплекс ґрунтових процесів, родючість ґрунту і врожайність знаходяться у прямій залежності від біологічної активності рослин і тваринних організмів, зокрема дощових черв'яків (ДЧ). Так, за рахунок постійної сівби культур у стерню збільшується кількість ДЧ майже у сорок разів порівняно з ріллею. Волога після ДЧ проникає у ґрунт майже у два рази краще, ніж на ріллі. Це пояснюється тим, що на м² мережа (сітка) їх ходів доходить до ста погонних метрів, завдяки чому у 5–10 разів збільшується зіткнення ґрунту з повітрям. ґрунт після ДЧ набуває структурного і вологоутримувального стану, ДЧ здатні за добу переробити до 5 ц органічних відходів на кожному гектарі і перетворити їх у велику кількість поживних речовин, забезпечивши формування за рік до 5 т/га гумусу, чим самим зменшити вимивання поживних речовин, яке виявляється при перегниванні. Пропущена через ДЧ органіка використовується рослинами у десять разів ефективніше, ніж при її загортанні у ґрунт для перегнивання. Проте для активної діяльності і розмноження ДЧ потрібна оптимальна вологість ґрунту, достатня кількість кальцію і свіжа органічна речовина — побічна продукція культур. Такі умови більше створюються за використання технології no-till, коли ґрунт не орють, а сімба проводиться в стерню, за якої не тільки зберігаються дорослі, а й відроджуються молоді черв'яки.

УДК 631.5:633.11"324":(477.7)

2014.3.72. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ / Коза-

ченко В.І. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 67–73. — Бібліогр.: 13 назв.

Пшениця озима, сорти пшениці, строки сівби пшениці, норми висіву пшениці, якість зерна пшениці, врожайність пшениці.

Наведено результати вивчення впливу строків сівби (5, 15, 25 вересня і 5 жовтня), сорту (Золотоколоса, Селянка, Подолька) та норм висіву (4, 5 і 6 млн/га схожих насінин) на врожайність і якість зерна пшениці озимої після попередника ріпак ярий в умовах Північного Степу України. Одержані дані свідчать, що кількість білка в зерні пшениці залежала від сорту (найбільше — у Селянки), умов року (найбільше — за меншої кількості опадів), строків сівби (найбільше — за сівби 25 вересня та 5 жовтня). Норми висіву впливали на густоту стояння рослин, що позначалося на кількості білка. Збільшення норми висіву призводило до зменшення вмісту білка. Вміст клейковини в зерні залежав від сортових особливостей, строків сівби та норм висіву. Найбільше клейковини містилося у зерні сорту Селянка. За сівби 5 жовтня сорти формували 21,9–22,7% клейковини проти 17,5–17,8% за сівби 5 вересня. Посіви раннього строку мали також гіршу якість клейковини (більш розмиту). За хлібопекарськими показниками найбільш якісне зерно було сформоване за посушливих умов 2003 р. Найвищий об'єм хліба (495 см³) був у сорту Селянка. Норми висіву та строки сівби також впливали на об'єм хліба. У середньому за роки досліджень, найбільший об'єм хліба забезпечувало зерно, одержане за посівів з нормою висіву 4 млн/га схожих насінин. Рівень врожайності залежав від строків сівби та норм висіву. Найвищу врожайність (4,89 т/га) сформував сорт Селянка за сівби 25 вересня з нормою висіву 5 млн, найнижчу (4,19 т/га) — сорт Подолька. Зроблено висновок, що для умов Північного Степу більш врожайним по попереднику ріпак ярий є сорт Селянка, який потребує більш пізніх строків сівби (25 вересня) за норми висіву 5 млн/га схожих насінин.

УДК 631.5:633.11"324":631.526.32(477–292.486)

2014.3.73. СОРТОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ВИРОЩУВАННЯ В ЗОНІ СТЕПУ / Черенков А.В., Хорішко С.А., Пальчук Н.С., Козельський О.М. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 43–47. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 543342.

Пшениця озима, сорт пшениці, попередники пшениці.

Наведено результати вивчення особливостей росту та розвитку рослин сучасних сортів пшениці озимої (Зіра, Заможність, Розкішна) в осінній період вегетації при вирощуванні після сої, ячменю ярого та по чорному пару протягом 2010–2013 рр. Агрометеорологічні умови осіннього періоду впродовж років досліджень були мінливими, що позначалося на рості та розвитку рослин. Найбільшу суму опадів за період сівба — припинення осінньої вегетації було відмічено у 2010 р., незалежно від попередників. Так, по чорному пару перевищення середньобогаторічної норми опадів становило 33,8 мм, після сої — 34,4 і ярого ячменю — 24,3 мм. Найбільші запаси продуктивної вологи у метровому шарі ґрунту були по чорному пару і залежно від сорту коливалися від 90,6 до 95,2 мм, після ячменю ярого — від 84,9 до 86,6 і після сої — від 76,0 до 77,9 мм. Вологість ґрунту сприяла різному формуванню вузлових коренів. По чорному пару кількість їх становила: у сорту Розкішна 6,3 шт./росл., Заможність — 5,9 і Зіра — 5,1 шт./рослину. Значно гіршим розвитком кореневої системи характеризувались рослини по попереднику ячменю ярий. Більше вузлових коренів було у сорту Розкішна (5,0 шт./росл.), менше — у сорту Зіра (4,0 шт./росл.). Найбільший коефіцієнт кушення був за вирощування сортів по чорному пару: Розкішна — 4,8, Заможність — 4,3 і Зіра — 3,3 шт./росл. Розвиток кореневої системи і коефіцієнт кушення суттєво впливали на накопичення вегетативної маси. Так, маса 100 абсолютно сухих рослин була найбільшою при вирощуванні по чорному пару: Зіра — 31,2 г, Заможність — 32,0 і Розкішна — 33,1 г. При розміщенні пшениці після сої та ячменю ярого простежувалося зменшення надземної маси до: Зіра — 25,9–27,9 г, Заможність — 26,5–28,5 і Розкішна — 27,9–29,9 г. Зроблено висновок, що сортові особливості та умови вирощування суттєво впливали на ріст і розвиток рослин пшениці озимої в осінній період вегетації.

УДК 631.512.3:632.51:633.15

2014.3.74. КОНТРОЛЬ БУР'ЯНІВ У ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ / Задорожний В.С. // Агроном. — 2014. — № 3. — С. 116–119.*Кукурудза, технології вирощування кукурудзи, забур'яненість посіву, економічні показники технології.*

Відмічено, що систематичне застосування безполицевих систем основного обробітку ґрунту призвело до збільшення рівня забур'яненості с.-г. культур — на 17–75% порівняно з оранкою. Досліджували вплив різних систем основного обробітку ґрунту: оранка на глибину 20–22 см; мілкий обробіток дисковими знаряддями на глибину 10–12 см; системи no-till на забур'яненість посіву монокультури кукурудзи. На початку проведення досліджень (2010 р.) в орному шарі ґрунту нараховувалося від 542,0 до 586,9 млн насінин/га. Через три роки застосування різних систем основного обробітку ґрунту загальний рівень забур'яненості зменшувався на фоні оранки і нульового обробітку і зростав на варіанті з мілким дисковим обробітком. Загальний процес формування бур'янових угруповань в агроценозах кукурудзи відбувається впродовж двох етапів: у до- і післяпосівний періоди. У допосівний період верхній шар ґрунту певний час залишається вільною екологічною нішею, проростають зимуючі та ранні ярі види, які проведенням допосівного обробітку ґрунту (фаза ниточки) знищуються повністю. Під час появи сходів кукурудзи формуються інші угруповання бур'янів, величина яких варіює від температури і рівня зволоження верхнього шару ґрунту. На фоні оранки чисельність появи сходів бур'янів знаходилась у межах 2,3–3,1 шт./м². За наступні 10 днів вегетації кукурудзи інтенсивність появи сходів їх збільшувалась і на фоні оранки становила 69 шт./м², no-till — 86,1 і мілкого дискового — 200,1 шт./м². Середня врожайність за три роки становила: на фоні оранки — 8,33 т/га, на фоні мілкого дискового — 8,18, нульового — 8,20 т/га. За економічними показниками нульовий обробіток ґрунту був більш ефективним — собівартість тонни зерна кукурудзи становила 676,7 грн, при застосуванні мілкого дискового — 722,5 і оранки — 735,6 грн.

УДК 631.527.5:633.15:631.559:631.531.04

2014.3.75. ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ПЛОЩІ ЖИВЛЕННЯ / Бомба М., Дудар І., Литвин О., Тучанський О., Апостол М. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Ль., 2013. — № 17: Агрономія. — С. 64–67. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543348.*Кукурудза, гібриди кукурудзи, густина посіву кукурудзи, врожайність кукурудзи, ефективність економічна.*

Висвітлено результати вивчення впливу густоти посіву (60, 70, 80 і 90 тис./га) на врожайність гібридів кукурудзи різних груп стиглості в умовах Тернопільської обл. Вивчали ранньостиглий гібрид Матеус і середньоранній — Цісар. Установлено, що збільшення густоти стояння від 60 до 90 тис. росл./га сприяло підвищенню їх висоти на 20 см у гібрида Матеус і 17 см — у Цісар. Одночасно підвищувалась і висота прикріплення качанів, відповідно від 71 до 82 см і від 72 до 81 см. Загущення посівів призводило до зменшення качанів, маси їх зерна з однієї рослини. Проте загущення посіву сприяло збільшенню врожайності. Так, гібрид Матеус найвищу врожайність (87,2 ц/га) сформував за густоти стояння 80 тис. росл./га, Цісар — 89,3 ц/га за густоти 70 тис. росл./га. За цих густот одержано найкращі показники економічної ефективності — рівень рентабельності коливався у межах 120–125%. Зроблено висновок, що в умовах Тернопільської обл. ранньостиглі гібриди кукурудзи типу Матеус доцільно вирощувати за густоти стояння рослин 80 тис./га, а середньоранній — 70 тис. росл./га.

УДК 631.531.041(82)

2014.3.76. ПРЯМОЙ ПОСЕВ В АРГЕНТИНІ / Дридігер В.К. // Агроном. — 2014. — № 3. — С. 176–180.*Технологія обробітку ґрунту, сівозмінна, сорти, технологія вирощування, Аргентина.*

Наведено досвід Аргентини з використання прямої сівби насіння різних культур у ґрунт. За 40 років (1950–1990) застосування традиційного землеробства з використанням плуга вміст органічних речовин у ґрунті зменшився у 2 рази — від 4 до 2%. Основними причинами цього явища були вітрова і водна ерозії. Для їх уникнення наука і фермери з 1990 р.

почали розробляти і застосовувати нові технології. На зміну оранці прийшла технологія прямої сівби, яку у 2010 р. застосовували на 81% орної землі. Прямая сівба — це нульова система обробітку ґрунту, яка потребує застосування комплексу прийомів — агротехнічних, технічних, а також організаційних та інших заходів. Перехід на таку систему розпочався з підбору культур та їх розміщення (чергування) у сівозміні. Для покращення ґрунту потрібні культури з мочною кореневою системою (кукурудза, пшениця озима, ячмінь озимий), які добре пронизують кореневою системою шар ґрунту, і культури зі стрижневою кореневою системою (соя, соняшник), які розпушують ґрунт на глибину. У більшості районів застосовують чотириріпільні сівозміни з чергуванням культур: соя — озима пшениця + соя (пожнивна) — соняшник — кукурудза. Фермери чітко дотримуються чергування культур і кожна займає 25% сівозміни. Сівба насіння проводиться сівалкою з турбодисками, які заробляють насіння на задану глибину. Одночасно проводиться інокуляція насіння бульбачковими бактеріями. Посіви не удобрюються, а підживлюються, при цьому ставиться завдання одержати не більшу врожайність, а максимальний прибуток від добрив. Для знищення бур'янів застосовують бакові суміші гербіцидів, які постійно оновлюються. Збирання врожаю проводиться комбайнами з широкими жатками (9 м). Комбайни обладнані подрібнювачами і розкидачами. Зрізання проводиться на висоті 30–35 см. Висока стерня краще захищає поля від дефляції, більше накопичує вологи. Зібране зерно від комбайна зсипається у поліетиленові рукави на краю поля, у яких зерно зберігається протягом року і більше. Вся техніка, яка працює на полі, обладнана шинами низького тиску. Відразу після збирання пшениці озимої (на другий день) проводиться пожнивна сівба сої. Завдяки застосуванню такої технології врожайність кукурудзи сягає 100–110 ц/га, пшениці озимої — 60–70, соняшника — 35–40, сої — до 35, за післяжнивної сівби — 20–25 ц/га. При цьому врожайність усіх культур за роками стабільна. Зроблено висновок, що досвід Аргентини заслуговує на увагу, проте не сліпе копіювання, а наукове дослідження й обґрунтування для конкретних умов.

УДК 631.559:631.527.5:631.531.04:635.667

2014.3.77. УРОЖАЙНІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЦУКРОВОЇ ЗА РІЗНИХ СТРОКІВ СІВБИ / Маслійов С.В. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 111–113. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543342.*Кукурудза цукрова, гібриди кукурудзи, строки сівби кукурудзи, урожайність качанів кукурудзи.*

Наведено результати вивчення впливу строків сівби на врожайність ранньостиглих гібридів кукурудзи цукрової (Арктур, Спокуса, Делікатесна та Конкурент) у посушливій підзоні Північного Степу України (Луганська обл.). Встановлено, що тривалість періоду сівба—сходи коливалась за роками від 13 до 18 діб. Вона зменшувалась у напрямку від ранніх до пізніх і становила в середньому 15 діб при сівбі 15 квітня та 11 — при висіві 5 травня. Найбільш раннє цвітіння качанів спостерігалось у гібрида Арктур — через 40 діб після сходів, а найпізніше — у гібрида Делікатесна — через 47 діб. Загальна тривалість періоду від сходів до молочної стиглості зерна становила: за сівби 15 квітня від 65 діб у гібрида Арктур і 74 — Делікатесна, за сівби найпізніших строків (5 травня) — коливалась від 60 до 71 доби відповідно. Найвищу врожайність кондиційних качанів забезпечив гібрид Конкурент — від 7,77 до 7,92 т/га, а найменшу — гібрид Делікатесна — від 6,13 до 6,41 т/га. За ранньої сівби (15 квітня) урожайність качанів молочної стиглості в усіх гібридів була дещо меншою, ніж при сівбі 25 квітня і 5 травня, але значно вища закупівельна ціна на продукцію компенсувала зниження врожаю. Умовно чистий прибуток від реалізації качанів за висіву 15 квітня досягав 19,7–23,3 тис. грн, а 5 травня — 9,6–11,5 тис. грн. Зроблено висновок, що ранній строк сівби (15.04) збільшує тривалість періодів сівба — сходи та сходи — молочна стиглість порівняно з більш пізнім строком (05.05) на 4–6 діб, але одержання качанів молочної стиглості прискорювалось на 10–12 діб. Більш високу врожайність качанів сформували гібриди Конкурент (7,77–7,92 т/га) та Спокуса (7,38–7,62 т/га), найменшу — гібрид Делікатесна — 6,13–6,41 т/га.

УДК 631.559:633.16“321”:631.582:631.8

2014.3.78. ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ І ЯКОСТІ ЗЕРНА ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКА ТА СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ / Камінська В.В., Шморган О.В. // Збірник наукових праць ННЦ “Інститут землеробства НААН”. — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 53–59. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543778.

Ячмінь ярий, сорти ячменю, попередники, добрива мінеральні, врожайність ячменю, якість зерна.

Наведено результати вивчення впливу попередників (соя, кукурудза на зерно) та різних доз мінеральних добрив ($N_{30}P_{30}K_{30}$... $N_{60+60}P_{80}K_{90}$) та побічної продукції на врожайність і якість зерна сортів ячменю ярого Хадар і Незабудка в умовах північної частини Лісостепу. Встановлено, що кращим попередником ячменю ярого є соя. Приріст урожайності відносно попередника кукурудза змінювався залежно від дози удобрення: від 0,51 до 1,28 т/га — сорту Хадар і від 0,28 до 1,71 т/га — сорту Незабудка. За внесення одинарної дози добрив ($N_{30}P_{30}K_{30}$) приріст урожайності становив 0,96 т/га у сорту Хадар і 0,63 т/га — у сорту Незабудка. На фоні підвищених доз мінеральних добрив $N_{60+60}P_{80}K_{90}$ приріст урожайності був нижчим — 0,51–0,58 т/га у сорту Хадар і 0,28–0,53 т/га — у сорту Незабудка, що пояснюється виляганням рослин. Абсолютні показники врожайності ячменю ярого на варіантах з мінеральними добривами і побічною продукцією були вищими після сої і становили у сорту Хадар 4,25–5,40 т/га; сорту Незабудка — 4,08–5,11 т/га, після кукурудзи відповідно 3,29–4,89 і 3,45–4,83 т/га. Елементи технології впливали і на якість зерна. Найвищі показники вмісту білка в зерні — 12,7% у сорту Незабудка і 13,08% у сорту Хадар були одержані після попередника соя. Після кукурудзи на зерно вміст білка був нижчий і становив по сортах 11,69% і 11,36% відповідно. Проте високоякісне зерно ячменю ярого, придатне для пивоваріння, формується після попередника кукурудза на зерно.

УДК 631.582:631.452:631.445.4(477.75)

2014.3.79. ПОКАЗАТЕЛИ ПЛОДОРОДІЯ ЧЕРНОЗЁМА ЮЖНО-СТЕПНОЇ ЗОНЕ КРЫМА І ПРОДУКТИВНІСТЬ СЕВООБОРОТА В ПРЕДГОРНО-СТЕПНОЇ ЗОНЕ КРЫМА / Шевченко І.М. // Практичне природне землеробство: якість продукції, ефективність, перспективи: матеріали міжнар. семінару, 15 листоп. 2013 р. — Мелітополь, 2013. — С. 248–256. Шифр 543709.

Чорнозем південний, системи удобрення, системи обробітку ґрунту, родючість ґрунту, продуктивність сівозміни.

Наведено результати вивчення впливу систем удобрення: 1) без добрив; 2) мінеральна (NP на запланований врожай); 3) органо-мінеральна (10 т гною на га сівозміни + NP заплановані); 4) органо-мінеральна підвищена (20 т гною + 150% NP заплановані) та різних систем обробітку ґрунту: різноглибинна полицева; різноглибинна безполицева; мілка і комбінована (оранка + безполицева). За 16 років у семирічну стаціонарну сівозміну було внесено на 1 га: без удобрення — 0; за мінеральної — $N_{1117}P_{562}$ кг д.р.; за органо-мінеральної — $N_{445}P_{264} + 70$ т гною; за органо-мінеральної підвищеної — $N_{482}P_{231} + 141$ т/га гною. На варіанті без добрив вміст гумусу і фосфору у шарі 0–40 см ґрунту знизився відповідно від 2,78 до 2,66% і від 2,38 до 2,12 мг/100 г, вміст калію залишився без зміни. Внесення мінеральних добрив сприяло підвищенню вмісту гумусу на 1,04%, фосфору — 2,96, калію — 40,9%. Органо-мінеральна і органо-мінеральна підвищена системи збільшували вміст гумусу відповідно на 5,0 і 4,2%, фосфору — 20,6 і 0%, калію — 34,1 і 32,6%. Багаторічне застосування полицевої, безполицевої, мілкої і комбінованої систем обробітку ґрунту не сприяло зміні вмісту гумусу, фосфору і калію. Системи удобрення і обробітку ґрунту суттєво вплинули на вихід зернових одиниць з 1 га сівозміни. Застосування мінеральної і органо-мінеральної систем удобрення порівняно з фоном без добрив сприяло підвищенню виходу зернових одиниць на 11 тонн. Мінеральна і органо-мінеральна системи удобрення були рівнозначними. Безполицева і мілка системи обробітку ґрунту були рівнозначними (32,7 і 32,6 т/га відповідно), проте поступалися полицевому обробітку (34,7 т/га). Комбінована система обробітку ґрунту за продуктивністю перевищувала безполицеву і мілку на 0,9 т/га, проте поступалася полицевій на 1,2 т/га.

УДК 631.582:631.459.3

2014.3.80. ПОТЕНЦІЙНІ ВАРІАНТИ ҐРУНТУ ВІД ДЕФЛЯЦІЇ ЗА NO-TILL ТЕХНОЛОГІЇ / Чорний С.Г., Волошенюк А.В. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 81. — С. 45–50. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 543702.

Дефляція ґрунту (вітрова ерозія), технологія no-till, рештки рослинні, ґрунт (розпилення).

Наведено результати вивчення впливу технології no-till на захист чорноземного ґрунту від вітрової ерозії та розпилення ґрунту у зимовий період в умовах Асканії-Нова. Ґрунт вивчали під чотирма культурами сівозміни — озимою пшеницею (попередник (П.) горох), сорго (П. озима пшениця), горохом (П. сорго) і ярою пшеницею (П. горох). Установлено, що протидефляційна ефективність технології no-till вища, ніж глибокої оранки — потенційні втрати ґрунту в 4 рази менші. Це пояснюється наявністю рослинних решток. Так, П. озима пшениця майже на 100% покриває ґрунт рослинними рештками, у той час як П. сорго — на 50–70%. Крім решток рослин, на протидефляційну ефективність впливають погодні умови зимівлі. Так, багаторазовий перехід температури ґрунту через 0°C призводить до руйнації грудкуватості і вітрової структури. Так, у варіантах з оранкою параметри грудкуватості знижувались по всіх культурах суттєво — від 91 до 44%, за технології no-till — під пшеницею (П. горох) від 64 до 52% і сорго (П. озима пшениця) — від 94 до 69%. За технології no-till грудкуватість майже не змінилась, тобто багаторазовий перехід через “заморожування-танення” не призводив до руйнації агрегатів ґрунту. Зроблено висновок, що шар рослинних решток на поверхні ґрунту є головною причиною призупинення руйнації грудок південного чорнозему впродовж зими.

УДК 631.582:631.8

2014.3.81. КАКОЇ СЕВООБОРОТ ПРИБЫЛЬНЕЕ / Семеняка И., Машенко Ю. // Зерно. — 2014. — № 5(98). — С. 49–52.

Сівозміни короткоротаційні, системи удобрення, продукція побічна, продуктивність сівозмін, зернова одиниця.

Відмічено, що для оптимізації режиму приходу-витрати органічної речовини в ґрунті є використання в якості добрив побічної продукції рослинництва, зокрема соломи злакових зернових. На Кіровоградській СГДС вивчали продуктивність с.-г. культур у короткоротаційних сівозмінах залежно від насичення їх соєю — 20%, 40 і 60% (зернопросапні) і 100% (беззмінне вирощування сої), різних систем удобрення ($N_{40}P_{40}K_{40}$ та $N_{40}P_{40}K_{40}$ + побічна продукція культур), за комбінованого обробітку ґрунту та інокуляції насіння мікробними препаратами (Діазофит і Поліміксобактерин). Установлено, що п'ятирічна сівозміна з насиченням соєю 20% була ефективною. Обробка насіння мікробними препаратами (інокуляція) забезпечувала стабільне підвищення врожайності культур сівозміни на фоні без добрив. Органо-мінеральна система удобрення мала переваги за виходом зернових одиниць на 22,7–24,8% порівняно з фонами без добрив, забезпечувала продуктивність зернопросапних сівозмін на рівні 4,93–5,12, а без добрив — 3,95–4,17 т/га з.о. Мінеральна система удобрення підвищувала продуктивність сівозмін до рівня 4,4–4,55 т/га з.о., але була менш ефективною за економічними показниками. Мінімальні витрати на 1 га зернопросапних сівозмін — 3648 грн/га були на фоні без добрив, за мінеральної системи удобрення вони збільшувались до 5295–5387 грн/га, а за органо-мінеральної — до 5695–5751 грн/га. Подальше насичення соєю сівозміни (40–60%) не сприяло збільшенню продуктивності сівозміни і знижувало економічні показники. У середньому за 2007–2013 рр. врожайність пшениці по чорному пару без добрив становила 4,66–4,85 т/га, за мінеральної системи — 5,31–5,43 і органо-мінеральної — 5,22–5,50 т/га. Вихід зернових одиниць збільшився від 5,13–5,33 т/га до 5,84–5,98 і 5,74–6,05 т/га відповідно. Врожайність зерна кукурудзи становила: без добрив — 5,29 т/га, за мінімальної системи удобрення — 5,83–5,88 і органо-мінеральної — 6,02–6,05 т/га. Рівень середньої врожайності соняшника відповідно становив 2,48; 2,86 і 3,07 т/га. Зроблено висновок, що за умов посухи для Північного Степу України ефективною є зернопросапна 5-річна сівозміна з 20%-м рівнем насичення зерновими, технічними

культурами та чорним або зайнятим паром (чорний або зайнятий пар — озима пшениця — соя — кукурудза — соя-пшениця).

УДК 631.582:633.63:633.11"324":631.432

2014.3.82. ФОРМУВАННЯ ЗАПАСІВ ПРОДУКТИВНОЇ ВОЛОГИ ПІД ПШЕНИЦЕЮ ОЗИМОЮ І ЦУКРОВИМИ БУРЯКАМИ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ ЛІСОСТЕПУ / Цвей Я.П. // Цукрові буряки. — 2014. — № 4. — С. 11–13. — Бібліогр.: 4 назви.

Сівозміни короткоротаційні, ланка сівозміни, волога продуктивна, пшениця озима, буряки цукрові.

Установлено вплив ланок у короткоротаційних сівозмінах на формування продуктивної вологи у шарі ґрунту 0–150 см під пшеницею озимою і буряками цукровими. Дослідження проводили на Веселоподолянській ДСС у довготривалому стаціонарному досліді з системи ведення короткоротаційних сівозмін: 1) плодозмінна в ланці з еспарцетом; 2) зернопросапна (50% просапних і 50% зернових); 3) зернопросапна (75% зернових і 25% просапних); 4) зернопаропросапна. Агротехніка вирощування культур загальноприйнята. Встановлено, що запаси продуктивної вологи у сівозмінах залежали від ланок. У 1-му варіанті запаси продуктивної вологи на час посіву пшениці озимої досягали в шарі 0–150 см 142 мм; у зернопросапній з кукурудзою на силос (50% про-

сапних) — 92 мм; у зернопросапній у ланці з горохом (75% зернових) — 113 мм; у зернопросапній у ланці пар — 230 мм. Більший запас продуктивної вологи у чорному парі пояснюється тим, що пар має властивість перерозподіляти вологу у нижні шари, що покращує вологозабезпеченість рослин під час вегетації. В екстремальні за кліматичними умовами роки найменші запаси продуктивної вологи були у зернопросапній сівозміні у ланці з кукурудзою — 59–67 мм, найбільші — у зернопаропросапній у ланці пар — 189 мм. На період відновлення вегетації весною запаси продуктивної вологи коливались у межах 235–251 мм. Найвищими вони були у зернопаропросапній сівозміні — 251 мм. На період збирання врожаю істотної різниці в запасах продуктивної вологи залежно від ланок не спостерігалось. На час посіву цукрових буряків запаси продуктивної вологи у шарі 0–150 см становили 213–229 мм. На середину вегетації вони зменшились до 114–120 мм, а на період збирання буряків запаси продуктивної вологи знизились майже у 2,5 рази відносно до періоду сходів і становили 78–90 мм. Зроблено висновок, що більш високі запаси продуктивної вологи на час сівби пшениці озимої спостерігаються у зернопаропросапній сівозміні (до 240 мм). На період відновлення вегетації вони не залежать від ланок. На період посіву цукрових буряків запаси продуктивної вологи не залежать від ланок сівозмін.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6.02

2014.3.83. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ РЕЖИМОМ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ / Тищенко О., Нагалюк С. // Водне господарство України. — 2014. — № 2. — С. 29–32. — Бібліогр.: 6 назв.

Технологія управління, водний режим, землі меліоровані.

Відмічено, що раніше побудовані осушувальні системи у лівобережній зоні Полісся України не забезпечують оптимальний водний режим відповідно до вимог с.-г. культур. Викладено основні недоліки цих систем. Зазначено, що єдиний вихід з цієї ситуації — модернізація та перебудова діючих систем і на їх основі створення систем двостороннього регулювання водного режиму. Такі системи не мають екологічних обмежень при їх експлуатації. Для водорегулювання використовуються поверхневі водні ресурси, які знаходяться в межах і за межами систем, та заакумульований дренажний стік з осушуваних територій. Розроблено ресурсощадні технології забору і подачі води з поверхневих джерел на зволоження території та автоматизовано систему регулювання рівня води у транспортувальних каналах. Запропонована методика розрахунку об'ємів акумуляції води у них дає змогу визначити об'єми, потрібні для регулювання водного режиму при підґрунтового зволоженні. Розроблено графіки для визначення об'ємів акумуляції води залежно від параметрів транспортувальних каналів.

УДК 631.6.03:635.04

2014.3.84. ЕФЕКТИВНОСТЬ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ ТОМАТА НА СВЕТЛО-КАШТАНОВЫХ ПОЧВАХ ПРИ КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕНИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЭЛЕКТРОХИМИЧЕСКИ АКТИВИРОВАННОЙ ВОДЫ / Семенко С.Я., Лытов М.Н., Чушкина Е.И., Чушкин А.Н. // Плодородие. — 2014. — № 3. — С. 38–40. — Бібліогр.: 4 назв.

Вирощування томата, ґрунти світло-каштанові, зрошення краплинне, електрохімічно активована вода.

Доведено можливість підвищення ефективності застосування зрошувальних меліорацій при вирощуванні томата за рахунок розробки та впровадження технології краплинного зрошення з використанням електрохімічно активованої води. Показано, що для формування посівів з найбільшою

віддачею урожаю необхідно дотримуватись технології почергового уведення аноліта і католіта за один цикл краплинного поливу (аноліт — природна вода — католіт) у пропорції 1:4. При цьому найбільша урожайність томата (97,5 т/га) забезпечується, якщо електрохімічно активовану за вказаною технологією воду застосовувати в перший і наступний кожний четвертий полив.

УДК 631.6:338.24

2014.3.85. РОЛЬ МЕЛІОРАЦІЇ У ЗМІЦНЕННІ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ / Стадник М.Є. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2014. — Т. 16, № 1, ч. 2. — С. 157–162. — (Сер. Екон. науки). Шифр 543625.

Продовольча безпека, зрошення, землеробство зрошувальне, техніка поливна, технологія поливу.

Виділено визначення меліорації та визначено основні її види, особливу увагу приділено зрошенню. За допомогою графічного методу, рядів динаміки та методу статистичних групувань проаналізовано роль зрошувального землеробства (ЗЗ) у підвищенні родючості с.-г. культур та зміцненні продовольчої й екологічної безпеки. Запропоновано заходи розвитку ЗЗ та підвищення його ефективності, а також забезпечення високоефективного використання в аграрній сфері й розумної економії води та недопущення її забруднення. Відмічено, що нині основні напрями розвитку меліорації пов'язані з: автоматизацією, покращенням інформаційного забезпечення; вдосконаленням поливної техніки, технології поливу та структури посівів; використанням зворотних і стічних вод підприємств та природних опадів; запобіганням фільтрації в каналах; застосуванням нових матеріалів; багатопільовим використанням техніки. Сприятимуть розвитку зрошувального землеробства також розробка та впровадження дієвого механізму державної підтримки меліоративної галузі, а також її нормативно-правового, науково-технічного і кадрового забезпечення.

УДК 631.6:631.153.3(477.72)

2014.3.86. ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ У ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Коваленко А.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К.:

ВП "Едельвейс", 2013. — Вип. 85. — С. 72–77. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 543781.

Зрошування земель (оптимізація), регулювання водорозподілу, землекористувачі, зрошуване землеробство.

Наведено дані про використання зрошуваних земель у степовій зоні України. Визначено особливості використання зрошуваних масивів у південних областях, особливо регулювання водорозподілу в їх межах між різними землекористувачами. Відмічено, що зміна земельних відносин в умовах земельної реформи останніх років має неоднозначні наслідки для функціонування зрошуваних систем і ведення зрошуваного землеробства. Спостерігається подрібнення зрошуваних масивів між декількома користувачами, що погіршує умови ефективного використання поливних земель. На них порушуються сівозміни, не витримується узгодження співвідношення культур з водозабезпеченістю зрошуваної системи. Лише окремі, здебільшого великі, господарства повною мірою використовують зрошувані землі і ведуть на них землеробство на сучасному рівні.

УДК 631.615

2014.3.87. ОСУШЕНІ ТОРФОВИЩА — НАЙПЕРСПЕКТИВНІШІ УГІДДА УКРАЇНИ ДЛЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР / Камінський В.Ф., Ткачов О.І. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 3–7. Шифр 543778.

Торфовища осушені, культури енергетичні, меліоративні системи деградуючі.

Проаналізовано сучасний стан використання осушуваних торфових ґрунтів в Україні та обґрунтовано доцільність використання їх для вирощування енергетичних культур. Відмічено, що торфові ґрунти в силу своїх агрохімічних і гідротермічних властивостей дають можливість отримувати максимально можливий рівень продуктивності енергетичних культур, набагато більший, ніж на звичайних ґрунтах. Впровадження нового напрямку використання осушених угідь може стати порятунком для багатьох деградуючих меліоративних систем у заплавах малих річок України, що створить нові робочі місця в сільській місцевості. Важливою перевагою цього напрямку є його рекреаційне значення, особливо за вирощування деревних порід. З точки зору екології цей напрям є одним з найдоцільніших, дає змогу знизити непродуктивне спрацювання торфу і має набагато менші негативні фактори впливу на довкілля за використання засобів захисту рослин і мінеральних добрив.

УДК 631.615:631.5:633.1

2014.3.88. ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ НІТРАТНОГО АЗОТУ ПРОСАПНИМИ КУЛЬТУРАМИ НА ОСУШУВАНИХ ОРГАНОГЕННИХ ҐРУНТАХ / Гера О.М. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 23–27. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543778.

Нітратний азот, культури просапні, ґрунти осушувані органогенні.

Наведено дані багаторічних досліджень щодо впливу агротехнічних заходів на накопичення нітратного азоту в просапних культурах (буряк столовий і кормовий, морква столова) на осушуваних органогенних ґрунтах. Установлено, що внесення фосфорних і калійних добрив та застосування сівозміни сприяло зниженню накопичення нітратів у рослининицькій продукції на 15–20%. Показано також, що вміст нітратів у гичці досліджуваних культур був вищий на 15–25% порівняно з коренеплодами. Відмічено, що застосування таких заходів на осушуваних органогенних ґрунтах дає можливість використовувати вирощену продукцію для харчових та кормових цілей.

УДК 631.62

2014.3.89. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖГОСПОДАРСЬКИХ ТА ВНУТРІГОСПОДАРСЬКИХ МЕЛІОРАТИВНИХ СИСТЕМ / Ліщук Н.М. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 1. — С. 65–73. — Бібліогр.: 9 назв.

Меліоративні системи, землі осушені, дренаж закритий, польдерні системи, регулювання водного режиму.

Досліджено структуру меліоративних фондів Волинської обл., технічний стан меліоративних систем. Відмічено, що майже на 57% площі осушених земель функціонує закритий

дренаж (колектори та дрени), на 157,7 тис. га застосовується двобічне регулювання водного режиму, а на 47,8 тис. га побудовано польдерні системи. Станом на 2013 р. в області функціонує 191 осушувальна система — 141 міжгосподарська і 50 внутрігосподарських. Незадовільний технічний стан осушених с.-г. угідь виявлено на площі 37 тис. га. За даними інвентаризації меліорованих земель, яку проводили в 2008 р., майже 26% не використовується в сільському господарстві понад 8 років. Є 4 групи факторів, через які не використовуються меліоровані землі: через організаційно-господарські причини — 55,4% території; незадовільний стан внутрігосподарської меліоративної мережі, гідротехнічних споруд, насосних станцій — 23,5; незадовільний меліоративний стан земель — 12,2; інші причини — 8,9%. Проаналізовано стан фінансування меліоративних заходів, ремонтних робіт і реконструкцій.

УДК 631.62:626.862:626.87

2014.3.90. ПРОЦЕСИ ПІДТОПЛЕННЯ ТА ДРЕНУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У ЛІСОСТЕПОВІЙ ЗОНІ / Савчук Д.П., Шевченко А.М., Малуґа В.В. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 100, т. 1. — С. 120–131. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 543949.

Підтоплення, дренаж закритий горизонтальний, затоплення.

Наведено результати комплексних досліджень процесів підтоплення на фоні закритого горизонтального дренажу на сільській території, яка розташована у лісостеповій зоні. Дослідженнями виявлено закономірність розвитку процесів затоплення й підтоплення, встановлено ефективність інженерного та біологічного дренажу на підтоплених територіях, розташованих у верхів'ях малої річки. Визначено режим рівня ґрунтових вод, модулі дренажного стоку, криві депресії, транспіраційну і дренажну здатність лісосмуги на підтоплених землях. Сільська територія у верхів'ї малої річки Сівки з розгалуженою мережею витоків, балок, терас і безстічних знижень у вологі періоди зазнає підтоплення на 64–79% і затоплення на 1–2% її загальної площі. Система закритого горизонтального дренажу неглибокого (1,0–1,4 м) і щільного (300–400 м/га) закладання забезпечувала безперебійний відвід надлишкових вод. Науково обґрунтовано необхідність ущільнення дренажу та удосконалено конструкцію дренажної системи на днищах балок і безстічних територіях. Розроблено нову дренажну систему з зниженим простором, який формується на днищі балок і знижень завдяки укладанню на одному висотному рівні дренажу з підвищеною щільністю.

УДК 631.67

2014.3.91. ЕКОЛОГО-МЕЛІОРАТИВНА КВАЛІФІКАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ — ОСНОВА ЇХ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ / Шевченко А.М., Боженко Р.П. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 85. — С. 78–88. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 543781.

Еколого-меліоративна кваліфікація земель, деградація земель, зрошення, диференціація земель.

Запропоновано методологію еколого-меліоративної кваліфікації земель за умовами їхнього екологічнобезпечного використання та необхідністю захисту від шкідливої дії вод і деградації при зрошенні. Вона забезпечує вибір і територіальну прив'язку еколого-технологічних регламентів, обмежень і рекомендацій щодо використання та захисту зрошуваних земель від ґрунтово-деградаційних процесів, насамперед за умов ризику шкідливої дії вод. Просторову диференціацію земель за умовами і ризиком прояву цих небезпечних процесів доцільно здійснювати на основі спеціального районування та прогностично-інформаційного моделювання умов стійкості території до розвитку деградації. Еколого-меліоративну кваліфікацію земель з підвищеним ризиком підтоплення та затоплення територій слід здійснювати на основі ранжирування просторово окреслених прогностично-інформаційних моделей стійкості ПАМГ за ступенем екологічного ризику використання об'єктів шляхом уведення відповідної системи обмежень і регламентів.

УДК 631.67:631.51

2014.3.92. ЕНЕРГЕТИЧНА ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

ПРИ ЗРОШЕННІ / Вожегова Р.А., Малярчук М.П., Найденова В.О., Малярчук А.С. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 8–14. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543778.

Зрошення, енергетична оцінка, основний обробіток зрошуваних ґрунтів.

На основі аналізу тривалого (з 1976 р.) застосування різних за глибиною і способами систем основного обробітку зрошуваних ґрунтів встановлено позитивний вплив різноглибинних і диференційованих систем основного обробітку на процеси їх перетворення. За роки досліджень середньорічний приріст гумусу у варіантах цих систем обробітку ґрунту коливався в межах 0,81–1,02 т/га свіжої органічної речовини, що рівноцінно 17,4–21,9 ГДж/га. Сприятливі умови для формування врожаю в чотириріпільній плодозмінній сівозміні на зрошенні сприяли забезпеченню найвищої продуктивності з виходом валової енергії 88,0–82,2 ГДж. Найвищий середньорічний еколого-економічний ефект у розрахунку на один гектар сівозміної площі (21,8 тис. грн) отримано за різноглибинного основного обробітку ґрунту з обертанням скиби. Близькими за ефективністю були варіанти з диференційованими системами обробітку (21,4 та 20,8 тис. грн/га).

УДК 631.671:631.674:635.63

2014.3.93. СУМАРНЕ ТА СЕРЕДНЬОДОБОВЕ ВИПАРОВУВАННЯ РОСЛИН ОГІРКА ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ ПОЛИВУ ЯК ФУНКЦІЯ ТЕМПЕРАТУРИ ПОВІТРЯ / Васюта В.В. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 100, т. 1. — С. 63–72. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 543949.

Випаровування рослин огірка, способи поливу, водоспоживання, температура повітря.

Визначено величини сумарного водоспоживання (ВС) рослин огірка за різних способів поливу і глибини розрахункового шару ґрунту з метою встановлення характеру зв'язку між величиною ВС та сумою ефективних температур в окремі фази розвитку та в цілому за вегетацію. Відмічено, що за ефективністю використання ґрунтової вологи краплинне зрошення істотно переважає дощування і мікродощування як за абсолютними показниками, так і за величинами гідротермічних коефіцієнтів. Найбільше середньодобове випаровування (57,3 м³/га) спостерігалось за дощування, найменше (31,6 м³/га) — за краплинного зрошення при середньодобовій температурі повітря 23,6°C. У діапазоні 20,4–20,7°C відбувається різке збільшення інтенсивності випаровування, що, ймовірно, є захисною реакцією рослин на теплове навантаження.

УДК 631.671:635.64:631.674.6

2014.3.94. ВОДОСПОЖИВАННЯ ТА ВРОЖАЙНІСТЬ ПАСЛЬОНОВИХ КУЛЬТУР ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В УМОВАХ СТЕПУ УКРАЇНИ / Шатковський А.П., Черевичний Ю.О. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 100, т. 1. — С. 27–33. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 543949.

Водоспоживання, культури пасльонові, зрошення краплинне.

Установлено величини сумарного водоспоживання (ВС), коефіцієнти ВС та отримано залежності ВС — врожайність за краплинного зрошення томата, перцю солодкою та баклажана в умовах Степу України. На контролі (без зрошення) було зафіксовано мінімальне ВС рослин. На зрошуваних ділянках найменшу частку (1,8–10,1%) сумарного ВС забезпечувала ґрунтова волога, а найбільшу — зрошення (48,1–82,2%). Відмічено, що максимальну врожайність плодів формували у середньому диференційовані за фазами розвитку рослин рівні передполивної вологості ґрунту — 80–85–70% НВ для томата (151,2 т/га), 90–80% НВ для перцю (58,37 т/га) та 75–85% НВ для баклажана (61,69 т/га). Сумарне ВС на цих ділянках було в межах 4,84–5,32 тис. м³/га, проте на формування 1 т продуктивних органів рослин витрачали рівну кількість води. На томаті завдяки високій вологості коефіцієнт ВС був мінімальним — 32,0, на перці та баклажані — 91,2 та 79,5 м³/т відповідно. Максимальні показники добового ВС на цих ділянках визначались фазою розвитку рослин та метеопараметрами. На томаті вони становили 100–110 м³/га, на перці солодкому — 85–95 та баклажані — 75–80 м³/га.

УДК 631.674.5

2014.3.95. ТЕХНІКО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ ЗРОШУВАЛЬНОЇ МАШИНИ БАРАБАННОГО ТИПУ, ОБЛАДНАНОЇ ПОЛИВНОЮ КОНСОЛЛЮ / Бабицький В.В. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 100, т. 2. — С. 3–8. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 543951.

Зрошувальна машина барабанного типу, поливна консоль, поливні норми.

Наведено результати досліджень зрошувальної машини барабанного типу, обладнаної поливною консоллю PRIMUS 2900 II німецької фірми "Beinlich". Зрошувальна машина обладнана поліетиленовим трубопроводом діаметром 110 мм та довжиною 450 м з консоллю FVT-48/56, довжина якої становить 48 м. На ній обладнано 49 насадок, робоча ширина поливу становить 56 м. Показано, що коливання робочого тиску на вході в зрошувальну машину значно впливає на загальну витрату води, продуктивність та питомі витрати на зрошення, що за експлуатації зрошувальних машин барабанного типу має бути враховано. Продуктивність за 20 год роботи зрошувальної машини за поливних норм 450, 350 і 250 м³/га становить відповідно 4,8; 6,2 і 8,3 га.

УДК 631.674.5(477.72)

2014.3.96. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОЩУВАННЯ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Булаєнко Л.М. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2014. — Вип. 61. — С. 88–91. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 543935.

Дощування, зрошувальні системи, якість поливу.

Розглянуто вплив зрошення дощуванням на ґрунти. Наведено результати досліджень дощування в умовах зрошуваних систем півдня України. Вказано наступні напрями підвищення якості поливу с.-г. культур сучасними дощувальними машинами: зниження інтенсивності дощу до швидкості вбирання води ґрунтом за рахунок удосконалення конструкції дощувальних машин; зміна технологічних прийомів дощування (дрібнодисперсне та аерозольне дощування); збільшення вбирної здатності ґрунту до значень інтенсивності штучного дощу за рахунок застосування агроеліоративних прийомів. Найбільш прийнятним з економічної точки зору є 3-й напрям — використання агроеліоративних прийомів обробітку ґрунту для збільшення їх вбирної здатності. Для підвищення екологічної безпеки дощування необхідно дотримуватись режимів зрошення та технології поливу с.-г. культур, забезпечувати оптимальну структуру дощу, не допускати позиційної роботи дощувальних агрегатів ДДА 100 МА.

УДК 631.674.5:621.317.38

2014.3.97. ВПЛИВ СХЕМИ ПІДКЛЮЧЕННЯ ДОЩУВАЛЬНИХ МАШИН ДО ГІДРАНТА ТА ВИТРАТИ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ / Бабицький В.В. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2014. — Вип. 99, т. 2. — С. 290–298. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 543622.

Машини дощувальні, гідрант, витрати електроенергії, зрошення, водоподавальні шланги.

Наведено результати досліджень впливу схеми підключення сучасних багатоопорних дощувальних машин фронтальної дії до гідранта на питомі витрати електроенергії при зрошенні. Отримано залежності енергоємності зрошення від довжини та діаметра водоподавального шланга дощувальної машини. Відмічено, що застосування схеми подачі води до дощувальних машин фронтальної дії за використання двох водоподавальних шлангів довжиною по 70 м дає змогу зменшити питомі витрати електроенергії до 12% порівняно з водоподачею одним шлангом довжиною 120 м незалежно від робочого тиску. За експлуатації сучасних дощувальних машин на зрошувальних системах, побудованих для роботи дощувальних машин "Дніпро", із водоподавальним шлангом довжиною 120 м, відстань між гідрантами дорівнюватиме 216 м, зі схемою подачі при використанні двох шлангів по 70 м — 108 м. Перевищення робочого тиску призводить до підвищення енергоємності зрошення та подорожчання поливу с.-г. культур.

УДК 631.674:635.63:631.53.02:631.17

2014.3.98. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ОГІРКА НА НАСІННЄВІ ЦІЛІ ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ТА ЛОКАЛЬНОГО ВНЕСЕННЯ ДОБРИВ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Вітанов О.Д., Солдатенко О.В., Урюпіна Л.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2013. — № 9. — С. 319–325. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовніцтво). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 543355.

Вирощування огірка, зрошення краплинне, добрива (локальне внесення), вологість ґрунту, фертигація.

Установлено, що за вирощування огірка на насіннєві цілі у Східному Лісостепу України кращим способом зрошення є краплинний з передполивною вологістю ґрунту 80–75% НВ до та 70–65% НВ після цвітіння. За даного способу поливу добрива потрібно вносити локально у ґрунт ($N_{30}P_{60}K_{45}$) з проведенням фертигації два рази за вегетаційний період по N_{15} у фазі 3–4 справжніх листків та на початку формування плодів. Дані елементи технології сприяють одержанню високої врожайності кондиційного насіння огірка — 188 кг/га, дають можливість одержати найвищий прибуток — 14,01 тис. грн/га та рівень рентабельності виробництва 42,6%, при цьому собівартість 1 кг насіння, навпаки, найнижча і становить 174,5 грн.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БІКІН А.В.

УДК 631.8.022.3:633.171:633.18:626.842.1

2014.3.99. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ПОЖИВНИЙ РЕЖИМ ҐРУНТУ ТА УРОЖАЙНІСТЬ ПІСЛЯЖИВНИХ ПОСІВІВ ПРОСА В АГРОМЕЛІОРАТИВНОМУ ПОЛІ РИСОВОЇ СІВОЗМІНИ / Єфімова Н.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Миколаїв, 2014. — Вип. 1. — С. 140–147. — Бібліогр.: 8 назв.

Добрива мінеральні, агрономіоративне поле, зрошення проса затопленням, просо, урожайність проса, сівозмінна рисова.

Проведено дослідження процесів, які відбуваються в ґрунтового середовищі при вирощуванні післяживних посівів проса, а також визначення вмісту поживних речовин, які залишаються в ґрунті. Встановлено роль азотно-фосфорного живлення для формування високих урожаїв проса в умовах короткочасного затоплення ґрунтів. Наведено результати досліджень з визначення впливу мінеральних добрив на вміст рухомих елементів живлення у ґрунті та врожайність проса при вирощуванні у післяживних посівах із застосуванням зрошення способом затоплення. Попередником проса була пшениця озима, полив проводили методом затоплення. У міру підсилення ґрунту вносили добрива у дозах $N_{45}P_{30}$ та $N_{90}P_{60}$, а також сульфат амонію і суперфосфат подвійний. Застосовували рисову сівозмінну. Встановлено, що вирощування проса в агрономіоративному полі рисової сівозмінні позитивно впливає на його кількісні показники в ґрунті, оскільки ґрунти рисових сівозмін характеризуються низьким і середнім умістом легкогідролізованого азоту. Доведено, що врожайність проса в рисовій сівозміні знаходиться у тісній залежності від унесення мінеральних добрив ($R^2 = 0,90$), що забезпечує суттєве підвищення врожайності ($r = 0,71$). Найефективнішою дозою добрив для формування стабільного врожаю проса було $N_{90}P_{60}$.

УДК 631.816.1:633.63

2014.3.100. ЧУТЛИВІСТЬ ГІБРИДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ДОБРИВ / Іоніцой Ю.С. // Цукрові буряки. — 2014. — № 4. — С. 9–10. — Бібліогр.: 5 назв.

Добрива (норми), удобрення ґрунту, буряки цукрові (гібриди, сорти), цукристість цукрових буряків, врожайність цукрових буряків.

Проведено дослідження реакції сортів і гібридів цукрових буряків на різні норми добрив для пошуку оптимального збалансованого удобрення для отримання високої врожайності і цукристості коренеплодів. Установлено, що за повної норми добрив маса коренеплодів гібридів Роберта, Аріана, Ківа і KB Збруч підвищилась на 10,4–14,0% порівняно з половинною нормою, а Екстра, Український ЧС70 та сорту Уладівський одонасінний 35 — на 19,7–20,4%. Різниця в масі коренеплодів між варіантами з повною та подвійною нормою найбільшою була у гібрида Український ЧС70 — 19,6% і майже зовсім не змінювалась у гібрида Екстра — 2,1%, у решти гібридів була в межах 9,3–15,5%. Цукристість коренеплодів усіх досліджуваних сортів і гібридів за внесення половинної норми добрив підвищувалась відносно неодобраних варіантів, а за

подальшого зростання рівня удобрення — зменшувалась. Із застосуванням регресійного аналізу встановлено, що всі сорти і гібриди можуть забезпечувати максимальний вихід цукру за норми добрив 4,6–4,7 г д.р. на посудину.

УДК 631.82:631.51:633.853.494

2014.3.101. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ РЕТАРДАНТУ НА РІСТ, РОЗВИТОК ТА ВРОЖАЙНІСТЬ ОЗИМОГО РІПАКУ / Поляков О.І., Вахненко С.В., Тараненко С.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2013. — Вип. 19. — С. 84–89. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543957.

Ріпак озимий, живлення мінеральне, ретардант, строки сівби, морозостійкість, врожайність.

Наведено результати досліджень за 2001–2013 рр. з вивчення впливу застосування мінеральних добрив та ретарданту на формування продуктивності ріпаку озимого сорту Стілуца за різних строків сівби. Встановлено, що в середньому за роки досліджень оптимальним виявився строк сівби — перша декада вересня, рівень урожайності за якого становив 2,10–2,24 т/га. Найбільшу врожайність ріпаку озимого (2,24 т/га) зафіксовано у варіанті з підживленням аміачною селітрою та обробкою ретардантом Фолікур, де приріст відносно контролю становив 0,14 т/га. За другого строку сівби у третій декаді вересня врожайність знизилась і становила 1,28–1,21 т/га.

УДК 631.82:631.559:633.16

2014.3.102. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ФОРМУВАННЯ АГРОФІТОЦЕНОЗУ ЯЧМЕНЮ ЗВИЧАЙНОГО ЯРОГО (*HORDEUM VULGARE* L.) / Мукан Я.М., Раченко О.С. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2014. — № 2. — С. 51–55. — Бібліогр.: 7 назв.

Добрива мінеральні, ячмінь ярий, сорти, врожайність біологічна, продуктивність агрофітоценозу.

Досліджено вплив різних норм мінеральних добрив на показники продуктивності агрофітоценозу ячменю ярого (ЯЯ) сортів Геліос і Командор, зокрема: кількість і продуктивність стебел, кількість зерен у колосі, потенційна і біологічна продуктивність колоса та потужність фотосинтетичного апарату. Встановлено, що рівень продуктивності агрофітоценозу ЯЯ зумовлюється як сортовими особливостями, так і нормою мінеральних добрив. За внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$ і $N_{90}P_{90}K_{90}$ зафіксовано найвищу потенційну та біологічну продуктивності сортів Геліос і Командор порівняно з контролем. Досліджено вплив різних норм мінеральних добрив на елементи біологічної продуктивності колоса. Встановлено, що якісний склад колоса є чітким виявленням фенотипу сорту та визначає рівень біологічної врожайності ЯЯ. Застосування мінеральних добрив достовірно збільшило середню листову поверхню, фотосинтетичний потенціал сортів у 2,0–2,5 рази та ККД ФАР у 1,5–2,0 рази порівняно з контролем, що сприяло формуванню найвищої біологічної врожайності фітомаси у сорту Геліос на рівні 14,9–15,0 т/га, зерна — 7,8–8,0 т/га і у сорту Командор відповідно — 12,7 і 7,5 т/га.

УДК 631.82:631.445.2:634.13

2014.3.103. ПОЖИВНИЙ РЕЖИМ ҐРУНТУ ТА ВРОЖАЙНІСТЬ МОЛОДИХ ДЕРЕВ ГРУШІ ЗА ОПТИМІЗАЦІЇ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ / Копитко П.Г., Петришина І.П. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2014. — № 1. — С. 17–20. — Бібліогр.: 7 назв.

Живлення мінеральне (оптимізація), удобрення груш, сорти груші, врожайність груші.

Здійснено вивчення оптимізованих доз мінерального живлення молодих дерев груші сортів Конференція і Основ'янська, що вирощувались на темно-сірому опідзоленому ґрунті у Правобережному Лісостепу України. Варіанти оптимізованого фону мінерального живлення азотом, фосфором і калієм порівнюються з абсолютним контролем (без удобрення) і виробничою дозою ($N_{90}P_{60}K_{90}$). Для створення оптимального вмісту в ґрунті доступних для живлення рослин елементів, розраховані норми добрив значно менші від рекомендованих у виробничому контролі. Показано, що мінеральне живлення двох сортів груші оптимізується при внесенні розрахованих за показниками агрохімічних аналізів норм лише тих добрив, що поповнюють ґрунт відповідними елементами рухомих сполук, яких не вистачає в ньому, до оптимального рівня. Встановлено, що за такої оптимізації врожайність дослідних дерев груші істотно перевищує її рівень на неудобряваних ділянках і суттєво не відрізняється від попередників виробничого контролю, де добрива вносили щороку у значно більших нормах.

УДК 631.82:631.51

2014.3.104. ВНЕСЕННЯ ДОБРИВ ПІСЛЯ СІВБИ. СИСТЕМА ЗЕМЛЕРОБСТВА NO-TILL / Косолап М.І., Кротінов О.П. // Ексклюзивні технології. — 2014. — № 4. — С. 12–15.

Добрива (NPK і сірчані), мікроелементи, внесення добрив (способи і строки).

Представлено строки і способи внесення різних добрив після або під час сівби на різних культурах. Розглянуто внесення азоту — добрива, у яких він знаходиться у формі нітратів, будуть ефективнішими, ніж ті де він міститься у формі амонію або сечовини. Внесення розчину азотних добрив методом обприскування може мати більший успіх, ніж розкидання сухих сумішей. Підвищення вологості ґрунту потребує більшої норми азоту. Будь-який спосіб унесення азотних добрив має свої переваги і недоліки, які не однаково проявляються в різних ґрунтово-кліматичних умовах. Показано особливості внесення фосфорних, калійних і сірчанних добрив, а також сумішей з мікроелементами. Оптимальна система внесення добрив для конкретних умов потребує розрахунку норм внесення, вартості та їх доступності, а також ефективності дії обраного виду добрив на ґрунт та вирощувану культуру, якість насінневого ложе та рівня вологозабезпечення. Ідеальної системи внесення добрив, на думку авторів, не існує, все залежить від наявних обмежувальних факторів у конкретному господарстві.

УДК 631.82:631.527:633.16

2014.3.105. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ У КОМБІНАЦІЇ З МІКРОБНИМИ ПРЕПАРАТАМИ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Григор'єва Т.М. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці, 2014. — Вип. 19. — С. 21–26. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 543987.

Добрива мінеральні, препарати мікробні, регулятори росту рослин, ячмінь ярий.

Здійснено вивчення ефективності застосування мікробних препаратів на ріст, розвиток, продуктивність і показники якості ячменю ярого (ЯЯ) на різних фонах мінерального живлення. Встановлено, що використання мікробних препаратів Мікрогуміну і Фосфоентерину для передпосівної інокуляції насіння ЯЯ як окремо, так і в комбінації з регулятором росту рослин Біоланом, позитивно впливало на урожайність та показники якості як на природному фоні, так і при внесенні мінеральних добрив. За вирощування ЯЯ в умовах Північного Степу України внесення мінеральних добрив у дозах $N_{20}P_{20}K_{20}$ і $N_{40}P_{40}K_{40}$ було збитковим і виробничі витрати через високі ціни на них не окупувалися приростом врожаю. Економічно виправданим було застосування мікробних препаратів на природному фоні (без добрив), що дає змогу

додатково одержати 214–431 грн/га при рівні окупності додаткових витрат 2,86–4,46 грн/га.

УДК 631.821:631.43

2014.3.106. КОЛИ ЗЕМЛЯ ПОТРЕБУЄ ВАПНА / Булавинець В., Садицька М., Кифорук І. // The ukrainian farmer. — 2014. — № 10. — С. 66–68.

Вапнування, ґрунти кислі, живлення фосфорне, сівозміна при вапнуванні, меліорація хімічна.

Вапнування знижує шкідливу дію кислотності, поліпшує агрофізичні властивості та родючість ґрунтів. Особливістю кислих ґрунтів є пригнічення мікробіологічної активності в кореневмісному шарі, накопичення шкідливих для рослин рухомих форм амонію, заліза і марганцю, недостатній поживний режим. Рослини більше уражуються хворобами. Підвищена кислотність ґрунту позначається на врожайності с.-г. культур. Як правило, надходження калію в ґрунт із гноєм, фосфорними добривами, кореневими рештками тощо не покращує його витрат без додаткового внесення вапна. За наявності в ґрунті достатньої кількості вапна може утворюватись так званий м'який гумус, покращується фосфорне живлення за рахунок доступніших фосфатів заліза і амонію. Показано групи рослин, чутливих та стійких до закислених ґрунтів. Визначено особливості ґрунтів та морфологічні ознаки рослин, що потребують вапнування. Представлено асортимент вапнякових матеріалів з різним вмістом $CaCO_3$. Визначено особливості формування сівозмін у разі необхідності вапнування. Під час розробки раціональної системи удобрення на ґрунтах із підвищеною кислотністю рекомендовано перші фінанси, призначені для купівлі добрив, витрачати на хімічну меліорацію.

УДК 631.84:633.85

2014.3.107. УРОЖАЙ РІПАКУ ОЗИМОГО ЗА РІЗНОГО РІВНЯ АЗОТНОГО ЖИВЛЕННЯ / Шкода О.А., Біднина І.О. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2014. — Вип. 61. — С. 91–93. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 543935.

Живлення азотне, азот нітратний, ріпак озимий, доза добрив оптимальна, модель залежності математична.

Проведено дослідження впливу рівня азотного живлення темно-каштанового ґрунту на врожай ріпаку озимого (РО). Фосфорно-калійні добрива в досліді вносили під основний обробіток ґрунту, азотні — як під основний, так і навесні. Дозу мінерального добрива визначали за методом оптимальних параметрів для одержання урожайності насіння ріпаку на рівні 3,0 т/га залежно від фактичного вмісту елементів живлення у ґрунті. Встановлено, що доза внесення азотного добрива визначає рівень живлення ріпаку озимого протягом усієї вегетації. Оптимальною дозою азотних добрив для ріпаку озимого сорту Дембо на темно-каштановому ґрунті при заорюванні післяживних решток пшениці озимої (5 т/га) визначено 120 кг/га діючої речовини (N_{90} під основний обробіток та N_{30} за підживлення навесні). Статистично доведено, що між вмістом нітратного азоту на початку вегетації ріпаку озимого у шарі ґрунту 0–100 см та урожайністю культури існує прямий кореляційний зв'язок ($r = 0.95$). Такий тісний зв'язок показників дав змогу авторам побудувати математичну модель цієї залежності.

УДК 631.84:631.42:635.657

2014.3.108. ВПЛИВ АЗОТНИХ ДОБРИВ НА ПОЖИВНИЙ РЕЖИМ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ТА ВРОЖАЙНУТУ / Господаренко Г.М., Прокопчук С.В. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2014. — № 1. — С. 3–7. — Бібліогр.: 15 назв.

Азот нітратний і амонійний, режим поживний, добрива мінеральні, чорнозем опідзолений, врожайність.

Наведено результати досліджень впливу різних доз мінеральних азотних добрив як з передпосівною інокуляцією, так і без неї на поживний режим ґрунту та врожайність насіння нуту на чорноземі опідзоленому Правобережного Лісостепу України. Показано, що застосування мінеральних добрив сумісно з інокуляцією насіння істотно збільшує врожайність нуту. В досліді вирощували сорт нуту Розана. Лише при ранньому утворенні бульбочок і високоефективному симбіозі нуту формує врожай за рахунок симбіотичного азоту. Кількість

азоту, яка необхідна для підтримання росту і розвитку рослин до включення в процес азотфіксації, невелика і забезпечується ґрунтовими запасами. Високий рівень врожаю забезпечує проведення вапнування ґрунту та внесення $P_{60}K_{60}$ під оранку і стартової дози азотних добрив під передпосівну культивування та проведення інокуляції насіння. Встановлено, що під посіви нуту найефективніше вносити мінеральні добрива в нормі $N_{30}P_{60}K_{60}$ у поєднанні з інокуляцією насіння та обробкою молібденовим добривом. З азотних добрив рекомендовано застосовувати сульфат амонію. На врожайність нуту також мали істотний вплив погодні умови в період вегетації і агротехнічні заходи, що застосовувались у досліді.

УДК 631.86.232.322.4

2014.3.109. ИЗМЕНЕНИЕ ПЛОДОРОДИЯ И ПРОДУКТИВНОСТИ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ ПОЧВЫ ПОД ВЛИЯНИЕМ КОМПЛЕКСНОГО ПРИМЕНЕНИЯ УДОБРЕНИЙ / Чеботарёв Н.Т., Юдин А.А., Сидоренко Е.П. // *Агрохимический вестник*. — 2014. — № 3. — С. 20–22. — Библиогр.: 7 назв.

Добрива органічні і мінеральні, урожайність, ґрунт, гумус, сівозна кормова, препарат Дарина.

У польовому стаціонарному досліді на дерново-підзолисто-му легкосуглинковому ґрунті вивчали ефективність використання органічних і мінеральних добрив, а також їх поєднання на родючість і продуктивність ґрунту. Установлено, що в шестипільній кормовій сівозміні підвищились продуктивність і якість вирощуваних с.-г. культур. Разом з тим основні економічні показники (собівартість продукції та окупність витрат прибавками врожаїв) були кращими за застосування трьох доз мінеральних добрив. На всіх фонах мінерального живлення спостерігалось підвищення врожайності (39,8 та 100,4%) порівняно з неудобреним фоном. Найбільший приріст спостерігався на фоні гній 20 т/га + $N_{60}P_{60}K_{60}$ і становив 11,9 т/га. Препарат Дарина на всіх фонах живлення показав найкращий результат, його застосування дало змогу збільшити врожайність кукурудзи на фонах гній 20 т/га і гній 20 т/га + $N_{60}P_{60}K_{60}$ відповідно на 53,0 та 104,1% порівняно з контролем.

УДК 631.89:579.64

2014.3.110. НАПРАВЛЕНІСТЬ БІОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У КОРЕНЕВІЙ ЗОНІ РОСЛИН КАРТОПЛІ ЗА ДІЇ ДОБРИВ ТА БІОПРЕПАРАТУ / Волкогон В.В., Журба М.А., Дімова С.Б., Токмакова Л.М., Волкогон К.І., Проценко О.І. // *Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб.* — Чернівці, 2014. — Вип. 19. — С. 3–10. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 06 543987.

Добрива мінеральні, дози добрив, мікробіологічні процеси, азотфіксація, емісія N_2O і CO_2 , картопля.

У польовому стаціонарному досліді на чорноземі вилученому досліджено направленість біологічних процесів (азотфіксації, емісії N_2O і CO_2) у кореневій зоні рослин картоплі за різних систем удобрення. Екологічно сприятливим (з певним застереженням, зважаючи на високий рівень емісії N_2O) було застосування 40 т/га гною ВРХ; доза мінеральних добрив $N_{40}P_{40}K_{40}$ була оптимальною, проте компроміс між екологічними вимогами і продуктивністю культури свідчив про доцільність внесення $N_{80}P_{80}K_{80}$. Високі дози мінеральних добрив — $N_{120}P_{120}K_{120}$, а також органо-мінеральне удобрення (40 т/га гною + $N_{80}P_{80}K_{80}$) призводили до високих рівнів емісії N_2O і CO_2 та зводили до мінімуму активність азотфіксації. З метою оптимізації екологічного стану ґрунтів агроценозів, підвищення продуктивності картоплі та покращання якості продукції в технологіях вирощування культури рекомендовано використання мікробного препарату Біогран.

УДК 631.895:631.67:633.64:633.25

2014.3.111. ВПЛИВ ПІДЖИВЛЕННЯ КОМПЛЕКСНИМИ ВОДОРОЗЧИННИМИ ДОБРИВАМИ НА УРОЖАЙНІСТЬ ТОМАТА ТА ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ПРИ КРАПЛИННОМУ ЗРОШЕННІ / Вожегова Р.А., Люта Ю.О., Малишев В.В. // *Зрошуваче землеробство: міжвід. темат. наук. зб.* — Херсон, 2014. — Вип. 61. — С. 25–27. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 06 543935.

Добрива комплексні водорозчинні, підживлення позакореневе, фертигація, томати, цибуля ріпчаста, урожайність.

Досліджено вплив позакореневого підживлення та фертигації комплексними водорозчинними добривами на урожайність томата та цибулі ріпчастої при краплинному зрошенні. Для внесення мінеральних добрив під час вегетації рослин застосовували такі комплексні мінеральні добрива: Ріверм — рідке органічне добриво (N — 4,3%, P_2O_5 — 1,9, K_2O — 1,9%); Вуксал — концентрована суспензія з додаванням хелатованих (ЕДТА-кислота) мікроелементів; Мочовин К розчин (N — 11–13%, P_2O_5 — 0,1–0,3, K_2O — 0,05–0,15%, мікроелементи — 0,1%, бурштинова кислота — 0,1%). За результатами фенологічних спостережень показано збільшення надземної маси рослин і площі листя в рослинах томата та цибулі ріпчастої при застосуванні комплексних водорозчинних добрив. Позакореневе підживлення томата препаратами Вуксал та Мочовин К забезпечувало зростання урожайності порівняно з фоновим внесенням мінеральних добрив на 10,2 та 5 т/га відповідно. Підживлення з поливною водою рослин цибулі ріпчастої препаратами Ріверм та Мочовин К забезпечувало зростання урожайності відносно фонового внесення мінеральних добрив на 13,9 та 7,7% відповідно.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.4(477.82)

2014.3.112. НАЦІОНАЛЬНІ ПРИРОДНІ ПАРКИ — МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, МАЙБУТНЄ [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. до 30-річчя створення Шацького нац. природного парку, Світязь, 23–25 квіт. 2014 р. / Держ. агентство лісових ресурсів України, Шацький нац. природ. парк; редкол.: Юрчук П.В. [та ін.]. — К., 2014. — 610 с. Шифр 543400.

Парк природний національний, управління природно-заповідними об'єктами, ландшафтні дослідження, екоосвіта, рекреація.

Висвітлено загальнотеоретичні, методологічні та практичні проблеми організації і функціонування природно-заповідних територій та об'єктів, моніторинг стану біорізноманіття природних й антропогенних систем, особливості ведення лісового і сільського господарства, оцінки якості природного

середовища та еколого-просвітницької діяльності. Розглянуто питання щодо стану вивчення флори і фауни Шацького національного природного парку (ШНПП), специфіки його озерних і водно-болотних екосистем, господарської та рекреаційної діяльності. Наведено шляхи збереження видового і ландшафтного різноманіття. Обґрунтовано значення ШНПП у міжнародній мережі природоохоронних територій та складової Трилатерального Біосферного Резервату "Західне Полісся". Акцентовано увагу на питаннях зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні (результати діяльності проекту програми розвитку ООН та глобального екологічного фонду).

УДК 502.4.7:504.06(477.82)

2014.3.113. РАРИТЕТИ БІОТИ ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ (ПОШИРЕННЯ ОСЕЛИЩА

ЗАГРОЗИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ) [Текст]. — К., 2014. — 111 с. Шифр 543420.

Біота заповідника (раритети), збереження довкілля, рекреація, екосистеми, біорізноманіття.

Відображено історичні аспекти створення Шацького національного природного парку (ШНПП) — природоохоронної наукової установи, що вже три десятиліття визначає політику збереження природи на Шацькому поозер'ї, рекреаційного використання його екосистем, ведення наукових досліджень. Узагальнено результати вивчення біоти ШНПП, відображено її зміни під впливом заповідання і ренатуралізації екосистем, раритетну компоненту, оселища рідкісних видів флори і фауни. Окреслено сучасні тенденції відновлення природної рослинності. Обґрунтовано доцільність природоохоронних заходів для збереження біорізноманіття. Означено актуальні природоохоронні проблеми і напрями подальших наукових досліджень. Третє десятиліття функціонування парку можна охарактеризувати як період значного посилення рекреаційного використання Шацьких озер. Це підтверджує правильність ідеї створення тут національного природного парку, бо саме на цю категорію природоохоронних об'єктів покладено функцію регулювання рекреаційного пресу, який став дуже потужним.

УДК 502.743:504:631.95(477)

2014.3.114. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ИССЛЕДОВАНИЙ РАСТЕЛЬНОГО МИРА [Текст]: *матеріали міжнарод. науч.-практ. конф. молодых учёных, г. Ялта, 13–16 мая 2014 г.* / Никит. бот. сад, Центр. бот. сад, НАН Беларуси; редкол.: Корнильев Г.В. (отв. за вып.) [и др.]. — Ялта, 2014. — 246 с. Шифр 543418.

Рослинний світ, агроекологія, біотехнологія, біохімія рослин, фітоценологія, дендрологія, інтродукція.

Висвітлено проблеми і перспективи досліджень рослинного світу, зокрема особливості розвитку с.-г. рослин і технології їхнього вирощування в умовах змін клімату. Розглядалися питання стосовно біотехнології, біохімії, ботаніки, фітоценології і заповідної справи, а також дендрології і паркознавства. Представлено результати досліджень щодо інтродукції і селекції, фізіології і репродуктивної біології господарсько цінних рослин. Проведено аналіз еколого-ценотичної приуроченості рідкісних довгокореневищних видів рослин в Україні, а також надземної фітомаси у фітоценозах постпірогенної сукцесійної серії Асканійського степу. Подано історичні аспекти створення і сучасного стану парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва "Тростянецький", а також Ставищенського парку України. Представлено дані щодо способів культивування кореневищних і важковкоріюваних культур за виробництва садового матеріалу *in vitro* тощо.

УДК 504.03.062

2014.3.115. ЕКОЛОГІЯ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В СИСТЕМІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВІДНОСИН ПРИРОДИ І СУСПІЛЬСТВА [Текст]: *матеріали Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Тернопіль, 6–7 берез. 2014 р.* / Регіон. центр наук. забезпечення АПВ в Тернопіл. обл., Тернопіль. держ. с.-г. дослід. ст., Ін-т кормів та сіл. госп-ва Поділля; редкол.: Сава А.П. (відп. ред.) [та ін.]. — Тернопіль, 2014. — 252 с. Шифр 543470.

Екологія, природокористування, суспільство і природа, екологічний розвиток, екологічна безпека.

Наведено матеріали з актуальних екологічних проблем та основних технологічних, технічних і соціально-економічних напрямів їх вирішення в умовах оптимізації відносин природи і суспільства. Висвітлено роль екології в системі природокористування та політики України у сфері раціонального використання й охорони природних ресурсів, зокрема водних. Проаналізовано економічні проблеми екологічного розвитку й екологічної безпеки соціальних систем та еколого-інноваційної діяльності в сільському господарстві України.

УДК 504.03/06(477)

2014.3.116. БІОРИЗНОМАНІТТА УКРАЇНИ В СВІТЛІ НООСФЕРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ АКАДЕМІКА В.І. ВЕРНАДСЬКОГО [Текст]: *матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 17–18 квіт. 2014 р.* / М-во освіти і науки України, Полтав. нац. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка, Полтав. держ. аграр. акад. [та ін.];

редкол.: Гірнюва М.В. (заг. ред.) [та ін.]. — Полтава, 2014. — 200 с. Шифр 543340.

Біорізноманіття України, ноосферна концепція, охорона довкілля, екосистеми, екологічна освіта.

Представлено результати досліджень, присвячених вивченню науково-педагогічної спадщини В.І. Вернадського як планетарного явища і його значення для сучасної екологічної науки. Висвітлено питання щодо стану біорізноманіття тваринного і рослинного світу, його відтворення й охорони; екологічного стану навколишнього середовища та шляхів його оптимізації. Розглянуто сучасні проблеми методики викладання біології та екологічного виховання в освітніх закладах, а також значення впливу природних чинників на здоров'я людини.

УДК 504.03:332.142.6:330.15"737"

2014.3.117. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ [Текст]: *монографія* / Гіндес О.Г. — Донецьк, 2013. — 400 с. — 291 назва. Шифр 543457.

Природокористування, управління природокористуванням, екологічний розвиток сталий, екологічний моніторинг, моделі сталого екологічного розвитку.

Досліджувалися теоретико-методологічні положення щодо формування дієвих механізмів державного управління із забезпечення раціонального природокористування (РПК) в регіональній соціально-економічній системі на засадах сталого екологічного розвитку (СЕР). Розглянуто питання стосовно генези наукових підходів до проблеми управління СЕР у системі природокористування на різних ієрархічних рівнях та визначено концептуальний підхід до її розв'язання. Проаналізовано методологічний аспект формування механізму державного управління СЕР території. Сформовано наукову концепцію модернізації інституційного середовища у сфері управління природними ресурсами в контексті забезпечення СЕР регіонів України. Окреслено напрями вдосконалення системи екологічного моніторингу та висвітлено принципи взаємодії суб'єктів моніторингу на територіальному рівні.

УДК 504.054:[546.36+546.4/.8]:636.086.3:637.5'62

2014.3.118. КОНЦЕНТРАЦІЯ ¹³⁷Cs І ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ЯЛОВИЧИНІ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ЛЮПИНУ БЕЗАЛКАЛОЇДНОГО В РАЦІОНАХ БУГАЙЦІВ / Савченко Ю.І., Савчук І.М., Савченко М.Г. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 3. — С. 55–59. — Бібліогр.: 6 назв.

Забруднення яловичини радіонуклідами, важкі метали, люпин безалкалоїдний, бугайці, раціони бугайців.

Наведено результати дослідження концентрації ¹³⁷Cs і важких металів у кормах та їх перехід у продукцію в зоні радіоактивного забруднення за використання люпину безалкалоїдного або макухи соняшникової в раціонах двох груп бугайців. Різниця в годівлі молодняку в дослідний період полягала в тому, що бугайцям 1-ї (контрольної) групи перетравний протеїн згідно з нормою забезпечували згодованням макухи соняшникової, а їх аналогам 2-ї дослідної групи протеїн макухи замінювали на еквівалентну кількість протеїну дерті люпинової. Інші корми піддослідним тваринам згодовували в однаковій кількості. Результати досліджень засвідчили, що концентрація ¹³⁷Cs у найдовшому м'язі спини піддослідних бугайців становила 32,1 і 35,3 Бк/кг за допустимого рівня 200 Бк/кг (ДР-2006). Заміна макухи соняшникової на люпин кормовий у раціонах молодняку дослідної групи дещо підвищувала питому активність ¹³⁷Cs в яловичині (на 3,2 Бк/кг). Уміст важких металів (Pb, Cd, Cu, Zn) у яловичині піддослідних тварин 1- та 2-ї груп був значно нижчим ГДК, продукція відповідала вимогам екологічної безпеки. Акумуляція Pb, Cd і Zn у печінці бугайців контрольної і дослідної груп не перевищувала ГДК, за винятком умісту Cu в печінці молодняку 1-ї групи.

УДК 504.054:539.16(477)

2014.3.119. РАДИОЕКОЛОГІЯ УКРАЇНИ: монографія / Коваленко Г.Д. — 3-е изд., доп. и перераб. — Х., 2013. — 344 с. Шифр 543492.

Радіоекологія, радіонукліди, забруднення довкілля радіонуклідами, джерела радіоактивного забруднення, радіаційні аварії.

Наведено результати досліджень основних джерел радіонуклідів природного і техногенного походження, які формують радіоекологічну обстановку на території України, та подано їхні детальні характеристики. Проаналізовано радіоекологічний стан атмосферного повітря, водних об'єктів і ґрунтів, а також радіаційні аварії, що трапилися на території України, й оцінено їхні наслідки. Здійснено порівняння впливу на довкілля видобутку й переробки уранової руди, теплових і атомних станцій. Зроблено аналіз опромінення населення від природних і техногенних джерел іонізуючої радіації та оцінку індивідуального ризику і можливості його наслідків. Розглянуті проблеми, з одного боку, є невідворотним наслідком інтенсивного розвитку паливно-енергетичного комплексу, ядерної енергетики та використання радіоактивних ізотопів у господарській діяльності людини, і в тому чи іншому ступені з ними стикнулися практично всі промислові розвинуті країни світу. У той самий час відсутність правових основ, атмосфера секретності і закритості інформації стосовно використання радіоактивності та енергії атома в колишньому СРСР наклали свій негативний відбиток на формування радіоекологічної ситуації, визначивши непропорційні масштаби проблеми і передбачивши радіоекологічні катастрофи, найхарактернішим символом яких в Україні стала аварія на Чорнобильській АЕС.

УДК 504.06.001.25(292.452)

2014.3.120. КАРПАТСЬКИЙ РЕГІОН: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ [Текст]: монографія. У 8 томах. Т. 1: ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ / НАН України, Ін-т регіон. досліджень; Кравців В.С. (наук. ред.) [та ін.]. — Л., 2013. — 336 с. — (Сер. Проблеми регіонального розвитку). — Бібліогр.: 178 назв. Шифр 543108.

Природокористування раціональне, політика екологічна регіональна, сталий розвиток, природні ресурси Карпат, охорона довкілля.

Висвітлено теоретичні й прикладні аспекти проблематики сталого природокористування в карпатському регіоні України. Обґрунтовано методологічні основи формування сучасної регіональної екологічної політики і принципи сталого використання природних ресурсів Українських Карпат. Наведено характеристики основних компонентів природно-ресурсного потенціалу регіону. Висвітлено його роль у формуванні регіональної господарської системи та перспективи використання. Проведено аналіз стану і проблем охорони навколишнього середовища в умовах трансформаційних змін у господарстві карпатського регіону. Загострено увагу на необхідності запровадження для гірських територій спеціального преференційного режиму господарювання, без чого неможливо подолати різницю в умовах проведення економічної діяльності між гірськими й рівнинними територіями та посилити їх економічну конкурентоспроможність.

УДК 504.53.052:631.618:631.48.[001.18+001.25]

2014.3.121. ПРОГНОЗНІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРОФІЛЮ РЕКУЛЬТИВОВАНИХ ҐРУНТІВ РІЗНОГО ГЕНЕЗИСУ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Стеревська Л.В., Момот Г.Ф., Шимель В.В., Демидов О.Л., Філатов В.П. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 2. — С. 52–55. — Бібліогр.: 3 назви.

Екологічна безпека, відновлення родючості ґрунтів, рекультивация ґрунтів, педоземи, ґрунти дерново-літогенні, гумусоутворення, прогнозні моделі.

За допомогою динамічної моделі накопичення ієрархії розроблено прогнозні моделі формування дернового шару і профілю рекультивованих ґрунтів різного генезису за гумусонакопиченням в умовах південної частини Лівобережного Лісостепу (1986–2007 рр.). Згідно з прогнозом, на гірських породах відбувається формування примітивних дернових ґрунтів. У рекультивованих ґрунтах, сформованих із використанням ґрунтової маси зонального ґрунту, не відновлюється вміст гумусу до рівня еталона, що свідчить про необхідність перегляду строків біологічного етапу рекультивції земель для відновлення їх продукційних функцій і подальшого екологічного безпечного і раціонального використання.

УДК 504:379.84:338.48:332.122.001.25(477.75)

2014.3.122. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ [Текст]: монографія / Пашенцева Г.В. — Сімферополь, 2014. — 372 с. — Бібліогр.: 285 назв. Шифр 543279.

Екологічна безпека, рекреаційні території, курортне будівництво.

Наведено наукові розробки щодо обґрунтування економіко-організаційного механізму забезпечення економічної безпеки (ЕБ) рекреаційних територій (РТ) Криму. Зазначено, що наявність тенденції погіршення екологічної ситуації кримського регіону викликана нераціональною структурою розміщення об'єктів різних галузей економіки, а також нерівномірним розподілом антропогенного навантаження на рекреаційні території, яке в 2,17 раза перевищує середній показник по Україні. Це сприяло розвитку процесу деградації цих територій, що виражається в збільшенні об'єму стічних вод і погіршенні санітарно-гігієнічної ситуації, скороченні ландшафтного і біологічного розмаїття, загостренні проблеми суттєвого постачання питної води і водовідведення, погіршенні стану екологічних систем Чорного і Азовського морів, що негативно відбивається на екологічній ситуації Криму. У монографії вирішено комплекс питань, а саме: визначено сутність поняття "ЕБ РТ"; систематизовано чинники, що впливають на їх ЕБ; обґрунтовано теоретичний підхід до забезпечення ЕБ РТ; обґрунтовано й апробовано на прикладі Криму методичний підхід до економічного стимулювання забезпечення ЕБ РТ; розроблено структурно-логічну модель організаційного їх забезпечення.

УДК 504:379.84:338.48:91(477.75:234.86)"71"

2014.3.123. ГОРНЫЙ КРЫМ: ЭВОЛЮЦИЯ И ГЕОГРАФИЯ РЕКРЕАЦИОННЫХ ФУНКЦИЙ / Яковенко И.М., Дугаренко Ч.А. — Симферополь, 2014. — 240 с. — Библиогр.: 257 назв. Шифр 543308.

Рекреация Гірського Криму, еволюція рекреаційних функцій, рекреаційно-географічний процес, управління рекреацією Гірського Криму, туризм гірський.

Розглянуто теоретичні, методологічні і практичні питання щодо суспільно-географічного дослідження процесу еволюції рекреаційних функцій гірських територій і обґрунтування напрямів його оптимізації. На прикладі еволюційного рекреаційно-географічного процесу в Гірському Криму охарактеризовано зміни в структурі виробників рекреаційних послуг, розвитку інфраструктури, функціональної й територіальної структур рекреаційного господарства та методах управління рекреацією. Проаналізовано проблеми розвитку й обґрунтовано стратегічні цілі регулювання рекреаційного процесу в провідних рекреаційних мікрорайонах Гірського Криму, зокрема вдосконалення функціональної і територіальної структури рекреації і туризму; реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку; забезпечення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного продукту і реалізації принципу збалансованого розвитку.

УДК 631.95:332.36:504.54:631.115

2014.3.124. ЗЕМЛЕВПОРЯДНЕ ПРОЕКТУВАННЯ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МЕТОДОМ ЕКОЛОГО-ЛАНДШАФТНОГО ЗЕМЛЕУСТРОЮ: навч. посіб. / Третяк А.М., Друган В.М., Гулько Л.А., Гетьманчик Л.П. — Херсон, 2014. — 236 с. — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 543620.

Еколого-ландшафтний землеустрій, підприємство с.-г., ресурси земельні, землекористування раціональне, агро-екологія.

Висвітлено методологію і методику організації території с.-г. підприємств методом еколого-ландшафтного землеустрою. Розкрито поняття про землю як найважливішу частину довкілля, місце земельних ресурсів у структурі природного багатства України, роль землеустрою у формуванні сталого землекористування (ЗК) земель с.-г. призначення. Обґрунтовано методологічні основи формування еколого-ландшафтного організації території. Розроблено методичні підходи до агроекологічного зонування і ландшафтно-типізації земель; зонування угідь за типами ЗК; формування екологічно безпечних та інвестиційно-привабливих підтипів ЗК; формування територіальних природоохоронних обмежень (обтяжень) у вико-

ристанні земель; ідентифікації прав власності на землю та оренди землі в межах типів ЗК; встановлення і формування реєстру обмежень (обтяжень) на земельні ділянки власників земельних часток (паїв); формування та організації території с.-г. підприємств з урахуванням ландшафтних умов і прав на землю; еколого-економічної оцінки ефективності проектних рішень.

УДК 631.95:631.618

2014.3.125. ПРОСТОРОВА АГРОЕКОЛОГІЯ ТА РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ: монографія / Демидов О.А., Кобець А.С., Грицан Ю.І., Жуков О.В. — Д., 2013. — 560 с. — Бібліогр.: 499 назв. Шифр 543159.

Агроекологія просторова, рекультивація земель, агро-екосистема.

Висвітлено закономірності просторової організації агро-екосистем. Обґрунтовано ефективність застосування в екологічних дослідженнях сучасних технологій: географічних інформаційних систем, даних дистанційного зондування Землі, геостатистики і багатовимірних статистичних методів аналізу даних. Особливу увагу приділено перспективам застосування парадигми просторової агроекології для вирішення питань оптимізації рекультивації земель, порушених гірничодобувною промисловістю. Результати досліджень можуть застосовуватись щодо антропізованих природних комплексів і складних техноекосистем, вивчення й управління процесами відновлення агроекосистем, трансгресія яких досить відчутна для навколишнього природного середовища і є важливою для оцінки коневолуції штучного і природного середовищ.

УДК 631.95:635.1/8:631.5:631.147

2014.3.126. ПОСТУЛАТЫ ОРГАНИЧЕСКОГО ОВОЩЕВОДСТВА / Слепцов Ю. // Овощеводство. — 2014. — № 4. — С. 36–40.

Екологія с.-г., овочівництво органічне, обробіток ґрунту, енергоємність овочівництва, котли економічні, добрива бактеріальні й гумінові.

Розглянуто постулати органічного овочівництва (ОО) і перспективи його розвитку в Україні. За В.І. Вернадським, основна кількість мікрофлори ґрунту зосереджується в шарі 5–15 см. Зазначено, що за оранки нижній шар ґрунту вивертається нагору, тоді як верхній потрапляє вниз, що руйнує природний біоценоз. Тому необхідно відмовитись від оранки плугом з передплужниками. Нижні шари слід обробляти шляхом глибокого розпушування без перевертання пласта. Головною проблемою за таких умов стають бур'яни, основна маса насіння яких збирається у верхньому шарі, а застосування гербіцидів заборонено. Зауважується, що всі овочеві культури, на відміну від польових, не в змозі протистояти бур'янам. Найдієвішою спробою боротьби з ними є скорочення вегетаційного періоду, зведення до мінімуму загрози шкідників, хвороб і бур'янів. Для цього слід висаджувати стандартну розсаду (навіть у випадку з незвичними для розсадного методу культурами). Це сприятиме забезпеченню необхідної густоти рослин на одиницю площі (відпадає проріджування). На кислих ґрунтах для цього можна застосувати і фізичний спосіб (нейтралізація кислотності), мульчування або встановлення закритого дренажу, але ці заходи потребують значних капіталовкладень. В ОО практично завжди використовують теплиці, де укритий матеріал відіграє роль бар'єра проти шкідників і хвороб, а також сприяє швидшому росту і розвитку рослин. Навіть вирощена з урахуванням усіх вимог органічних стандартів продукція не може вважатися такою, якщо при цьому витрачається занадто багато енергії. Тому концепція ОО хоча й допускає використання невідновлювальних джерел енергії, але, з іншого боку, підтримує всі способи зменшення їх споживання. Дуже перспективними на сьогодні стали економічні котли для обігріву теплиць: конденсаційні і піролізні (газогенераторні), повітряні обігрівачі двох типів: конвекційні і вентилятори, а також комбіновані ґрунтообробні агрегати. Зазначено, що на сьогодні дуже активізувався пошук препаратів нехімічного походження для обробки насіння. Для ОО заборонено застосування мінеральних добрив, замість яких пропонуються бактеріальні і гумінові.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.3:579.887:633.12

2014.3.127. ВИЯВЛЕННЯ, ПОШИРЕННЯ ТА ШКОДОЧИННІСТЬ МІКОПЛАЗМОЗУ ГРЕЧКИ / Шевчук В.К., Демченко О.А., Юзвенко Л.В., Радченко В.Г., Бойко А.Л. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці, 2014. — Вип. 19. — С. 78–82. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 543987.

Мікоплазма, Mollicutes, змішана інфекція, рослини гречки.

Проведено вивчення особливостей поширення збудника мікоплазмозу та досліджено його морфологічні ознаки. Мікоплазмоподібні організми були віднесені до класу *Mollicutes*. На відміну від бактерій, мікоплазми не мають клітинної стінки, а оточені тришаровою цитоплазматичною мембраною. Представлено результати досліджень щодо поширення і впливу мікоплазми на ріст і розвиток рослин гречки. Відомо понад 200 видів рослин із 59 родин, які уражуються мікоплазмами. Електронно-мікроскопічне дослідження показало, що мікоплазми мають розмір 200–1000 нм і володіють геномом 530–1350 кв з низьким вмістом GC пар у ДНК. Установлено можливість змішаної інфекції, що дасть змогу у подальшому проводити цілеспрямовані пошуки та розробку заходів боротьби з цим патогеном.

УДК 632.38:60:633.63

2014.3.128. БІОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВІРУСІВ, ЩО УРАЖУЮТЬ ЦУКРОВІ БУРЯКИ / Андрусик І.М., Антіпов І.О. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. —

Х., 2013. — Вип. 104. — С. 49–55. — Бібліогр.: 27 назв. Шифр 06 543983.

Віруси, таксономія, будова, склад геному, РНК, буряки цукрові.

Представлено основні характеристики вірусів, що уражують цукрові буряки: таксономія, морфологія, склад геному, біологічні властивості та спричинені ними захворювання, симптоми вірусного ураження і особливості перенесення вірусу. Авторами проаналізовано і описано 12 збудників вірусних захворювань, які входять до складу 11 родів і 9 родин. Це віруси буряків: жовтяниці, мозаїки, скручування листків, західної жовтяниці, жовтої карликовості, некротичного пожовтіння жилок, ґрунтовий, чорних опіків, критичні 1, 2, 3; слабкої жовтяниці, скручування верхівки. Зазначено, що віруси завдають подвійної шкоди і викликають суттєве зменшення урожаю через пригнічення розвитку уражених рослин, а також значно зменшують вміст цукру, що призводить до погіршення якості сировини. Для розробки захисних заходів рекомендовано проводити ретельну діагностику вірусів у рослинах цукрових буряків, бур'янах і в ґрунті.

УДК 632.4:632.3:633.853.494

2014.3.129. ОСІННІЙ ЗАХИСТ РІПАКУ / Кифорук І., Мойсей Св. // The ukrainian farmer. — 2014. — № 9. — С. 85–86.

Хвороби грибні і бактеріальні, шкідники, ріпак озимий, осінній період, методи захисту.

Здійснено моніторинг шкідливих організмів у посівах озимого ріпаку та своєчасний захист в осінній період. Зазначено, що на озимому ріпаку в осінній період за сприятливих погодних умов можуть розвиватись грибні хвороби: чорна ніжка, пероноспороз, альтернаріоз, фомоз, світла листкова плямистість (циліндроспоріоз), борошниста роса та бактеріальна хвороба — бактеріоз коренів. Показано шкодочинність, перебіг хвороб та систему захисту (гербіцидна). З великої кількості (понад 50 видів) шкідників озимого ріпаку на території України значна частина їх завдає шкоди в осінній період. Під час проростання насіння шкоду завдають переважно личинки пластинчастовусих, коваліків, хрестоцвітних блішок, гусениці підгризаючих совок. У вологу погоду з'являються слимаки, у період утворення розеток шкоди завдають: жуки хрестоцвітних, ріпакові блішки, листіоди, трач, білан, капуста на совка, прихованохоботники. В окремі роки посівам ріпаку озимого в пізньоосінній період шкоди завдають мишоподібні гризуни, а також ховрахи. Серед агротехнічних заходів боротьби із шкідниками важливу роль відіграє сівозмінна. Представлено також біологічні та хімічні методи боротьби із шкідниками.

УДК 632.4:633.11:324.581.2

2014.3.130. РАЗВИТИЕ И ВРЕДНОСТЬ ЦЕРКОСПОРЕЛЕЗНОЙ ПРИКОРНЕВОЙ ГНИЛИ ПШЕНИЦЫ ОЗИМОЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СРОКОВ СЕВА В ПОЛЕСЬЕ УКРАИНЫ / Грицюк Н.В., Тимошук Т.Н. // Вестник защиты растений. — 2014. — № 3. — С. 54–58. — Библиогр.: 23 назв.

Церкоспорозна коренева гнилизна, хвороби пшениці, шкодочинність гнилі пшениці, пшениця озима, строки висіву пшениці озимої.

Вивчали вплив строків висіву пшениці озимої на розповсюдженість, розвиток і шкодочинність церкоспорозної кореневої гнилизни. Встановлено, що оптимальними в умовах Полісся України можуть бути строки сівби 10–20 вересня. Зі зміщенням строків у бік пізніх на 30 діб розвиток і розповсюдження хвороби зростали на 16,3 і 17,8% відповідно. Строки висіву пшениці також впливали на шкодочинність церкоспорозної кореневої гнилизни і врожайність зерна пшениці озимої. Так, за пізніх строків висіву (30 вересня та 10 жовтня) врожайність пшениці знизилась на 0,35–0,74 т/га порівняно з раннім строком висіву (10 вересня). Зроблено висновок, що в Українському Поліссі ураження церкоспорозною кореневою гнилизною пшениці озимої спричиняє істотне зниження показників продуктивності рослин, що призводить до зменшення її врожаю.

УДК 632.4:633.15

2014.3.131. ЧИМ ХВОРИЛА КУКУРУДЗА / Баннікова К., Манжора О. // The ukrainian farmer. — 2014. — № 9. — С. 74–75.

Сажки пухирчаста і летюча, плямистість листя, кукурудза, ураження кукурудзи, поточний сезон.

У статті проаналізовано стан ураження рослин кукурудзи сажковими хворобами в лісостеповій зоні поточного сезону. За даними Головної фітосанітарної інспекції з хвороб кукурудзи, найбільше поширення 2014 р. мала пухирчаста сажка, яку фіксували на більшій половині посівів. Менш поширеною, але не менш шкодоочною була летюча сажка. Плямистості листків, які спостерігали на початку вегетації, після цвітіння не набули господарського значення. Проаналізовано розвиток хвороб протягом усього вегетаційного періоду залежно від сортових особливостей та агротехніки вирощування. Зазначено, що розвитку хвороби сприяють високі температури та недостатня кількість опадів у період цвітіння — налив зерна. Вогнища розвитку летючої сажки цього року спостерігали тільки в деяких районах Київської обл., в інших областях зазначена хвороба не мала значного поширення. Встановлено, що істотні коливання ураженості пухирчастою сажкою зумовлені, насамперед, погодними умовами та порушенням технології вирощування культури.

УДК 632.6/.7:633.853.494(477)

2014.3.132. ШКІДНИКИ РІПАКІВ ОЗИМОГО І ЯРОГО У СХІДНОМУ ТА ЦЕНТРАЛЬНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Станкевич С.В., Кава Л.П. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. —

Х., 2013. — № 10. — С. 163–168. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). — Библиогр.: 30 назв. Шифр 543753.

Ентомокомплекс, трофічна структура, таксономічна структура, капуста блішки, ріпаковий квіткоїд, капуста попилиця, капуста міль, хрестоцвіті клопи.

Викладено результати досліджень структури ентомокомплексу ріпаків озимого і ярого у Східному та Центральному Лісостепу України. Встановлено, що фауна комах доволі різноманітна: у Східному Лісостепу вона представлена 54 видами шкідників, у Центральному — 38 видами. Аналіз таксономічної та трофічної структури шкідників ріпаку свідчить, що переважна більшість шкідників (48–55%) належать до ряду твердокрилих. За трофічною структурою ентомокомплекс ріпакового агроценозу на 54–61% представлений спеціалізованими видами шкідників. Визначено, що найбільш шкідливими видами на посівах ріпаку у Східному і Центральному Лісостепу України є комплекс капустяних блішок і ріпакового квіткоїда. У Східному Лісостепу, окрім зазначених видів, значної шкоди посівам ріпаку щороку завдають також капуста попилиця, капуста міль, оленки та хрестоцвіті клопи. Виявлено, що небезпечними шкідниками із листогризух є ріпаковий пильщик, ріпаковий листіод, гусениці біланів та капустяні совки. Із сисних шкідників генеративних органів особливої уваги заслуговують ріпаковий квіткоїд, капустяний стручковий комарик, насінневий та стебловий прихованохоботник та оленки.

УДК 632.7:632.934

2014.3.133. КАРТОФЕЛЬНАЯ МОЛЬ — ОПАСНЫЙ КАРАНТИННЫЙ ВРЕДИТЕЛЬ / Скрипник Н., Жуйборода О. // Овощеводство. — 2014. — № 8/9. — С. 18–20.

Картопляна міль (імаго, яйця, гусениця, лялечка), розповсюдження картопляної молі, засоби боротьби з картопляною мілью.

Картопляна міль — один з найбільш небезпечних шкідників картоплі. За даними Державної ветеринарної і фітосанітарної служби України осередки розповсюдження шкідника зафіксовані у Донецькій, Запорізькій, Одеській, Харківській, Херсонській областях та АР Крим. Детально описано цикл розвитку шкідника: від імаго, яйця, гусениці до лялечки. В умовах півдня України найбільша шкодочинність молі проявляється у серпні, коли втрачає врожаю можуть сягати 90%. Серед засобів боротьби з картопляною мілью рекомендовано: обприскування інсектицидами (Арриво, Данадім стабільний, Золон 35), а також регулярне підгортання кущів, дискування, культивування, глибока оранка після збору врожаю, ретельна підготовка і очистка сховищ для картоплі. Картопляна міль може розповсюджуватись з насінневою і продовольчою картоплею у фазах яйця, гусениці і лялечки.

УДК 632.9:633.11

2014.3.134. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА СТІЙКІСТЮ ДО БІОТИЧНИХ ЧИННИКІВ / Ниска І.М., Петренко В.Н., Бабушкіна Т.В., Боровська І.Ю. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2013. — № 10. — С. 135–140. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). — Библиогр.: 6 назв. — Шифр 543753.

Кам'яна сажка, гельмінтоспоріоз, борошниста роса, шкідники внутрішньостеблові, стійкість, ячмінь ярий.

Досліджено 182 колекційні зразки ячменю ярого, які за походженням представлені 16 країнами світу: Україна (45%), Росія (18%), Казахстан, Сирія, Німеччина, Канада, Білорусь та інші (0,5–7%), на стійкість до кам'яної сажки, гельмінтоспоріозу, борошнистої роси та внутрішньостеблових шкідників. Визначено зразки з індивідуальною, груповою та комплексною стійкістю в умовах штучних інфекційних і провокаційних фонів. Виділено дев'ять зразків з груповою стійкістю до борошнистої роси та кам'яної сажки. Це сорти Совіра, Східний, 08-1850, 06-2168 (Україна); Калькюль, Lalla (Німеччина); Актив, Пост — невідомого походження; Бровар (Білорусь). Два зразки з груповою стійкістю до борошнистої роси та смугастого гельмінтоспоріозу — це 09-1101 та 87-17-9(2) з України. Комплексну стійкість до кам'яної сажки та внутрішньостеблових шкідників виявлено у двох зразків — Н159-42 із Сирії та сорту Убаган з Казахстану. Зазначено, що зразки, виділені за стійкістю до хвороб, потребують подальшого ви-

вчення протягом щонайменше 2 років для підтвердження або спростування їх імунологічної характеристики.

УДК 632.913.1

2014.3.135. НОВИЙ КАРАНТИННИЙ ШКІДНИК В ЄВРОПІ — ДРОЗОФІЛА СТРОКАТОКРИЛА (*Drosophila suzukii* mats) / Клечковський Ю.Е., Тітова Л.Г., Палагіна О.В. // Карантин і захист рослин. — 2014. — № 7. — С. 17–18. — Бібліогр.: 11 назв.

Карантин рослин, дрозозфіла строкатокрила (морфологія, біологія), шкодочинність, методи контролю шкідників.

Наведено відомості про новий вид карантинних шкідників списку А2 ЄОКРЗ — *Drosophila suzukii* mats (дрозозфіла строкатокрила). Описано морфологію шкідника, особливості його біології, шкодочинність, методи контролю чисельності. На сьогодні наявність шкідника зареєстровано в 11 штатах США і Канаді. Його характерною рисою є здатність живитися здоровими плодами на рослині, хоча переважна більшість видів дрозозфіли розвивається в пошкоджених і гниючих фруктах. Узагальнення досвіду використання біологічного методу контролю чисельності дрозозфіли строкатокрили в країнах, що входять в ареал шкідника, показало можливість ефективного застосування біоагентів. Корисні організми, здатні контролювати *D. suzukii*, використовуються в різних країнах, проте їх роль остаточно не визначена. Співробітники Дослідної станції карантину винограду Інституту захисту рослин НААН провели аналіз фітосанітарного ризику шкідника для України і рекомендували внести вид *D. suzukii* до Списку А1 "Переліку регульованих шкідливих організмів", які мають карантинне значення.

УДК 632.934

2014.3.136. ГЕРБІЦИДНА ОСІНЬ, АБО ЯК ЗАХИСТИТИ ПОСІВИ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ВОСЕНІ / Старчоус І. // Пропозиція. — 2014. — № 9. — С. 82–88.

Гербіциди, бур'яни (групи), пшениця озима, обробка гербіцидами восени, сульфанілсечовина.

В останні роки за вирощування озимої пшениці (ОП) значно збільшується забур'яненість посівів, внаслідок чого знижується її урожайність. Представлено групи бур'янів на посівах ОП, характерні для цього періоду, та методи боротьби з ними; висвітлено міжнародний та вітчизняний досвід. Установлено, що процеси засмічення посівів ОП визначені групами бур'янів мають значення до часу специфіку. Визначено фактори, що створюють оптимальні умови для застосування гербіцидів, особливо для контролю лисохвосту (*Alopecurus* L.) та метлюгу (*Apera Adans*). Зазначено, що за тривалої теплої та вологої осені, тобто за сприятливих умов для проростання бур'янів, осіння обробка посівів гербіцидами не поступається за ефективністю весняній. Дані досліджень похідних сульфанілсечовини на посівах зернових культур свідчать, що основною перевагою цих препаратів є незначне пригнічення ними культури, висока ефективність за понижених температур (від +5°C), комплексна фітотоксичність і контактна дія. У боротьбі з бур'янами застосовували препарати Граділ Ультра, Лінтур 70WG, Логран, Пік. Представлено обґрунтування необхідності осіннього внесення гербіцидів. У цей період ефективними також вважаються: Пойнтер, 75%; Елай Супер, 70%; Калібр, 75%; Ларен ПРО, 60% та ін. Зберегти й одержати високий врожай культури без інтенсивного застосування засобів хімізації, в т.ч. і гербіцидів, автор вважає неможливим.

УДК 632.934

2014.3.137. НОВІ МОЖЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕНОГО ГЛІФОСАТУ / Семерунь Т. // Пропозиція. — 2014. — № 9. — С. 96–97.

Гліфосатна група, гербіцид Гефест (наповнювач, прилипач), ізопропіламінова сіль.

Представлено можливість нового гербіциду Гефест — удосконаленого препарату гліфосатної групи. Особливістю Гефесту є наявність у його складі наповнювача, який значно поліпшує змочування листової поверхні рослин та максимально розкриває продири на ній, що підготовлює рослину до сприйняття активної частини препарату. Також препарат руйнує судинні пучки рослин, що унеможливорює живлення бур'янів та перебіг процесів фотосинтезу. Під час

приготування робочого розчину він змінює колір, що свідчить про зв'язування іонів Ca і Mg у воді. Показано норми витрат та термін застосування препарату на зернових культурах, а також способи та час обробки. Гефест містить 480 г/л ізопропіламінової солі, прилипач для поліпшення змочування листя та наповнювач. Цей препарат не справляє ґрунтової післядії та є безпечним для висіву наступних культур. Надано рекомендації до використання.

УДК 632.934:633.11

2014.3.138. ПРОТРУЄННЯ НАСІННЯ ТА ПОПЕРЕДНИКИ / Попов С., Авраменко С., Усов О., Жижка М. // Agroexpert: практ. посіб. аграріїв. — 2014. — № 9. — С. 24–28.

Насіння протруєне, протруйники хімічні, пшениця озима, жито озиме, попередники.

Вивчено вплив передпосівної обробки насіння хімічними протруйниками на процеси росту і розвитку рослин та формування їх врожайності. Сходи озимої пшениці пошкоджують понад 30 видів хвороб та шкідників, що призводить у подальшому до значного випадіння рослин, ослаблення їхнього росту й розвитку та, врешті, до істотного зниження врожайності й погіршення якості виробленої продукції. У досліді Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва встановлено, що застосування хімічних протруйників, окрім позитивних характеристик, має низку специфічних особливостей для кожної культури. Найголовнішою проблемою в технології протруєння є зниження енергії проростання та схожості насіння. Натомість є і свої переваги: протруєне насіння під час тривалого перебування у ґрунті здатне довше залишатися неушкодженим збудниками хвороб та шкідниками порівняно з непротруєним. Зазначено, що інсектицидно-фунгіцидні протруєння стає дедалі популярнішим. Установлено, що ефективність протруйників найбільша в роки масового поширення хвороб. Описано особливості проведення протруєння насіння та його результати для озимих культур пшениці і жита. Вивчено зміну врожайності озимої пшениці після попередників: сої, соняшнику та гороху. Результати досліджень представлено за роками (2011–2014) та в середньому за 4 роки.

УДК 632.934:635.655

2014.3.139. ЗАСТОСУВАННЯ ФУНГІЦИДІВ НА ПОСІВАХ ЗРОШУВАНОЇ СОЇ / Шелудько О., Клубук В., Ставратій В., Марковська О., Салгалов О. // Пропозиція. — 2014. — Спецвип.: Удосконалена технологія вирощування сої. — С. 30–32.

Фунгіцидний захист, протруйники, соя зрошувана, фітосанітарний стан посівів.

В умовах Південного Степу України сталі врожаї сої можна одержувати лише на зрошуваних землях за дотримання науково обґрунтованої технології вирощування. Проте в цих умовах активніше розвиваються збудники багатьох грибних хвороб (пліснявіння насіння, антракноз, пероноспороз, септоріоз, фузаріоз та ін.), які негативно впливають на розвиток рослин, урожайність та якість насіння. Для захисту посівів сої використовують протруйники: Максим XL035 FS, Бенорад, Біал Траст, Металакс FS, Скарлет ME, Сталина, ТМТД та ін. Зазначені протруйники забезпечують захист рослин сої від хвороб у перші фази розвитку культури. Рекомендовано застосовувати фунгіциди: Абакус, Амістар, Екстра, Бенорад, Імпакт К, Колосаль Про Ме, Коронет та ін. Зазначено, що фунгіцидний захист зрошуваної сої в Південному Степу України від комплексу грибних хвороб оптимізує фітосанітарний стан посівів, що сприяє збереженню 0,14–0,7 т/га врожаю.

УДК 632.937.32:682.7.72

2014.3.140. ОПТИМІЗАЦІЯ БІОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ЯГІДНИХ КУЛЬТУР ВІД АГРУСОВОЇ ВОГНІВКИ *ZOPHODIA GROSSULARIELLA* L. (LEPIDOPTERA; PYRALIDAE) / Коцера М.О. // Карантин і захист рослин. — 2014. — № 7. — С. 4–7. — Бібліогр.: 21 назва.

Агурсова вогнівка (шкідливість, біологія), стратегія агурсової вогнівки, ентомофаги, препарати мікробіологічні, культури ягідні.

Теоретично та експериментально обґрунтовано оригінальну технологію захисту агрусу та смородини від агурсової вогнівки (AB) на основі ґрунтового вивчення її біології, екології, характеру шкідливості та життєвої стратегії виду. Установлено, що тип життєвої стратегії AB відповідає

К-стратегії. Це дало змогу визначити тип освоєння екологічних ніш фітофагом як рівномірний з тенденцією до формування локальних осередків. Експериментально підтверджено доцільність зниження чисельності діапазуючих стадій аґрусової вогнівки шляхом насичення місць її зимівлі водними розчинами препаратів Пециломін та Аегерин, що призводить до дестабілізації фізіологічного стану діапазуючих популяцій фітофага. Показано, що вирішальним фактором ефективності трихограм та габробракона є рівень мотиваційної активності самиць як комплексна ознака рухової та пошукової здатності ентомофагів. Підсумкова ефективність оригінальних технологій не поступалася хімічному еталону. Їх реалізація, на думку автора, забезпечувала високоякісний урожай ягід та зберігала природні популяції цих культур від паразитів та хижаків.

УДК 632.938:631.527:633.11

2014.3.141. ОСНОВЫ СЕЛЕКЦИИ И МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ УСТОЙЧИВОСТИ ПШЕНИЦЫ К ВОЗБУДИТЕЛЯМ БОЛЕЗНЕЙ / Бабаянц О.В., Бабаянц Л.Т. — О., 2014. — 400 с. — Библиогр.: 603 назв. Шифр 544121.

Імунітет, фітопатологічна оцінка, сорти пшениці стійкі, хвороби пшениці, методи селекції, інфекційні фони, збудники хвороб.

Представлено результати багаторічних досліджень одеської школи фітопатологів, які мають наукове і практичне значення для селекції на імунітет при створенні стійких сортів пшениці. У монографії обговорено та надано оновлені результати і відомості про патогени пшениці та їх властивості, вихідний селекційний матеріал, методи селекції на стійкість до збудників основних захворювань, методи створення штучних інфекційних фонів та фітопатологічну оцінку, а також джерела, донори і гени стійкості та імунні сорти. Матеріал

викладено у 5 розділах: хвороби пшениці, розповсюдженість і шкодочинність, видовий, расовий та біотипний склад; методи селекції пшениці на стійкість до збудників хвороб; система фітопатологічних оцінок і доборів у процесі селекції; методи створення інфекційних фонів та оцінка стійкості пшениці до фітопатогенів; вихідний матеріал для селекції пшениці на стійкість до збудників хвороб. На завершення надано ґрунтовний список літератури, до якого входять статті і монографії, методичні рекомендації і автореферати, авторські свідоцтва і патенти вітчизняних і зарубіжних авторів.

УДК 632.938:633.11

2014.3.142. УСТОЙЧИВОСТЬ СОРТОВ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ К ПШЕНИЧНОМУ ТРИПСУ / Топчий Т.В. // Защита и карантин растений. — 2014. — № 7. — С. 19–20. — (Сер. Б-чка по защите растений). — Библиогр.: 7 назв.

Пшеничний трипс (імаго, личинки), стійкість сортів пшениці, сорти українські пшениці озимої.

Проведено оцінку сортів озимої пшениці на стійкість до фітофага — пшеничного трипса — на полях дослідного господарства Ін-ту фізіології рослин і генетики НАН України. Імаго трипса враховували у фазі колосіння пшениці, а личинок наприкінці наливу — на початку молочно-воскової стиглості зерна. Встановлено, що з досліджених 10 сортів і ліній озимої пшениці стійкість до трипса проявили Соннішко, УК 746, Веснянка, у яких загальні втрати зерна від імаго та личинок були 4,1–5,5%, у інших сортів — 6,6–11,1%. Показано, що стійкість сортів до пшеничного трипса забезпечувалась різними типами стійкості: антиксенозом, антибіозом, толерантністю і відхиленням, що сумарно забезпечувало аддитивну стійкість. Найбільш толерантним до ушкоджень пшеничним трипсом виявились сорт Соннішко і селекційна лінія УК 746, загальні втрати врожаю зерна у них становили 4,1–4,8%.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:57.083.33:577.82/.83

2014.3.143. СКРИНИНГ БІОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ ДИКИХ КАБАНІВ З ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ НА ПРЕДМЕТ ВІЯВЛЕННЯ РНК ВІРУСУ РЕПРОДУКТИВНО-РЕСПІРАТОРНОГО СИНДРОМУ СВИНЕЙ МЕТОДОМ ПОЛІМЕРАЗНОЇ ЛАНЦЮГОВОЇ РЕАКЦІЇ / Ситюк М.П. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2014. — Вип. 24. — С. 236–241. — Библиогр.: 24 назви. Шифр 543908.

Полімеразна ланцюгова реакція, вірус репродуктивно-респіраторного синдрому свиней, кабани дикі, біологічний матеріал.

Представлено результати досліджень біологічного матеріалу (супензії селезінок і лімфатичних вузлів) від диких кабанів, відстріляних на території України, із застосуванням полімеразної ланцюгової реакції на предмет виявлення репродуктивно-респіраторного синдрому свиней (PPCC). У двох із 195 досліджених зразків біологічного матеріалу від диких кабанів виявлено РНК вірусу PPCC. Попередні дані відносно виявлення специфічних антитіл проти зазначеного вірусу в сироватках крові диких кабанів свідчили про низький рівень їх серопревалентності — 1,8%. У перспективі подальших наукових досліджень пропонується провести генотипування РНК вірусу PPCC та шляхом секвенування з філогенетичним аналізом з'ясувати їх подібність ізольованим, які циркулюють серед поголів'я домашніх свиней.

УДК 60:573.4:633.63:632.651

2014.3.144. МЕТОДИ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ БУРЯКОВОЇ НЕМАТОДИ HETERODERA SCHACHTII SCHMIDT / Пилипенко Л.А., Калатура К.А. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 22. — С. 37–42. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 543801.

Біотехнологія, полімеразно-ланцюгова реакція, бурякова цистоутворювальна нематода, діагностика хвороби, приклади.

Надано три методи молекулярно-генетичної діагностики бурякової цистоутворювальної нематоди *Heterodera schachtii schmidt*: ПЛР з універсальними для роду нематоди праймерами та подальшим вивченням поліморфізму довжин рестрикційних фрагментів; ПЛР з видоспецифічними ITS rDNA праймерами; ПЛР в режимі реального часу з SYBR green 1 барвником. Установлено, що ПЛР є ефективним інструментом для точної та швидкої ідентифікації бурякової нематоди з-поміж 40 видів роду нематод. ПЛР у реальному часі являє собою більш прискорений метод діагностики, тому що усуває трудомісткий етап аналізу продуктів ампліфікації в агарозному гелі по закінченні реакції. Показано, що методи молекулярної ідентифікації високочутливі. Позитивний результат може бути одержано навіть якщо одна інвазійна личинка або циста змішана з іншими видами нематод. Точна ідентифікація нематод допомагає розробці ефективних методів їх контролю.

УДК 60:575.174.015.3:577.2:636.1/.2

2014.3.145. ISSR-PCR МАРКЕРЫ И МОБИЛЬНЫЕ ГЕНЕТИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ В ГЕНОМЕ ДОМАШНЕЙ ЛОШАДИ EGUUS CABALLUS / Бардуков Н.В., Феофилов А.В., Глазко Т.Т., Глазко В.И. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2014. — № 4. — С. 42–57. — Библиогр.: 15 назв.

ISSR-PCR маркери, ДНК-маркери анонімні, коні свійські, ДНК-транспозони, ретротранспозони.

Авторами запропоновано метод виявлення в секвенованих послідовностях позиціонування інвертованих повторів ділянок мікросателітів. Вважається, що для с.-г. тварин

ефективним методом полілокусного генотипування є застосування фрагментів мікросателітних локусів у якості ПЦР-праймерів. У даній роботі були досліджені алтайська, рисиста та карачаєвська породи свійських коней. Проаналізовано визначені нуклеотидні послідовності для фрагментів різної локалізації. Розраховано індекс PIC. Виявлені в геномі досліджених коней фрагменти ДНК (99 ділянок) мали ділянки гомології до мобільних генетичних елементів. Установлено, що фрагменти ДНК, поліморфні у різних тварин, як правило, мають послідовності, гомологічні фрагментам ретротранспозонів, тоді як консервативні фрагменти гомологічні ділянкам ДНК транспозонів. Передбачається зв'язок між поліморфізмом фрагментів ДНК, флангованих інвертованими повторами мікросателітів, та мобільністю ретротранспозонів.

УДК 60:575:631.11:681.5.001.76

2014.3.146. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ СКЛАДНИМИ БІОТЕХНОЛОГІЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ / Ладанюк А.П., Решетюк В.М., Кищенко В.Д., Смітюх Я.В. — К., 2014. — 280 с. — Бібліогр.: 226 назв. Шифр 543788.

Біотехнологічні об'єкти, технології інноваційні, ефективність функціонування, стратегії управління, агропромисловий комплекс.

Проведено аналіз стану проблем управління біотехнологічними об'єктами агропромислового комплексу та розроблено інноваційні підходи щодо підвищення ефективності їх функціонування. Розглянуто методи та алгоритми обробки оперативної інформації, ідентифікації об'єктів управління, які дають змогу в умовах ситуаційної невизначеності розробляти ефективні стратегії управління з використанням сучасних інформаційних технологій. Представлений матеріал викладено за чотирма розділами, які дають загальну характеристику проблеми управління біотехнологічними процесами; принципи ідентифікації математичних моделей біотехнологічних комплексів як об'єктів управління; сценарії управління біотехнологічними процесами; технологічний моніторинг у керуванні технологічними комплексами аграрної промисловості.

УДК 60:575:635.345

2014.3.147. СЕЛЕКЦІЯ КАПУСТЫ ПЕКИНСКОЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ / Монахос С.Г., Нгуен М.Л. // Картофель и овощи. — 2014. — № 9. — С. 34–35.

Молекулярні маркери, капуста пекинська, гібриди F₁, RAPD-аналіз.

Обговорено результати селекції капусти пекинської від сортів до сучасних F₁ гібридів. Встановлено можливість прискорення селекційного процесу за рахунок застосування біотехнологічного методу створення чистих ліній — подвоєних гаплотипів. Для успішного “пірамідування” двох або більше генів стійкості до кіля в лініях та F₁ гібридах розроблено молекулярні маркери двох відомих генів стійкості. За допомогою більш ніж 30 ДНК-маркерів ідентифіковано 8 локусів стійкості до *Brassica rapa*. Розроблено молекулярні маркери двох генів для практичного застосування в селекції. Картування високоспецифічних *InDel* і неспецифічних *RAPD*-маркерів дало змогу вперше локалізувати маркерний ген стійкості *CrrA5* на 5-й хромосомі геному капусти. Проведено скринінг інбредних ліній та F₁ гібридів капусти пекинської та генотипову диференціацію зразків за генами стійкості. Із 30 досліджених зразків 9 були марковані першим маркером, 6 показали наявність другого і 15 — не мали жодного з них. Одержані результати показали можливість групування за генами стійкості. Представлено основні елементи технології створення F₁ гібридів капусти пекинської.

УДК 60:577.2.08

2014.3.148. РАЗРАБОТКА ВНЕШНЕГО КОНТРОЛЯ НА ОСНОВЕ ГЕНА АВИДИНА ПТИЦ ДЛЯ ПОЛИМЕРАЗНОЙ ЦЕПНОЙ РЕАКЦИИ В РЕЖИМЕ РЕАЛЬНОГО ВРЕМЕНИ / Толстых Н.А., Юшков Ю.Г., Городов В.С., Леонов С.В. // Ветеринария и кормление. — 2014. — № 4. — С. 28–29.

ПЛР “в реальному часі”, ген авидину, птиця, збудники інфекційних хвороб, праймери ДНК.

Розроблено зовнішній контроль для кількісного визначення ДНК збудників інфекційних хвороб птиці для полімеразної ланцюгової реакції “у реальному часі”. Для досягнення поставленої мети проведено: 1) вибір мішені для розробки зовнішнього стандарту ПЛР “у реальному часі”; 2) добір специфічних олігонуклеотидних праймерів; 3) удосконалення температурних режимів ПЛР. З метою розробки зовнішнього контролю ПЛР для кількісної діагностики збудників хвороб птиці було відібрано послідовність гена авидину з 1133 пар нуклеотидів. На основі аналізу геному відібрано праймери. Дослідження специфічності реакції проводили на зразках ДНК людини, собаки, кішки, голуба, курки та свині. Встановлено специфічність для голуба і курки. На основі розробленого калібрувального графіка проводили ПЛР “в реальному часі” із застосуванням зразків з невідомою концентрацією авидину для кожного зразка. Показано, що розроблений метод ПЛР є специфічним з його чутливістю — 200 копій ДНК авидину птиці на 1 мл.

УДК 60:577.21:636.082

2014.3.149. ЗВ'ЯЗОК G.143C > T ПОЛІМОРФІЗМУ ГЕНА CTS1 ІЗ ВІДГОДІВЕЛЬНИМИ І М'ЯСНИМИ ЯКОСТЯМИ СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ УКРАЇНИ / Почерняєв К.Ф., Балацький В.М., Лядський І.К. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 88–95. — Бібліогр.: 30 назв.

Ген catpсину g.143c, поліморфізм довжин рестриктних фрагментів, порода свиней велика біла, відгодівельні та м'ясні якості, поліморфізм.

Викладено результати досліджень зв'язку гена *catpс* із відгодівельними і м'ясними якостями свиней великої білої породи України. Молекулярно-генетичне тестування проводили з використанням технології ПЛР та поліморфізму довжин рестриктних фрагментів (ПДРФ). Проаналізовано особливості алоплати гена *catpс* у різних популяціях свиней великої білої породи. Проведено аналіз частот і розповсюдження різних генотипів. Вивчено зв'язок g.143C > T поліморфізму гена *catpс* з товщиною відкладення сала по середині спини та в ділянці 6–7-го ребер, а також із середньодобовим приростом, товщиною найдовшого м'яза спини й виходом м'яса. Визначено силу впливу g.143C > T поліморфізму гена *catpс* на ці ознаки. Встановлено достовірні відмінності (P < 0,05) за деякими відгодівельними і м'ясними ознаками у свиней із різними генотипами гена *catpс*. На основі проведених досліджень зроблено висновки та надано пропозиції виробництву.

УДК 60:579.62:579.88:577.213

2014.3.150. ВИВЧЕННЯ ШЛЯХІВ ПЕРЕДАЧІ ЗБУДНИКА ТОКСОПЛАЗМОЗУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛР / Кудрявченко О.П. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2014. — Вип. 24. — С. 79–82. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 543908.

Токсоплазмоз, ПЛР, тест-система, шляхи передачі, навколишнє середовище.

Вивчено шляхи передачі збудника токсоплазмозу (Т.) при дослідженні проб землі і піску з фекаліями хворих котів. Для дослідження відбирали проби піску з дитячих майданчиків у різних мікрорайонах міста, проби землі і піску з парків і скверів, де вигулюють собак. Усього досліджено 200 проб навколишнього середовища методом ПЛР. Чисти токсоплазми виявлені у 72% проб. Це свідчить про те, що переважна частина території міста є зоною високого ризику зараження токсоплазмозом. Проведені дослідження підтверджують переваги методу ПЛР порівняно з стандартизованими методами діагностики токсоплазмозу, оскільки можна дослідити наявність ДНК токсоплазми у всіх інфікованих тканинах та зразках із навколишнього середовища. Показано, що від собаки господар може заразитися швидше, ніж від кішки, оскільки ооцисти токсоплазми потрапляють на собачу шерсть при вигулі і можуть поширюватись по квартирі у великій кількості. Запропоновано внести зміни до існуючих “Правил утримання домашніх собак та котів у м. Києві”, які будуть чітко визначати територію вигулу та здійснювати контроль за її чистотою.

УДК 60:579:559:324.4

2014.3.151. УЛЬТРАСТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕЧІНКИ ЩУРІВ ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ ЗА ВПЛИВУ

ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНОЇ ТА ТРАДИЦІЙНОЇ СОЇ / Самсонюк І.М., Коцюмбас Г.І. // Біологія тварин. — Л., 2014. — Т. 16, № 2. — С. 93–100. — Бібліогр.: 9 назв.

ГМО, соя (ГМО), згодовування ГМО шурам, печінка шурів, гепатоцит, мітохондрії, ядро, пероксисоми.

Представлено результати електронно-мікроскопічних досліджень печінки шурів III покоління, яким згодовували генетично модифіковану та традиційну сою. Було сформовано 3 групи по 14 шурів у кожній (8 самок і 6 самців): 1-ша — контроль, 2-га — згодовували корм з додаванням 20% традиційної сої, 3-тя — корм з 20% ГМ сої. У печінці шурів першого покоління третьої групи гістологічно виявлено дискмплексацію пластинчастої будови, а також зернисту дистрофію гепатоцитів. У 2-ї та 3-му поколіннях на фоні збереженої структури гепатоцитів спостерігали розширення перисинусоїдальних просторів і розширення жовчних проток. Електронно-мікроскопічне дослідження шурів 3-ї групи у 3-му поколінні виявило в цитоплазмі гепатоцитів помірне набухання мітохондрій і зменшення в них кількості крист, значне зростання кількості пероксисом на тлі зниження вмісту хроматину в ядрах та виражене розширення жовчних капілярів. Всі ці ультраструктурні особливості вказують на енергетичне навантаження та підсилення дезінтоксикаційних процесів клітинами печінки шурів, яким згодовували корм з 20% генетично модифікованої сої.

УДК 60:579:619:620.3

2014.3.152. БІОТЕХНОЛОГІЯ НАНОВАКЦИН. ВПЛИВ НАНОПРЕПАРАТУ AgNP НА РОСТОВІ ВЛАСТИВОСТІ ПАТОГЕННИХ ЗБУДНИКІВ / Риженко В.П., Ничик С.А., Риженко Г.Ф., Горбатюк О.І. [та ін.] // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2014. — Вип. 24. — С. 219–228. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543908.

Нанотехнології, нанорозмірні частинки, нанопрепарат срібла AgNP (SNP), сорбція, візуалізація.

Представлено результати досліджень з вивчення впливу різних робочих концентрацій нанорозмірного срібла на ростові якості аеробних — *E. coli*, *Act. lignieresii* та анаеробних — *F. necrophorum*, *Cl. perfringens* тип А культур за 24 год культивування та візуалізовані дослідження сорбційних властивостей срібних наночастинок. Установлено стимулювальний

вплив нанопрепарату AgNP у концентрації 0,16 мкг/мл за 24 год контакту на ростові процеси *E. coli*, свідченням чого є вірогідне зростання об'єму бактеріальної маси на 20,3% ($P < 0,01$). Виявлено вірогідне зростання в 2,2 раза за добу кількості бактеріальних клітин збудника *Act. lignieresii* за сумісного культивування в присутності препарату AgNP. Визначено, що сумісне культивування культур анаеробних патогенів типу А в присутності нанопрепарату AgNP проявляється стимулюванням культурального росту збудників за концентрації нанопрепарату від 20,0 до 0,31 мкг/мл та зростанням бактеріальної маси мікроорганізмів. Одержані дані засвідчують можливість застосування нанорозмірного препарату срібла AgNP для удосконалення технології виготовлення вакцин з метою швидкого нарощування бактеріальної маси.

УДК 60:581.143.6:635.928

2014.3.153. ПОЛУЧЕНИЕ МНОГОЛЕТНИХ ТРАВ, УСТОЙЧИВЫХ К ХЛОРИДНОМУ ЗАСОЛЕНИЮ, С ПОМОЩЬЮ КЛЕТОЧНОЙ СЕЛЕКЦИИ / Гладков Е.А., Долгих Ю.И., Гладкова О.В. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2014. — № 4. — С. 106–111. — Библиогр.: 11 назв.

Клітинна селекція, костриця червона, мітлиця пагонева, солестійкість, хлорид натрію.

Сучасні біотехнології здатні прискорити процес селекції стійких до засолення форм рослин. Клітинна селекція — це екологічно безпечна технологія створення адаптивних форм рослин, яка використовує природні резерви їх мінливості. У даній роботі представлено одержання рослин — костриці червоної та мітлиці пагоневої в культурі *in vitro*, стійких до високих концентрацій хлориду натрію. На модифікованому середовищі Мурасіге-Скуга (MS) з 1 або 2% NaCl були відібрані стійкі до засолення клітинні лінії зазначених видів трав. Регенерацію та укорінення рослин із клонів, що вижили, також проводили на середовищах MS з 1 та 2% NaCl. Потім регенеранти пересаджували у ґрунт. У більшості зразків трав солестійкість реалізовувалась на рівні цілої рослини. Показано спадкування стійкості до NaCl та інших солей у костриці і мітлиці. Розроблений метод рекомендовано до використання для вирощування кормових та міських трав, стійких до засолення.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.582.584:631.559:631.11"324"(477.7)

2014.3.154. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПАРОВОГО ПОЛЯ В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ / Лебідь Є.М., Десятник Л.М., Льоринець Ф.А., Федоренко І.Є., Ліб І.М. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 3–6. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543342.

Пшениця озима, попередники, добрива, обробіток ґрунту, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу попередників (чорний, зайнятий, сидеральний пари, горох), добрив та способу обробітку (полицевий, безполіцевий) ґрунту на врожайність пшениці озимої в умовах Північного Степу впродовж 2007–2012 рр. Виявлено, що найвищий врожай пшениці озимої у середньому за шість років (4,22 т/га) забезпечує чорний пар. Недобір урожаю зерна по попереднику горох порівняно з чорним паром був найбільшим — 1,10 т/га (3,12 т/га). Зниження урожайності по зайнятому парі становило 0,8 т/га (3,42 т/га), сидеральному — 0,55 т/га (3,67 т/га). Особливо значний недобір зерна був у посушливому 2007 р. — 0,99 т/га (1,12 т/га) проти врожайності по чорному парі 2,11 т/га.

При заміні полицевого обробітку (оранка) безполіцевим (чизельний обробіток) на таку саму глибину під пар та горох суттєвих змін у показниках урожайності не спостерігалось — були практично на одному рівні. Внесення добрив сприяло підвищенню врожайності. Проте найбільш ефективно діяли добрива на зайнятому парі і після гороху, а найменше — в полі чорного парі. Урожайність у цих варіантах зростала відповідно на 0,63; 0,72 і 0,21 т/га. Зроблено висновок, що чорний пар забезпечує найвищий врожай зерна не лише в посушливі та середні за зволоженням роки, а й у сприятливі. За сівозміни без чорного парі в Північному Степу упорядкувати зернове господарство та уникнути несприятливої дії посухи неможливо.

УДК 633/635:001.89

2014.3.155. НАУЧНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАСТЕНИЕВОДСТВА / Савченко И.В. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2014. — № 4. — С. 4–6.

Рослинництво, генофонд, селекція, сорти, наукова школа, дослідні установи.

Наведено результати досліджень у галузі рослинництва з використання генофонду культурних рослин. Їх унікальний генофонд зосереджено у ВНДІ рослинництва ім. М.І. Вавилова і нараховує 324,9 тис. зразків, в інших інститутах зберігається понад 50 тис. зразків. Для його поповнення проводяться експедиції в Росію, Грузію, Україну, Китай та інші країни світу. Робота селекціонерів заснована на використанні зразків генофонду різних культур. Так, у Краснодарському НДІСГ успішно працює школа П.П. Лук'яненко, яка тільки у 2013 р. передала 100 сортів зернових культур, зокрема озимої пшениці — Безоста 100, Саша, Кут, Перун та Свароч з урожайністю 10–12 т/га. У ВНДІ зернових культур (наукова школа І.Г. Калиненко) створено сорт Казачка з середньою врожайністю 6,61 т/га. Цінність сорту — висока адаптивність, стабільно висока врожайність і якість зерна, комплексна стійкість до основних листових хвороб. Ефективні дослідження зі створення сортів пшениці проводяться в Оренбурзькому НДІСГ, створено сорти Прохорова і Оренбургская 23; Московському НДІСГ — сорти Московская 39, Галина, Немчиновская 24 з урожайністю 9–11 т/га, Самарському НДІСГ — Безенчукская 110 (яра) з урожайністю 3,8 т/га. Крім пшениці широко використовується генофонд з рису, кукурудзи, зернобобових, бавовника, овочівництва та інших культур. Загалом у 2013 р. створено 298 вітчизняних сортів і гібридів с.-г. культур з високою продуктивністю і стійкістю до абіотичних і біотичних факторів довкілля, виділено 412 донорів, розроблено понад 70 адаптивних технологій вирощування, вироблено понад 400 тис. т насіння вищих репродукцій.

УДК 633/635:338.43:631.147

2014.3.156. РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: монографія / Чайка Т.О.; під заг. ред. Сіренко Н.М. — Донецьк, 2013. — 319 с. — Бібліогр.: 272 назви. Шифр 543202.

Продукція органічна, виробництво органічне, агроєкосистеми, стратегічний напрям розвитку.

Висвітлено теоретичні та методичні аспекти виробництва органічної продукції як стратегічного напрямку розвитку аграрного сектору економіки. Органічне виробництво являє собою багатофункціональну агроекологічну модель виробництва с.-г. продукції з визначеними цілями, принципами і моделями, що базуються на науково обґрунтованому менеджменті агроєкосистем. Технологія органічного сільського господарства ґрунтується на використанні біологічних факторів підвищення природної родючості ґрунтів, агроекологічних методах і біологічних засобах боротьби зі шкідниками та хворобами, створює умови для збереження біорізноманіття. Якість органічної продукції має відповідати міжнародним стандартам, бути екологічною, тобто такою, яка не містить радіонуклідів, важких металів, залишків пестицидів тощо. Для вирощування органічних продуктів потрібно: створити відповідні нормативно-правову базу; забезпечити його пріоритетність відносно традиційного сільського господарства шляхом прийняття відповідних програм розвитку; збільшити фінансування у сільське господарство; залучити освітню та консультативну системи; забезпечити створення необхідної інфраструктури ринку органічної продукції та передбачити економічну, екологічну і соціальну відповідальність усіх його учасників. За виконання цих умов буде досягнуто збалансування потреб і виробництва органічної продукції, а відтак забезпечено здоров'я нації, підвищено імідж України як аграрної держави.

УДК 633/635:631.147:631.16:658.155

2014.3.157. ОРГАНИЧЕСКОЕ ЗЕМЛЕДЕЛИЕ. ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ / Кирсанова Е.В. // Практичне природне землеробство: якість продукції, ефективність, перспективи: матеріали міжнар. семінару, 15 листоп. 2013 р. — Мелітополь, 2013. — С. 20–30. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 543709.

Землеробство органічне (природне, біологічне, точне), екологічна продукція, родючість ґрунтів, сертифікати на вирощування, Закон про орг. виробництво.

Показано, що органічне землеробство (ОЗ) — природне, біологічне, точне — є методом ведення сільського господарства, який виключає застосування пестицидів, хімічних добрив, різних регуляторів росту рослин, генетично моди-

фікованого насіння. Головною вимогою ОЗ є отримання екологічно чистої продукції, зменшення забруднення довкілля, збереження й підвищення родючості ґрунтів. Розпочинається ОЗ з вивчення й збереження родючості ґрунтів (шляхом вирощування сидеральних культур, внесення органічних добрив) і боротьби з хворобами і шкідниками. Крім користі, ОЗ має і низку недоліків: менша врожайність культур, вища вартість одержаної продукції тощо. Почало розвиватися ОЗ у другій половині ХХ ст. і на сьогодні існує понад 30 млн га сертифікованих органічних земель. Найбільше органічних земель у США, Німеччині, Данії, Швейцарії, Китаї. Вирощуванням органічної продукції займається близько 100 країн, де Україна займає 16 місце за площами вирощування екологічно чистої продукції. В аграрному секторі України працює понад 35 тис. господарств, з яких тільки 164 мають сертифікати на вирощування екологічно чистої продукції. Для збільшення виробництва органічної продукції Верховна Рада України у квітні 2011 р. прийняла Закон “Про органічне виробництво”, який визначає правові, економічні, соціальні й організаційні основи ведення органічного сільського господарства, вимоги з вирощування, виробництва, переробки, сертифікації, маркування, перевезення, зберігання й реалізації органічної продукції. Для втілення в життя вимог цього закону потрібно: 1) оптимізувати розміщення посівів; 2) більше використовувати органічних добрив; 3) скоротити площі під посівами соняшника, ріпаку й замінити їх високорентабельними культурами — соєю, коріандром тощо; 4) провести записання полів, утримувати у доброму стані існуючі лісосмуги, які є стабілізатором агроландшафтів.

УДК 633/635:631.559:631.582:[631.531.04+631.8](477.7)

2014.3.158. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД СТРУКТУРИ ПОСІВУ ТА РІВНЯ УДОБРЕННЯ В СІВОЗМІНАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Лебідь Є.М., Льоринець Ф.А., Десятник Л.М., Федоренко І.Є. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 48–50. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 543342.

Культури польові, сівозмінна, добрива, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу різного набору польових культур та доз мінеральних добрив у сівозмінах з насиченням до 50% зерновими, 40% — кукурудзою і до 30% — бияками цукровими в умовах Північного Степу України. Виявлено, що найвищий і стійкий урожай озимої пшениці в середньому за 10 років забезпечив чорний пар — 4,89 т/га. Серед непарових попередників особливо низькі урожаї пшениці були після повторної озимини — 3,81 т/га. Тут проявилась незадовільна зволоженість ґрунту, підвищена забур'яненість і ураженість посіву хворобами. При розміщенні озимини після кукурудзи на силос недобір урожаю зерна порівняно з чорним паром становив 0,84 т/га. Найбільш високі врожаї зерна кукурудзи одержано при розміщенні її після цукрових буряків — 5,53 т/га. Головну роль у цьому відіграли добрива ($N_{120}P_{120}K_{120}$) внесені під буряки. Найнижчу врожайність було одержано після повторної сіви по кукурудзі на зерно. Урожай коренеплодів буряків у ланці сівозміни чорний пар — озима пшениця — цукрові буряки становив 45,6 т/га. Непарним попередником була пшениця після кукурудзи на силос — 43,8 т/га. У ланці цукрові буряки — горох — цукрові буряки відмічено недобір урожаю — 8,5 т порівняно з чорним паром. Вихід зерна з гектара сівозміни при її насиченні кукурудзою до 40% збільшився до 3,92 т/га, а при введенні третього поля цукрових буряків одержано найбільший збір кормових одиниць — 9,39 т/га. Насичення сівозміни озимою пшеницею до 50% не викликало помітного зростання валової продукції, що пов'язано частково з її сівою після гірших попередників. З урахуванням підвищення врожайності та окупності добрив, більш ефективною була комбінована система добрив з унесенням 6 т/га ріллі гною і $N_{48}P_{48}K_{48}$. Приріст зерна становив 1,12 т/га, або підвищився на 31% за рахунок добрив. Унесення фосфорно-калійних добрив без азоту знижувало приріст урожаю на 16%, що свідчить про домінування азоту в живленні рослин. Порівняння 10-пільної сівозміни з 60%-м насиченням зерновими, 7-пільної з 70%-м насиченням зерновими і 5-пільної з 100%-м насиченням зерновими на фоні 6 т/га гною та $N_{63-17}P_{64-17}K_{63-13}$ показало, що 5-пільна сівозмінна більш ефективна. У цій сівозміні була досить висока

окупність добрив (8,5 кг) і найнижчі витрати енергії. Зроблено висновок, що сівозмінний фактор має першочергове значення в підвищенні їх продуктивності і сприяє ефективнішому використанню добрив.

УДК 633/635:631.58:631.17:631.95

2014.3.159. БИОСФЕРНЫЕ ОСНОВЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ ЗЕМЛЕДЕЛИЯ / Кушнарёв А.С. // Практичне природне землеробство: якість продукції, ефективність, перспективи: матеріали міжнар. семінару, 15 листоп. 2013 р. — Мелітополь, 2013. — С. 91–101. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 543709.

Рослинництво, криза екологічна, покрив землі, агроценози, видове різноманіття агроценозів, технологія рифейська.

Відмічено, що розроблені останнім часом людиною технології і техніка за своїм впливом на екосистему зрівнялися з потужністю сил природи. Вчені попереджали людство, що це може призвести до глобальної екологічної кризи, про яку вперше було оголошено у 1992 р. у Ріо-де-Жанейро. Масштаби кризи потребують глобального вивчення покриву землі, який є найбільш уразливим. Покрив землі представлено агроценозами — це рілля та багаторічні насадження, сінокоси, пасовища. На них людина виробляє і повертає у ґрунт органічні речовини. Одним з магістральних напрямів підвищення ефективності рослинництва є повернення виробництва до біорізноманітного вирощування замість монокультури. Група вчених (Ноорег та ін.) у 2012 р. провела дослідження з оцінки впливу видового різноманіття на фундаментальні властивості різних екосистем. Для цього було проаналізовано результати 574 окремих дослідів, на підставі яких було виявлено, що зниження видового різноманіття і вирощування монокультур призводять до зниження продуктивності рослин. Так, скорочення видового різноманіття до 21–40% викликає зниження продуктивності рослин на 5–10%; до 50% і більше — на 13%. Для уникнення цього явища було проведено дослідження по сумісному вирощуванню двох і більше видів культурних рослин. У результаті виявлено, що сумісне вирощування сприяє підвищенню продуктивності рослин у 1,6–1,7 раза порівняно з одновидовим посівом, покращує якість продукції, захищає рослини від хвороб.

Останнім часом проводяться дослідження з вивчення продуктивності сумісних посівів культурних рослин з бур'янами за рифейською технологією. Суть її полягає у скороченні смуг посіву культурних рослин і збільшенні смуг з бур'янами. На смугах з бур'янами періодично проводять підкошування рослин. Останнє відкриває широкий фронт для фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень, пов'язаних з формуванням ефективних агроценозів.

УДК 633/635:631.67:631.58(477.72)

2014.3.160. ЗРОШУВАНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО В УМОВАХ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ / Вожегова Р.А. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 85. — С. 44–51. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 543781.

Зрошення, погодні умови, землекористування, продуктивність культур.

Наведено аналіз використання земельних ресурсів у зоні зрошення Південного Степу України, який є зоною сильної та помірної посухи, а за останні 40 років там середньорічна температура повітря зросла на 1,9°C, зокрема в липні і серпні на 3,9 і 3,6°C відповідно. Поряд з цим чіткої спрямованої зміни опадів не відбулося. Тому найдієвішим заходом подолання посухи є зрошення, яке здатне створювати сприятливі умови для нормального росту і розвитку рослин та формувати оптимальну врожайність. За багаторічними даними Ін-ту зрошувального землеробства середня врожайність озимої пшениці при зрошенні становила 6,04 т/га, кукурудзи на зерно — 9,57, сої — 2,94, люцерни — до 70 т/га. Проте за останні роки площа зрошуваних земель скоротилась в 3,3 раза порівняно з 1990 р. При цьому сучасне землекористування ускладнило ефективне використання поливних земель. Землі дуже розділені на невеликі площі, що обмежує використання як широкозахватної техніки, так і оптимального режиму зрошення культур. За таких умов для підвищення ефективності зрошення потрібно розробити відповідні моделі сівозмін, системи основного обробітку ґрунту, способи, технології вирощування і режими зрошення культур, підібрати більш адаптовані сорти й гібриди. Все це разом узятє дасть змогу значно підвищити ефективність зрошення, збільшити врожайність і валові збори важливих с.-г. культур.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК [633.11+633.16]"321":631.559:631.1

2014.3.161. ЯРІ ПШЕНИЦЯ ТА ЯЧМІНЬ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ / Тартаковський О. // Аграрний тиждень. Україна. — 2014. — № 3/4. — С. 36–42.

Пшениця яра, ячмінь ярий, виробництво світове, врожайність, перспективи вирощування в Україні.

Відмічається, що виробництво ярих пшениці та ячменю зосереджено в основних регіонах — США, Канада, Австралія та Океанія, ЄС, СНД та Азія. В одних регіонах ці культури використовують для пересіву озимих, в інших, де м'який клімат, замість озимої пшениці сіють ярі пшеницю та ячмінь. У США яра пшениця займає близько 25% посівних площ і висівалась у 2013 р. на площі 18,3 млн га, з якої одержали 158,0 млн т зерна за середньою урожайністю 3,2 т/га. У Канаді площі посіву пшениці ярої становлять 10,3 млн га, валовий збір — 33,2 млн т, урожайність — 3,2 т/га, в Океанії відповідно 13,6 млн га, 26,9 млн т, 2,0 т/га; ЄС — 2,6, 14,3 і 5,5; Китаї — 5,8, 29,3 і 5,1. В Україні у 2013 р. було посіяно 160,1 тис. га ярої пшениці, зібрали 444 тис. т за врожайності 3,4 т/га. Ячменю ярого у 2013 р. було посіяно: у США — 1153,3 млн га, валовий збір — 4448,9 млн т, врожайність — 3,9 т/га; в Канаді відповідно — 2,6, 9,4 і 3,7; ЄС — 3,1, 15,0 і 4,8; Океанії — 3,9, 9,0 і 2,3; Китаї — 0,6, 2,3 і 3,7. В Україні у 2013 р. посіяно 2291,7 тис. га, зібрали 5615,8 тис. т, урожайність — 2,4 т/га. Зроблено висновок, що ярі пшениця і ячмінь можуть стати

альтернативою кукурудзі та соняшнику, які в останні роки за врожайністю вийшли на середні світові показники.

УДК 633.1:631.559:631.51:632.51

2014.3.162. ЯК ЗЕРНОВІ КУЛЬТУРИ РЕАГУЮТЬ НА ОБРОБІТОК ҐРУНТУ / Шевченко О.М., Швець Н.В., Запорожець Л.М., Шевченко С.М. // Хранение и переработка зерна. — 2014. — № 7. — С. 25–27. — Бібліогр.: 6 назв.

Культури зернові, спосіб обробітку ґрунту, забур'яненість посівів, продуктивна волога ґрунту, врожайність.

Наведено результати вивчення особливості формування врожаю пшениці озимої, вики, ячменю ярого, сої при їх вирощуванні за різних способів обробітку ґрунту (поліцева оранка на 20–22 см; мілка — дискова на 10–12 см; mini-till — дискова на 8–10 см з прямою сівбою і no-till — сівба у необроблений ґрунт) в умовах Полтавської області. Встановлено, що способи основного обробітку ґрунту впливали на ступінь забур'яненості посівів. Так, за полицевого обробітку насіння бур'янів концентрується в нижніх шарах ґрунту, а за мілкого — у верхньому. Внаслідок цього кількість бур'янів на фоні оранки становила залежно від культури 16–47 шт./м², а за мілкої — 44–116 шт./м². Зменшення глибини обробітку ґрунту і пряма сівба мали негативний вплив з точки зору забур'яненості посівів і густоти стояння рослин культури. На фоні no-till забур'яненість посівів озимої пшениці зростала порівняно з

оранкою від 47 до 116, сої — від 17 до 44 шт./м², в той час як густота рослин зменшувалась у пшениці від 296 до 256, сої — від 44 до 41 шт./м². Проте мілке розпушення ґрунту в шарі 0–12 см і сівба за допомогою агрегату по-till суттєво покращували умови для одержання повноцінних сходів, а за показниками густоти рослин практично не поступалися полицевій оранці. Перед сівбою ярих і на час відновлення весняної вегетації озимих запаси продуктивної вологи в 0–100 см шарі ґрунту залежно від способів основного обробітку майже не відрізнялися (1,1–2,3%). Більш суттєвим фактором накопичення вологи у ґрунті є попередники, особливо після пізніх культур, які більше використовують води для формування врожаю. Так, попередник соя поступався за вмістом вологи на 11–28 мм попередникам пшениця, вика яра. Урожайність пшениці озимої, ячменю ярого, вика і сої знижувалась у міру зменшення інтенсивності основного обробітку ґрунту. Так, пряма сівба в необроблений ґрунт призводила до зниження врожайності порівняно з оранкою на 36,4–24,8%, мілка обробка — на 0,04–0,11 ц/га. Середні показники зернової продуктивності за 2012–2013 рр. були невисокі: вика яра — 1,74 т/га, пшениця озима — 4,64, соя — 1,51, ячмінь ярий — 2,59 т/га.

УДК 633.11:631.526.32

2014.3.163. СИЛЬНІ ТА ЕКСТРАСИЛЬНІ СОРТИ ПШЕНИЦІ / Литвиненко М.А., Лифченко С.П., Голуб Є.А. // Насінництво. — 2014. — № 8. — С. 1–6.

Пшениця озима, сорти, якість зерна пшениці, Державний реєстр сортів.

Відмічено, що до 30-х років минулого століття пшеничне зерно, вирощене у степовій зоні України, цінувалося на міжнародному ринку як найкраще за технологічними властивостями і не поступалося зерну Поволжя. Але у наступні десятиліття зерно стало втрачати свою якість. Причин тут кілька: розширення площ посівів пшениці озимої, яка має нижчі показники якості; створення нових сортів з високим генетичним показником врожайності, але гіршими показниками якості; зниження родючості ґрунту — втрати гумусу від 5% до 2,5 і навіть 1,7%. За хлібопекарськими якостями сорти поділяються на сильні, цінні та філери. У Державному реєстрі 2013 р. зареєстровано 261 сорт пшениці, з яких 169 (64,8%) сильних, 81 (31%) — цінних і 11 (4,2%) — філерних сортів. Найбільше сильних сортів створено в СГІ-НЦНС — 53 (91,4%), Інституті фізіології рослин і генетики — 33 (75,1%) та Ін-ті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — 8 (72,7%). Слід зазначити, що за останні роки показники якості зерна набули тенденції до зменшення, що зумовлюється реєстрацією генетично низькоякісних сортів зарубіжної селекції. Селекціонерами СГІ-НЦНС за останні роки створено екстрабільні сорти пшениці, які мають силу борошна до 500 о.а. На жаль, у системі державної реєстрації не виділяється група екстрабільних пшениць з силою борошна від 280 до 560 о.а. Такі сорти менше реагують на умови вирощування і ураження зерна шкідливою черепашкою — тобто краще тримають запас стійкості до зниження об'єму хліба. Зроблено висновки, що впровадження у виробництво екстрабільних сортів пшениці озимої (Куяльник, Зміна, Подяка, Жайвір та ін.), навіть за деякого падіння родючості ґрунтів, ураження зерна клопом-черепашкою, за умови інтенсивної технології вирощування, дасть можливість щороку одержувати більше половини валових зборів продовольчого зерна пшениці озимої високої якості.

УДК 633.11:631.526.32:631.559

2014.3.164. КОРОТКОСТЕБЕЛЬНА ПШЕНИЦА / Моргун В., Гаврилюк М. // Зерно. — 2014. — № 8. — С. 66–72.

Пшениця, сорти пшениці (морфобіологічні ознаки), врожайність пшениці, технологія вирощування пшениці.

Досліджували вплив сорту на врожайність пшениці озимої. На підставі багаточисельних польових дослідів доведено, що головними факторами формування врожайності пшениці озимої є пластичний до умов середовища сорт і високоякісне насіння. За рахунок цих факторів можна досягти підвищення врожайності на 25–40%. У країнах Західної Європи цей приріст урожайності сягає близько 60%. За останні роки вітчизняні й зарубіжні селекціонери створили значну кількість

сортів пшениці озимої з високою генетичною потенційною врожайністю — 7,0–10,0 т/га, покращеними морфобіологічними ознаками й властивостями. Серед них головною є висота рослин, яка забезпечує стійкість до вилягання на високому агрофоні. Для реалізації генетично-потенційної врожайності 7–10 т/га сорти повинні мати висоту рослин 85–105 см. З такою висотою у Державному реєстрі сортів України налічується близько 50. Серед них заслуговують на увагу Смуглянка, Золотокопоса, Фаворитка (національні стандарти) і нові сорти Ін-ту фізіології рослин і генетики НАН України: Нива Київщини, Гілея, Спасівка, Малинівка, Сотниця та ін. Проте генетичний потенціал урожайності можна реалізувати тільки за суворого дотримання всіх елементів технології вирощування сорту — високої родючості ґрунту, добрих погодних умов та агротехнологічних факторів, зокрема азотного живлення. Пшениця за даними дослідів у Ротамстеді (Англія), навіть за високих доз P₂O₅ і K₂O та відсутності N формує дуже низьку врожайність — 1,0–2,0 т/га. Тому для одержання навіть середніх врожаїв потрібно вносити азотні добрива, бажано 2–3 рази.

УДК 633.11"321":631.526.32:581.1.035.2(477+470+571+574)

2014.3.165. ЧУТЛИВІСТЬ ДО ФОТОПЕРІОДУ ТА РЕАКЦІЯ НА ЯРОВІЗАЦІЮ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ УКРАЇНИ, РОСІЇ І КАЗАХСТАНУ / Файт В.І., Федорова В.Р. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — Вип. 1(31). — С. 91–96. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 543756.

Пшениця яра, чутливість до фотоперіоду, реакція сортів на яровізацію, колосіння, фотоперіод.

Наведено результати вивчення реакції 57 комерційних сортів пшениці м'якої ярої, зокрема української (25 сортів), російської (26) і казахської (5) селекції та чеського сорту Aranka. Реакцію на яровізацію визначали тривалістю періоду сортів до колосіння. Порівняння тривалості періоду сортів до колосіння показало широке генетичне різноманіття сортів. Так, за вирощування рослин в умовах подовженого дня без попередньої штучної яровізації, амплітуда варіювання тривалості періоду до колосіння у сортів з Росії дорівнювала 32 добам — від 34,0 (Саратовська 210) до 66 діб (Дуванка 501). У сортів України різноманіття зменшилось до 28,8 діб — від 34 (Скороспелка 99) до 62,8 (Срібнянка). Відмінності сортів Казахстану становили усього 9,8 діб — від 44,4 (Піротрикс 28) до 54,2 (Коктункульская 322). Попередня штучна яровізація протягом 15 днів майже не впливала на генетичне різноманіття за тривалістю періоду до колосіння. Проте штучна яровізація сприяла прискоренню колосіння на 1–3 доби. Реагували на яровізацію 27% російських, 28 українських та 40% сортів Казахстану. Більша реакція на яровізацію характерна для сортів Казахстану (r = 0,96) та Росії (r = 0,40). Фотоперіодична чутливість сортів становила від 6,8 до 49,1 діб. Так, 5 українських сортів — слабо, 6 — середньо і 14 — сильночутливі до фотоперіоду. У наборі сортів Росії — один, три та 22 відповідно. Всі п'ять сортів Казахстану сильно чутливі до фотоперіоду. Фотоперіод високо корелює з тривалістю періоду до колосіння на скороченому дні після попередньої 15-добової яровізації (r = 89 для сортів України, r = 0,93 — Росії і r = 0,95 — Казахстану).

УДК 633.11"321":631.531.04:631.559

2014.3.166. БІЛЬШЕ УВАГИ ЯРІЙ ПШЕНИЦІ / Кочмарський В.С., Хоменко С.О., Солоня В.Й., Федоренко І.В., Федоренко М.В. // Аграрний тиждень. Україна. — 2014. — № 2/3. — С. 43–44.

Пшениця яра, площі посіву, агротехніка вирощування, врожайність.

Відмічено, що на початку ХХ ст. пшениця яра займала в Україні 39–41% площ, тоді як озима — лише 9–11%. З 1926 року це співвідношення почало змінюватися на користь озимої і частка пшениці ярої зійшла до 2%. Проте в останні роки посіви ярої пшениці збільшилися до 5–6% пшеничного клину. Це сталося завдяки створенню нових високоврожайних сортів ярої пшениці, які здатні формувати врожайність до 60–65 ц/га. Незважаючи на високий потенціал урожайності нових сортів, у виробничих умовах він реалізується лише на 35–40%. Для одержання високих і стабільних врожаїв потрібно суворо дотримуватись технологій вирощування: сіяти по

кращих попередників — бобово-злакові суміші, цукрові буряки, кукурудза на зелений корм, картопля та ін. Кращим способом основного обробітку ґрунту є застосування чизельного, а на сильно забур'яненних — оранки на глибину 23–27 см. Бажано перед обробітком ґрунту внести органічні та мінеральні добрива. Для сівби слід використовувати насіння з масою 1000 зерен не менше 35 г, яке обов'язково повинно бути протруєне інсектицидно-фунгіцидними протруйниками. Сівба проводиться на глибину 3–5 см нормою висіву 5,5–6,5 млн насінин/га з обов'язковим післяпосівним прикочуванням площі котками К-6М. У суху погоду глибину загортання насіння слід збільшити до 5–6 см. Дотримання цих вимог дасть змогу стабілізувати врожайність ярої пшениці.

УДК 633.11“324”:631.524.85.01

2014.3.167. НА ПУТИ К ПОЗНАННЮ ПРИРОДИ ЗИМОСТОЙКОСТІ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Мединець В.Д. // Роль часу відновлення весняної вегетації в житті зимуючих рослин: тези міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю ювілею докт. с.-г. наук Мединця В.Д., 14 січня 2014 р. / Полтав. держ. аграр. акад. — Полтава: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. — С. 131–141. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 543291.

Пшениця озима, зимостійкість пшениці озимої, час відновлення весняної вегетації, потреба яровизаційна.

Доведено, що проблема перезимівлі озимих зернових культур є однією з ключових у рослинництві протягом багатьох століть. В Європі наукові дослідження з її вивчення розпочалися у XIX ст., у Росії — в 1913 р. Проте десятки тисяч наукових робіт з вивчення зимостійкості озимих зернових не дають відповіді на причини їх загибелі і проблема зимостійкості до цього часу залишається невивченою. На підставі аналізу причин загибелі озимини у XX ст. (кожний 5-й рік) встановлено, що загибель частіше відбувалась у роки з пізнім часом відновлення весняної вегетації рослин. Саме катастрофічна загибель озимих посівів (80–90%) відмічена у 1928 і 2003 роках, коли відновлення весняної вегетації рослин пшениці почалося у третій декаді квітня, або на 19–28 днів пізніше оптимуму. Перехід рослин від зимового спокою до активної життєдіяльності проходив за високої (10°C і вище), стрімко зростаючої температури в умовах довгого сонячного дня з промінням високої енергії. Такі умови були стресовими не тільки для пошкоджених, а й здорових рослин. Отримані висновки дали змогу автору змінити поняття зимостійкості озимих, до нього повинна входити властивість генотипу набувати загартування рослин при входженні у зимовий спокій, мати підвищену яровизаційну здатність та краще адаптуватися до стресових умов за пізнім часом відновлення весняної вегетації рослин.

УДК 633.11“324”:631.559:631.524.85.01:631.531.04

2014.3.168. ПРОДУКТИВНІСТЬ І МОРОЗОСТІЙКІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКУ СІВБИ / Ярошенко С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2013. — № 17: Агрономія. — С. 88–92. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543348.

Пшениця озима, строки сівби, морозостійкість, продуктивність.

Наведено результати досліджень впливу строків сівби (5, 15, 20, 25 вересня; 5, 15 і 25 жовтня) на морозостійкість і продуктивність сортів пшениці озимої (Подільська і Пошана) в умовах Північного Степу України по попереднику чорний пар упродовж 2005–2009 рр. Встановлено, що найбільша морозостійкість формувалась у рослин за сівби 15 вересня — 5 жовтня — 83,7–89,1%. Рослини за таких строків сівби до припинення осінньої вегетації встигали утворити 2–4 пагони та 4–6 вузлових коренів. За раннього строку сівби (5 вересня) рослини переростали і при проморожуванні за температури –17°C зберігали лише на 49,4%, за пізніх строків рослини мали вищу морозостійкість (74,5–75,1%), проте після відновлення вегетації вони не здатні утворювати додаткові пагони і здебільшого формували малопродуктивне колосся. Строки сівби, за яких було одержано максимальний врожай (5,69–6,34 т/га) визначалися у межах 15–25 вересня. Чіткої достовірності сортової реакції на строки сівби не спостерігалось. В обох сортів максималь-

ну врожайність одержано за сівби 20–25 вересня (5,83–6,39 т/га). Більша морозостійкість рослин озимої пшениці формувалась за сівби в оптимальні строки. Рослини за таких строків сівби характеризуються підвищеною регенеративною здатністю, краще відростають навесні і формують більшу врожайність.

УДК 633.11“324”:631.95.001.57:631.531.02

2014.3.169. АГРОЕКОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ НАСІННИЦТВА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Кіндрок М.О., Гаврилук М.М. // Насінництво. — 2014. — № 5. — С. 1–3. — Бібліогр.: 5 назв.

Насіння пшениці озимої, якість насіння, урожайні властивості насіння, агроекологічна модель.

Наведено результати вивчення впливу метеорологічних умов на формування посівних і врожайних властивостей насіння пшениці озимої. Показано, що якість насіння залежить від багатьох факторів. Окрім генетичних, на якість насіння впливає комплекс екологічних чинників: абіотичних, біотичних і антропогенних. Вивченням їх займається галузь екологія насіння, до якої входить: вирощування материнських рослин (I–XII етапи органогенезу), збереження та поліпшення якості насіння (обробка, зберігання, передпосівна підготовка), вирощування дочірнього покоління та вивчення урожайних властивостей (I–XII етапи органогенезу). За цими показниками розроблено екологічну модель, яка окреслила зони вирощування насіння пшениці озимої: зона гарантованого насінництва (Центральний та Правобережний Лісостеп) — вірогідність одержання насіння з поліпшеними урожайними властивостями не більше 10%. Зона стійкого насінництва (Лівобережний Лісостеп) — вірогідність одержання низьковрожайного насіння у межах 17–20%. Зона нестійкого насінництва (південно-східні райони Степу та Полісся) — вірогідність одержання низьковрожайного насіння сягає 25%. Зона ризикованого насінництва (північно-західні райони Полісся, гірські й передгірні райони Карпат) — вірогідність одержання насіння зі зниженими урожайними властивостями — приблизно раз у 2–3 роки. Зроблено висновок, що за екологічною системою насінництва є зональне районування виробництва насіння, яке акцентує увагу на урожайних властивостях.

УДК 633.11“324”:632.51:631.559

2014.3.170. ВПЛИВ ЗАБУР'ЯННОСТІ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПРИКАРПАТТЯ / Вихованець В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2013. — № 17: Агрономія. — С. 45–48. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543348.

Пшениця озима, склад бур'янів, шкідливість бур'янів, врожайність пшениці озимої.

Наведено результати вивчення видового складу бур'янів та їх шкодочинності у посівах пшениці в умовах Прикарпаття. Найбільш поширеними бур'янами у посівах пшениці озимої є: ромашка непахуча, волошка синя, талабан польовий, осоти жовтий і рожевий, гірчиця польова, суріпиця звичайна та інші. Втрати врожаю за наявності лише однієї рослини бур'яна на 1 м² у посівах пшениці озимої становлять: берізка польова — 0,24 ц/га, лобода біла — 0,27, осот рожевий — 0,69 ц/га. За наявності десяти рослин бур'янів на 1 м² урожайність зерна пшениці знижується на 8–11%, а за 30–40 шт./м² втрати становлять 30–33%. Бур'яновий склад агрофітоценозу пшениці озимої за кількістю і якістю утворюється внаслідок насінневих запасів бур'янів у ґрунті та чинників зовнішнього середовища. За сприятливих погодних умов року пшениця озима восени встигає добре розквітцись, заглушує ріст бур'янів, внаслідок чого кількості їх зменшується. За посушливих умов пшениця слабо кущиться і кількість бур'янів збільшується. Систематичне застосування гербіцидів для знищення дводольних бур'янів створило кращі умови для розвитку і розмноження злакових однодольних видів. Злакові бур'яни також поширюються за вирощування пшениці озимої за інтенсивною технологією, внаслідок якої гербіцидами знищуються дводольні бур'яни, та за сівби пшениці по зернових. Зроблено висновок, що видове різноманіття бур'янової рослинності на посівах пшениці озимої формується під впливом кліматичних умов, антропогенних чинників та їх взаємодії. Домінуючими у посівах пшениці озимої є малорічний тип забур'яненості злаковими бур'янами.

УДК 633.112.9:631.147:631.1(4+5+7+8+94)

2014.3.171. ТРИТИКАЛЕ: АГРОЕКОЛОГІЧНЕ І ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ, СТАН У ДИНАМІЦІ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОАЗІЙСЬКОГО, ПІВНІЧНО- І ПІВДЕННОАМЕРИКАНСЬКОГО І АВСТРАЛІЙСЬКОГО ПРОСТОРІВ / Тарасюк С.І. // Сорто-вивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2014. — № 2. — С. 64–73. — Бібліогр.: 49 назв.

Тритикале (Triticosecale wittmack ex. S. Camus) синтезована нова, врожайність тритикале, площі посіву тритикале, країни вирощування тритикале.

Відмічено, що культура тритикале (*Triticosecale wittmack ex. S. Camus*) — нова зернова культура, яка раніше не існувала в природі, оскільки синтезована людиною. Перші повідомлення про гібрид пшениці і жита з'явилися у 1887 р. За 130 років науково-виробничого удосконалення пшенично-житні гібриди зайняли чільне місце серед зернових культур. Секрет успіху простий — високий потенціал продуктивності (понад 10 т/га), цінні продовольчі і кормові властивості зерна й зеленої маси, невибагливість до умов вирощування, резистентність до несприятливих абіотичних і біотичних факторів навколишнього природного середовища порівняно з іншими зерновими колосовими культурами. У країнах світу тритикале вирощують на площі понад 3,5 млн га, третина якої сконцентрована у Польщі, на другому місці — Китай (близько 300 тис. га). У інших провідних країнах планети — до 100 тис. га. У 2008 р. у світі одержано близько 14 млн т зерна середньою врожайністю 1,5–6,5 т/га. Дослідження щодо тритикале проводяться на території північної, південної та східної Африки (Ефіопія, Туніс, Алжир, Камерун та ін.), де вирощується яре й озиме тритикале на площі від 200 до 20 тис. га з середньою врожайністю 1,5 т/га; Австралії (Південний Уельс, Вікторія, Тасманія та ін.) із загальною площею посіву понад 110 тис. га і середньою врожайністю 2,5–7,0 т/га. Тритикале вирощують також в Бразилії на площі 30–40 тис. га (врожайність 1,6–6,0 т/га), Чилі на площі 17 тис. га (врожайність 4,5 т/га), Мексиці, США, Канаді та Китаї. В останньому році посіву перевищує 300 тис. га з середньою врожайністю 2,5–3,5 т/га. Зроблено висновок, що тритикале в більшості країн світу, як нова культура, вирощується як для продовольчих, так і кормових потреб.

УДК 633.13:632.51

2014.3.172. ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСІВ БУР'ЯНІВ У ПОСІВАХ ВІВСА (AVENA SATIVA L.) ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Возняк А., Сорока М.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.1. — С. 33–39. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 543714.

Овес посівний, система землеробства, кількість бур'янів, маса бур'янів, видовий склад бур'янів.

Наведено результати вивчення впливу систем землеробства (плужна, спрощена, гербіцидна) на забур'яненість посіву вівса посівного (*Avena sativa* L.) в умовах Польщі упродовж 2009–2013 рр. Плужна система обробітку ґрунту полягала у зяблевій оранці після збирання попередньої культури; спрощена — тільки культивування ґрунту, гербіцидна — оброблення гербіцидом Roundar 360SL. Весняні заходи складалися з культивування поля пристроєм, що складався з культиватора, вала і борони. Виявлено, що найбільша щільність бур'янів на м² була при вирощуванні вівса за системою гербіцидного землеробства — 81,9 шт./м², найнижча — 33,0 шт./м² при застосуванні плужної системи. Аналогічно формувалася і повітряно суха маса бур'янів — 51,6 і 27,5 г/м² відповідно. Системи землеробства диференціюють і видовий склад бур'янів. Так, за системи плужного землеробства виявлено 16 видів однорічних бур'янів (33 шт./м²), за спрощеної системи — 12 однорічних і 2 види багаторічних бур'янів (67 шт./м²), за гербіцидної — 14 однорічних і один вид багаторічних бур'янів (81,9 шт./м²). У плужній системі найбільшою кількістю відзначалися види *Galium aparine*, *Chenopodium album*, *Stellaria media*, *Matricaria perforata* (59%); спрощеній — *Echinochloa crus-galli*, *Galium aparine*, *Amaranthus retroflexus*, *Stellaria media* (65%); гербіцидній — *Echinochloa crus-galli*, *Galium aparine*, *Avena fatua* (61%). Зроблено висновок, що спрощена і гербіцидна системи землеробства значно збільшують кількість і повітряно суху масу бур'янів у посівах вівса посівного порівняно з плужною системою.

УДК 633.15:631.17:631.1(477)

2014.3.173. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА КУКУРУДЗИ В УКРАЇНІ / Шевченко М.С., Рибка В.С., Ляшенко Н.О. // Хранення і переработка зерна. — 2014. — № 6. — С. 26–29. — Бібліогр.: 6 назв.

Кукурудза, технологія вирощування, валові збори зерна, врожайність, інтенсифікація виробництва, економічна ефективність.

Відмічено, що кукурудза відіграє провідну роль не тільки в зростанні продуктивності тваринництва, а й у підвищенні ефективності зернового господарства в цілому. Проте при вирощуванні кукурудзи у виробництві існують численні перепони, які значно позначаються на стабільному розвитку кукурудзівництва в Україні. Статистика свідчить, що у період 1996–2007 рр. відбувся занепад галузі, валові збори зерна кукурудзи становили 1539–8698 тис. т і тільки з 2008 р. вони почали різко зростати — у 2011 р. зібрано 22,8 млн т, у 2013 р. — 31 млн т. Виходячи із цих досягнень, можна констатувати, що для стабілізації валових зборів зерна потрібно розширити площі посівів кукурудзи до 4,5–5 млн га. Динамічним фактором стабільності валових зборів є врожайність. Так, із 1523 господарств зони Степу, у 2010 р. у більшості господарств (789) вирощування кукурудзи було збитковим — врожайність 14,2–25,2 ц/га. У більш вигідній ситуації виявилось тільки 194 господарства з урожайністю 71,4 ц/га. Дієвим фактором у них виявилась площа посіву. Встановлено, що врожайність понад 50 ц/га та кращу прибутковість — 1244,4 грн/га мали господарства з площею посіву понад 500 га; другим — була інтенсифікація виробництва за рахунок збільшення витрат на режим живлення рослин, придбання високоякісного насіння, застосування інтегрованої системи захисту посівів, сучасних с.-г. машин і знарядь; третім — фахове використання певних сортів і гібридів та їх раціонального співвідношення за періодом стиглості; четвертим — було використання зрощування. Отже, для виконання галузевої програми “Зерно України — 2015” виробництво зерна кукурудзи повинно бути зорієнтоване на інтенсивний тип розвитку шляхом удосконалення землекористування, освоєння досягнень селекції і насінництва, застосування новітніх технологій вирощування при повному забезпеченні добривами, пестицидами та за умови розвитку ринку зерна.

УДК 633.15:631.531.04

2014.3.174. БІНАРНИЙ ПОСІВ КУКУРУДЗИ / Філіпов Г.Л., Максимова Л.О. // Агроном. — 2014. — № 2. — С. 128–129.

Кукурудза, 1–2-сортіві посіви, структура посіву, продуктивність.

Наведено результати вивчення впливу способу посіву з 2–3 різних за скоростиглістю сортів (гібридів) кукурудзи на його врожайність в умовах Північного Степу України. Встановлено, що посів одного сорту не здатний повністю використовувати можливості поля, а його продуктивність недостатньо стійка за роками. Більш врожайним є посів суміші з двох або більше сортів (гібридів), які різнобічно реагують на погодні й ґрунтові умови. Для умов Північного Степу найбільш сприятливими є комбінації посіву різних за скоростиглістю сортів: ранні — середньостиглі або середньоранні-середньостиглі, розрив у розвитку яких становить 8–10 діб. Це дає можливість не тільки сформувати структуру посіву за рахунок різної висоти рослин, а й ліквідувати прояв перезерниці на рослинах за рахунок незбігання у часі цвітіння чоловічих і жіночих органів, кращого використання поживних речовин ґрунту. Присутність у посіві поряд з ранніми сортами пізніх дає можливість підвищити відсоток запліднення, покращити використання вологи та поживних речовин ґрунту за рахунок різного розташування кореневої системи. Достигання зерна середньостиглого або середньораннього сорту (гібрида) у такому посіві відбувається на 5–6 діб раніше (пізніше), ніж у односортному посіві, що дає можливість раніше почати збирання врожаю. За рахунок кращого провітрювання рослин, стійкості до посухи врожайність зерна 2–3-сортіві посівів підвищується на 0,2–0,3 т/га порівняно з односортним посівом. Так, 2–3-сортіві посіви можна проводити не лише для кукурудзи, а й соняшнику, сої, сорго, хоча схеми посіву були розроблені і захищені авторськими свідоцтвами саме для кукурудзи.

УДК 633.174:631.559

2014.3.175. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРГО БАГАТОРІЧНОГО / Влащук А.М., Войташенко Д.П., Желтова А.Г. // Агроном. — 2014. — № 3. — С. 142–144.

Сорго багаторічне, технологія вирощування, продуктивність сухої речовини, зрошення посівів сорго.

Наведено результати вивчення впливу зрошення та різних доз мінеральних добрив (N) на формування врожайності сорго багаторічного в умовах Південного Степу України. Встановлено, що тривалість вегетаційного періоду рослин сорго змінюється залежно від зрошення та величини мінерального живлення. Так, у цілому тривалість вегетаційного періоду в умовах природного зволоження становила 109 днів, при зрошенні — 119. За проведення першого поливу у фазі

виходу рослин у трубку та внесення мінеральних добрив темпи розвитку сорго уповільнюються на 6–9 днів. Накопичення сухої речовини у фазі виходу в трубку в умовах природного зволоження становило 460 г/м², при зрошенні — 590. Найбільше накопичення маси сухої речовини — 2450 г/м² — відмічено у фазі молочно-воскової стиглості за зрошення та внесення N₉₀. В середньому за роки досліджень урожайність сухої речовини сорго багаторічного коливалась у межах 8,3–23,4 т/га і залежала від умов зволоження і мінерального живлення. Внесення N₉₀ забезпечило одержання 16,9 т/га сухої речовини проти 10,3 т/га за умов природного зволоження. Внесення N₉₀ і зрошення забезпечило одержання 23,4 т/га. Окупність 1 кг д.р. добрив приростом врожаю становила 118,9 кг.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК [633.13+633.3]:[631.8+631.531.048]

2014.3.176. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ ТА НОРМИ ВИСІВУ НА БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ВІВСА В СУМІШАХ З БОБОВИМИ КУЛЬТУРАМИ / Лехман О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2013. — Вип. 77. — С. 239–244. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 543114.

Бобові культури, висота рослин, овес, добрива мінеральні, суміші культур.

Викладено результати вивчення впливу норм висіву компонентів сумішей, рівня мінерального живлення та умов року на динаміку наростання висоти рослин вівса за вирощування в одновидовому посіві і в сумішах з бобовими культурами (табл.). Спостереження показали, що динаміка наростання довжини стебла вівса більшою мірою залежала від рівня мінерального живлення й умов року, ніж від норми висіву компонентів. Так, на 20-й день після повних сходів висота рослин вівса в одновидових посівах знаходилась на рівні 36 см на контролі та 37–40 см — на фоні мінерального живлення. В сумішах без добрив висота вівса зменшувалась до 33–34 см, а з внесенням мінеральних добрив збільшувалась на 3–7 см за норми 60% від повної. Проте із зменшенням норми висіву вівса на 20% та підвищенням її на цей відсоток у бобового компонента, висота рослин вівса зменшувалась на 3 см незалежно від фону живлення та становила 34–38 см, але була на 1–5 см вище, ніж на контролі. При збиранні сумішей у фазі молочної стиглості вівса на фоні N₆₀P₃₀K₃₀ висота рослин вівса становила 92 см у чистому виді, що на 19,6% вище, ніж на контролі (без добрив). Практично така сама висота його була у сумішах. У сприятливому за вологою 2013 р. висота рослин вівса була більшою на 12,3%, вики ярої — на 22, пелюшки — на 26,9 і кормових бобів — на 31,3%, що у 2 рази більше, ніж 2012 р. Аналіз ефективності використання добрив сумішами свідчить, що внесення N₆₀ під суміші забезпечує збільшення висоти рослин порівняно з контролем на 10% на одиницю добрив.

УДК [633.31+633.25]:631.584.5

2014.3.177. КАЧЕСТВО КОРМА И БЕЛКОВАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ ЛЮЦЕРНЫ И ЛЮЦЕРНО-ЗЛАКОВЫХ ТРАВосмЕСЕЙ ПРИ ДВУХ- И ТРЕХУКОСНОМ ИСПОЛЬЗОВАНИИ / Ивасюк Е.В., Храмой В.К., Сихарулидзе Т.Д. // Кормопроизводство. — 2014. — № 4. — С. 16–18. — Библиогр.: 6 назв.

Люцерна, люцерно-злакові травосуміші, протеїн, клітковина.

Наведено результати вивчення впливу складу люцерно-злакових травосумішей на формування величини протеїну і клітковини за 2–3-укісного використання в умовах Калузької області. Вивчали травосуміші люцерни мінливої з кострицем безостим, грятницею збірною і тимофіївкою лучною упродовж 2009–2012 рр. За одновидового посіву при триукісному використанні вміст протеїну становив: у люцерни 20,2%, злакових трав 7,9–10,5%. За двоукісного використання вміст протеїну понизився у люцерни на 3%, у

злакових трав — на 1,1–2,3%. Серед злакових трав найвищий вміст протеїну був у тимофіївці лучної: 10,5–15,3% за триукісного використання і 8,2–11,0% — за двоукісного. Найменший — у грятіці збірної відповідно 7,9–11,4 і 6,6–10,4%. Збір сирого протеїну залежав від складу травосуміші і від інтенсивності її використання. Так, урожайність трав була вищою за двоукісного використання і цей фактор виявився вирішальним для збору сирого протеїну. Найбільший збір протеїну серед травосумішей одержано у суміші люцерни з тимофіївкою — 1128 кг/га за двоукісного використання і 960 кг/га — за триукісного, найменший — у суміші люцерни з грятницею зірною відповідно 1048 і 783 кг/га. Зроблено висновки, що одновидовий посів люцерни перевищує за якістю корму злаково-бобові суміші. Серед сумішей кращі показники за якістю корму має суміш люцерни з тимофіївкою лучною. Якість корму знижується через зменшення вмісту протеїну і збільшення клітковини.

УДК 631.4:551.3:631.613

2014.3.178. ВЛИЯНИЕ ИНТЕНСИВНОСТИ ВЫПАСА НА СОСТОЯНИЕ ГОРНЫХ КОРМОВЫХ УГОДИЙ В ЭРОЗИОННЫХ УСЛОВИЯХ СУБАЛЬПЬСКОГО ПОЯСА / Адиньяев Э.Д. // Кормопроизводство. — 2014. — № 8. — С. 8–12. — Библиогр.: 5 назв.

Травостой гірські, склад ботанічний, щільність травостойів, режим випасу, продуктивність травостойів.

Наведено результати вивчення впливу режимів випасу (1–3-разовий) та різного навантаження (5–15 гол./га) тварин на стан травостойів, сток води і прояв процесів ерозії у ґрунті та продуктивність. Вихідний склад травостойів був зі злаків, бобових і різнотрав'я у співвідношенні 58:23:19%. Режими випасання і навантаження тварин призводили до зміни ботанічного складу травостойів. За одноразового випасу і помірної навантаження (5 гол./га) склад травостойів майже не змінювався (1–1,5%). За 3-разового випасу і навантаження 15 гол./га злакові трави випали на 18–19%, бобові — на 14–16, а різнотрав'я збільшилось до 51–54% (проти 19%). Випасання і навантаження тварин знижувало величину надземної маси рослин, що викликало збільшення процесу стоків води і змиву ґрунту. Навіть за помірної випасу і навантаження тварин (одноразове + 5 гол./га) величина стоку води становила 225,8% відносно контролю — сток збільшився від 7,35 до 16,6 м³/га. За 3-разового випасу і навантаження 15 гол./га сток води збільшився у 47 разів і становив 345,6 м³/га. Розмір ґрунтового змиву на контролі становив 85,8 кг/га, помірного випасу і навантаження — 156,0 кг/га. Із збільшенням разів випасу і навантаження змив ґрунту збільшувався до 1870–3217 кг/га, тобто в 21,8–37,5 раза. Урожайність, як основний показник цінності пасовищ, за помірного випасу і навантаження тварин коливалась у межах 13,6–14,5 т/га і була вищою, ніж на контролі. Зі збільшенням режиму випасу і навантаження тварин відбувалось скорочення продуктивності пасовищ на 0,93–3,06 т/га (7,19–23,6%). Зроблено висновки,

що помірний випас і навантаження тварин сприяють підвищенню продуктивності пасовищ. Сток води і змив ґрунту збільшувалися, проте у допустимих межах.

УДК 633.15:636.085.52

2014.3.179. КУКУРУДЗА В СОВМЕСТНЫХ ПОСЕВАХ НА СИЛОС / Троц В.Б., Сафаров З.Ф. // Кормопроизводство. — 2014. — № 7. — С. 24–28. — Библиогр.: 6 назв.

Кукурудза, мальва мелюка з кукурудзою, зелена маса, спосіб сівби, врожайність кукурудзи, якість кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу мальви мелюка (*Malva meluca*) та способу її висіву з кукурудзою на врожайність і якість зеленої маси при вирощуванні на силос. Сівбу суміші проводили за схемою: кукурудза (контроль); кукурудза + мальва в одному ряду; кукурудза + мальва через ряд; кукурудза 2 ряди + один ряд мальви; кукурудза 3 ряди + 1 ряд мальви; кукурудза 4 ряди + 1 ряд мальви; мальва (контроль). Виявлено, що сівба в один ряд кукурудзи і мальви призводить до взаємного пригнічення. Черезрядна сівба кукурудзи і мальви формує вищі рослини кукурудзи і мальви, проте з меншою фотосинтетичною продуктивністю. Найвищий фотосинтетичний потенціал і врожайність одержано на варіанті: два ряди кукурудзи + 1 ряд мальви — 21,2 т/га зеленої маси і 5,38 т/га сухої речовини. Включення мальви у ценози з кукурудзою сприяло збільшенню вмісту протеїну, навіть п'ята частина її у суміші забезпечувала підвищення протеїну на 28,1% порівняно з контролем кукурудзи. Збір перетравного протеїну більшою мірою визначався відсотком мальви у суміші. Найбільше його було на варіанті сівби через ряд — 0,58 т/га. За цієї схеми був вищим вихід кормових одиниць — 4,72 т/га та обмінної енергії — 57,46 ГДж/га. На контролі кукурудзи вони були відповідно 0,30 т/га, 4,0 т/га та 46,07 ГДж/га.

УДК 633.2(477)

2014.3.180. БАГАТОРІЧНІ ТРАВИ ЯК ФАКТОР СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА УКРАЇНИ / Квітко Г.М., Поліщук І.С., Мазур В.А., Протопіш І.Г., Корнійчук О.В., Гетман Н.Я., Демидась Г.І. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2013. — Вип. 85. — С. 63–71. — Библиогр.: 16 назв. Шифр 06 543781.

Трави багаторічні, люцерна, технологія вирощування, родючість ґрунту, врожайність пшениці.

Обґрунтовано роль і значення багаторічних трав як природного інтенсифікатора кормовиробництва для тварин, відновлювача родючості ґрунтів та для вирощування високоякісної екологічно безпечної продукції рослинництва, зокрема пшениці озимої. Вивчали люцерну посівну, еспарцет, лядвенець рогатий, буркун, пшеницю озиму. Оскільки з багаторічних трав найбільш врожайною та довголітною культурою була люцерна посівна, то їй і приділяли увагу в розробці технології вирощування. Встановлено, що максимальний потенціал кормової продуктивності люцерни формуються тільки за ярого типу розвитку, тобто коли вона в рік сівби досягає фази бутонізації — цвітіння. Найсприятливіші умови для такого розвитку люцерни у перший рік життя та формування високого врожаю в наступні роки використання створюються за безпокрової весняної і літньої та сумісної сівби з кукурудзою на зелений корм або ранніми ярими зерновими на монокультурі з нормою висіву 2 млн шт./га схожих насінин. За таких умов після трирічного використання травостою вихід валової і обмінної енергії з урожаю становить у люцерни відповідно 212,4 і 115,0 ГДж/га, коефіцієнт енергетичної ефективності — 5,6. Показники енергетичного коефіцієнта еспарцету становлять 4,61, лядвенцю рогатого — 5,0, буркуну — 4,7. Неперевершена роль люцерни і в цілому багаторічних трав у відновленні та поліпшенні родючості ґрунтів. Так, після трирічного використання травостою люцерни вміст гумусу в орному шарі збільшився від 2,3 до 2,7%; кислотність зменшилась від pH_{con} — 4,6 до 5,4; вміст P_2O_5 збільшився від 14,0 до 15,5 г/100 г ґрунту. Урожайність пшениці по пласту трав за сівби у першій декаді жовтня становила 4,54–4,76 т/га, що незначно менше за попередника чорний пар — на 0,21 т/га. Таким чином, багаторічні бобові трави завдяки фіксації азоту та внаслідок збагачення ґрунту органічною речовиною відіграють вирішальну роль не тільки в інтенсифікації польового кормовиробництва, але є основою орга-

нічного землеробства для одержання екологічно безпечної продукції.

УДК 633.2.032(477)

2014.3.181. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ КОРМОВИХ УГІДЬ УКРАЇНИ / Кургак В.Г. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 93–102. — Библиогр.: 18 назв. Шифр 543778.

Угіддя кормові природні, багатofункціональність угідь, використання угідь раціональне.

Наведено стан галузі лукиництва в Україні; роль лучних угідь у землеробстві і кормовиробництві, збереженні біорізноманіття рослин; створення мережі заказників, заповідників тощо. Природні кормові лучні угіддя в Україні займають близько 6,6 млн га, а з перелогами — 10 млн. Проте культуротехнічний стан природних кормових угідь здебільшого незадовільний. Близько 1 млн га покрито чагарниками, 0,5 — заболочені, 1,4 — мають кислу реакцію, 0,6 млн га — солонцюваті. Середня продуктивність неопішаних природних кормових угідь не перевищує 1,4–2,2 т/га сухої маси або 22,2–38,7 ГДж/га валової енергії. Із загальної площі сінокосів і пасовищ близько 3 млн га потребує докорінного поліпшення та 2 млн — лише поверхневого. Поліпшити кормові угіддя можна шляхом внесення мінеральних добрив, підсівом багаторічних бобово-злакових травосумішей, дикорослих трав, створенням і використанням спеціалізованих пасовищ для різних видів худоби: молочної — високопродуктивні культурні пасовища; м'ясної — напівкультурні з подовженим періодом випасання — від ранньої весни до пізньої осені. Крім того, у зв'язку з виникненням проблем, пов'язаних з енергетичними і продовольчими ресурсами, потрібно створювати лукопасовищні угіддя з виробництва екологічно безпечних кормів. Для цього потрібно посилити збереження біорізноманіття агроландшафтів, розширити інтродукцію нових кормових рослин, створити сертифіковані лабораторії з визначення хімічного складу кормів. Виконання цих умов дасть змогу підвищити їхню енергетичну продуктивність у 2–3 рази, зберегти ґрунти від ерозії, а річки й водоймища — від замулення.

УДК 633.2.038:631.5/8:631.531.04(477)

2014.3.182. КУЛЬТУРНІ СІНОЖАТІ ТА ПАСОВИЩА УКРАЇНИ: монографія / В.Ф. Петриченко, В.Г. Кургак. — К.: Аграр. наука, 2013. — 432 с. — Библиогр.: 448 назв. Шифр 543280.

Кормові угіддя, трави злакові і бобові, агротехніка вирощування трав.

На прикладі Полісся узагальнено результати багаторічних досліджень авторів монографії, а також досягнення сучасної науки з питань формування лучних агрофонів. У двох розділах висвітлено ґрунтово-кліматичні й географічні умови та коротку характеристику природних кормових угідь Полісся, еколого-біологічні особливості та господарсько-цінні якості багаторічних злакових і бобових трав. Показано еколого-біологічні й технологічні основи формування, удобрення, зрошення та сінокісно-пасовищного використання різнотипних злакових і бобово-злакових лучних агрофітоценозів на вироджених природних кормових угіддях та орних землях ерозійно небезпечної зони агроландшафтів. Наведено принципи створення сіяних бобово-злакових травостоїв, особливості їх вирощування та використання, удобрення лучних агрофітоценозів. Зроблено аналіз показників продуктивності, ботанічного складу та якості трав'яних кормів залежно від зрошення, удобрення, видового складу та режимів використання. Закінчується книга рекомендаціями з подовження продуктивного довголіття сіяних травостоїв, підсівання багаторічних бобових трав за поєднання симбіотичного і мінерального азоту та термінами визначення основних понять стосовно природних кормових угідь.

УДК 633.2/3:631.559:631.8

2014.3.183. ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ / Іванчук В.П. // Агроном. — 2014. — № 1. — С. 216–217.

Трави багаторічні, технологія вирощування, видовий склад, продуктивність травостоїв.

Наведено результати вивчення впливу різних норм внесення мінеральних і органічних добрив у сівозміні на про-

дуктивність багаторічних трав в умовах Західного Полісся. Вивчали одинарну ($N_{60}P_{60}K_{120}$) і подвійну дозу ($N_{120}P_{120}K_{240}$) мінеральних добрив та одно-потрійну (20... 60 т/га) гною. Виявлено, що з окремих елементів живлення більш ефективним під багаторічні трави другого року використання було застосування калію у дозі K_{120} , який забезпечив приріст зеленої маси в середньому за три роки 214 ц/га. Азотні і фосфорні добрива були менш ефективними — приріст відповідно становив 180 і 185 ц/га. Сумісне внесення у дозі $P_{60}K_{120}$ сприяло формуванню більшої врожайності зеленої маси — 328 ц/га проти 160 ц/га на контролі без добрив. Підвищення норми добрив у 2 рази ($P_{120}K_{240}$) забезпечило подальше зростання врожайності — 453 ц/га, тобто приріст врожайності становив 125 ц/га порівняно з одинарною нормою мінеральних добрив. Поєднання органічних і мінеральних добрив було більш ефективним. Так, внесення $P_{60}K_{120}$ на фоні гною 40 т/га забезпечило врожайність багаторічних трав 421 ц/га. Збільшення норми органічних добрив до 60 т/га підвищило врожайність до 463 ц/га. Системи удобрення збільшували частку бобових трав у травостой від 25,9% (на контролі) до 43,6%. Підвищення норм добрива супроводжувалось збільшенням частки бобових трав до 51%. Зроблено висновок, що під багаторічні трави другого року використання оптимальною нормою мінеральних і органічних добрив є внесення $P_{60}K_{120}$ на фоні 40 т/га гною, що забезпечує формування врожайності зеленої маси 421–463 ц/га та частку бобових у травостой 49,7–53,9%.

УДК 633.255:631.559:631.812.2

2014.3.184. ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ ДОЗ И СПОСОБОВ ПРИМЕНЕНИЯ НАНОСТРУКТУРНОЙ ВОДНОФOSFORITНОЙ СУСПЕНЗИИ НА УРОЖАЙНОСТЬ И КАЧЕСТВО ЗЕЛЁНОЙ МАССЫ КУКУРУЗЫ / Хисамутдинов Н.Ш., Яппаров И.А., Ткаченко Н.А. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2013. — Вип. 3/4. — С. 28–35. — Библиогр.: 4 назв. Шифр 543778.

Наноструктурна водно-фосфоритна суспензія, фосфоритне борошно, внесення НВФ суспензії, обробка насіння, кукурудза (врожайність і якість зеленої маси).

Наведено результати вивчення впливу наноструктурної водно-фосфоритної суспензії (НВФС) на врожайність і якість зеленої маси кукурудзи за внесення в ґрунт і обробки насіння перед сівом в умовах Республіки Татарстан (Росія). Дослідження проводили за схемою: 1) контроль без добрив; 2) $N_{60}K_{60}$ — фон; 3) фон + фосфоритне борошно у дозі 1 т/га у ґрунт; 4) фон + НВФС у дозах 1,0; 0,8; 0,5 та 0,3 т/га у ґрунт; 5) фон + передпосівна обробка насіння НВФС у дозах 1,25; 0,75 і 0,25 кг/т. Аналіз врожайних даних кукурудзи виявив, що врожайність зеленої маси за варіантами дослідів знаходилась у межах 323,8–720,7 г/посудину. Найменша маса зеленої маси (323,8 г) була на контролі без добрив, найвища (720,7 г) — на варіанті з внесенням у ґрунт 1,0 т/га НВФС. Приріст зеленої маси до контролю становив 123%, фону ($N_{60}K_{60}$) — 45% і фону + фосфоритне борошно — 15%. Внесення НВФС у ґрунт сприяло підвищенню врожайності на 25,0–45%, а передпосівна обробка насіння — на 29,0–41,0%. Застосування НВФС сприяло покращенню кормової і вітамінної цінності зеленої маси кукурудзи. Внесення НВФС у дозі 1,0 т/га у ґрунт і передпосівної обробки насіння у дозі 1,25 кг/т підвищувало вміст сирого протеїну порівняно з контролем на 2,0 і 1,7%, цукру — на 2,6 і 2,4%, клітковини — на 0,9 і 0,7% відповідно. Крім того, збільшувалась величина хлорофілу на 30,8 і 23,1%, аскорбінової кислоти — на 22,4 і 20,2% і β -каротину — на 23,7 і 5,3% до фону відповідно.

УДК 633.263:631.5

2014.3.185. ПАЖИТНИЦЯ БАГАТОУКІСНА — ЗЛАКОВА ТРАВА ВИСОКОЇ КУЛЬТУРИ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Панасюк С. // Агроном. — 2014. — № 1. — С. 218–220.

Пажитниця багатукісна, технологія вирощування, продуктивність, якість корму.

Відмічено, що пажитниця (П.) є одним із поширених видів злакових трав, широко використовується у травосумішках на пасовищних та сінокошних луках у багатьох країнах світу. В Україні ця культура більш відома під назвою райграс пасовищний. У виробництві використовують в основному 3 види пажитниці: багаторічна, однорічна та багатоквіткова.

Серед них найпопулярнішою є П. багатоквіткова, основу виду становлять озимі і ярі форми. Посіви П. у чистому вигляді у сприятливі роки забезпечують урожайність зеленої маси на рівні 700–1000 ц/га. Три-чотири укоси за сезон дають можливість використовувати її як у свіжому вигляді, так і для технічної переробки. Найбільш високий приріст зеленої маси у П. спостерігається у фазі колосіння. Проте П. в Україні не має широкого поширення з причин недостатнього довголіття та слабкої зимостійкості. Кращими вітчизняними сортами і гібридами є: Передкарпатська, Володар, Ярослав, Мировислав, Київська, Жайвір та інші. Зарубіжні сорти хоча й більш перспективні, але менш адаптовані до ґрунтово-кліматичних умов України. У цілому культура пажитниці мало вивчена в Україні, то ж вона вимагає до себе уважного і диференційованого підходу з боку агрономів.

УДК 633.3:631.95:581.5:631.459(470.3)

2014.3.186. БИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ БОБОВЫХ ТРАВ В ЕСТЕСТВЕННЫХ СООБЩЕСТВАХ ЭРОЗИОННЫХ АГРОЛАНДШАФТОВ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЧЕРНОЗЕМЬЯ / Думачева Е.В., Чернявских В.И. // Кормопроизводство. — 2014. — № 4. — С. 8–11. — Библиогр.: 12 назв.

Біологічний потенціал, Центральне Чорнозем'я, трави бобові, люцерна синьогібридна, форми багатолісткові, ґрунти карбонатні.

Відмічено, що для лісостепової зони Центрального Чорнозем'я характерні карбонатні ґрунти з широким розповсюдженням яружно-балкових угідь. На останніх зростає комплекс рослин, який складається з 274 родів. Найбільш поширеними є три родини: Астрові (*Asteraceae*), Бобові (*Fabaceae*) і Тонконогові (*Porcaceae*). Родина Бобових нараховує 45 видів, серед яких є 1–2-річні (13,2%) та чагарникові (17,6%). Першочергове значення для регіону має люцерна як у культурному, так і дикому вигляді. Більш поширеними є люцерна товста і синьогібридна. Популяції дикої синьогібридної люцерни за габітусом споріднені з культурною, мають достатньо великі листки, меншу куцистість і кількість генеративних органів, більшу облистяність та гетерогенність. Збільшення облистяності та гетерогенності розглядається як результат природної гібридизації та мутантної дії яружно-балкових угідь з карбонатними ґрунтами. З багатолістових форм шляхом індивідуального добору створено новий сорт культурної люцерни Красноярская 1, який у 2012 р. передано до державного сортопробування. Зроблено висновок, що яружно-балкові угіддя лісостепової зони Центрального Чорнозем'я з карбонатними ґрунтами є центром формоутворення синьогібридної люцерни, стійких до підвищеного вмісту солей карбонатного кальцію. Багатолістові форми люцерни є цінним вихідним матеріалом для селекції.

УДК 633.361:631.5

2014.3.187. ЭСПАРЦЕТ — КОРМОВОЕ СОКРОВИЩЕ. МНОГОЛЕТНИЕ ТРАВЫ — РЕСУРС ВИСОКОБЕЛКОВОГО КОРМА / Чипляка С., Подлесный М. // Зерно. — 2014. — № 1. — С. 97–102.

Еспарцет, технологія вирощування еспарцету, продуктивність еспарцету, якість корму.

Відмічено, що еспарцет (Е.) за кормовими властивостями є кращою кормовою культурою, охоче поїдається усіма тваринами як зелений корм і сіно. Вирощування Е. є дуже важливим напрямом в екологізації і біологізації рослинництва, резервом успішного вирішення проблем щодо виробництва високоякісних кормів і підвищення родючості ґрунту. Хімічний аналіз органічних решток, накопичених Е. в орному шарі, показав, що після 2-річного вирощування у ґрунті залишається від 63,4 до 84,6 кг/га азоту і 19,7–26,1 кг/га фосфору, після 3-річного — 140–200 кг/га азоту і 45–60 кг/га фосфору. Сіно і зелена маса Е. багаті на мінеральні солі і вітаміни. У 1 кг зеленої маси міститься до 106 г перетравного протеїну, до 60 г цукрів і до 200 мг вітаміну С. Залежно від умов вирощування, Е. формує врожайність зеленої маси до 250–450 ц/га, сухої речовини — до 75–85 ц/га, насіння — до 8–10 ц/га. В Україні зустрічається 8 видів Е., з яких у культурі тільки три: виколистий (посівний), закавказький і піщаний. Вирощуються вони у польових, кормових і зерно-кормових сівозмінах як у чистому вигляді, так і у трав'яних сумішках. Кращими

попередниками для Е. є пшениця, кукурудза, баштанові та інші просапні культури. Висівається насіння Е. рано навесні під покрив ранніх зернових та без покриву рано весною та влітку. Добрива перед сівбою не вносять. За підпокровної сівби слід своєчасно збирати покривну культуру. На 2–3-й роки вирощування посіви Е. слід заборонувати рано весною та після кожного скошування, або провести розпушування ґрунту на глибину 5–7 см культиватором уперек рядків. Своєчасне дотримання технологій вирощування, використання нових високоврожайних сортів (Кіровоградський 27, 83, 22, Костянтин, Інгульський та ін.) дасть змогу значно підвищити врожайність зеленої маси, сіна і насіння, розширити площі посівів еспарцету.

УДК 633.367.2:631.584.5(477.41/.42)

2014.3.188. ЛЮПИН ВУЗЬКОЛИСТИЙ У БОБОВО-ЗЛАКОВИХ СУМІШКАХ НА ЗЕЛЕНИЙ КОРМ І ЗЕРНОФУРАЖ ДОВОЛІ ПРОДУКТИВНИЙ У ЗОНІ ПОЛІССЯ / Ратошнюк В. // Зерно і хліб. — 2014. — № 1. — С. 63–65. — Бібліогр.: 7 назв.

Люпин вузьколистий, суміші кормові, технологія вирощування люпину, врожайність люпину, рентабельність (люпин).

Наведено результати вивчення впливу складу травостоїв та строків збирання на продуктивність бобово-злакових сумішок в умовах Полісся. Вивчали сумішки люпину вузьколистого (ЛВ) з різними компонентами трав та їх норми висіву (табл.). Встановлено, що в середньому за 2008–2012 рр. врожайність зеленої маси (ЗМ) і зерна змінювались залежно від збільшення компонентів у травостої. В одновидовому посіві ЛВ урожайність ЗМ становила 354 ц/га, зерна — 24,7 ц/га. Найвищу врожайність ЗМ (458,7–479,7 ц/га) та сухої маси корму (92,4–96,5 ц/га) сформували 3-компонентна сумішка — овес (100 кг/га) + люпин (80) + пелюшка (77 кг/га) та 4-компонентна — овес (100 кг/га) + люпин (80) + пелюшка (77) + вика яра (35 кг/га). Ці самі сумішки забезпечили і найвищу врожайність зернової маси — 34,8 і 37,3 ц/га відповідно. Найбільше кормових одиниць на кілограм корму (1,30) сформував варіант одновидового посіву ЛВ. Вищу рентабельність (94%) при чистому доході 3082,6 грн/га забезпечила суміш люпину з викою ярою, де спостерігався і найбільший вихід кормових одиниць на га (41,7). Найменшу рентабельність (36%) відмічено в одновидовому посіві ЛВ. Зроблено висновок, що в умовах Полісся для одержання високої врожайності зеленої маси і зернофуражу слід вирощувати 3- або 4-компонентні сумішки з люпином вузьколистим.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК [633.853.52+633.34+635.655]:631.52

2014.3.189. УДОСКОНАЛЕНА ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ / Дерев'янський В. // Пропозиція. — 2014. — Спецвип.: Удосконалена технологія вирощування сої. — С. 4–25.

Соя, біологічні особливості, технологія вирощування сої, вдосконалена, принципи технології, реалізація технології (соя).

Відмічено, що на сучасному етапі розвитку АПК України соя як цінна білково-олійна культура, яка має широкий спектр використання, набула важливого значення. Запропоновано удосконалену технологію вирощування сої на основі досвіду вирощування її у Хмельницькій області. Представлено перспективи вирощування сої в Україні, описано її біологічні особливості, зокрема вимоги до ґрунту, вологи, світла, температури та живлення. Показано значення та використання сої як кормової та технічної культури. Враховуючи зазначене, представлено вдосконалену технологію вирощування сої, яка ґрунтується на оптимальному функціонуванні симбіотичної системи, обмеженому використанні пестицидів і мінеральних добрив, особливо азотних, а саме: розміщенні сої у сівозмінах, використанні сучасних сортів, застосуванні енергоощадної безпечної системи удобрення, біостимулятору росту, мінімальному впливі гербіцидів, оптимізації густоти посіву та системи догляду, способів збирання культури та інших. Зазначено, що реалізація технології можлива за умови: додержання технологічної дисципліни, достатнього фінансування, технологічного та ресурсного забезпечення, високої культури землеробства, наявності фахових спеціалістів.

УДК [633.853.52+633.34+635.655]:631.527

2014.3.190. ВПЛИВ ДЕФІЦИТУ ВОЛОГИ І ПІДВИЩЕНИХ ТЕМПЕРАТУР НА НАКОПИЧЕННЯ БІЛКА В НАСІННІ СУЧАСНИХ СОРТІВ СОЇ / Поси́лаєва О.О., Кириченко В.В., Шелякіна Т.А. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 105. — С. 149–154. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 543984.

Соя культурна, сорти сої, стресові фактори, накопичення білка в насінні, селекція сої.

Встановлено ступінь впливу дефіциту вологи і підвищених температур на накопичення білка в насінні сучасних сортів сої та виділено цінні форми для подальшого використання в селекційних програмах на якість насіння. За вмістом білка в

насінні досліджені сорти сої розподілено на 4 класи. Сорти 4-го класу формувалися лише в умовах посухи при підвищених температурах та дефіциті ґрунтової вологи. Відмічено зміну приналежності сортів до того чи іншого класу залежно від їх реакції на дію стресових факторів навколишнього середовища в момент формування, наливу та дозрівання бобів. Враховуючи цю сортову мінливість накопичення білка, робочу колекцію сої диференційовано на 6 підкласів. Виділено джерела високого вмісту білка — сорти: *Dong nong 36, Ke shuang (CHN), Optimus, Ac Proteina (CAN)*, Дина, *M140 (Rus), Norpro (USA)* для подальшого використання в селекційних програмах на підвищення жаро- та посухостійкості сортів сої з високим вмістом білка.

УДК 633.11:631.674.6(477.72)

2014.3.191. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ БУРЯКА СТОЛОВОГО ЗА УМОВ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Вожегова Р.А., Люта Ю.О., Косенко Н.П. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2014. — Вип. 61. — С. 18–21. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 543935.

Буряки столові, насіннева продуктивність буряків столових, схема висадження буряків столових, норми добрив, густота стояння буряків столових.

Досліджено вплив схеми висадження, норм добрив та густоти стояння рослин на насінневу продуктивність буряків столових. За результатами дворічних досліджень (1912–13 рр.) встановлено: схеми садіння маточних коренеплодів 50 + 90 см і 50 + 160 см істотно вплинули на врожайність насіння буряків столових сорту Бордо харківський. Внесення норми добрив $N_{120}P_{90}K_{90}$ суттєво підвищило врожайність насіння — на 0,34 т/га (29,4%). Збільшення густоти вирощування насінників від 28,4 до 42,6 тис. шт./га сприяло підвищенню врожайності насіння на 0,08 т/га (6,1%). Максимальну врожайність насіння 1,66 т/га одержано за схеми садіння маточників 90 + 50 см, внесенні розрахункової норми добрив $N_{120}P_{90}K_{90}$ та густоти рослин 42,6 тис. шт./га; перевищення над контролем становило 0,36 т/га (27,7%). Одержане насіння мало енергію проростання 72,5–78,5%, схожість 92,5–97,0% і відповідало вимогам державного стандарту України ДСТУ 7160:2010 щодо репродукційного насіння буряків столових.

УДК 633.62:631.5

2014.3.192. ВПЛИВ ФОНУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВОГО СОРГО /

Ганженко О.М., Герасименко Л.А., Дубовий Ю.П. // Цукрові буряки. — 2014. — № 4. — С. 14–16. — Бібліогр.: 10 назв.

Сорго цукрове, сорт сорго, гібрид сорго, добрива мінеральні, продуктивність енергетична сорго, біопаливо.

Наведено результати досліджень щодо впливу фону мінерального живлення та сортових особливостей на енергетичну продуктивність цукрового сорго для виробництва різних видів біопалива в умовах Центрального Лісостепу України. Встановлено, що застосування оптимальних норм добрив ($N_{80}P_{80}K_{80}$) сприяє підвищенню виходу біоетанолу в 1,7–1,9 раза, твердого біопалива в 1,8–1,9, загального виходу енергії в 1,8–1,9 раза. Показано, що за вирощування гібрида Медовий вихід біоетанолу збільшується на 20,5%, твердого біопалива — на 11,6%, вихід біогазу — на 11,3%, загальний вихід енергії — на 14,9%, що дещо більше, ніж для сорту Силосне 42. Застосування подвійної норми добрив не забезпечувало значного підвищення виходу біоетанолу, твердого біопалива та енергії в цілому і є недоцільним, оскільки енерговитрати, пов'язані з внесенням подвійної норми добрив, не перекривалися збільшенням виходу біопалива.

УДК 633.63:631.52

2014.3.193. РЕКУРЕНТНА СЕЛЕКЦІЯ ЯК МЕТОД ПОКРАЩЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ЯКОСТІ КОРЕНЕПЛОДІВ ЗАПИЛЮВАЧІВ — КОМПОНЕНТІВ ЧС ГІБРИДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Корнєєва М.О., Фалатюк Л.В., Мельник Я.А. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 22. — С. 117–122. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543801.

Буряки цукрові, гібрид-синтетик, запилювач, технологічна якість коренеплодів, калій, натрій, альфа-аміний азот, рекурентний добір.

Досліджено ефективність використання рекурентного добору як методу поліпшення технологічної якості коренеплодів цукрових буряків. Надано порівняльну оцінку вмісту зольних елементів у вихідних популяціях та групах добору з них, а також відсоток їх зниження щодо стандарту у синтетиків і ЧС гібридів, створених на основі запилювачів уладівської селекції. Виділено кращі генотипи запилювачів, які поєднали низький вміст калію, натрію та альфа-амінного азоту для селекції ЧС гібридів з підвищеним вмістом цукрози. На запилювачах уманської селекції експериментально підтверджено ефективність першого циклу рекурентного добору як методу зниження вмісту іонів калію, натрію та альфа-амінного азоту, що сприяє поліпшенню технологічної якості коренеплодів цукрових буряків. Більший вплив рекурентного добору на створення синтетиків і ЧС гібридів виявляли запилювачі за походженням з популяції У752. Виділено 5 гібридних комбінацій з генетично зумовленим низьким вмістом зольних елементів як складових технологічної якості коренеплодів цукрових буряків.

УДК 633.63:631.524

2014.3.194. ПРОДУКТИВНІСТЬ І ТЕХНОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ГІБРИДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ — НА РІВНІ СВІТОВИХ ЗРАЗКІВ / Ковальчук В.П., Бойко І.І., Кононюк Н.О., Фуніна І.Р. // Цукрові буряки. — 2014. — № 5. — С. 5–6. — Бібліогр.: 5 назв.

Цукрові буряки, гібриди, технологічна якість, продуктивність, збір цукру.

Проведено оцінку продуктивності та технологічної якості 8 гібридів цукрових буряків вітчизняної селекції. Серед показників технологічної якості визначали: кондуктометричну золу,%; α-аміний азот, ммоль/100 г; калій і натрій, ммоль/100 г; співвідношення K^+/Na^+ . Показано, що зазначені показники технологічної якості вітчизняних гібридів цукрових буряків відповідають вимогам цукровиробників. Переробка таких гібридів на цукрових заводах забезпечить одержання досить високого виходу цукру з незначними його втратами у меласі. Встановлено, що сучасні гібриди української селекції забезпечують урожайність до 90 т/га і характеризуються високими технологічними якість, продуктивністю та конкурентоспроможністю, що вказує на доцільність їх практичного використання.

УДК 633.812:502.75

2014.3.195. ДИНАМІКА ДЕЯКИХ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ ЦЕНОПОПУЛЯЦІЙ *LEUCOJUM*

VERNUM L. (AMARYLLIDACEAE) В УРОЧИЩІ “БІЛЕЦЬКИЙ ЛІС” (ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ) / Дорошенко К.В. // Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження глобальної стратегії збереження рослин: матеріали III міжнар. наук. конф., м. Львів, 4–7 черв. 2014 р. — 2014. — С. 106–107. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543969.

*Популяції рідкісні, *Leucojum vernum* L., Червона книга України, структура популяцій структурно-функціональна.*

Представлено конкретні дані щодо структурно-функціональної організації популяцій ранньовесняних видів, що мають важливе значення для збереження та охорони фіторізноманіття регіону, особливо тих видів, які у Червоній книзі України мають статус “неоціненні”. До них належить модельний вид *Leucojum vernum* L. Досліджено щільність, структуру популяцій (вікову, просторову, віталітетну), особливості онтогенезу, прояву вторинних стратегій популяцій у різних екологічних умовах. Установлено, що досліджені ценопопуляції *Leucojum vernum* нормального типу, одна з них була неповночленна (не виявлено ювенільних особин), що свідчить про проходження ними повного онтогенезу. Самовідтворення відбувається двома шляхами — насіннєво й вегетативно. Динамічні тенденції у них мають флуктуаційний характер. Автор вважає необхідним продовжити моніторингові дослідження за станом цих ценопопуляцій та визначити їх життєздатність, стратегію, віталітетну структуру для наступного порівняння з іншими популяціями зазначеного виду в регіоні досліджень.

УДК 633.85:631.5:631.67

2014.3.196. НАСІННЄВА ПРОДУКТИВНІСТЬ РІПАКУ ОЗИМОГО В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Влащук А.М., Прищепо М.М., Войташенко Д.П., Демченко Н.В. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2014. — Вип. 61. — С. 33–36. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 543935.

Ріпак озимий, насіннєва продуктивність, оранка під сівбу, сівба рання, спосіб сівби.

Вивчено вплив елементів технології вирощування на насіннєву продуктивність ріпаку озимого. Встановлено, що проведення оранки під сівбу ріпаку озимого забезпечує покращення структури та водного режиму ґрунту, сприяє зниженню непродуктивних втрат вологи на стікання та випаровування і, як наслідок, посіви ріпаку формують на 10,9–17,1% більшу врожайність насіння порівняно з варіантом, де проводили дискування. Здійснення сівби ріпаку озимого у 1-шу декаду вересня сприяє формуванню оптимальних показників у рослин для успішної перезимівлі та забезпечує збільшення урожаю насіння на 15,8–22,3% порівняно з більш пізніми строками сівби. Оптимальним способом сівби для ріпаку озимого визначено звичайний рядковий із шириною міжрядь 15 см. Середня врожайність при цьому була 1,95 т/га і перевищувала показник широкорядних посівів із шириною міжрядь 30 та 60 см відповідно на 9,9 і 19,3%.

УДК 633.853.494

2014.3.197. ЯК ДОПОМОГТИ ПЕРЕЗИМУВАТИ РІПАКУ / Шкода О., Будніна І. // The ukrainian farmer. — 2014. — № 10. — С. 58–59.

Ріпак озимий, полив вегетаційний, підживлення позакореневе, боротьба з бур'янами і шкідниками, фунгіциди рістрегулювальні.

У статті дано кілька порад щодо підготовки посівів ріпаку до виходу в зиму. Серед заходів підготовки зазначено проведення вегетаційного поливу в осінній період нормою 300–350 м³/га, оскільки встановлено, що вологість ґрунту необхідна підтримувати на рівні 70–75% НВ у шарі 0,7 м. Рекомендовано позакореневе підживлення карбамідом 8–10% або внесення 300 л/га, але не більше N_{30-45} у розкид по полю. Боротьба з бур'янами та шкідниками є найважливішим заходом підготовки ріпаку до зими, бо бур'яни найбільш негативно впливають на його продуктивність. Для їх знешкодження рекомендовано застосовувати рістрегулювальні фунгіциди на основі метконазолу шляхом 2-разового внесення за ранніх термінів сівби: уперше у фазі 3–4 листків нормою 0,4–0,5 л/га, удруге — у фазі 6–8 листків нормою 0,6–0,8 л/га. Запобігання осіннього переростання ріпаку забезпечуватиме регулятор росту Карамба Турбо.

УДК 633.853.494:631.53.02

2014.3.198. ТРИВАЛІСТЬ ЦВІТІННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО В СЕЛЕКЦІЇ НА ГЕТЕРОЗИС / Глухова Н.А. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2013. — Вип. 104. — С. 81–85. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 543983.

Ріпак озимий, селекція на гетерозис, фертильність, стерильність, гібриди F₁.

Проводили вивчення динаміки та синхронності цвітіння стерильних та фертильних форм ріпаку озимого з метою одержання чистосортного насіння гібридів F₁. Для цього щодаки на 10 рослинах кожного зразка підраховували кількість квіток, що відцвіли. За забезпеченням стерильних форм пилком умовно виділено три періоди. У 1-й період цвітіння (3-тя декада квітня — 3-тя декада травня) продукувалась достатня кількість пилку. У цей період на 68,5% стерильних квіток припадало 89% квітучих фертильних квіток. З'ясовано, що на кінець цвітіння стерильних форм, що відповідає 3-й декаді липня, спостерігалась відсутність пилку у фертильних зразків. У цей третій період зацвітало приблизно 6% стерильних квіток. Автор приходить до висновку, що кінець цвітіння стерильних форм є найбільш ризикованим для одержання чистосортного насіння.

УДК 633.853.52:631.524.7

2014.3.199. СТВОРЕННЯ СОРТІВ СОЇ СКОРОСТИГЛОГО ТИПУ / Григорчук Н.Ф., Якубенко О.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2013. — Вип. 19. — С. 43–48. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 543957.

Соя, схрещування ліній сої, гібриди сої, вегетаційний період, ранньостиглість, трансгресивні форми.

Проведено оцінку створених гібридів сої F₁–F₄ від схрещування батьківських форм (БФ), які різнилися за тривалістю вегетаційного періоду. У дослідках вивчали популяції 4 гібридів від схрещування БФ з тривалістю вегетаційного періоду від 89 до 125 днів. В окремих таблицях надано характеристику БФ та гібридів F₂, F₃ та F₄ за тривалістю вегетаційного періоду в добах. Дані представлено за 3 роки (2008–2010 рр.). Показано, що для створення ранньостиглих форм у схрещування необхідно залучати більш скоростиглі генотипи, які відрізняються, але не істотно, за тривалістю вегетаційного періоду. Встановлено, що при використанні вихідного матеріалу скоростиглого типу можна одержати трансгресивні форми з тривалістю вегетаційного періоду до 90 днів.

УДК 633.854.497:631.53.032

2014.3.200. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОФОРЕТИЧЕСКИХ СПЕКТРОВ ЗАПАСНЫХ БЕЛКОВ СЕМЯН В СОЗДАНИИ РОДИТЕЛЬСКИХ ЛИНИЙ ПОДСОЛНЕЧНИКА / Аксёнов И.В., Мищенко Л.Ю. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2013. — Вип. 19. — С. 6–12. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 543957.

Соняшник, самозапильні лінії, електрофоретичні спектри, запасні білки, добір.

Вивчено можливості добору рослин самозапильних ліній соняшнику за електрофоретичними спектрами запасних білків для створення нового вихідного матеріалу. Об'єктом дослідження були самозапильні лінії соняшнику, насіння яких аналізували методом електрофорезу в ПААГ. Одержані електрофоретичні спектри геліантиніну відрізнялися за складом у різних ліній. При цьому найбільш мінливими були компоненти *Hel1*, *Hel4* та *Hel6*. Проведений аналіз електрофореграм ліній соняшнику дав змогу виділити нові самозапильні зразки, які відрізнялися алейними варіантами локусів, і довести їх до гомозиготного стану на молекулярному рівні. Методом добору за білковими спектрами створено самозапильні лінії соняшнику № 3-38 та № 106, які не відрізнялися за морфологічними ознаками, однак мали відмінності на молекулярному рівні за різного прояву кількісних ознак. Відібраний із зразка № 3-38 і створений за білковими маркерами зразок № 106 має меншу тривалість періоду вегетації на 14 діб і менший рівень урожайності на 0,19 т/га без зміни вмісту жиру в насінні.

УДК 633.854:631.524.82

2014.3.201. ОЦІНКА САФЛОРУ ЗА ЕНЕРГЕТИЧНОЮ ЦІННІСТЮ / Макаренко Л.О., Ведмедєва К.В., Кобзєва Д.О., Кирпичова Н.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2013. — Вип. 19. — С. 61–66. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 543957.

Сафлор, біомаса, енергетична цінність сафлору, перспективні зразки сафлору, сорт сафлору Лагідний.

Наведено результати досліджень 6 зразків сафлору красильного з колекції Ін-ту олійних культур НААН на предмет вивчення їх як джерела біомаси для енергетичних потреб. Збір дослідного матеріалу здійснено у фазі бутонізації — початку цвітіння та у період господарської стиглості з перерахунком на площу. У фазі господарської стиглості визначали окремо показники вегетативної маси і одержаного насіння. У середніх пробах зразків аналізували вміст олії, білка та вуглеводів. Після досягання у більшості зразків суха вегетативна маса зменшилась від 1,0–1,5 т/га до 0,45–0,69 т/га, що призвело до зниження її енергетичного врожаю та накопичення його насінням. Визначено, що сафлор красильний можливо використовувати як паливо, для чого рекомендовано перспективні зразки. Виходячи із даних досліджень, таким може бути сорт Лагідний із найбільшим загальним енергетичним вмістом 57,0 млн кДж/га та врожайністю насіння 2,16 т/га.

УДК 633.863.2:633.52:631.67

2014.3.202. ДИНАМІКА ВИСОТИ РОСЛИН ТА ВРОЖАЙНІСТЬ САФЛОРУ КРАСИЛЬНОГО ПРИ ВИРОЩУВАННІ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Філіпов Є.Г. // Зрошуваче землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2014. — Вип. 61. — С. 116–120. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 06 543935.

Сафлор красильний, висота рослин сафлору красильного, врожайність насіння сафлору красильного.

Досліджено динаміку висоти рослин сафлору красильного та рівня врожайності насіння культури при вирощуванні в умовах ДП ДГ Інституту рису. За результатами 3-річних досліджень установлено, що максимальні та мінімальні значення висоти рослин у фазі формування кошиків знаходились у діапазоні 40,4–63,8 см. У фазі цвітіння сафлору красильного цей показник істотно збільшувався на всіх варіантах, а найбільшою (124,1 см) висота рослин була у варіантах з оранкою на глибину 20–22 см, міжряддям 30 см, сівбою в третій декаді березня та за внесення добрив дозою N₉₀P₉₀. При цьому врожай насіння сафлору був у межах 2,0–2,5 т/га. Установлено, що строки сівби та добрива мають найбільший вплив на формування врожайності насіння сафлору.

УДК 635.655.027:613.292

2014.3.203. СОЕВЫЕ ПРОДУКТЫ И ИНГРЕДИЕНТЫ: ХИМИЯ, ТЕХНОЛОГИЯ, ИСПОЛЬЗОВАНИЕ: монографія / Капрелянц Л.В., Шпырко Т.В., Труфкати Л.В. — О., 2014. — 194 с. — Бібліогр.: 51 назв. Шифр 544140.

Соеві продукти, ГМ соя, насіння сої (склад), інгредієнти, переробка сої, технології соєвих продуктів.

Представлено хімічний склад насіння сої, об'єми виробництва культури у світі і в Україні, включаючи генетично модифіковані (трансгенні) сорти. Наведено складові компоненти насіння сої, їх будову і функціональні властивості. Обговорено класичні і сучасні технології переробки насіння сої, технології виробництва комбінованих молочно-соєвих продуктів, а також лікувально-профілактичні властивості соєвих продуктів. У роботі зазначено, що соя є складною за хімічним складом культурою, неперевершеним натуральним коректором живлення, бо здатна усунути в раціоні людини дефіцит білка, вітамінів групи В, Е, макро- та мікроелементів. Соя може бути використана для створення продуктів лікувально-профілактичного напрямку. Створення селекціонерами нових низькоінгібіторних високобілкових сортів сої харчового призначення дало змогу підвищити їх біологічну цінність та спростити режими технологічної переробки.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.11:631.527.6(477)

2014.3.204. УРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ПЛОДІВ КЛОНІВ ДЖОНАГОЛДУ УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Тарнавська К.П. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2014. — № 1. — С. 45–48. — Бібліогр.: 7 назв.

Яблуня Джонаголд, клони яблуні.

Представлено результати нових досліджень у клоновій селекції яблуні (*Malus domestica Borkn*), проведені у 2007–2012 рр. на Подільській дослідній станції ІС НААН. Двадцять клонів Джонаголду (ДП-1 — ДП-20) вітчизняної селекції оцінено за врожайністю, скороплідністю, товарністю, смаковими якостями та лежкістю плодів. Визначено, що кращими є клони ДП-16, ДП-17, ДП-18 та ДП-20. У плодоношення вони вступають у 2–3-річному віці, врожайність 5–6-річних дерев сягає 8,3–25,5 т/га. Вихід плодів вищого та першого гатунку у 2010–2012 рр. становив 57–76%. Плоди вищезазначених клонів більше середніх розмірів (ДП-16), великі (ДП-17, ДП-18) і дуже великі (ДП-20), середньої одномірності, відмінного, дуже гармонійного кисло-солодкого смаку (8,3–8,7 бала), термін зберігання — 202–220 днів. У 2–5-річному віці найшвидше нарощували врожайність дерева клонів ДП-19, ДП-17, ДП-9, ДП-18, ДП-1, ДП-11, ДП-12, ДП-14 і ДП-16. Найвищу врожайність (21,5–26,4 т/га) одержали у 2012 р., на 5-й рік після садіння у клонів ДП-6, ДП-15, ДП-17, ДП-11, ДП-19, ДП-18, ДП-1, а найнижчу — ДП-20 (12,1 т/га). При цьому врожайність контрольного сорту яблуні Айдаред становила 22,1 т/га.

УДК 634.22:582.788.1

2014.3.205. ОСОБЛИВОСТІ АГРОТЕХНІКИ ВИРОЩУВАННЯ КИЗИЛУ СПРАВЖНЬОГО У ЗВ'ЯЗКУ З БІОЕКОЛОГІЧНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ В УМОВАХ ЗАКАРПАТТЯ / Мельничук О.А. // Нетрадиционные, новые и забытые виды растений: научные и практические аспекты культивирования: материалы 1-й Международ. науч. конф., 10–12 сент. 2013 г. — К., 2013. — С. 298–301. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543334.

Кизил, дерен справжній, агротехніка вирощування кизилу, Закарпаття.

До дикорослих плодівих, яких понад 5 тис. видів у світовому генофонді, належить і кизил (К.) або дерен справжній (*Cornus mas. L.*) — цінна плодова, лікарська, харчова і декоративна, а також ґрунтозахисна рослина, яка використовувалась ще в епоху неоліту. На території Закарпаття — 17 локалітетів кизилу. Ареал культурного К. охоплює всі низинні та передгірні р-ни області. Визначено понад 50 форм К. Під промислові плантації рекомендується обирати ділянки, які дають змогу вести суцільну і смугову підготовку ґрунту. Придатні ґрунти чорноземні, буроземні, сірі і темно-сірі лісові відносно легкого гранулометричного складу. В умовах Закарпаття використовують всі експозиції схилів, навіть і найменш придатні для інших культур. Схили крутизою понад 8° підлягають терасуванню. З огляду на uszkodження зав'язі весняними заморозками, кращою експозицією є південний та південно-західний напрямки. Однією з причин передчасного опікання зав'язі чи всихання молодих дерев є атмосферні та ґрунтові посухи у низинній зоні, що потребує зрошування. Перед садінням доцільне вирощування сидератів, плантажна оранка на 40–60 см, внесення ґною — 80 т/га, вапняку — 12 т/га та фосфорно-калійних добрив — по 120 кг/га діючої речовини, застосування гербіциду раундап — 6–10 л/га та препарату "Пірінекс" проти ґрунтових шкідників — 5–6 кг/га. Насадження К. треба закладати районуваними в Україні сортами (НБС ім. М.М. Гришка НАН України) — Вавиловець, Володимирський, Євгенія, Лук'янівський, Елегантний, Олена, Світлячок та ін. Для збереження властивості К. специфічної мікрофлори при садінні корінь переносять з невеликою кількістю землі. За С.В. Клименко живлення у промислових садах на площі 8×6, 6×6, 6×4 м — на рівних і родючих ґрунтах та 4×5 м — на бідних і на богарі. У ряди кизилу можна садити

аронію чорноплідну, чорну смородину, барбарис та ін. У передгірських р-нах, де достатня кількість опадів, міжряддя залужують багаторічними злаково-бобовими травами, або природним травостоєм. Найкраще удобрення — органо-мінеральне. Гній, компост вносять раз у 3 роки по 50 т/га, а мінеральні: азотні — щороку по 90–120 кг/га; фосфорні і калійні — восени в розрахункових дозах.

УДК 634.25:632.111.5:631.674.5

2014.3.206. ЗАХИСТИМО ПЕРСИКОВИЙ ЦВІТ / Одинцова В., Сушко С. // Садівництво по-українськи. — 2014. — № 1. — С. 42–43.

Персик, заморозки, дощування садів, цвітіння персика.

Для захисту плодівих насаджень від весняних заморозків садівнича практика застосовує різні способи: обкурювання, обігрів, укриття рослин захисними ковпаками, перемішування шарів повітря за допомогою вітрових установок, використання спеціальних бактерій, протизаморозкового дощування. Наведено рекомендації щодо його застосування: доцільно розпочинати в передсвітанковий час за умови зниження температури повітря до –5°C, а припиняти — після підвищення її до +5°C. З метою економії води зрошування слід здійснювати в переривчастому режимі (оптимальна тривалість — 2–3 хв, пауза не більше 3 хв). В автоматизованому режимі проти-заморозкового дощування задіяно низку приладів контролю та реєстрації сигналів від датчиків метеопараметрів та температури бруньок. Представлений метод захисту, в разі додержання встановлених режимів роботи системи зрошення, запобігає розламуванню скелетних гілок дерев, а також сприяє підвищенню температури всередині генеративних бруньок унаслідок льодоутворення від зволоження крони та усуває можливість їх повної загибелі або часткового ушкодження. При цьому майбутній урожай плодів зберігається до 50%.

УДК 634.26:631.526.3

2014.3.207. ПЕРСПЕКТИВИ СОЗДАНИЯ СОРТОВ НЕКТАРИНА (*PRUNUS PERSICA L.*) BATSCH. SUBSP. *NECTARINA* (AIT.) SHOF. С НИЗКОЙ ВОСПРИИМЧИВОСТЬЮ К ГРИБНЫМ БОЛЕЗНЯМ / Шоферистов Е.П., Цюпка С.Ю., Иващенко Ю.А. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин: наук.-практ. журн. — 2014. — № 1. — С. 49–53. — Бібліогр.: 11 назв.

Нектарин, стійкість нектарину до хвороб, кучерявість листя, клястероспориоз, борошниста роса, моніліоз, гібридизація нектарину, персик, мигдаль, ботсад Нікітський.

У Нікітському ботанічному саду створюється новий генофонд нектарину з використанням у гібридизації мигдалю звичайного. Вивчено 54 окремі гібриди нектарину і персика з мигдалем звичайним та 28 внутрішньовидових гібриди з ознаками батьківської стерильності. Виділено генотипи віддалених гібридів зі слабкою чутливістю до грибних хвороб для подальшої гібридизації з кращими вітчизняними і зарубіжними сортами та формами нектарину з ознаками батьківської стерильності. Особливо цінними є генотипи: *Taphrina deformans*, *Clasterosporium carpophilum*, *Monilia cinerea*, *Monilia fructigena*, *Sphaerotheca pannosa*, які за своїми якісними характеристиками не мають аналогів у світовій практиці. Серед них є форми з пізнім цвітінням, високою зимо- і морозостійкістю, посухостійкістю та іншими позитивними селекційними ознаками. Недоліки гібридів 1- і 2-го покоління — низька врожайність, середня маса плодів тощо. Їх можна нівелювати шляхом гібридизації з великоплідними сортами і формами селекції Нікітського ботсаду. Відзначено цінні великоплідні генотипи з ознаками батьківської стерильності: Ельбертазія 469-85, Серго 152-91, Нектаред 10, Кримцухт 53-85, Байкола 250-85. Наведено врожайність, масу, смакові характеристики нектарину (2004–2013 рр.). Описано найкращі форми за комплексом господарських ознак: 208-89st, 453-91st, 3-9-58.

УДК 634.45:631.55

2014.3.208. БИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КРОНЫ ХУРМЫ ВОСТОЧНОЙ (*DIOSPYROS KAKI* L.) В УПЛОТНЕННЫХ НАСАЖДЕНИЯХ / Гасанов З.М. // Нетрадиционные, новые и забытые виды растений: научные и практические аспекты культивирования: материалы 1-й Международ. науч. конф., 10–12 сент. 2013 г. — К., 2013. — С. 245–248. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 543334.

Хурма східна, формування крони хурми, урожайність хурми, сорти хурми (Азербайджан).

Досліджували (Азербайджанський держ. аграр. ун-т) вплив типів крони хурми східної в різних схемах садіння на приріст пагонів, листковий індекс, площу проекції крони, чисту продуктивність фотосинтезу, а також на продуктивність крони та фактичну і господарську врожайність дерев. Установлено, що форма крони дерев у різних схемах садіння має вплив на біометричні показники хурми східної. За прямокутних конструкцій саду загальний річний приріст пагонів у дерев вільнорослої форми становив 139–141 м, а розріджено-ярусної — на 17–19 м більше. В ущільнених насадженнях дерева з вертикально-ущільненою формою мали переваги над усіма на 13–21 м. Наведено біометричні показники та продуктивність дерев хурми східної сортів Хіакуме і Хачія (2010–2012 рр.). Найбільший урожай з дерева зібрано у насадженнях з вертикально-ущільненою формою: Хіакуме — 50,9 кг, Хачія — 50,7 кг, а найменший — з вільнорослими формами — 42,7 та 42,2 кг відповідно.

УДК 634.452:581.47

2014.3.209. ЖИРНИ ТА ОРГАНИЧНІ КИСЛОТИ ПЛОДІВ ХУРМИ ВІРГІНСЬКОЇ (*DIOSPYROS VIRGINIANA* L.) / Джан Т.В., Клименко С.В., Григор'єва О.В., Коновалова О.Ю., Грабовецька О.М. // Нетрадиционные, новые и забытые виды растений: научные и практические аспекты культивирования: материалы 1-й Международ. науч. конф., 10–12 сент. 2013 г. — К., 2013. — С. 387–391. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 543334.

Хурма віргінська, ботсад Нац. НАН України, ботсад Нікітський НААН, сорти хурми, кислоти (плоди хурми).

Хурма віргінська (ХВ) належить до родини ебенових і роду хурма *Diospyros*, який налічує понад 200 видів переважно з тропічних і субтропічних районів Азії. Початок історії інтродукції хурми в Лісостепу України припадає на 20-ті роки ХХ ст. (Кашченко М.Ф.). За останні роки в різних регіонах виведено сорти ХВ, у плодах яких відсутня терпкість, а за смаковими якостями, вмістом цукру, вітаміну С, калію, феруму і йоду деякі перевершують найкращі сорти хурми східної. Наведено результати досліджень плодів 3 сортів та однієї форми ХВ селекції Нац. ботсаду ім. М.М. Гришка НАН України та Дослідного господарства “Новокаховське” Нікітського ботсаду (сорта: Вебер, Джон Рік, Мідер). У плодах досліджуваної ХВ виявлено наявність 16 жирних (ЖК) та 13 органічних (ОК) кислот (2011–2012 рр.). Серед ЖК у плодів ХВ сорту Мідер найвищий вміст пальмітолеїнової кислоти, а Джон Рік — пальмітинової незалежно від місця зростання. У плодах досліджуваних сортів, що зростають в умовах Степу України, серед ЖК не виявлено міристинову, 7-гексадецену, 9-, 12-, 15-гексадекатрієнову, 10-октадецену, арахінову, бегенову, тетракозанову, гексакозанову кислоти. У плодах хурми з Нової Каховки вміст пальмітолеїнової і ліноленової кислот менший, ніж у сорту Мідер, а інших ЖК — дещо більший. На відміну від ЖК у плодах хурми ДГ “Новокаховське” вміст усіх ОК найвищий серед досліджуваних зразків. Загальний вміст ЖК у плодах сортів Вебер та Джон Рік у 2011 р. був вищим на 10%, а в плодах хурми форми 1 майже не змінився. Проте в наступному році зріс рівень лауринової, міристинової та пальмітолеїнової кислот, а всіх інших ЖК знизився. Серед ЖК у форми 1 та Вебер домінувала пальмітинова у 2011 р. і пальмітолеїнова кислота у 2012 р., а у Джон Рік перша мала найвищий рівень незалежно від досліджуваних років. Серед ОК у форми 1 і Джон Рік домінувала лимонна кислота у 2011 р. і 2,4-гептадієнова у 2012 р. У форми 1 і сорту Вебер вміст ЖК і ОК у 2011 р. перевищував 2012 р. на 51 і 69% відповідно. Водночас у плодах Джон Рік вміст ОК у 2011 р. був меншим на 14%. Зроблено висновок, що склад ЖК й ОК у плодах ХВ залежить від природних умов. Плоди хурми віргінської селекції Нац. ботсаду ім. М.М. Гришка НАН України

ни за компонентним складом жирних та органічних кислот більш різноманітні.

УДК 634.54:631.55

2014.3.210. УРОЖАЙНОСТЬ ПЛОДОВ РАЗЛИЧНЫХ СОРТОВ ФУНДУКА В УСЛОВИЯХ ИНТРОДУКЦИИ / Хужахметова А.Ш. // Нетрадиционные, новые и забытые виды растений: научные и практические аспекты культивирования: материалы 1-й Международ. науч. конф., 10–12 сент. 2013 г. — К., 2013. — С. 348–350. — Библиогр.: 4 назв. Шифр 543334.

Фундук у Степу, сорти фундука, зрошення фундука, запилювачі фундука.

Дослідження проведено Всеросійським НДІ агролісомеліорації на сортах фундука Футкурамі, Черкеський та Президент, які вирощували на світло-каштанових ґрунтах. Охарактеризовано біологічні особливості та врожайність цих сортів в умовах сухого Степу. Визначено, що на утворення і розвиток плодів впливають погодні умови в період закладання квіткових бруньок (КБ). Різниця за енергією закладання чоловічих КБ у сортів становила: Черкеський — 52,5, Президент — 40,8, Футкурамі — 17,8 шт./пог. м; жіночих — 28,9; 22,3 та 16,7 шт./пог. м відповідно. Маса плодів на кущ у Черкеського-2 становила 2,5 кг, число плодів — 1180, маса горіха — 2,12±0,03 г, вихід ядра — 54%, кількість ядра в 1 см³ об'єму горіха — 0,53 г. У сорту Президент ці показники становили: 2,0 кг; 715; 2,80±0,07; 48%; 0,42 г; Футкурамі — 2,0 кг; 953; 2,10±0,07 г; 51%; 0,44 г відповідно. У висновках підкреслено, що в умовах сухого Степу фундук доцільно вирощувати на ділянках північно-західної, північно-східної експозиції при зрошенні з поливною нормою 800 м³/га. Сорти Президент і Футкурамі потребують запилювача. Цю роль успішно виконують сорт фундука Черкеський і ліщина звичайна.

УДК 634.7/8:631.526.3

2014.3.211. СОРТОВІ РЕСУРСИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЯГІДНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ / Рудник-Іващенко О.І., Смугляк І.В. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 3. — С. 18–20. — Библиогр.: 9 назв.

Ягідні культури, ресурси сортів України, сортовипробування.

Висвітлено сучасний стан вирощування та закладання розсадників ягідних культур в Україні. Відзначено, що до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2014 р., занесено 269 сортів і гібридів ягідних культур. Важливе місце посідають смородина і суниця. Смородина представлена 28 сортами вітчизняної селекції (24 — селекції НДУ НААН), серед 41 сорту суниці 28 — вітчизняної селекції (20 — НДУ НААН). Зі 109 сортів винограду на 2014 р. — 75 вітчизняної селекції (64 — НДУ НААН). Зауважується, що для одержання науково аргументованих рекомендацій з вирощування сортів ягідних культур для виробників і переробної галузі, необхідно відновити повноцінне сортовипробування в польових і лабораторних умовах. За результатами його будуть надані достовірні характеристики господарсько цінних і якісних ознак новостворених сортів. За даними досліджень слід сформувати оптимальний сортовий асортимент найпоширеніших ягідних культур в Україні: смородина чорної, агрусу, жимолості, калини, лимоннику, малини, обліпихи, порічок, суниці, чорниці, ожини та ін. Також необхідно виокремити сорти для інтенсивної технології розмноження. Це дасть змогу одержати 100–350 тис. відсадків з 1 га.

УДК 634.7:632.08

2014.3.212. ЗАХИСТ ВІД ШКІДНИКІВ ЗА ОРГАНИЧНОГО ЯГІДНИЦТВА / Дрозда В., Кочерга М. // Плантатор. — 2014. — № 2. — С. 104–106.

Ягідництво органічне, захист біологічний, садівництво екологічне, родючість ґрунтів.

Органічне ягідництво потребує специфічних технологій захисту, які повністю ґрунтуються на природних механізмах саморегуляції ентомоакарокомплексу ягідних культур, як це відбувається в природних екосистемах. Наведено визначальні принципи щодо забезпечення функціонування агроценозів ягідників на органічній основі. Дослідниками і науковцями НУБіП України вдосконалено технології масового промислового вирощування трихограми, ентомофага габробракона. Запропоновано технологію лабораторного розведення

дібрахіса і хижак щипавки *Forficula auricularia*, для популяції яких обґрунтовано прийоми розселення, приваблювання та збереження в агроценозах овочевих, ягідних, технічних культур і кукурудзи. Розроблено регламент чотирьох мікробіологічних препаратів на основі ентомопатогенних вірусів і грибів — Агерину, Вірину МВ, Вірину КД, Мерівалу переважно для захисту куштових ягідників. Уперше запропоновано технологію, спрямовану на захист ягідників від фітофагів і фітопатогенів та збереження родючості ґрунту шляхом приваблення й активізації діяльності дощових черв'яків, іншої корисної мезофауни, показано згубну дію на них препаратів "ДНОК", "Нітрафен", "Бордоська рідина" тощо. Отже, новий методичний підхід до захисту ягідників має на меті максимальне застосування та підсилення природних регуляторних механізмів в агроценозах.

УДК 634.713/718:581.47

2014.3.213. ЗИМОСТІЙКІСТЬ ТА БІОХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЯГІД СОРТІВ ОЖИНИ (*RUBUS*) СЕЛЕКЦІЇ НУБІП УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Мазур Б., Шеренговий П. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2013. — № 17(2): Агрономія. — С. 256–261. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 543348.

Ожина в Лісостепу, морозостійкість ожини, біохімія плодів ожини.

Об'єктом дослідження були сорти ожини Торнфрі, Агавам, Ерлі Вільсон, Оріон Торнлес, Техас, гібриди ГО-3-5, ГО-3-6, ГО-1-13, ГО-1-20, ГО-2-22 та малиново-ожинова гібридна форма Тайбері. За результатами лабораторного проморожування (2011 р.) визначено, що серед піддослідних сортів найстійкішими до низьких температур, а саме до мінусових 17°C і 20°C, є Агавам і Техас (куманіки — стебла прямостоячі), тому вони заслуговують на увагу як маточні для створення нових сортів. За $t = -17^\circ\text{C}$ у цих сортів підмерзли міжвузля і бруньки на 0,2 і 1,0 бала та 0,2 і 1,5 бала відповідно. При цьому в напівкуманіки: Торнфрі — на 0,5 і 2,0 бала, ГО-1-13 — 0,5 і 2,5, ГО-1-20 — 0,5 і 2,5, ГО-2-22 — на 0,5 і 1,5 бала. Більше підмерзли росянки (стебла стеляться по землі): Тайбері — міжвузля на 1,0 і бруньки 4,2 бала, Оріон Торнлес — 0,3 і 4,2, ГО-3-5 — 1,0 і 4,0, ГО-3-6 — на 1,5 і 4,0 бала. За $t = -20^\circ\text{C}$ в Агавам міжвузля підмерзли на 8% і бруньки на 18%, Техас — 10 і 12%, Торнфрі — 20 і 25%, ГО-1-13 — 16 і 28%, ГО-1-20 — 16 і 28%, ГО-2-22 — 16 і 20%, ГО-3-5 — 29 і 35%, ГО-3-6 — 30 і 36%, Оріон Торнлес — 20 і 22%, Тайбері — на 32 і 38%. Наведено біохімічний аналіз ягід сортів Тайбері, ГО-2-22, Торнфрі і Садове чудо. Найвищі смакові якості відмічено у сортів Тайбері (9 балів), Торнфрі (8,5), а найкрупніші плоди у форми Тайбері — 5,4 г.

УДК 634.738:631.4

2014.3.214. ВИМОГИ ДО ҐРУНТІВ І САДІННЯ ЛОХИНИ / Базок О. // Плантатор. — 2014. — № 2. — С. 117–119.

Лохина американська, ґрунти для лохини, буяхи, родина брусничних.

Висвітлено критерії успіху вирощування лохини американської (ЛА) — багаторічної ягідної культури, вік планцій якої сягає сорока років. Необхідно уникати глинистих ґрунтів, провести аналіз придатності земельної ділянки, дбати про поліпшені інфільтраційні властивості й аерованість ґрунту, насиченість поживними елементами. Показник рН має бути $\approx 4,5$. Глибина розвитку кореневої системи становить 45 см, тому ґрунт потрібен добре дренований, а рівень ґрунтових вод — на глибині 40–100 см. Щоб запобігти надлишковому впливу вологи на кореневу систему на ділянках, де рівень поверхневих вод високий, менше за 60 см, формують підняті гряди заввишки 40 см і шириною 120 см, щоб вода збиралась у міжряддях. Перезволоження верхніх шарів ґрунту після дощу понад 24 год призводить до стресу і загинання рослини. Непридатні для ЛА ґрунти з високим умістом кальцію (понад 1000 мг/кг). ЛА потребує 500–625 мм опадів під час вегетаційного сезону — рН води для поливу $\leq 5,5$. Полив за плодоношення у спекотні дні має становити ≈ 19 л/кущ, щоб не втратити 35% урожаю. На ділянках рядки формують з півночі на південь для максимального освітлення кущів. Описано особливості внесення сірки (чи крейди), торфу і тирису, магнію тощо. Наприклад, дозування крейди за рН < 4,0

для ґрунтів наступне: піщаних — 450 кг, суглинків — 900 і глинистих — 1800 кг. На схилах ряди орієнтують під 45° , щоб дощові опади не затримувались. Для України рекомендовані сорти з морозостійкістю -32°C (стійкі проти захворювань і мало-вибагливі до умов вирощування, зокрема: ранній — *Duke*, середні — *Bluecrop*, *Patriot*, *Spartan*, пізні — *Elliot*, *Nelson*). Садять рослини вручну весною і восени. У кожному ямку можна додати 18–20 л заздалегідь підготовленого і добре замоченого кислого торфу, змішаного із землею, який присипають на 5 см звичайним місцевим ґрунтом.

УДК 634.74:631.35

2014.3.215. ОЦІНКА ПРИДАТНОСТІ СОРТІВ ТА ГІБРИДНИХ ФОРМ ЖИМОЛОСТІ ІСТІВНОЇ ДЛЯ МЕХАНІЗОВАНОГО ЗБИРАННЯ ВРОЖАЮ / Гризодуб С.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2013. — № 9. — С. 303–308. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543355.

Жимолість істівна, механізований збір урожаю, формування кущів, сорти жимолості, машини збиральні.

Дослідження проводили у 2008–2010 рр. на 4 сортах (Богдана — контроль, Фіалка, Спокус, Алісія) та 4 гібридних формах (1-04, 4-39, 8-06, 8-26) жимолості істівної, висадженої однорічними саджанцями навесні 2001 р. (селекція Краснокутського НДЦ Ін-ту садівництва НААН). Схема розміщення кущів — $3,0 \times 1,5$ м (2,2 тис. рослин/га). Дослідна ділянка — у Лісостепу України, ґрунт — темно-сірий опідзолений чорнозем, середньосуглинковий, міжряддя — під чорним паром з 5–6-разовою культивацією за вегетацію на глибину 8–10 см. Установлено придатність більшості із досліджуваних сортів і гібридів до комбінованого збирання врожаю, окрім сорту Алісія та форм 1-04 і 8-26, у яких неодноразово досягання ягід та нижче необхідного показника зусилля відриву ягід. У форм 1-04 та 8-26 осипання плодів становить понад 10%. Найкращу придатність до комбінованого збирання плодів виявив сорт Спокуси, який повністю відповідав моделі. Сорти Фіалка, Алісія і гібридні форми 4-39, 8-06 потребують попереднього формувального обрізування кущів, бо кількості полеглих гілок у них перевищує 5%. Великі ягоди спостерігали у 4-39; 8-26 та Спокуси, які мали десертний смак.

УДК 634.75:631.526/.527

2014.3.216. СОРТА СЕМЛЯНИКИ САДОВОЇ НЕЙТРАЛЬНОГО ДНЯ / Павлюк В. // Овощеводство. — 2014. — № 3. — С. 70–74.

Суниця нейтрального дня, сорти суниць ремонтантні.

Нові сорти суниць нейтрального дня (СНД) одержано за міжвидовою гібридизацією з віргінської суницею (з Каліфорнії) у 3–4-му поколіннях. Вони починають плодоносити через 3 місяці після садіння, а в наступні роки, починаючи з червня, пік досягання ягід у них припадає на кожний 6-й тиждень. Інтродуковані із США, ці сорти здатні давати позасезонні врожаї в умовах закритого ґрунту. Сорти СНД формують суцвіття незалежно від фотоперіоду — як за довгого, так і за короткого дня. Їх плодоношення можна запрограмувати на певну дату. Подається характеристика СНД різних сортів селекції США: Діамант, Гавіюта, Сискейп, Аромас, Селва. В Україні сорти СНД з'явилися нещодавно, а саме: Селва, Ельсіноре, Альбійон, Діамант, Остара, Королева Єлизавета, Флорин, Еві-2 та ін. Описано їх переваги і недоліки. Наприклад, у 2008 р. в умовах Подільської дослідної станції садівництва найурожайнішими виявились Еверест (10,54 т/га) і Флорин (9,4 т/га), а найменш урожайним — Діамант, проте його ягоди відрізнялись високими смаковими і товарними якостями. Найстійкішими проти сірої гнилі виявились сорти Діамант, Селва, Сискейп. В умовах Поділля як перспективні виділено сорти: Еверест, Флорин, Еві-2 і Селва. За досліджень у 2011–2012 рр. у цих же умовах найпродуктивнішими у червні виявились Еві-2 (10,2 т/га) та Селва (9,4 т/га), менш урожайними — Еверест (8,2 т/га) і Флорин (6,9 т/га), що становило 84,1% порівняно із сортом Хоней (8,2 т/га). Другий і основний осінній урожай СНД — високий. Так, у сортів: Еві-2 — 31,5 т/га, Еверест — 28,7, Флорин — 21,6, Селви — 17,7 т/га. Основним недоліком перших двох літньо-осінніх сортів є сильна чутливість ягід до антракнозу. На Поліссі України у Волинській обл. Альбійон плодоносить з кінця

травня і до жовтня–листопада. Наведено характеристики інших сортів суніці нейтрального дня: Шарлота, Ельсіноре, Фінес тощо.

УДК 634.75:631.53.03

2014.3.217. САЖЕНЦІ ЗЕЛЁНЫЕ И “ФРИГО”: С ОТКРЫТЫМИ КОРНЯМИ, В КОНТЕЙНЕРАХ И ГОРШКАХ / Павлюк В. // Овощеводство. — 2014. — № 5. — С. 63–65.

Суніця “фриго”, зарубіжний досвід, технології інтенсивної для суніці, розсада суніці.

Розглянуто інтенсивні технології промислового виробництва суніці: “фриго”, вирощування саджанців у контейнерах, касетах і плівкових теплицях. Розсада “фриго”, на відміну від традиційної свіжовикопаної зеленої, володіє здатністю тривалого зберігання за невеликих мінусових температур. За даними голландських дослідників “фриго” А+ (сильні саджанці, товщина кореневої шийки понад 15 мм), висаджена влітку, дає однаковий урожай з висадженою весною розсадою “фриго” А (10–15 мм). В умовах закритого ґрунту за пізнішого строку садіння треба використовувати “фриго” А+ або розсаду крупнокорончатую (18–25 мм). Розсада “фриго” поступається за врожайністю перед саджанцями суніці в горщикках (контейнерах). Урожайність останніх становить ≈ 20 т/га. Прикладом цих технологій є Швейцарія, Голландія. Так, у господарстві West-erboouwing вирощують садивний матеріал близько 25 сортів (Ельсанта, Фламенко, Еві-2, Еверест та ін.). Вуса суніці висаджують без коренів у касети 15–20 червня (40 шт./м^2) і щоденно поливають. У грудні садивний матеріал переносять у сховище. Частину реалізують, а те, що залишилось, пересаджують у великі горщики для плодоношення і розміщують у плівкових теплицях. Садивний матеріал замінюють щороку, оскільки крупні ягоди можна одержати тільки на молодих рослинах. Горщики з рослинами в теплицях розміщують на рівні 150–160 см від землі (на 1 м^2 площі теплиці по 2 горщика, у кожному — по 2 рослини). Урожай за цієї технології збирають з червня по жовтень і становить він 1 кг з куща, або 40 т/га. Кожні два тижні проводять обробку проти хвороб (переважно від сірої гнилі).

УДК 634.8.032:631.526.3(477.8)

2014.3.218. ПЕРСПЕКТИВА ВИРОЩУВАННЯ ДЕЯКИХ СТОЛОВИХ СОРТІВ ВИНОГРАДУ В УМОВАХ ЗАКАРПАТТЯ / Попович О.І., Любка О.С., Фодор Л.В., Кепша В.І. // Вісник аграрної науки. — 2013. — Вип. 50: ННЦ ІВІВ ім. В.С. Таїрова. — С. 228–232. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 542871.

Виноградники Закарпаття, сорт винограду Августин, зимостійкість винограду.

Агрокліматичні умови Закарпаття дають змогу вирощувати виноград різних строків достигання. Нараховують 14–16 столових сортів, з яких ранніх — 10% (294 га). Серед надранніх та ранніх найпоширеніші Перлина Сабо (Жемчуг Сабо), Іршай Олівер (Золотистий стійкий), Ранній Магарача і Королева виноградників. Сорти із середнім строком достигання становлять 38%, а пізнім — 52%. Висвітлено фенологію росту і розвитку та врожайність нового ранньостиглого столового сорту винограду Августин, який має підвищену стійкість проти хвороб та морозів (його синонім: V25/20, Плевен стійкий, Фе-

номен, виведений у Болгарії, досягає в серпні, за зовнішнім виглядом схожий на Молдову, ягоди — $2,7 \times 1,8$ см, з простим, але гармонійним смаком, проте білого кольору, кущі сильно-рослі, врожайність — 80–120 ц/га, врожай на кущах зберігається 2–3 тижні). Порівняльний аналіз із контрольним сортом Перлина Сабо засвідчив, що фаза вегетаційного періоду в Августа становить 130 діб, а в контролі — 120, розвинутість пагонів — 90,9% проти 90% відповідно або 2,7 кг/кущ проти 1,6 кг. Середня маса ягоди у Перлини Сабо становить 1,8 г, а в Августа — 4,4 г, середня врожайність — 53,3 ц/га проти 89,9 ц/га в Августа. Щодо цукрів, то у сорту Августин концентрація вища на $1,5 \text{ г/100 см}^3$ і становить 18,0 проти 16,5 г/100 см³. Відповідно концентрація титрованих кислот нижча ($6,4 \text{ г/дм}^3$), ніж у Перлини Сабо ($8,5 \text{ г/дм}^3$). Середнє навантаження до початку періоду розтріскування ягід у сорту Августин становило 885 г проти 746 г у контролі. Інтенсивного прояву ушкодження виноградних кущів грибними захворюваннями в досліджувані роки (2010–2011) не спостерігалось. Система захисту складалась із: 7–8 обробок препаратами “Шавіт-Ф”, “Новий Бі-58” та “Кабріотоп”.

УДК 634.8:631.811.98

2014.3.219. ЕФЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ БІОРЕГУЛЯТОРА “РЕГОПЛАНТ” / Пономаренко С.П., Кучер Г.М., Артюх Н.Н., Нікульга Є.В. // Виноград. Вино. — 2014. — № 1/2. — С. 34–37.

Виноград, вино, біорегулятор винограду, препарат “Регоплант”, обприскування винограду.

Вивчали вплив біорегулятора “Регоплант” (БР) (МНТЦ “Агробіотех” НАН і МОН України) на розвиток рослин винограду, підвищення стійкості до хвороб, стресових факторів навколишнього середовища у періоди вегетації та осінньо-зимовий, а також на врожай. Технічний сорт Каберне Совіньйон і столові — Мускат жемчужний та Загадка — обприскували водними розчинами БР (100 мл/1000 л води/га — 0,01% розчин) у строки: за 7–10 днів до цвітіння, відразу після нього, у фазі росту ягід і на початку їх дозрівання. Сорт Одеський чорний обприскували БР, 50 мл/га, при кожній хімічній обробці за прийнятною системою захисту (5 га). Контроль — також Одеський чорний, але без БР (5 га). За результатами досліджень проаналізовано і наведено показники: агробіологічні (довжина, діаметр пагонів, їх приріст, визрівання, площа листків і листової поверхні куща); фізіологічні (накопичення пігментів у тканинах листків, водний режим, інтенсивність дихання); врожаю (маса й обсяг ягід, сила роздавлювання ягід, маса грона і врожаю з куща, якість соку, інтенсивність гнилизни на гронах); стан пагонів (обводненість в осінньо-зимовий період, утримання вуглеводів-цукрів і крохмалю); збереженість вічок після зимівлі; ступінь диференціації бруньок у вічок у рік обробки препаратом для закладання врожаю в наступному році. Зроблено висновок, що обприскування винограду біорегулятором “Регоплант” позитивно впливає на врожай винограду та його якість. При цьому підвищується середня маса грона на 11–18%, міцність шкірочки ягід у столових сортів, цукристість соку ягід на 0,6–2,1 г / 100 см³ залежно від біологічних особливостей сортів. Покращення якісних показників соку ягід спостерігалось і в технічних сортів, що поліщило хімічний склад виноматеріалів, смак, аромат та їх екстрактивність.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК [635.132+635.25]:631.8“321”

2014.3.220. ВЕСНЯНЕ УДОБРЮВАННЯ МОРКВИ І ЦИБУЛІ / Кляйбер Т. // Плантатор. — 2014. — № 3. — С. 29–31.

Морква, цибуля, удобрення овочів, хлориди, нітрати. Висвітлено особливості весняного удобрення моркви (М.) і цибулі (Ц.) з метою одержання високих врожаїв і якості. Потреби в поживних речовинах М. і Ц. різняться. За розрахунками, Ц. за врожайності 65 т/га виносить з ґрунту (у пере-

ліку на кг/га) — $N_{125}P_{22}Mg_{10}$, а М. за врожайності 100 т/га — $N_{150-170}; K_{380}; Mg_{20}; Ca_{220}; S_{50}$. Якщо плантацію під Ц. не удобрювали восени, то навесні в жодному разі не можна її удобрювати хлористим калієм. Маючи слабку кореневу систему, Ц. потребує оптимальної кількості поживних речовин саме у верхньому шарі ґрунту. Зауважується, що Ц. і М. погано ростуть на нещодавно вапнованих ґрунтах. Оптимальними для вирощування цих овочів є ґрунти із слабокислою реакцією

(рН 6,0–6,5). Разом із кальцієм можна застосовувати повільно діючі добрива (силікати і карбонати). Повну дозу фосфору можна застосовувати напередодні вегетації, восени, навесні або внести по половині необхідної дози впродовж цих двох термінів. Зазначено, що Ц. хворобливо реагує на надмірну концентрацію хлоридів у ґрунті. Саме тому для живлення Ц. рекомендовано застосовувати сульфат калію (50% K_2O). Ґрунт під М., з огляду на меншу вразливість її до хлоридів, може удобрюватися як сульфатом калію, так і хлоридами. Азот навіть на ґрунтах середніх і важких застосовують лише навесні. Неконтрольоване підживлення азотними добривами, погодні умови і, головне, — недостатня кількість сонячного проміння сприяють накопиченню морквою нітратів. Добрий урожай можливий лише за умови широкого застосування мікрокомпонентів для живлення ґрунту. Їх доцільно вносити в ґрунт разом із сумішшю різних добрив. Цибуля потребує підживлення Mg і Cu, а морква — міддю, бором і цинком. Натуральні добрива заборонено застосовувати під час вегетації рослин, які призначені для продажу свіжої овочевої продукції.

УДК 635.1/8.001:631.1

2014.3.221. ПРАКТИЧНІ І ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ОВОЧІВНИЦТВА [Текст]: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 40-річчю від дня заснування Дослідної станції “Маяк” Ін-ту овочівництва і баштанництва НААН, с. Крути, Чернігів. обл., 25 квіт. 2014 р. / НААН, ІОБ, ДС “Маяк”. — Ніжин, 2014. — 152 с. Шифр 543412.

Овочівництво, економіка овочівництва, генетика, селекція, сортовипробування, агротехнологія, захист рослин.

Наведено результати досліджень з актуальних питань економіки галузі овочівництва, генетики, селекції, сортознавства та сортовипробування овочевих і баштанних рослин, агротехнології їх вирощування у відкритому і захищеному ґрунтах різних природно-кліматичних зон України. Приділено увагу питанням захисту рослин та зберігання і переробки врожаю. Висвітлено історичні аспекти галузі овочівництва, зокрема з історії дослідження сорту огірка Ніжинський місцевий на Дослідній станції “Маяк”. Проаналізовано стан і перспективи розвитку галузі овочівництва на Чернігівщині. Акцентовано увагу на створенні електронних баз даних зразків генофонду баштанних рослин, а також на застосуванні елементів “органічного землеробства” для одержання екологічно безпечної овочевої і баштанної продукції. Розглянуто актуальні проблеми вирощування перспективних сортів і гібридів овочевих і баштанних культур, зокрема помідора, капусти, селери, часнику, цибулі, грибів, кавуна, дині та низки малопоширених рослин.

УДК 635.1/8:546.175

2014.3.222. АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ НІТРАТІВ В ОВОЧАХ / Яковенко Н.І. // Сучасний стан регіональних екологічних проблем та шляхи їх вирішення: міжнар. наук. конф. молодих вчених, м. Одеса, 16–18 квіт. 2014 р. — О., 2014. — С. 288–290. Шифр 543814.

Овочівництво, нітрати, аналіз методів визначення нітратів.

Проведено аналіз методів визначення нітратів (Н.) в овочах. Проблема накопичення високого вмісту Н. з'явилася внаслідок хімізації сільського господарства, недотримання правил агротехніки вирощування рослин та зловживання мінеральними добривами із вмістом нітрогену (селітра калієва, натрієва й аміачна) для підвищення врожаїв с.-г. культур. Контроль вмісту Н. у с.-г. продукції передбачає застосування відповідних методів аналітичної хімії для їх визначення. Серед кількісних методів можна застосовувати іоно- та фотометричний методи аналізу Н. і нітритів у продуктах рослинного походження. Перший з них є простішим і експресивнішим. Суть методу полягає у виділенні Н. з аналізованого матеріалу розчином алюмокалієвих галунів з наступним вимірюванням їх концентрації в одержаній витяжці за допомогою іонселективного електроду. Фотометричний метод є універсальнішим і може застосовуватися під час аналізу Н. і нітритів у всіх видах продукції, зокрема такої, що пройшла кулінарну й технологічну обробку. Фотометричний метод (метод Гріса) визначення Н. і нітритів є найпоширенішим стандартним, певною мірою класичним методом. На

сьогодні розроблено низку сучасних експрес-методів якісного визначення Н.: тест-методи за допомогою індикаторного паперу “Індам”, визначення Н. з використанням дифеніламіну, які дають змогу з достатньою точністю визначити вміст Н.-іону у великій кількості проб без застосування складного обладнання. Зазначені методи дають можливість перевіряти с.-г. продукцію на вміст Н. безпосередньо на полях або в торговельній мережі. Проведений огляд аналітичних методів визначення вмісту нітратів у овочевій продукції засвідчив, що найбільш точним і поширеним є фотометричний метод, який проводиться в лабораторіях.

УДК 635.21:631.5:551.58

2014.3.223. ОСОБЕННОСТИ ВЫРАЩИВАНИЯ КАРТОФЕЛЯ В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА / Корниенко С.И., Муравьев В.А., Мельник А.В. // Овощи и фрукты. — 2014. — № 5. — С. 52–53.

Картопля, вирощування картоплі, клімат.

Висвітлено питання щодо особливостей вирощування картоплі (К.) в умовах зміни клімату. Зазначено, що в найближчі 20–30 років ці зміни призведуть до погіршення вологозабезпеченості с.-г. культур, збільшення кількості й тривалості посух, поглиблення процесу аридизації (опустелювання) та активізації розкладення гумусу в ґрунті. Тенденція останніх 20 років свідчить про істотне зростання максимальних температур повітря, особливо в критичні фази росту і розвитку овочів і К. Підвищення середньодобової температури повітря понад 20–25°C уповільнює ріст надземних органів К., а за 29–30°C і вище вона зовсім його припиняє. Слід відзначити необхідність коригування традиційних технологій вирощування К. у ґрунтово-кліматичних умовах півдня Сумської, а також Харківської, Донецької, Дніпропетровської, Луганської, Запорізької й Кіровоградської областей України. Сутність технологічних змін полягає в зменшенні до мінімуму негативного впливу погодних умов середини літа на формування бульб К. Наведено рекомендації Ін-ту овочівництва і баштанництва НААН щодо різних технологічних елементів вирощування К. у критичних погодних умовах. Зазначено, що висаджування К. має відбуватися дуже рано (у квітні чи наприкінці березня) пророщеними бульбами за температури 4–5°C, а після цього зразу ж необхідно забезпечити краплинне зрошення або дрібно-дисперсне дощування. Таким чином, до кінця червня, максимум до 10 липня, К. встигає сформувати врожай, який можна цілком використати на продовольчі і насінні потреби. Якщо немає змоги уникнути перегріву ґрунту і створити оптимальні умови для росту і розвитку К., можна висаджувати її під солом (краще озимої пшениці), але пізніше, за температури ґрунту 10°C. Особливу увагу необхідно приділяти підбору сортів картоплі, оскільки не всі підходять для заданих способів її вирощування.

УДК 635.21:631.524.86:631.532.26

2014.3.224. МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ СОРТОЗРАЗКІВ КАРТОПЛІ НА СТІЙКІСТЬ ПРОТИ ОСНОВНИХ ШКІДНИКІВ І ЗБУДНИКІВ ХВОРОБ / Трибель С.О., Пилипенко Л.А., Бондарчук А.А., Сергієнко В.Г., Стригун О.О., Ромашко В.М., Осипчук А.А., Захарчук Н.А.; наук. ред-ри: Трибель С.О. і Бондарчук А.А. — К.: Аграр. наука, 2013. — 264 с. Шифр 543619.

Картопля, шкідники картоплі, хвороби картоплі, сортовивчення картоплі, захист картоплі.

Вперше здійснено об'єднання розрізнених методик щодо оцінювання селекційного матеріалу і сортів картоплі (К.) на стійкість проти окремих видів фітофагів та збудників хвороб в єдину методіку. Наведено коротку агрокліматичну характеристику зон України, народногосподарське значення і площі насаджень К., урожайність та валові збори, потенційну продуктивність сучасних сортів, причини недобору врожаїв. Проаналізовано зональну поширеність та шкідливість основних фітофагів і збудників хвороб різної природи, досягнення селекції у виведенні стійких сортів проти шкідників та збудників хвороб. Викладено методи обліку основних шкідників, хвороб та відбору проб на аналіз. Висвітлено морфологічні ознаки й біологічні особливості основних шкідників і хвороб, сучасні методи оцінювання стійкості сортозразків К. проти них. Наведено єдину 9-бальну систему шкал для оцінювання заселеності рослин шкідниками та розвитку хвороб рослин,

методи оцінювання стійкості сортів. Запропоновано методику створення високоінвазійних та високоінфекційних фонів шкідливих організмів для проведення експертизи сортів. Удосконалено методики оцінювання стійкості сортів К. проти збудників грибних, бактеріальних і нематодних хвороб. Зазначено, що єдина зональна методика оцінювання сортів на стійкість проти шкідливих організмів дає змогу біологізувати захист К., зменшити втрати врожаїв на 20–30%, обсяги застосування пестицидів на 20–30% і відповідно забруднення довкілля.

УДК 635.21:631.526.32:631.524.86:631.95

2014.3.225. ХВОРОБОСТІЙКІ СОРТИ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОГО КАРТОПЛЯРСТВА / Завірюха П., Коханець О., Андрушко О., Косилів Г., Голячук Ю., Дудар О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2013. — № 17(2): Агрономія. — С. 208–215. — Бібліогр.: 41 назва. Шифр 543348.

Картопля, сорти картоплі хворобостійкі, екологічне картоплярство.

Висвітлено актуальні питання щодо створення і впровадження у виробництво хворобостійких сортів картоплі (К.), оскільки це є найефективніший і найдешевший метод боротьби з її хворобами. Крім того, вирощування стійких сортів К. знижує застосування пестицидів, що сприяє охороні довкілля. Найшкодочиннішою хворобою К. є фітофтороз, недобір врожаю внаслідок частих епіфітотій якого може сягати 25–60%. Негативно на загальну продуктивність і якість бульб К. впливають також вірусні та інші хвороби, а також несприятливі умови вирощування. У Львівському НАУ розроблено та успішно реалізуються моделі сортів К. різних груп стиглості і господарського призначення. Селекціонерами університету останніми роками створено низку сортів, які відповідають запитам виробників і споживачів К. Сорти Західна, Воля, Ліщина, Дублянська ювілейна занесено до Державного реєстру сортів рослин, рекомендованих для вирощування в зонах Полісся і Лісостепу України, а новий сорт Спокуса — у 2012 р. передано на державне сорто випробування. Сорти К. селекції ЛНАУ відзначаються підвищеною, а окремі й високою генетично зумовленою стійкістю до найшкодочинніших хвороб. Це дає змогу товаровиробникам К. заощаджувати значні кошти на придбання дорогих засобів захисту рослин, а основне — одержати екологічно чисту продукцію і зменшити пестицидне навантаження на довкілля, тим самим сприяючи його охороні. За ведення екологічного картоплярства такі сорти мають стати основним засобом виробництва.

УДК 635.21:631.527:631.526.32:631.559(477)

2014.3.226. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ КАРТОПЛІ СЕЛЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ КАРТОПЛЯРСТВА НААН / Подгаєцький А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2013. — № 17(2): Агрономія. — С. 196–202. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543348.

Картопля, сорти картоплі, селекція картоплі, картоплярство України, продуктивність картоплі.

Визначалася реакція сортів картоплі (К.) селекції Інституту картоплярства НААН на зміну зовнішніх умов у роки проведення оцінки, за вирощування їх у різних місцях за проявом продуктивності. Результати досліджень засвідчили, що за абсолютним її проявом (у середньому 506–704 г/рослину) і порівняно невеликим значенням коефіцієнта варіації (2,1–19,2%) найпридатнішими для вирощування в умовах Навчально-наукового виробничого комплексу Сумського НАУ виявилися сорти Дніпрянка, Подолянка, Мелодія. Незважаючи на високу потенційну продуктивність сорту Надійна, в окремі роки (2009), через значне варіювання показника за роками і залежно від місця випробування (до 71,1%), його не можна рекомендувати для вирощування в умовах, які істотно змінюються. Мінімальним значенням коефіцієнта варіації характеризувалися сорти Поляна і Мелодія, хоча середня продуктивність 1-го порівняно низька — 511 г/рослину. З'ясовано, що найбільший вплив на прояв продуктивності має умови періоду проведення досліджень, зокрема особливо несприятливого 2010 р., а також у сорту Палітра — взаємодія умов року і місця вирощування.

УДК 635.21:631.531.02(477)

2014.3.227. НАСІННИЦТВО КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Бондарчук А., Вишневська О. // Аграрний тиждень. Україна. — 2014. — № 3/4. — С. 50–51.

Картопля, насінництво картоплі, ефективність виробництва картоплі.

Висвітлено стан і перспективи розвитку насінництва картоплі (К.) в Україні. Зазначено, що валовий збір К. у 2013 р. становив 21,5 млн кг за врожайності бульб 15,8 т/га. Водночас рівень урожайності К. у країнах із розвинутим картоплярством (Німеччина, Нідерланди, Франція та ін.) становить 40–50 т/га. Україна посідає 4 місце у світі за обсягами валового збору К., а за врожайністю лише 87. До Реєстру сортів рослин України в 2013 р. внесено 159 сортів К., зокрема 64 вітчизняної селекції (40,3%) та 95 — зарубіжної (59,7% від загальної кількості зареєстрованих сортів). У науково-дослідних установах і сортовипробувальних станціях урожайність вітчизняних сортів сягає 40–50 т/га і більше. За продуктивністю вони не поступаються іноземним, а за стійкістю проти хвороб (особливо грибних), столовими, смаковими якостями та вмістом сухих речовин перевищують їх. Найпродуктивнішими за врожайністю і стійкістю до фітопатогенів є сорти: Серпанок, Кіммерія, Струмок, Тирас, Скарбниця, Партнер, Околиця, Поліське джерело, Червона рута та ін. Одним із головних чинників, що визначає хронічно низьку врожайність К. практично в усіх зонах України є використання насіння низької якості, ураженого інфекційними патогенами. В Україні процес насінництва К. складається з трьох основних етапів: добазового, базового та сертифікованого. Розрахунки показують, що для здійснення планомірного сортооновлення та сортозаміни в господарствах усіх категорій необхідно, насамперед, збільшити обсяги виробництва еліти від 12 до 32 тис. т, що дасть змогу забезпечити щорічне виробництво насінневої К. (I–III репродукція) обсягом 2,68 млн т. Отже, підвищення ефективності галузі картоплярства передбачає комплексне переведення насінництва картоплі на інноваційну основу із залученням значних капіталовкладень, створення нової організаційної структури насінництва, освоєння схеми сертифікації насіння, уніфікованої з європейською; формування інфраструктури ринку насінневої картоплі.

УДК 635.5:631.526.32

2014.3.228. РАЗНООБРАЗИЕ ОТЕЧЕСТВЕННОГО СОРТИМЕНТА САЛАТА ПОСЕВНОГО / Позняк А., Ткалич Ю., Лещук Н., Дыдив О., Дыдив И. // Овощеводство. — 2014. — № 7. — С. 28–29. Початок.

Салат посівний, сортимент салату посівного, харчова цінність салату посівного.

Наведено біологічну і господарсько цінну характеристики низки різновидів салату посівного (СП). З 2007 р. в Україні при оцінюванні нових сортів СП, переданих у Державну службу з охорони прав на сорти рослин для проведення кваліфікаційної експертизи за критеріями вирізняльності, однорідності і стабільності, застосовується нова методика. У ній різновиди СП подано в новій редакції згідно з вимогами Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин, членом якого Україна стала з 1995 р. За новою методикою сорти СП поділяються на 6 різновидів, а саме: маслянистоголовчастий (Ольжич, Годар, Смуглянка, Наймит), хрусткоголовчастий (Айсберг, Батавія, Дивограй, Марвілла), салат-ромен або римський (Скарб), салат "грас" або латинський, зрізний салат прискороного зрізування, листовий (Золота куля, Куля малинова, Сніжинка, Зорепад, Спалах, Дублянський) і стебловий салат (Погонич). В овочівництві СП використовується в якості зеленної культури. Йому притаманні такі господарсько цінні ознаки, як скоростиглість, відносна холодостійкість, висока врожайність. Зазначено, що рослини СП містять вітаміни, ферменти, органічні кислоти і мінеральні речовини. Вживання СП благотворно впливає на водний баланс організму і буферні властивості крові. Найбільша цінність СП в тому, що в ньому представлено всі необхідні людині ууглеводні й органічні кислоти. Вживання салату сприяє утворенню антисклеротичної речовини — холіну, стимулює виведення з організму холестерину, що попереджує розвиток атеросклерозу.

УДК 635.615:631.541.37

2014.3.229. ПРИВИВКА АРБУЗА / Кубрак С. // Овощеводство. — 2014. — № 5. — С. 36–38.*Кавун, щеплення кавуна, техніка прищеплення гарбузових культур, прищепа, лагенарія, гарбуз, огірок.*

Висвітлено новий метод вегетативного розмноження рослин, зокрема кавуна (К.) — щеплення. В Україні і за кордоном в останнє десятиліття шляхом щеплення (Щ.) одержано низку нових форм рослин. Як і в інших рослин, у гарбузових, до яких належать К. і диня, за Щ. відбувається зміна, що дає змогу зближувати віддалені форми і долати їх на схрещуваність. За допомогою Щ. можна керувати домінуванням ознак того чи іншого щепленого компонента (мічурінський метод ментора). Крім того у гарбузових культур Щ. використовують у якості агрозаходу для прискореного розмноження цінних селекційних зразків й одержання високого врожаю К. і динь. Для поліпшення стійкості до хвороб і підвищення врожайності К. його можна прищеплювати на гарбуз чи лагенарію. Щеплення здійснюється в розсіп, але при цьому на підщепі потрібно залишати декілька листків, оскільки пагін К. ще не здатний самостійно асимілювати всі необхідні йому речовини. За вдалого підбору компонентів щеплення прискорює плодоношення на 3–4 тижні, а цукристість плодів при цьому підвищується. Детально розглянуто особливості техніки Щ. гарбузових культур, зокрема метод щеплення в боковий розріз стебла.

УДК 635.63:631.5:664.8

2014.3.230. ВИРОЩУВАННЯ ОГІРКА НА ПЕРЕРОБКУ / Алба В. // Плантатор. — 2014. — № 3. — С. 10–14.*Огірок, вирощування огірка, переробка огірка.*

Висвітлено питання щодо агротехнології вирощування огірка (О.) на переробку. Завдяки стабільному попиту на О. з боку переробних підприємств можна отримати високий дохід. Для рентабельного виробництва О. на переробку господарства повинні мати високий рівень розвитку, а саме: наявність крапельного зрошення, сортування, використання високоврожайних партенокарпічних гібридів генеративного типу. Використання механізованого збирання за допомогою "Флігера" дає змогу одержувати врожайність до 80 т/га товарної продукції, мінімізувати витрати ручної праці. В овочевій сівозміні добрими попередниками для О. є багаторічні трави, озима пшениця, помідор, цибуля, морква, перець і капуста. Не рекомендовано використовувати як попередники гарбузові культури (огірок, кабачок). Підготовку ґрунту під сівбу О. проводять з урахуванням типу ґрунту, ступеня забур'яненості та виду попередника. Протягом вегетації О. споживає найбільше калію, потім азоту і менше фосфору. На краплинному зрошенні гарні результати одержують у разі запровадження стандартної технології внесення добрив методом фертигації: основне внесення + підживлення протягом сезону вегетації. Як підживлювачі на О. добре зарекомендували себе препарати: кристалон, терра С і вуksалом. Для одержання максимально ранньої продукції та збільшення періоду збирання доцільно використовувати розсаду для 15–20% площ із подальшим підсівом О. у 2 різні терміни. Норма висіву насіння залежить від способу сівби, стану ґрунту і сорту. Найвищий урожай товарних плодів О. можна одержати за підтримання вологості ґрунту протягом усієї вегетації на рівні 70–80% НВ. Наведено перелік препаратів для захисту О. від шкідників і хвороб. Рекомендовано низку сортів і гібридів О. партенокарпічного і бджолозапильного типу для вирощування у відкритому ґрунті, зокрема: Sparta F₁, Crispina F₁, Atlantis F₁, Angel F₁, Ophix F₁, Pasadena F₁, Opera F₁, Vocal F₁, Natasha F₁, Masha F₁, Зубрьонка та ін.

УДК 635.63:631.526.32:631.5.524.85.01

2014.3.231. НОВИЙ ЖАРОУСТОЙЧИВИЙ СОРТ ОГІРЦА / Холодний О., Синявина Н. // Овощеводство. — 2014. — № 5. — С. 32–35.*Огірок, сорт огірка жаростійкий, вирощування огірка.*

Наведено біологічну характеристику та особливості агротехнології вирощування нового жаростійкого сорту огірка (О.) Фенікс, який пройшов трирічне сорто випробування і занесений у Держреєстр з 2013 р. Новий сорт О. є ранньостиглим (період від появи сходів до початку плодоношення триває 38–40 діб). Урожайність у відкритому ґрунті в умовах

дощування — 32–35 т/га, а за краплинного зрошення і фертигації — 60–80 т/га. Зеленець — видовжено-овальний, з тупим кінцем та інтенсивно забарвленою основою. Поверхня плода — дрібногорбувата, ребриста. М'якуш щільний, ніжний, хрусткий, а насінне гніздо середнє. Плоди не схильні до швидкого пожовтіння. Середня маса зеленця — 60–65 г. Розрахунок економічної ефективності вирощування сорту Фенікс показав, що він переважає сорт-стандарт Лялюк за загальним урожаєм на 7,3 т/га, а за чистим прибутком у цінах 2010 р. — на 7391 грн/га. У польових зрошуваних сівозмінах О. розміщують після зернових і зернобобових рослин, кукурудзи на зелений корм і силос, сої, ранньої капусти, цибулі та інших культур, які рано звільняють поле і дають змогу добре підготувати ґрунт. Для одержання раннього врожаю О. Фенікс вирощують розсадним способом. Для захисту рослин від хвороб і шкідників першу профілактичну обробку пестицидами проводять у фазі 2–3 справжніх листків. Наступні — при появі перших ознак хвороби. Сорт Фенікс можна вирощувати у тимчасових великогабаритних плівкових спорудах на сонячному обігріві. Кращим ґрунтом для рослин О. є суміш із свіжого дернового ґрунту і перегною, проте можна використовувати ґрунтові суміші, основною складовою яких є: торф (50%), перегній (30%) і польовий ґрунт (20%). Пік поливів припадає на період масового цвітіння і плодоутворення (6–7 л/м³). Наведено систему захисту рослин О. від хвороб і шкідників, зокрема пероноспорозу, борошнистої роси, дотяників, мурах, личинок росткової мухи, трипсів, кліщів, попелиць і клопів.

УДК 635.63:631.532.26

2014.3.232. СОРТИМЕНТ ОГІРЦА РАСШИРЕН / Позняк А., Птуха Н., Несин В. // Овощеводство. — 2014. — № 6. — С. 20–22.*Огірок ніжинський, сорти огірка, урожайність огірка, селекція огірка.*

Розглянуто питання щодо розширення сортименту огірка (О.). Зазначено, що на Дослідній станції "Маяк" Ін-ту овочівництва і баштанництва (ІОБ) НААН здійснюється масштабна селекційна робота зі створення конкурентоспроможного сортименту О. (переважно сортотипу Ніжинський — з високими засолювальними властивостями, у доповнення до класичного сорту Ніжинський місцевий), відносно стійкого до пероноспорозу (несправжня борошниста роса), адаптованого до умов Лісостепу і Полісся України. Сфера впровадження сортів селекції ДС "Маяк" — агропідприємства різних форм власності і господарювання та приватний сектор. Наведено короткі характеристики низки перспективних гібридів і сортів О., створених на цій ДС, зокрема гібрида Джекон F₁ (урожайність — 32 т/га, товарна — 25,5), Дарунок осені (27 і 22 т/га), Ніжинський 23 (34 і 28 т/га) і Ніжинський Дар (урожайність — 32 т/га). Враховуючи актуальність даного напрямку, на ДС "Маяк" ІОБ НААН продовжується робота як зі збереження класичного сорту народної селекції Ніжинський місцевий, з первинного насінництва сортів, так і зі створення нових сортів і гібридів О. засолювального типу.

УДК 635.64:[631.532.26+631.527.5]

2014.3.233. ХОЗЯЙСТВЕННАЯ ОЦЕНКА РАННЕСПЕЛЫХ СОРТОВ И ГИБРИДОВ ТОМАТА / Слободяник Г.Я., Войцеховский В.И. // Овощи и фрукты. — 2014. — № 6. — С. 38–41.*Помідор ранній, сорти помідора, гібриди помідора, урожайність помідора, рентабельність раннього помідора.*

Здійснено господарську оцінку ранньостиглих сортів і гібридів помідора (П.). Останнім часом в Україні спостерігається нарощування площ під П., особливо в південних і східних регіонах. Вирощування ранніх П. є дуже важливою ринковою нішею для одержання високого прибутку в травні та червні і забезпечення цінної складової раціону. Дохідність цієї продукції порівняно з пізнішими строками реалізації вища в декілька разів. У сучасних ринкових умовах для споживання у свіжому вигляді доцільно відбирати сорти і гібриди, які характеризуються раннім і високим урожаєм, стійкістю проти хвороб, мають високі смакові якості. Проаналізовано наступні зразки ранніх П.: Софія, Тясминський, Фелічіта F₁, Більшовик F₁, Добродій F₁, Достойний F₁, Дуєт F₁, Тарпан F₁ і Педро F₁. Серед проаналізованих зразків більш ранню продукцію дають сорти Софія і Педро F₁ — понад 60 т/га. Майже всі зразки

мають товарність більше 95%, але такі як Фелічита F₁, Педро F₁ і Софія — нижче 80%. Аналіз загальної врожайності виявив, що максимальну врожайність (понад 150 т/га) мають сорти Тясьминський і Софія. Дружність досягання плодів досліджуваних зразків становить у середньому 61%. Аналіз дегустаційної оцінки вищезгаданих зразків визначив, що всі вони мають хороші смакові якості, але плоди сорту Тясьминський — найкращі. Проаналізовані сорти і гібриди мають високі значення показника транспортабельності плодів (найвищі — у сорту Тясьминський і в гібрида Фелічита F₁). Найкращими гібридами щодо найменшої схильності до захворюваності й ураженості шкідниками є Добродій F₁, Достойний F₁ і Дуєт F₁. За комплексною оцінкою біологічних, господарських, біохімічних, технологічних та ін. показників аналізовані зразки ранніх П. утворили таку послідовність у порядку зниження кількості балів: Більшовик F₁, Тясьминський, Софія, Педро F₁, Добродій F₁, Достойний F₁, Фелічита F₁, Тарпан F₁ і Дуєт F₁. Зроблено висновок, що 3 вищезгадані сорти і гібриди помідора можна рекомендувати виробництву для одержання високоякісної продукції.

УДК 635.652:631.5

2014.3.234. ФАСОЛЬ — ДЛЯ СЕБЯ І НА ПРОДАЖУ / Холстина Т. // Настоящий хозяин. — 2014. — № 7. — С. 10–13.

Квасоля овочева, сорти квасолі, агротехніка вирощування квасолі.

Висвітлено питання щодо умов і технології вирощування квасолі (К.) — однієї з найпопулярніших продовольчих бобових культур, значну частину якої становлять овочеві різновиди. Зазначено, що у виробництві можна вирощувати лише кущові і напівкущові сорти, які не потребують опори. Квасолі відносять до високобілкових овочів, що дає можливість добору сортів за вмістом білка й амінокислот. Культура тепло- і світлолюбна й досить вологолюбна. Зауважується, що К. потребує вищих середньодобових температур, ніж горох, але за посухостійкістю значно його переважає. Осіння оранка під К. має бути глибокою, бажано із застосуванням ґрунтопоглиблювачів — це створює оптимальні умови для розвитку кореневої системи, підвищує азотфіксувальну властивість бульбочкових бактерій, забезпечує значне накопичення вологи і знищує бур'яни. Кращі попередники К.: гарбузові, капуста, коренеплідні овочеві культури і картопля. Повторні її посіви на одній і тій самій ділянці проводити не слід, оскільки на 2-й рік значно підсилюється ураження К. хворобами, особливо вірусними. Овочева К. дуже чутлива до внесення органічних добрив і добре росте на удобрених ґноєм ґрунтах. Вирощують К. прямою сівбою насіння в ґрунт або розсадою. Зазначено, що К. вимоглива до розпушування ґрунту. Основне завдання догляду за посівами К. — боротьба з бур'янами, які необхідно видаляти на ранніх фазах росту. Враховуючи потребу К. у воді в період цвітіння — дозрівання, необхідно 1–2 рази на тиждень проводити поливи. Висвітлено також особливості вирощування спаржевої квасолі.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.925:582.572.7:631.5

2014.3.235. ГЛАДИОЛУСЫ: ОТ ПОСАДКИ ДО УБОРКИ / Гречаний І. // Огородник. — 2014. — № 4. — С. 56–57.

Гладиолус, вирощування гладіолуса, висаджування бульбоцибулин гладіолуса.

Розглянуто питання щодо агротехнологічних особливостей вирощування гладіолуса (Г.) — однієї з найскладніших в агротехнічному відношенні культур. Успіх у вирощуванні Г. багато в чому залежить від правильної підготовки посадкового матеріалу. Зазначено, що починати ці роботи слід заздалегідь, не пізніше ніж за 2 тижні до передбачуваного строку висаджування. Посадковий матеріал з ознаками грибних і бактеріальних захворювань обов'язково знищують. Для успішного вирощування Г. необхідно стимулювати ростові процеси в бульбоцибулинах, що підвищить енергію проростання. Відомо декілька способів стимуляції бульбоцибулин, але найчастіше застосовують наступні: термообробка, обробка стимуляторами росту і розчином мікроелементів. Найбільшого ефекту можна досягнути, комбінуючи елементи всіх згаданих способів стимуляції росту. Найефективнішими способами боротьби з хворобами Г. є обробка препаратом максим і профілактичне замочування здорового посадкового матеріалу в суспензії препарату фундами (50–60 г/10 л води) на 2 год, а для боротьби із шкідниками — обробка препаратами на основі імідаклоприду, а також актарою. Оптимальні строки посадки Г. в Україні — з 15 березня по 15 квітня, але бажано якомога раніше, щоб уникнути екстремальної літньої спеки. Доцільно здійснювати заглиблену посадку з метою продуктивного використання вологи, захисту бульбоцибулин від високої температури і дорослих рослин від вітру. Дуже ефективним агротехнічним елементом є внесення кінського ґною (краще свіжого) на дно посадкової борозенки, що сприяє красивому квітванню гладіолуса. Після появи сходів найважливішими агрозаходами є розпушування мікрядь і видалення бур'янів.

УДК 635.925:582.677.1(477)

2014.3.236. ЦВІТІННЯМ МАГНОЛІЙ МОЖНА МИЛУВАТИСЯ НЕСКІНЧЕННО... / Лященко Н.П. // Квіти України. — 2014. — № 3. — С. 16–21.

Магнолія, види магнолії, вирощування магнолії.

Висвітлено питання щодо особливостей вирощування магнолії (М.) в умовах України. Магнолії — вічнозелені або листопадні дерева і чагарники заввишки 2–3 м. Сучасні природні зарості М. збереглися в країнах Південно-Східної Азії, у Північній і Центральній Америці. Магнолії — рідкісні екзотичні рослини з оригінальною формою крони і листків, ефектними великими квітами, витонченістю вигляду яких дала підставу назвати їх "аристократами" рослинного світу. З 80 видів роду М. (*Magnolia*) 25 — листопадні, а решта — вічнозелені. Із всіх видів М. світової флори культивується лише близько 30. Найпоширенішими є 12 видів: кобус, Суланжа, зірчаста, трипелюстока, обернено-яйцевидна, Лебнера, загострена, верболиста, оголена, лілієквіткова, Зібольда і К'ювенська. Однією з найкращих вважають магнолію Суланжа (гібрид М. оголеної і лілієквіткової). Квіти у цього виду великі, келихоподібні (діаметр до 25 см) з гамою відтінків від ніжно-рожевих і білих до пурпурових. Серед всіх сортів М. Суланжа є досить морозостійкі: *Grozdoni*, *Alexandrina*, *Speciosa*, *Sundew*. Зазначено, що М. Суланжа стійкі до впливу несприятливих кліматичних чинників і добре розвиваються на різних ґрунтах. Багато північноамериканських і європейських розсадників вирощують винятково цей вид. Уваги заслуговують також такі зимостійкі види, як М. кобус, лілієквіткова і Зібольда, адже їх можна вирощувати у відкритому ґрунті без укріття. Слід зазначити, що агротехніка вирощування М. досить проста, проте є деякі тонкощі. У листопадних М. коріння поверхневе і досить чутливе, тому рослини вкрай болісно реагують на пересаджування. Зауважується, що М. погано переносить глибокий затінок, оскільки є сонцелюбною. Висаджуючи рослини, у жодному разі не слід заглиблювати кореневу шийку, а пристовбурний ґрунт потрібно розпушувати дуже акуратно і лише вилами. Обрізування М. практично не потребують, окрім видалення пошкоджених морозом верхівок пагонів. Розмножують М. насінням, зеленими живцями або відводками навесні. На постійне місце найкраще висаджувати магнолії у віці 5–8 років і в перший період росту рясно поливати.

УДК 635.925:582.71/74

2014.3.237. ГОРТЕНЗІЯ В САДОВИХ КОМПОЗИЦІЯХ / Куклина А. // Настоящий хозяин. — 2014. — № 7. — С. 32–35.

Гортензія, сорти гортензії, вирощування гортензії.

Висвітлено питання щодо сортового різноманіття, особливостей вирощування і розміщення гортензії (Г.) у садових композиціях. Зауважується, що в ландшафті садової ділянки Г. справедливо конкурують з царицею квітів — трояндою. Спеціалісти високо цінують Г., яка завершує цикл квітнування чагарників наприкінці літа. Зазначено, що будь-яка Г. добре росте і цвіте лише на кислому ґрунті (рН 4,5–5,0). Для створення такого субстрату в посадкову ямку обов'язково додають кислий торф, яким бажано мульчувати і весь простір під кущем. Торф можна замінити ялиновим чи сосновим опадом. Для Г. також підходить кислий ґрунт, що продається в торгових центрах, призначений "для азалій, хвойних рослин, бегоній", а також спеціальні добрива для цих же груп рослин. Для Г. віком від трьох років необхідне щорічне підкислення ґрунту. Зазначено, що Г. надає перевагу злегка затіненим ділянкам. Слід зауважити, що Г. гармонійно виглядає в змішаних композиціях. Вигідно вирізняється Г. волотева Флорибунда і Г. деревовидна Грандифлора в солітерній посадці на фоні смарагдового газону. Дуже красиві квітучі групи з Г. деревовидної, яка щороку розростається вшир, і менш поширеної, але дуже стійкої, Г. попелястої. Кожна композиція, сформована з красиво квітучих і стійких чагарників, є цінною лише за умови, що декоративні якості кожного сорту будуть вміло підкреслені. Щоб досягти такого ефекту й уникнути втомлюючої монотонності, бажано включати в групи червонолисті сорти рослин. Для створення контейнерної посадки можна вибрати поки ще рідкісну, але

дуже цікаву Г. садову Варієгата, що вирізняється білою облямівкою темно-зелених листків.

УДК 635.925:582.916.21

2014.3.238. АНТИРИНУМ: НОВИЕ ВОЗМОЖНОСТИ / Кудрявец Д. // Настоящий хозяин. — 2014. — № 7. — С. 4–9.

Антиринум (ротики), вирощування антиринума.

Висвітлено нові можливості антиринума (ротики) (А.), однієї з найпоширеніших промислових однорічних рослин, яку вирощують протягом усього року на зріз і широко використовують для різних квітників і ємностей. Таке інтенсивне застосування пов'язано як з високими декоративними якостями, так і добре відпрацьованою технологією вирощування сучасних гетерозисних гібридів. Значно розширилися можливості використання А. зі створенням у нього ампельних форм. У каталогах зарубіжних виробників є гібриди з коротким і середнім за довжиною ампелем. Найбільше таких гібридів одержано з живців і навіть з культури тканин, ніж з насіння. Розсаду А. вирощують уже давно, однак постійно вдосконалюються окремі елементи технології, особливо для нових гібридів. Зазначено, що недавно почали одержувати розсаду та горщечкову квітучу продукцію з сіянців і живців, що ще більше скоротило час до реалізації і здешевило вирощування. Час вирощування після пікірування в горщиках для низьких гібридів становить 4–6 тижнів, а для вищих — 5–7, залежно від температури, освітлення і довжини дня. Антиринум можна продавати досить рано, практично одночасно з братами садовими. Для реалізації продукції у травні, у лютому сіють середньо- і високорослі, а на початку березня — низькі гібриди. Живці найкраще висаджувати в березні, поки можна підтримувати невисоку температуру. За пізніших посадок, у квітні, антиринум швидко зацвітає, залишаючись ослабленим.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — професор ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.082:001

2014.3.239. ГЕНОФОНД ПОРІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН УКРАЇНИ / Шуплик В.В., Савчук О.В., Гузев І.В., Федорович В.В., Любинський О.І., Федорович Є.І. — Кам'янець-Поділь., 2013. — 352 с. — Бібліогр.: 174 назви. Шифр 543361.

Тварини України, генофонд с.-г. тварин, ВРХ, ДРХ, птиця, риби, кролі, нутрії, норки, лисиці, збереження генофонду тварин.

Фундаментальне видання висвітлює засади збереження генофонду с.-г. тварин та основні стратегії збереження біологічного різноманіття тварин в Україні. Охарактеризовано генофондові об'єкти і їх категоризацію. Розглянуто основні породи с.-г. тварин і птиці, які використовують у селекційному процесі (велика рогата худоба, вівці, кози, коні, кури, індки, гуси, качки, цесарки, перепели, страусоподібні, кролі, нутрії, норки, лисиці). У додатках показано кольорові зображення с.-г. тварин і птиці різних порід, а також списки (С.) генетичних ресурсів тварин України: "Чорний С." (зниклі генетичні ресурси), "Червоний С." (загрожує зникненню), "Білий С." (статус невідомий) і "Зелений С." (нормальний статус існування).

УДК 636.082:001(092)

2014.3.240. МАТЕРІАЛИ XII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ ТА АСПІРАНТІВ, ПРИСВЯЧЕНОЇ ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА УААН ВАЛЕРІЯ ПЕТРОВИЧА БУРКАТА, ЧУБИНСЬКЕ, 13 берез. 2014 р. / Ін-т розведення і генетики тварин НААН; за ред. Гладія М.В. — Чубинське, 2014. — 96 с. Шифр 543249.

Академік В.П. Буркат, збереження генетичних ресурсів, тварини с.-г., генетика і селекція тварин, біотехнологія у тваринництві, ВРХ, коні, ДРХ, свині.

Окреслено наукову та організаційну діяльність талановитого вченого, засновника вітчизняної наукової школи тваринництва, новатора аграрного виробництва і дослідної справи, історика аграрної науки, громадського діяча та патріота України — академіка УААН В.П. Бурката. Як фундатор нової теоретичної концепції селекційного перетворення генофонду порід с.-г. тварин, генетик-селекціонер та біотехнолог В.П. Буркат наголошував на важливості збереження генетичного різноманіття тварин. За його ініціативи вченими України вперше розроблено методологічні аспекти збереження генетичних ресурсів тварин, у яких заявлено світові пріоритети. Висвітлено напрацювання на базі Ін-ту розведення і генетики тварин НААН щодо створення Національного банку генетичних ресурсів тварин для збереження і раціонального використання генофонду локальних, зникаючих та існуючих вітчизняних порід. Розглянуто результати наукових досліджень його послідовників — молодих учених і аспірантів.

УДК 636.082:601:001

2014.3.241. ПРОБЛЕМА ВІДТВОРЕННЯ ТВАРИН У НОВИХ УМОВАХ. Ч. 2 / Яблонський В.А. // Ветеринарна медицина України. — 2014. — № 5. — С. 24–27. — Бібліогр.: 15 назв. — Закінчення. Початок у № 4, 2014 р.

Відтворення тварин, тварини с.-г., біотехнології у тваринництві, наука й освіта, зоотехнія, ветеринарія.

Розглянуто негативні аспекти запровадження деяких новітніх технологій у галузі відтворення тварин. Зокрема, це стосується трансплантації ембріонів, екстракорпорального запліднення, клонування тощо, які згубно впливають на фізіологічні процеси та здоров'я тварин (людини). Зазначено, що клонування може бути важливим інструментом для збереження зникаючих видів тварин, однак існує велика кількість доказів істотних змін у фізіологічних процесах, що зумовлюють аборти, вроджені вади розвитку, численні смерті. Відсутність широких планових аналізів результатів внутрішньоматкового осіменіння овець шляхом проколу черевної стінки тварини, ембріотрансплантації та інші проблеми потребують наукового переосмислення деяких технологій. Виходячи з нинішнього стану тваринництва, необхідно внести відповідні корективи в програми підготовки фахівців і в плани наукової роботи кафедр і лабораторій.

УДК 636.082:601:001

2014.3.242. КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЙ ВІДТВОРЕННЯ ТВАРИН НА 2014–2020 РОКИ / Яблонський В.А., Любецький В.Й., Кошевой В.П., Хоренко М.І., Калиновський Г.М., Стефанік В.Ю., Стравський Я.С., Замазій А.А., Желавський М.М. // Ветеринарна медицина України. — 2014. — № 6. — С. 5–6.

Тварини с.-г., відтворення тварин, біотехнології у тваринництві, наука й освіта, зоотехнія, ветеринарія.

Проаналізовано ефективність новітніх технологій відтворення тварин у світі та окреслено перспективу щодо вне-

сення відповідних змін у біотехнології тваринництва в Україні, починаючи з навчального процесу підготовки фахівців і науковців у молочному скотарстві (МС). Зауважується, що сучасні заходи інтенсифікації МС в розвинених країнах дали змогу досягати продуктивності корів 9–11 тис. кг молока на рік. Провідні господарства МС перейшли на електронні методи виявлення тички й охоти у корів і телиць, осіменіння їх сексованою спермою, а також на комп'ютерну систему управління стадом. Це потребує перегляду та вдосконалення вітчизняних технологій у МС, а також змін у ветеринарному супроводі відтворення тварин. Необхідно збільшити обсяг наукових досліджень з фізіології та патології відтворення ВРХ, овець, кіз, коней і свиней на молекулярно-генетичному та клітинному рівнях, досконаліше вивчити клонування тварин, встановити ефективність штучного осіменіння у різні строки після родів тощо. Потрібно поглибити дослідження з диференційованої фазової годівлі корів і нетелей упродовж вагітності, родів та післяродового періоду, розробити нові схеми лікування клінічного і субклінічного маститу, досконало проаналізувати економічну ефективність синхронізації тички й охоти при осіменінні корів і телиць, а також результати багаторазового використання корів-донорів ембріонів тощо. При складанні навчальних планів і програм вищих навчальних закладів необхідне не тільки вивчення зарубіжного досвіду, а й відповідна корекція, а також шанобливе збереження попередніх надбань та виваженість щодо обрання напрямів на перспективу.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — професор ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.082.12:577.213/217(477)

2014.3.243. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЗАВОДСЬКИХ ПОРІД КОНЕЙ ЗА ВИКОРИСТАННЯ МІКРОСАТЕЛІТНИХ ЛОКУСІВ ДНК / Россоха В.І., Шкавро Н.М. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 150–155. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543636.

Коні племенні, ДНК-технології у конярстві, генетика коней, спадковість коней, мікросателітні локуси, поліморфізм, експертиза походження коней.

Дослідження проведено на конях: української верхової породи (Лозівський КЗ Сумської ДЮСШ, КЗ “Прогрес” Запорізької обл., КЗ “Патріот” Рівненської обл.) — 54 гол.; новоолександрівської вагзової (СТОВ “Ланн”) — 48 гол.; орловської рисистої (АФ “Агротіс” Донецької обл.) — 24 гол. та гуцульської (НВА “Племконецентр” Закарпатської обл.) — 20 гол. Наведено результати тестування цих тварин за мікросателітними локусами ДНК: *HTG6*, *ASB2*, *HMS2*, які виявили високий поліморфізм. Для коней гуцульської породи найбільшу кількість алельних варіантів (5) визначено за *ASB2*. Високою кількістю варіацій генотипів (9) за локусом *HTG6* характеризуються коні української верхової породи. Для коней гуцульської породи найінформативнішим визначено локус *ASB2* ($H = 0,727$; $E = 3,66$; $PIC = 0,700$), а української верхової, новоолександрівської вагзової та орловської рисистої порід — локус *HTG6* (відповідно $H = 0,725$, $0,629$, $0,735$; $E = 3,64$, $2,70$, $3,78$; $PIC = 0,676$, $0,557$ та $0,686$). Установлено, що гуцульська порода коней відрізняється найвищою кількістю гетерозиготних генотипів — 90%. Це свідчить про підтримку генетичної різноманітності у цій популяції, яка є необхідною умовою для ефективної селекційної роботи. Використання мультіплексної ПЛР (*HTG6* + *ASB2* + *HMS2*) дає змогу вирішувати спірні питання експертизи походження племенних коней за умов порівняльного аналізу електрофоретичних профілей мікросателітних локусів ДНК батьків та їх нащадків.

УДК 636.1.082/083.6

2014.3.244. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПОРІД КОНЕЙ УКРАЇНИ / Гладій М.В., Бон-

даренко О.В., Вишневецький Л.В., Ільницька Т.Є. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 69–77. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 543636.

Коні вітчизняної селекції, збереження генофонду коней.

Констатується, що в Україні спостерігається стійка тенденція до зменшення не тільки чисельності коней у породах, але і самих порід та суб'єктів племенної справи у конярстві. Наголошується, що майже всі породи коней потребують особливої уваги щодо збереження і відновлення та селекційної роботи. Охарактеризовано генофонд гуцульської, новоолександрівської вагзової та української верхової порід. Удосконалення генофонду цих порід передбачає дослідження закономірностей мінливості, поєднання та успадкування племенної цінності. Необхідно зменшити селекційний тиск окремих плідників, що призводить до скорочення біорізноманітності генофонду і збільшення вірогідності рецесивних мутацій або напівлетальних факторів. Негативний вплив посилення стабілізуючого добору відображається також у нівелюванні міжструктурних (лінійних, родинних) відмінностей. Наведено низку організаційних та селекційних рішень щодо покращання вітчизняного конярства в контексті збереження біорізноманіття генетичних ресурсів.

УДК 636.1.082/083.6

2014.3.245. ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ КОНЕЙ В УКРАЇНІ І НАПРЯМКИ ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ / Ткачова І.В. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 4. — С. 40–44. — Бібліогр.: 10 назв.

Коні (поголів'я в Україні), генофонд коней, породи коней, перспективи у конярстві.

Висвітлено динаміку загального поголів'я коней за останні 23 роки. На 1 січня 2014 р. поголів'я коней в Україні становило 376,6 тис. Найбільша кількість у західному регіоні — 234 тис. гол., найменша — у південно-східному — 43,5 тис. гол. Найпоширеніші породи: українська та чистокровна верхові, російська та орловська рисисті, новоолександрівська вагзовозна і гуцульська. Породи: вестфальська, тракененська, арабська, будонівська, ганноверська, бельгійська теплокровна, ольденбургська, ахалтекинська, фризська, голландська напівкров-

на та інші становлять менше 7%. Загальний генотип племенного конярства складається з 12 порід (табл.). Найчисельнішою є вітчизняна українська верхова. Охарактеризовано основні породи та напрями племенної роботи. Зауважується: якщо на початку політичного та економічного відокремлення України (1991 р.) основне поголів'я коней — 700,9 тис. гол. (93%) утримувалося у с.-г. державних підприємствах, то нині більшість його — у приватній власності населення. Це призвело до некерованого відтворення, збуту за кордон, неефективного використання кращого селекційного матеріалу і загалом гальмування селекційного процесу та низького економічного ефекту. На перспективу необхідно створити якісну потужну племенну базу, зберегти цінні породи вітчизняної селекції, що характеризуються кращими ознаками, притаманними коням світового генотипу. За вдосконалення порід з обмеженим племенним ядром особливо важливим є визначення оптимальної статеві-вікової та генеалогічної структури, запровадження комплексу селекційних технологічних, генетичних, кліматичних, соціально-економічних заходів для формування ліній та заводських типів коней, враховуючи чистопорідне розведення та схрещування з кращими представниками світового генотипу. За державної підтримки галузі необхідно збагатити генетичне різноманіття коней в Україні новими висококласними породами і типами для різних сфер використання у народному господарстві.

УДК 636.1.082/084:611/612

2014.3.246. ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ КОНЯ ТА БЕЗПЕКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / Гончаренко Л.В., Шевченко М.С. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 175–181. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 543636.

Коні піддослідні, поведінка коня, темперамент коня, нервова діяльність коней, правила поведінки з конем.

Проведення дослідницької роботи з кіними пов'язано з ризиком для дослідника, що зумовлено особливостями анатомічних характеристик та нейрогуморальних процесів у цієї тварини і залежить від породних відмінностей та напрямку використання. Також має вплив віковий і статевий фактор та низка інших, серед яких умови утримання і годівля. Власний чуттєвий стан та наміри коня виявляють різними способами — за рухом, "міною", позою, звуками та запахом. Кінь за природою є стадною твариною, тому знаходячись в одиночку він постійно перебуває в холеричному стані, тобто постійної настороги. Залежно від виховання та типу нервової діяльності коні бувають добронравні, злобні і норовисті. Наведено схему оцінки поведінкових реакцій коня за зовнішніми ознаками. Надаються рекомендації щодо контакту з конем під час годівлі, проведення зоотехнічних заходів тощо. Серед основних правил роботи з конем це — заспокоїти його; перед тим як увійти до місця його перебування, потрібно негучно покликати, дочекатись, поки кінь розвернеться до вас мордою, а тоді відкрити двері і заходити, погладити, почесати морду або за вухом; ніколи не поспішати, дати час тварині і собі звикнути. Оскільки тварина дуже ляклива, не можна галасувати чи махати руками. Якщо кінь сильно розлючений, краще залишити його у спокої.

УДК 636.1:338.512(477)

2014.3.247. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ВИРОЩУВАННЯ КОНЕЙ РІЗНИХ НАПРЯМІВ ВИКОРИСТАННЯ / Кукла О.Л. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 181–190. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 543636.

Коні різних порід, собівартість вирощування коней, господарства прибуткові (коні).

Обґрунтовано методичні основи формування собівартості та структури витрат стосовно вимог до технологічних та організаційно-економічних норм вирощування, утримання, тренінгу коней різного виробничого складу в робочому (РК) і племенному конярстві (ПК). Визначено, що в РК собівартість утримання (СУ) плідника без роботи становить 11,90 грн/добу, у разі використання на легких роботах — 14,68, середніх — 16,78 та на важких роботах — 18,81 грн/добу. А СУ конематки, яка привела лоша, і без роботи — 9,43 грн/добу, при використанні на легких роботах — 12,21, середніх — 14,32 і важких — 16,34 грн/добу. Встановлено, що у верховому

ПК вартість утримання плідника — 10518, а конематки — 8590 грн/рік. Собівартість вирощування одного жеребчика віком 0,5–1,5 року — 6008, а матки цього ж віку — 5684 грн/рік. Наведено і проаналізовано вартість утримання і собівартість вирощування тварин у рисистому племенному конярстві та у ваговозному. Проведення систематизації всіх виробничих витрат на утримання, вирощування різних статеві-вікових груп коней відповідно до особливостей технологій дасть змогу вести чіткий індивідуальний їх облік. Це забезпечить збереження цінного генотипу коней України і переведення господарств з розряду збиткових на прибуткові.

УДК 636.1:611.018(477.8)

2014.3.248. ПРИРОДНА РЕЗИСТЕНТНІСТЬ КОНЕЙ РІЗНИХ ПОРІД / Стефурак Ю.П., Пасайлюк М.В., Стефурак І.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 300–306. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 543636.

Коні гуцульські та ін., Карпатський регіон, селекція коней, резистентність коней неспецифічна, кров коней.

Висвітлено показники природної резистентності організму коней гуцульської породи української та польської селекції, а також української верхової, російських рисаків і коника польського. Встановлено, що в коней гуцульської породи високі показники бактерицидної та лізоцимної активностей сироватки крові (СК), індексу завершеності фагоцитозу та вмісту α -глобулінів. Найбільш подібними за цими показниками були представники породи "коник польський". Особини української верхової мали високий рівень вмісту γ -глобулінів, лізоцимної активності СК та індексу завершеності фагоцитозу на фоні низької бактерицидної активності СК. У російських рисаків досліджувані клітинні показники були найнижчого рівня, при цьому бактерицидна активність СК (БАСК) була вища, ніж в української верхової породи, але нижча, ніж у коней гуцульської та коників польських. Наведено детальну протеїнограму СК та показники природної резистентності крові коней досліджуваних порід (табл.). Гуморальні показники (лізоцимна та бактерицидна активність СК) засвідчили, що в коників польських та гуцульських коней найвища була БАСК, а ЛАСК переважала в гуцульських та українських верхових. Це вказує на потужний потенціал гуморальної ланки імунітету цих порід за умов відсутності впливу екзогенних та ендогенних патогенних чинників.

УДК 636.12.082(477)

2014.3.249. ОЦІНКА СЕЛЕКЦІЙНИХ ОЗНАК СУЧАСНИХ МАТОЧНИХ РОДИН І ГНІЗД РИСИСТИХ ПОРІД УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ / Корнієнко О.О., Гданська К.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 96–109. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 543636.

Коні рисисті, родини маточні рисаків, кобили, селекція рисаків.

Показано, що за комплексом селекційних ознак в орловській рисистій (ОР) породі коней кращими в Україні є маточні родини Валюти, Барвіхи, Подруги та гніздо Кресніці, а в російській рисистій (РР) породі — родини Ваги, Говорухи, Кокетки, Путьовки та гніздо Хронології. Вищою жвавистію в ОР характеризуються родини Дані, Бухти, Забубьоні, Зибі та гнізда Баркаролі, а кращими за якістю потомства є родини Румби (відгалуження у Запорізькому КЗ), Пріманчіві, Конвенції, Аїди, Калерії та гнізд Фабулі та Кадетки. У РР породі за показниками високої жвавості відзначено родини Азалиї, Галактики, Ларочки, а за потомством кращої якості — родини Гаїті, Камелії, Бухти, Офелії, Глибокої Крилиці, Баядерки, Роял Серенаде, Весни, Гішпанки, Руги та гніздо Отважної. Більшість цих маточних родин представлено в Дібрівському, Запорізькому та Лозівському кінних заводах, ПСП "Комишанське" та ТОВ "Племзавод "Україна". Кобилиці сучасного відтворюючого складу ОР породи походять із 47 родин та гнізд, а кобили РР — із 48. Проте в ОР породі лише 24 з них є перспективними продовжувачками, а в РР — лише 17. Охарактеризовано родини, які можуть взагалі зникнути з маточного складу порід. Наголошується, що необхідно розвивати малочисельні гнізда в ОР, зокрема Кресніці, Піжами, Пікантною, яким характерна висока роботоздатність та якість нащадків. А в РР породі відповідно: Глибокої Крилиці, Бая-

дерки, Весни, Гішпанки, Неправди, Роял Серенаде, Камелії та Азалії.

УДК 636.12.084/.086

2014.3.250. ГОДІВЛЯ СПОРТИВНИХ КОНЕЙ / Жукорський О.М., Ткачова І.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 170–174. Шифр 543636.

Коні спортивні, годівля і раціони спортивних коней, корми коней, іподромні змагання коней.

Констатується, що спортивні коні (СК) потребують особливого ставлення до себе та індивідуального підходу. Їхня потреба у поживних речовинах залежить від темпераменту, живої маси, виконуваної роботи (тренінг, випробування) та відпочинку. Представлено раціон СК живою масою 500 кг у період виступів та в день відпочинку. Зокрема під час іподромних випробувань на голову/добу до раціону вводять: сіно злакове — 6 кг, овес — 5,5, пшеничні висівки — 0,7, м'яса — 0,2, трав'яне борошно — 0,1 кг, м'ясо-кісткове — 30 г, лляне насіння — 75 г, трава люцерни — 2 кг, сіль кухонна — 35 г. При цьому в осінній період раціон дещо різниться за кількістю компонентів. Наведено норми споживання води СК — жеребців-плідників, кобил з лошатами та молодняку. Охарактеризовано особливості згодовування їм грубих і концентрованих кормів під час фізичних навантажень. Зазначено, що загальний рівень годівлі СК у період тренінгу і випробувань має бути не нижче 2,5 к. од. на 100 кг живої маси коня, з розрахунку на 1 к. од. раціону — не менше 10,5 МДж обмінної енергії, 72 г перетравного протеїну. Зауважується, що в період виступів та іподромних випробувань СК мають споживати обмежену кількість сухої речовини на 100 кг живої маси, проте з високою концентрацією в раціоні поживних і біологічно активних речовин. Готувати раціони потрібно щодня у такій кількості, яка забезпечить добову потребу, щоб уникнути псування залишкового корму.

УДК 636.127.1.082(470)(477)

2014.3.251. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕЛЕКЦІЙНИХ ОЗНАК ПОПУЛЯЦІЇ КОНЕЙ РОСІЙСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДЛЯ ВІДОКРЕПЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВНУТРІШНЬОПОРІДНОГО ТИПУ / Корнієнко О.О., Волков Д.А., Ткачова І.В., Гданська К.В., Алещенко О.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 84–95. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 543636.

Коні рисисті, селекція коней, генетика коней.

Представлено порівняльний аналіз селекційних ознак коней російської рисистої породи (РРП) України та Російської Федерації. Виявлено вірогідні відмінності у типі будови тіла, показниках відтворення, жвавості, рівні кровності за американською стандартбредною породою (АСП), походженням, генетичним профілем в обох популяціях. Надається історична довідка про селекційну роботу з породою, що зумовило ці відмінності. Встановлено, що 2/3 плідників провідних

господарств РФ походять від рисаків АСП, а в господарствах України частка таких становить лише 30%. При цьому серед кобил РФ таке походження мають 71,2%, а України — 34,1%. У таблицях представлено зоотехнічну характеристику, результати розіграшу призів для коней цієї породи. За оцінки індексів основних промірів жеребців (Ж.) і кобил (К.) обох популяцій виявлено, що індекс формату Ж. РФ дорівнював 100,3%, масивності — 112,2, костистості — 12,4%, у той час як у Ж. української популяції 101,5%, 115,1 та 12,7% відповідно. Щодо кобил, то ці показники в російській популяції становлять 100,2%, 111,8 та 12,0%, а в українській — 101,6%, 115,8 та 12,5% відповідно. Установлено вірогідну різницю на 5,1 с між жвавистію Ж. РФ та української популяції на користь останніх. Щодо відтворювальної здатності, виявлено перевагу плідників за відсотком зажереблення та кобил за % благополучного ожереблення і виходом лошат (при меншому % прохолостів та абортів) також в українській популяції. Отже, визначено, що селекційна робота з породою в Україні ведеться на кращому рівні і має перспективу та всі передумови для офіційного оформлення вітчизняного внутрішньопорідного типу рисаків.

УДК 636.15.082

2014.3.252. СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКОЇ ВАГОВОЗНОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ В УКРАЇНІ / Волков Д.А., Лютих С.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2014. — № 111. — С. 58–64. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543636.

Коні (новоолександрівський ваговоз), селекція коней, відтворення коней ваговозів.

Проаналізовано результати 15-річної селекційної роботи з новоолександрівською ваговозною породою (НВП) коней в Україні. На 01.01.2013 р. генофонд НВП становив 457 гол. племінних коней (19 жеребців-плідників, 175 — маток, 263 — молодняку). Усе поголів'я відтворювального складу та молодняку зосереджено в 9 суб'єктах племінної справи. Провідні з них — СТОВ "Ланн", Дібрівський і Новоолександрівський кінні заводи. Провідними визнано лінії: 1390 Тантала (7 жеребців та 57 маток), 935 Кокетливого (5 та 40), а також 909 Градуса (3 та 29 відповідно). За 2013–2014 рр. планувалось довести кількість маток у породі до 200 гол. за рахунок уведення до відтворювального складу Новоолександрівського кінного заводу 12 кобил, Дібрівського — 10, а в ТОВ "Агро-Дібрівка" — за рахунок саморемонту — 10 гол. Удосконалення основних селекційних ознак зосереджено на бажаному типі будови тіла, правильному екстер'єрі, міцній конституції, плодючості, роботоздатності (обов'язкове використання жеребців-плідників на господарських роботах), забезпеченні підвищення якості племінного молодняку щодо добору до відтворювального складу. У висновках підкреслено, що необхідно скорегувати технологію утримання, вирощування та використання ваговозів у кінних заводах та репродукторах відповідно до економічних та географічних особливостей кожного господарства, а також вести селекцію з урахуванням, у першу чергу, молочної продуктивності.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — професор ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.082(477)

2014.3.253. ПРОГРАМА СЕЛЕКЦІЇ ХУДОБИ ПІВДЕННОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ НА ПЕРІОД 2013–2022 РОКИ / Ін-т тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова" — Нац. наук. селекційно-генетичний центр з вівчарства; відп. за вип. Вдовиченко Ю.В. — Нова Каховка, 2014. — 152 с. Шифр 543639.

ВРХ південна м'ясна, селекція ВРХ (програма), яловичина, м'ясне скотарство.

Метою програми є визначення основних напрямів селекційно-племінної роботи з південною м'ясною породою ВРХ на 2013–2022 рр., яка передбачає збільшення чисельності поголів'я, розширення ареалу та племінної бази породи, консолідацію її за кількісними й якісними ознаками. Запропоновано підтримання генетичної диференціації популяції, удосконалення генеалогічної структури, впровадження маркування генетичної інформації за мікросателітними локусами ДНК як основного методу ідентифікації племінних тварин та

втілення в практику геномної селекції, а також розведення породи в умовах інтенсивного теплового навантаження й органічного агропромисловництва. Прогнозується, що реалізація програми сприятиме створенню високопродуктивних стад південної м'ясної породи ВРХ зі стійкою спадковістю основних господарських ознак, які стануть основою органічного виробництва яловичини у степовій зоні України (Приазов'я, Причорномор'я, узбережжя Дніпра, Дністра, Дунаю, Південного Бугу, АР Крим, Донецького кряжу). Планується запровадження енерго- та ресурсощадних технологій, які забезпечать відтворення вітчизняних генетичних ресурсів високої плеїмної цінності та виробництво екологічно чистої яловичини, що відповідає стандартам СОТ.

УДК 636.22/28.034.082:619:618.19–002

2014.3.254. ВИЯВЛЕННЯ КОРІВ, РЕЗИСТЕНТНИХ АБО ЧУТЛИВИХ ДО МАСТИТІВ НА ОСНОВІ ЛІМФОЦИТАРНИХ І ДНК-МАРКЕРІВ ГОЛОВНОГО КОМПЛЕКСУ ГІСТОСУМІСНОСТІ / Супрович Т.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 1. — С. 130–139. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 543603.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, мастити корів, молочне скотарство, генетична інформація (корови), ДНК-маркери, лімфоцитарні маркери, гістосумісність (МНС), діагностика.

Дослідження проведено в плеїмних і товарних господарствах Хмельницької обл. на 649 коровах української чорно-рябої молочної (УЧРМ) породи. Уперше на основі вивчення спектра антигенів BoLA-A встановлено, що антигени W2, W6, W15, W19, W31, MSU A13 достовірно ($P \geq 0,999$) частіше зустрічаються в групах корів, хворих на мастит, ніж серед здорових. Одержано лінійну статус-метричну модель імунно-генетичного статусу популяції, на основі якої визначається індивідуальна інтегральна оцінка імунного статусу (Z) для кожної корови. Так, при значенні $Z > 0,188$ тварина резистентна, а при $Z < -0,075$ — сприйнятлива до захворювання. До лімфоцитарних маркерів належать антигени BoLA-A — A6 та A17, які асоціюються зі стійкістю проти маститів у корів, тобто їх наявність впливає на резистентність до захворювання молочної залози. Так, якщо антиген W2 є найбільш чутливим до маститу, то A17 — найбільш стійким. Установлено, що в корів досліджуваної породи визначаються 28 алелів із 54 можливих, які типуються методами ПЛР-ПДРФ та АС-ПЛР. Аналіз частот алелів гена BoLA-DRB.3 показав, що зі стійкістю проти маститів асоціюються алелі *13 та *22, проте тісний зв'язок зі сприйнятливістю корів до запалення вимені проявляють алелі BoLA-DRB.3 — *24 та *26. Зроблено висновок, що одержані дані про антигени класу 1 BoLA-системи та алелі BoLA-DRB.3.2 достовірно пов'язані із захворюванням молочної залози у корів УЧРМ породи і можуть слугувати імунногенетичними маркерами для подальших досліджень, а також використовуватись для оцінки тварин у період раннього постнатального онтогенезу щодо їх вибіркування з молочного стада.

УДК 636.22/28.034.083.31

2014.3.255. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ-ПЕРВІСТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УТРИМАННЯ / Поліщук Т.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 2. — С. 178–184. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543606.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, корови у літній період, утримання корів, годівля корів, молочне скотарство, термостійкість молока.

Дослідження проведено у СВК "Надія" с. Нова Гребля Калінінського р-ну Вінницької обл. на 3 групах корів-первісток по 25 голів у кожній. До початку літнього періоду всі групи утримувались цілодобово-стійлово (ЦС). Потім у літній період контрольну групу утримували ЦС з додаванням зелених кормів; 1-шу дослідну — за стійлово-вигульною (СВ) системою з використанням вигулних майданчиків (9.00–11.00 та 15.00–17.00 год), годівля цих корів також здійснювалась у приміщенні, як і контрольних; 2-гу дослідну утримували за СВ системою з використанням реконструйованих вигульно-кормових майданчиків (8.00–13.00 та 14.00–19.00

год), а корми їм згодовували з кормових столів. Результати досліджень показали, що продуктивні якості корів, яких утримували за СВ системою з кормовими столами, мали істотну перевагу над контролем (ЦС) та 1-ю дослідною групою. Так, корови 2-ї дослід. гр. мали найбільші надої за літній період (1634,3 кг), які були вищі на 12,5% за контроль та на 4,0% — за 1-шу дослід. гр. (СВ), а середній уміст жиру в молоці — на 0,20%, вміст білка — на 0,04%, ніж у контролі. Молоко корів 2-ї дослідної групи характеризувалось упродовж літа найвищою термостійкістю — 9,5 бала (1-ї дослід. гр. — 7,5 бала, контрольна — лише 5,4 бала).

УДК 636.22/28.034.083.312:619:618.19–002

2014.3.256. ВПЛИВ БЕЗПРИВ'ЯЗНОГО І ПРИВ'ЯЗНОГО УТРИМАННЯ НА ЗДОРОВ'Я МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ НЕТЕЛЕЙ І ПЕРВІСТОК / Бородиня В.І., Гавренкова Г.О. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 1. — С. 73–78. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 543603.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, утримання корів, молочна залоза корів, мастити корів, молочне скотарство.

У двох господарствах Хмельницької обл. (2010–2012 рр.) на нетелях і первістках української чорно-рябої молочної породи вивчали рівень захворюваності тварин на мастит на 7–9-му місяці тільності залежно від технологій утримання. Встановлено, що безприв'язна технологія утримання нетелей, як основний підхід до організації молочного стада, сприятливо позначається на стані молочної залози щодо зменшення захворюваності їх на мастит упродовж трьох місяців до отелення і відразу після нього. Такі тварини мали значно нижчий рівень захворюваності, ніж ті, яких утримували на прив'язі. Це пояснюється кращою руховою активністю, посиленням обміну речовин, імунітету, опірністю патогенним факторам та стимуляцією ендокринної системи організму. Так, нетелі, яких утримували безприв'язно, менше хворіли на запалення вимені (на 41%) та мали ураження його чвертей (на 38%). Аналогічно захворювання виявляли рідше у первісток — на 24,9% вимені та 7,3% — чвертей. Суттєвим було і те, що ускладнень від захворювання на мастит у вигляді атрофії та індурації чвертей вимені у первісток, яких утримували безприв'язно, не було, а це сприяло відсутності потреби у вибіркуванні тварин.

УДК 636.22/28.082.001.3

2014.3.257. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА: монографія / Польова О.Л. — Вінниця, 2014. — 384 с. — Бібліогр.: у кожн. розділі. Шифр 543541.

Інновації у скотарстві, молочне скотарство, м'ясне скотарство, економіка скотарства.

Надається економічна оцінка інноваційних систем та способів утримання тварин у скотарстві. Розглянуто нові методичні підходи щодо забезпечення комфортності для тварин у спектрі економічної ефективності експлуатації скотарських приміщень відповідно до нормативних державних актів. Показано раціональне використання теплової енергії, яку виділяють тварини, для обігріву скотарських приміщень, а також застосування автоматизації систем управління виробництвом продукції скотарства. Висвітлено державне регулювання національної економіки щодо проведення реконструкції будівель невеликих потужностей для галузі, а також формування державних нормативних систем управління економікою с.-г. виробництва, зокрема ремонтного молодняка, молока, яловичини. В умовах ощадного використання енергоносіїв при виробництві та заготівлі кормів розглянуто можливості забезпечення худоби енергією та поживними речовинами для підтримки її життєдіяльності і здоров'я, а також нормального відтворення стада.

УДК 636.22/28.082.12:575.852(477.7)

2014.3.258. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА РІЗНИХ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗА МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИМИ МАРКЕРАМИ / Копилова К.В., Шельов А.В., Березовський О.В., Копилов К.В., Россоха В.І. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2013. — № 110. — С. 76–83. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 543635.

ВРХ 25 порід, збереження генофонду ВРХ, генетичний моніторинг ВРХ.

Представлено результати молекулярно-генетичної оцінки генотипів окремих бугаїв-плідників (205 гол.) 25 порід великої рогатої худоби за локусами *QTL* (*k-Cn*, βLG , *GH*, *TG*, *CAPN1* 530), *ISSR*-маркерами з використанням в якості праймерів фрагментів динуклеотидних та тринуклеотидних мікросателітних локусів (ACC_6G , (GAG_6C , (AG_6C , а також мікросателітними маркерами, які входять до переліку рекомендованих *ISAG* (*BM1824*, *BM2113*, *INRA023*, *SPS115*, *TGLA122*, *TGLA126*, *TGLA227*, *ETH10*, *ETH225* та *ETH3*). Визнано, що застосування молекулярно-генетичних маркерів є невід'ємним елементом системи збереження в Україні генофонду тварин. Так, визначення найбільш цінних генотипів створює реальні передумови для їх спрямованого використання в програмах охорони біорізноманіття популяцій ВРХ.

УДК 636.22/28.082.232.087.7

2014.3.259. ВПЛИВ ПРОДУКТІВ ПЕРОКСИДНОГО ОКИСНЕННЯ ЛІПІДІВ У СИРОВАТЦІ КРОВІ НА ВИЖИВАННЯ СПЕРМІЇВ БУГАЇВ-ПЛІДНИКІВ ЗА ДОДАВАННЯ ДО ЇХ РАЦІОНУ L-КАРНІТИНУ / Цехмістренко С.І., Коберська В.А. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 1. — С. 53–61. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 543603.

Бугаї-плідники, кормові добавки (карнітин), антиоксиданти, спермопродукція бугаїв, кров бугаїв.

Дослідження проведено на базі Української генетичної компанії "UGC" та Ін-ту біології тварин НААН. Бугаєм-плідником 1-ї групи (контроль) згодовували стандартний комбікорм, а 2- та 3-ї дослідних груп — додатково L-карнітин у захищеній формі (торгова назва "Карніпас", вир-во Німеччини) у кількості 20 і 40 г/гол./добу відповідно до груп. Цю добавку згодовували з концентратами щоденно впродовж 75 діб. Установлено, що за дії L-карнітину вміст продуктів пероксидного окиснення ліпідів зменшується, а активність каталази та глутатіонпероксидази в сироватці крові збільшується. Це сприяє підвищенню рівня виживання спермій при температурі 2–4°C. Так, у 2- та 3-й групах цей показник був вищим на 28,6 та 23,8% відповідно, ніж у контрольній. Особливості змін процесів ПОЛ підтверджують участь L-карнітину в залученні метаболітів ПОЛ в енергетичний і пластичний обмін та утилізацію токсичних його продуктів в окислювально-відновних реакціях. Визначено, що за дози карнітину 20 г/гол./добу мобілізуються ендогенні резерви організму, забезпечується утилізація недоокислених субстратів, а також підтримується спряженість анаболічних і катаболічних реакцій. Це сприяє підвищенню стабільності клітинних структур і виживанню спермій бугаїв-плідників.

УДК 636.22/28.083/084.745

2014.3.260. ВИРОЩУВАННЯ ТЕЛЯТ В ІНДИВІДУАЛЬНИХ БУДИНОЧКАХ — ПОЧАТОК "ВЕЛИКОГО ШЛЯХУ" / Фейтц М. // Ветеринарна практика. — 2014. — № 5. — С. 24–25.

Телята новонароджені, енергоощадні технології, здоров'я тварин, утримання телят "холодне", мікроклімат для телят.

Розглянуто досвід "холодного" вирощування телят (ХВТ) в індивідуальних будиночках, виготовлених із "харчового" пластику або скловолокна. Наголошено, що метод ХВТ не є абсолютною ідеалістичною, до нього слід правильно підготуватися, оволодіти технологією, зробити певні розрахунки, а потім впроваджувати в господарство. Тоді переваги його будуть ефективними і сприятимуть вирощуванню на чистому повітрі тварин здоровими і міцними. Описано необхідні передумови підготовки теляти та будиночка для його заселення. Важливим для новонародженого є перше випоювання молозивом в об'ємі 8–10% від маси теляти — 2–2,5 л, яке необхідно провести в перші 2 год після народження. Окреслено практику використання молозива з морозильної камери (резерв), яке підігрівають до 38–40°C. До або після 1-го випоювання потрібна обробка пуповини дезінфектантами, а також ідентифікація. На будиночку пишуть номер теляти і дату народження. Слабких телят залишають у теплому приміщенні довше, але не більше ніж на 2 доби, якщо приміщення тепле; за холодного — до тих пір, поки теля не зміцніє. У холодну пору року на вулицю телят виводять у попони. Для заселення у будиночок достатньо 20–25 кг сухої соломи. Перед замо-

розками підстилку поновлюють повністю, а за необхідності — регулярно. Вигулний майданчик має бути вільним від підстилки. Описано прибирання та чистку будиночка. Застережується, що адаптованих до ХВТ не слід переводити в теплі капітальні приміщення і змішувати з іншими тваринами, аби не викликати захворювань. Упровадження ХВТ потрібно починати з моменту постановки худоби на зимово-стійлове утримання. Визначено основні переваги "холодного" вирощування телят.

УДК 636.22/28.084.522.2

2014.3.261. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗГУЩЕНОЇ ПІСЛЯСПИРТОВОЇ БАРДИ ПРИ ВІДГОДІВЛІ БУГАЙЦІВ / Михальченко С.А., Цуп В.І., Василів А.П. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2013. — № 110. — С. 117–123. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 543635.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, яловичина, відгодівля бугайців, барда в раціонах ВРХ.

Дослідження проведено в господарстві ПАП ім. Шевченка Зборівського р-ну Тернопільської обл. на бугайцях української чорно-рябої молочної породи, жива маса яких при постановці на дослід була 320–335 кг у 13-міс. віці. У зрівняльний період (27 днів) бугайцям усіх трьох груп згодовували однаковий раціон — солома пшенична, силос кукурудзяний, барда кукурудзяна, дерть зернова, меляса, крейда. В основний період дослідів (90 днів) бугайці контрольної групи (БК) споживали вищевказаний основний раціон (ОР), а 1-ї дослідної — ОР + 5 кг барди кукурудзяної додатково, що підвищувало поживність раціону на 20%. Бугайцям 2-ї дослід. гр. до ОР додавали 1,1 кг дерті, що також збільшувало поживність раціону на 20% порівняно з БК. Барда кукурудзяна, яка використовувалась, мала згущену форму вологістю 65–70%, її перевага над рідкою — більш висока концентрація поживних речовин. Ринкова вартість 1 т згущеної кукурудзяної барди (ЗБК) у 8 разів менша, ніж концентрованих кормів. Результати досліджень засвідчили, що при відгодівлі молодяку ВРХ можна успішно замінювати 35% концентрованих кормів (за масою) ЗБК і це не знизить рівень продуктивності тварин. Так, згодовування у раціоні 15 кг ЗБК, що становило 46% від загальної поживності, забезпечило середньодобові прирости тварин на рівні 1100 г. При заміні у раціоні бугайців 1,1 кг злакової дерті на 5,0 кг ЗБК (еквівалент за поживністю) інтенсивність їх росту підвищилась на 4,7%, вартість кормів раціону знизилась на 8,0%, а собівартість 1 ц приросту — на 164,4 грн. При цьому рентабельність виробництва яловичини підвищилась на 9,0%.

УДК 636.222.084.1(477.6)

2014.3.262. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ГЕРЕФОРДІВ У СТЕПОВІЙ ЗОНІ УКРАЇНИ / Козир В.С. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 140–142. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543342.

ВРХ (геррефорди), м'ясне скотарство, Степ Придніпров'я, витрати кормів, яловичина.

Представлено результати досліджень, проведених у ДГ "Поліванівка" Дніпропетровської обл. на 60 чистопорідних бугайцях (від народження до 30-міс. віку) геррефордської породи (ГП). Тварини ГП відзначаються високою м'ясною продуктивністю. Досліджували одержання якісної яловичини при найменших витратах кормів. Показано, що при вирощуванні бугайців ГП до 12-міс. віку за підсисний період було витрачено 75,9% усіх кормів, до 15 місяців — 64,3%, 18 — 56,2, 21 — 50,6, 24 — 45,8 і до 30-міс. віку — 38,0%. Тобто, чим триваліший період вирощування після відлучення, тим більше нівелиються витрати, пов'язані з підсисним періодом, коли корм найдорожчий, а на собівартість припадають не тільки витрати на вирощування молодяку, але й на утримання основного стада. Витрати кормів на виробництво 1 кг живої маси до забою бугайців ГП у віці 12 місяців становили 11,42 к. од., до 15 і 18 місяців вони знизились на 5,4 і 5,8%. Потім стабілізувались, у 24 місяці зросли на 0,2%, а у 30-міс. віці — на 6,2%. Зроблено висновок, що в умовах степової зони України бугайців ГП можна ефективно вирощувати до 18-міс. віку шляхом безпасовищного цілорічного утримання. За дефіциту яловичини товарне виробництво її можливе і за рахунок вирощування бугайців ГП до 30-міс. віку.

У таблицях показано, що зменшення витрат кормів на виробництво 1000 МДж енергії, порівняно з 12-міс. віком, у 18 міс. було на 32,8%, у 24 — на 39 та у 30 міс. — на 47%.

УДК 636.234.084/.085(477.6)

2014.3.263. ВПЛИВ ФРАКЦІЙНОГО СКЛАДУ ПРОТЕЇНУ І ВУГЛЕВОДІВ РАЦІОНУ КОРІВ В ПЕРШУ ПОЛОВИНУ ЛАКТАЦІЇ НА КОНВЕРСІЮ ЕНЕРГІЇ ТА ПРОТЕЇНУ В МОЛОКО / Петренко В.І., Дімчя Г.Г., Майстренко А.Н., Порвас Н.Г., Ситенко І.Л. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 148–153. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543342.

ВРХ голштинська чорно-ряба, Степ Придніпров'я, годівля корів, молочне скотарство, корми Степу.

Дослідження проведено в СПП "Чумаки" Дніпропетровської обл. на коровах голштинської чорно-рябої породи з продуктивністю 6–7 тис. кг молока впродовж перших 150 днів лактації. Вивчали вплив кількості розщеплюваного (РП) і нерозщеплюваного (НП) в рубці протеїну, а також нейтрально-детергентної та кислотнo-детергентної клітковини в раціонах на продуктивність і конверсію енергії та протеїну в молоко за використання кормів степової зони (КСЗ) і збалансованості раціонів за кількістю сухої речовини, енергії та сирого протеїну. Встановлено, що за безприв'язного утримання і нормованої годівлі корів КСЗ у зимовий і літній періоди конверсія енергії раціону в енергію молока та сирого протеїну у білок молока була досить високою. Однак, навіть при збалансованості раціону за загальною кількістю сирого протеїну у раціонах корів з продуктивністю 22–28 кг/добу молока, співвідношення фракції РП і НП істотно впливало на конверсію протеїну в білок молока та зменшувало її при надмірному надходженні фракції РП. Але дефіцит їх у раціоні до 10% не мав значного впливу на ефективність використання протеїну. У висновках підкреслюється необхідність проведення у різних регіонах України систематичної широкої перевірки з визначення ефективності нормування раціонів корів з різною продуктивністю за новими для виробництва показниками, а саме: РП, НП, уміст нейтрально- та кислотнo-детергентної клітковини, вітаміну А, селену і незамінних амінокислот. Це, у свою чергу, потребує законодавчої реорганізації державних лабораторій різних рівнів для обов'язкового включення в перелік нормативних аналізів вищезгаданих показників з метою створення державної та регіональних баз даних.

УДК 636.242.082(477.6)

2014.3.264. СВІТЛІ АКВІТАНСЬКІ ПРІДНІПРОВ'Я / Козирь В.С., Гуменний В.Д., Халак В.І. // Ефективне тваринництво. — 2014. — № 3. — С. 20–25.

ВРХ світла аквітанська, племінна робота з ВРХ, м'ясне скотарство, ДГ "Поливанівка", Степ Придніпров'я.

Дослідне господарство "Поливанівка" Ін-ту сільського господарства степової зони України — єдине у Дніпропетровській обл. державне підприємство, де розводять спеці-

лізовану м'ясну світлу аквітанську породу великої рогатої худоби (СА ВРХ). На початок 2014 р. утримували 101 тварину, у т.ч. корів — 43 гол.; більша частина з них — 1-го класу, а бугаї-плідники — класів еліта й еліта-рекорд. Жива маса дорослих корів — до 850 кг, бугаїв — понад 1300 кг, середній вік використання — 8–10 років, конституція міцна, темперамент спокійний, добра відтворна функція і материнські якості корів, висока молочність. Екстер'єрні особливості є основним критерієм м'ясної СА ВРХ (табл.). Порода довгоросла — до 30-місячного віку продовжують збільшуватись габітус тварин і нарощування м'язової тканини при високій конверсії корму. Туші забитих тварин уже у 18-місячному віці належать до категорії важких — 300 кг. Енергетична цінність 1 кг яловичини — 4,7 МДж при співвідношенні білка і жиру 1–1,5:1. М'ясо — добрих смакових і кулінарних якостей. Наведено показники перспективних стандартів дорослих тварин, а також планові дані промірів статей тіла та живої маси ремонтного молодняку на 2015–2020 рр. У ДГ передбачено основний метод розведення чистопорідної СА ВРХ, робота з лініями, родинами, одержання тварин більш високого класу порівняно з попередніми, споріднене і неспоріднене спарювання тощо. Окреслено проблеми і перспективи їх вирішення у племінній роботі.

УДК 636.293.2.036:611.77

2014.3.265. МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ШКІРИ БУЙВОЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ / Гузєєв Ю.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 2. — С. 105–117. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543606.

Буйволи укр. популяції, шкіра буйволів.

Дослідження проведено в підсобному господарстві монастиря Свято-Покровська Голосіївська пустинь ТОВ "Голосіїво" Броварського р-ну Київської обл., а також лабораторії 10-ї клінічної лікарні м. Києва. Встановлено, що будова шкіри *Bos bubalus* деякою мірою подібна до *Bos taurus*. Наведено показники будови, маси та площі шкіри буйволів української популяції (ШБУП) та результати гістологічних досліджень. За основним типом гістологічної структури ШБУП має схожість з буйволами азербайджанським та східно-азійським. За комплексом ознак шкіра буйволів належить до важких шкур. На її фізичні властивості впливають: стать і вік особин, величина, жива маса, вдованість, пора року та інші фактори, які впливають також і на генезис гістологічної структури. Шкіра самців товстіша, ніж у буйволиць: на останньому ребрі на 17,3%, на лікті — на 57,9%. У дорослих тварин максимальна маса парної шкіри сягає 89 кг, варіації у самців — 71–89, самиць — 50–66 кг. При цьому площа шкіри у самців 515,9–583,4 дм², самиць — 468,7–563,1 дм². Товщина волоса у межах 129–164 мк (у дорослих він грубішає). Зазначено, що підвищена молочна продуктивність буйволиць супроводжується підвищеним обміном речовин. Тому теоретично високопродуктивні тварини будуть мати більш тонку й еластичну шкіру.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — професор ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.033.082.13

2014.3.266. ФОРМУВАННЯ БАЖАНИХ ГЕНОТИПІВ, ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ СТАДА ТА РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ ОВЕЦЬ СТВОРЮВАННОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО М'ЯСНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Помітун І.А., Косова Н.О., Рязанов П.О., Бойко Н.В., Помітун Л.І., Кравцов А.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2013. — № 110. — С. 147–155. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 543635.

Вівці напівтонкорунні, селекція овець, вівці м'ясних порід.

Дослідження проведено в базовому господарстві СТОВ "Агрофірма "Барвінківська" Барвінківського р-ну Харківської обл. Висвітлено методи одержання бажаних генотипів овець спеціалізованого м'ясного напрямку продуктивності на основі кросбридингу з використанням тварин дніпропетровського типу асканійської м'ясо-вовнової породи (ДТ АМВ), олібс (Ол.), латвійської темноголової (ЛТ) та породи мериноландшаф. Показано, що тварини бажаних створюваних генотипів овець мають істотні переваги над вихідною материнською формою за показниками інтенсивності росту, живої маси, забійними якістьми, а за типом руна відносяться до на-

півтонкорунних овець. Порівняння з племінними вівцями вовново-м'ясного напрямку продуктивності таврійського типу асканійської тонкорунної породи, яких також розводять у цьому господарстві, засвідчило, що за живою масою бажані створювані генотипи переважають їх на 9,9–10,5%, а помісей 1-го покоління від використання маток асканійської тонкорунної породи у доборі до баранів Ол. — на 9,5–15,3%. Помісей 2–3-го покоління, одержаних за схемою поглинання генотипу ДТ АМВ олібсами та методом їх розведення “у собі”, визнано базовими для розведення овець спеціалізованого м'ясного напрямку продуктивності. Зауважується, що з огляду на те, що в Україні невеликі за чисельністю поголів'я чистопорідні стада-репродуктори овець Ол. та мериноландшаф, популяцію створених овець у м'ясному типі слід розглядати як відкрити для використання плідників вихідних поліпшуючих батьківських порід у коригуючих доборах.

УДК 636.32/38.035.082

2014.3.267. ТОПОГРАФІЧНІ ЗМІНИ ОСНОВНИХ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ВОВНИ ЯРОК ПОРОДИ ПРЕКОС ІЗ РІЗНИМ ВИХОДОМ МИТОЇ ВОВНИ / Бойко Н.В., Корх І.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2013. — № 110. — С. 3–10. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543635.

Вівці прекоос, руно овець прекоос, вовна, селекція овець прекоос, штапель, тонина.

На базі племінного заводу з розведення овець харківського внутрішньопорідного типу тонкорунної породи прекоос ДГ ІТ НААН “Гонтарівка” (Вовчанський р-н, Харківська обл.) проведено оцінку якості вовни на різних топографічних ділянках руна ярок. Установлено досить чітку залежність природної й істинної довжини вовни, тонини у якостях, діаметра волокон, кількості завитків на 1 см довжини штапелю, а також зон забруднення і вимитості штапелів від топографічної ділянки руна. Наприклад, найбільш значущі відмінності за довжиною вовни на основних топографічних ділянках руна спостерігали між ярками з високим і низьким виходом митої вовни (МВ), які переважно мали вірогідний характер на рівні $P < 0,05$ та $P < 0,01$. Підвищення вовнової продуктивності в ярк з високим виходом МВ відбувалось, в основному, за рахунок максимальної її довжини на боці, інтенсивність росту якої значно вища, ніж у ровесниць із середнім та низьким виходом, а саме: природної — на 0,60 і 1,20 см або 6,9 і 14,7% та істинної — на 0,83 і 1,73 см або 8,1 та 18,5%. Відмічено, що за підвищення виходу МВ в ярк була чітка тенденція до збільшення кількості завитків на 1 см довжини штапелю на боці — на 8,7%, стегні — на 6,8%, спині — на 4,7% та черева — на 1,9% порівняно з представницями із середнім виходом, а також на 16,2%, 17,5, 21,6 та 3,8% відповідно — з низьким виходом МВ. У висновках визначено, що невірність рун за довжиною свідчить про доцільність у селекційно-племінній роботі проводити добір баранів-плідників з покращеними показниками руна на ділянках спини і стегна. З огляду на необхідність збільшення виходу митої вовни, селекція на зростання її відносної довжини понад 75–78% від довжини на боці не має сенсу.

УДК 636.32/38.082(477.75)

2014.3.268. ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ ТІЛА, ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ВІДТВОРЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ ОВЕЦЬ ЦИГАЙСЬКОЇ ПОРОДИ ЗА ЧИСТОПОРІДНОГО РОЗВЕДЕННЯ І СХРЕЩУВАННЯ В УМОВАХ КРИМУ / Остапчук П.С., Ємельянов С.А. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2013. — № 110. — С. 124–128. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 543635.

Вівці цигайські, вівці аскан. м'ясо-вовн., схрещування овець, Степ Криму.

Відзначено, що інтенсифікація галузі вівчарства в АР Крим спрямовується на поліпшення м'ясних продуктивних якостей овець (ПЯО). Висвітлено ПЯО асканійської м'ясо-вовнової породи (АМВП) та кримського зонального типу цигайської породи (КЗТЦП) за розведення в умовах Степу Криму. Дослідження проведено в ДП ДГ “Цигай”. Показано, що жива маса (ж.м.) баранів-плідників КЗТЦП у середньому становила 93,0 кг, довжина вовни — 16,0 см, тонина — 48 якості. Водночас ж.м. баранів АМВП — 93,3 кг, довжина вовни — 15,07 см, тонина — 50 якості. Вівці обох порід мають пропор-

ційну будову тіла, міцну конституцію та добре розвинений кістяк. За показниками ж.м., настигу вовни та якісними характеристиками вовни вони відповідають вимогам класу “еліта”. Тваринами КЗТЦП притаманна висока відтворювальна здатність. Так, заплідненість вівцематок становить 95,8%, а вихід ягнят на 100 вівцематок — 114,7%. Схрещування маток цигайської породи з баранами асканійської м'ясо-вовнової дало змогу одержати більш життєздатний молодняк при заплідненості 96,3% та багатоплідності 116,5%.

УДК 636.32/38.082.231.451

2014.3.269. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДУ СТИМУЛЯЦІЇ СТАТЕВОЇ ОХОТИ ОВЕЦЬ В АНЕСТРАЛЬНИЙ ПЕРІОД / Шаран М.М., Яремчук І.М., Гримак Х.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 2. — С. 225–231. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 543606.

Вівцематки укр. гірськокарпат., запліднюваність вівцематок, стимуляція статевої функції, гонадотропін, осіменіння лапароскопічне.

Дослідження проведено на вівцематках української гірськокарпатської породи (СФГ “Салдобаш”, Хустський р-н, Закарпатська обл.). Контрольна група — 38 голів, дослідні — 1-ша і 2-га по 36 голів. Схема викликання статевої охоти була однаковою для всіх і включала дегельмінтизацію, вітамінізацію та введення вагінальних губок з прогестероном на 14 діб. Після виїмання губок вівцематкам контрольної групи (ВК) внутрішньом'язово ін'єктували 500 ІО ГСЖК (фолігон Р Intervet, Нідерланди), 1-ї дослід. гр. (В1) — 400 ІО фолігону у складі ліпосомальної емульсії, 2-ї дослід. гр. (В2) — 300 ІО відповідно. Окрім того, тваринам усіх груп під час осіменіння внутрішньом'язово ін'єктували аналог Гн-РГ (сурфагон — 10 мкг). Для визначення концентрації гормонів та біохімічних показників сироватки крові відбирали проби в нульовий та 5-й дні статевого циклу. Встановлено, що застосування зменшеної на 20% дози ГСЖК у складі ліпосомальної емульсії в комплексі з гонадотропін-релізінг гормоном (сурфагон) сприяє збільшенню кількості передовуляторних фолікулів на 7,8%, що свідчить про посилення фолікулогенезу і забезпечує достатньо високий рівень запліднення тварин від першого осіменіння на рівні 71% та одержання ягнят — 113 гол. на 100 вівцематок. Так, у В1 рівень заплідненості був вищий на 10,4%, а у В2 — на 7,1% порівняно з ВК. Кількість народжених ягнят у В1 становила 1,13±0,06 на вівцематку, у В2 — 1,06±0,03, що на 9,7% та 2,9% відповідно більше, ніж у ВК. При цьому маса ягнят у В1 становила 3,25±0,07 кг, що на 1,5% більше, ніж у В2 та на 2,8% ніж у ВК.

УДК 636.39.084.522.5

2014.3.270. ПІДГОДІВЛЯ ДРІБНОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ КОНЦЕНТРОВАННИМИ КОРМАМИ НА ПАСОВИЩАХ / Борщенко В.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 2. — С. 3–12. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 543606.

Кози, годівля кіз, концентрати, пасовища, молоко кіз, м'ясо кіз.

М'ясні кози споживають 1,8–3,8% сухої речовини (СР) від їх живої маси, а молочні — 4,9–7,8%. Основна стратегія використання пасовищ розглядається у доцільності забезпечення високих рівнів споживання СР пасовищного корму за рахунок випасання на високоякісних травостоях в умовах високої пропозиції корму. Це дає можливість одержувати максимальні прибутки молока і м'яса за рентабельності понад 160%. Представлено схему підгодівлі тварин концентратами протягом пасовищного сезону. У періоди зниження якості травостою (у кінці пасовищного сезону) протеїнові концентрати рекомендуються у кількості 20% від загальної маси концентрованих кормів (КК). За малоякісних травостоїв і низького рівня пропозиції корму високопродуктивним козам кількість КК у раціонах можна збільшити до 480 г/кг молока і до 3% від живої маси тварини на вирощуванні та відгодівлі. Прибутковість такої підгодівлі можлива лише за низької вартості КК. З метою інтенсифікації виробництва м'яса за умови низькоякісних пасовищ можна практикувати заключну відгодівлю тварин загально-змішаними раціонами. Для беззбиткового виробництва молока і м'яса рекомендується виготовляти

КК з дешевих інгредієнтів, щоб їх вартість була як мінімум в 1,25–1,5 раза меншою від вартості молока та в 10 разів меншою, ніж вартість приросту живої маси молодняку

дрібної рогатої худоби. Виробникам тваринницької продукції мають бути гарантовані такі заготівельні ціни, які б забезпечили рентабельність не менше 15–20%.

636.4 Свилярство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.03.082.12:476

2014.3.271. М'ЯСО-САЛЬНА ПРОДУКТИВНІСТЬ І ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ М'ЯСА СВИНЕЙ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ / Баранова Г.С. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 169–172. — Бібліогр.: 8 назв.

Свині, м'ясо-сальна продуктивність свиней, генотипи свиней, породи свиней.

Досліджували м'ясо-сальну продуктивність свиней генотипів, поширених на сході України. Досліди проводились на базі ПП "Агропрогрес" і ПАТ "Насіннєве" Кегичівського р-ну Харківської обл., було сформовано шість груп (n = 10) нащадків від свиниматок різних генотипів: I, IV група — свиниматки великої білої (ВБ) породи запліднювалися кнурами тієї ж породи; II, V — ландрас (Л.) × Л.; III, VI — ВБ × Л. Визначали відгодівельні якості одержаного молодняку свиней, вологість, кислотність, кількість протеїну, жиру та золи в м'ясі визначали фізико-хімічними методами. Встановлено, що на відгодівлі помісний молодняк III та IV груп за середньодобовими приростами перевищував чистопорідний молодняк ВБ на 0,31% та Л. на 0,76%, затрати корму на 1 кг приросту — 4,08–4,14 к. од., жива маса при закінченні відгодівлі становила в середньому 101,19–101,57 кг. Визначено, що найбільший вихід м'яса мали свині Л. II (57,3%) та V (56,9%) груп; найбільший вихід сала у тварин ВБ I (33,9%) та IV (33,4%) гр.; вихід кісток у тварин усіх дослідних груп знаходився на рівні 10,9–11,4%. Досліджено фізико-хімічний склад м'яса свиней (кількість протеїну 19,9–20,7%, жиру — 2,4–2,5%, золи — 1,14–1,21%), кислотність для усіх груп коливалась у межах pH 5,47–5,60, вологість — 75,2–75,7%. Отже, поєднання тварин різних генотипів суттєво не вплинуло на погіршення чи поліпшення показників якості м'яса, хоча певні відмінності між породами спостерігалися.

УДК 636.4.066:612.8+591.8

2014.3.272. ВМІСТ ГЛЮКОЗИ, ЛАКТАТУ ТА ПІРУВАТУ У СИРОВАТЦІ КРОВІ СВИНЕЙ РІЗНИХ ТИПІВ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / Шестеринська В.В., Трокоз В.О., Карповський В.І., Данчук О.В., Постой Р.В., Трокоз А.В., Карповський П.В., Карповський В.В., Ландсман А.О. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 157–161. — Бібліогр.: 11 назв.

Свині, кров, глюкоза, лактат, піруват, вища нервова діяльність свиней.

Вивчали рівень глюкози, лактату та пірувату (ПВК) у сироватці крові свиней різних типів нервової системи. Досліди проводились у виробничих умовах свиноферми ТОВ СП "Нібулон" філії "Мрія" (Кам'янець-Подільський р-н Хмельницької обл.) на свинках великої білої породи 5–6-міс. віку. Типи нервової системи встановлювали шляхом вивчення швидкості утворення умовних рефлексів, диференціювального гальмування, переробки сигнального значення подразників та реакції тварин на несподівані звукові подразники. За результатами випробувань сформували 4 групи тварин, по 5 свиней у кожній: I група — сильний урівноважений рухливий, II — сильний урівноважений інертний, III — сильний неуврівноважений і IV — слабкий тип вищої нервової діяльності. Вміст глюкози в сироватці крові визначали глюкозооксидазним методом, лактату — методом Бюхнера, пірувату — модифікованим методом Умбрайта. Встановлено, що рівні лактату та пірувату у сироватці крові залежать від процесів збудження і гальмування в корі головного мозку, оскільки ці показники вуглеводного обміну значно відрізняються у

різних тварин, що залежить від типологічних особливостей вищої нервової діяльності. Найвищий вміст лактату відмічено у тварин слабкого типу, а найнижчий — сильного врівноваженого рухливого типу вищої нервової діяльності. На вміст лактату можуть чинити вплив сила та рухливість коркових процесів. Свині сильного врівноваженого рухливого типу характеризуються найвищим рівнем пірувату в сироватці крові, а представники слабкого типу — найнижчим, що може свідчити про переважаючий вплив на рівень цього метаболіту сили процесів збудження і гальмування в корі головного мозку. Відмічено тенденцію до вищого рівня глюкози у свиней слабкого типу порівняно з іншими тваринами і найнижчого — у представників сильного врівноваженого рухливого типу нервової системи.

УДК 636.4.082.12

2014.3.273. ГЕНЕТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА СТАД СВИНЕЙ ПО ГРУППАМ КРОВИ — НАДЕЖНЫЙ ПОКАЗАТЕЛЬ ИХ ПРИРОДНОЙ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ / Новиков А.А., Семак М.С. // Свиноводство. — 2014. — № 5. — С. 15–16. — Бібліогр.: 4 назв.

Свині, породи свиней, генетична структура свиней, генотип, міжпородна диференціація.

Досліджено (2010–2014 рр.) генетичну структуру свиней порід: велика біла, ландрас, йоркшир, дюрок (n = 700 гол. для кожної породи). Для встановлення генетичної структури різних популяцій свиней проведено типування за групами крові загальноприйнятими методами імуногенетичного аналізу. Виявлення еритроцитарних антигенів проводилось із використанням 30 стандартних реагентів за 10 основними системами груп крові: A, B, D, E, F, G, H, K, L, M. Показано дані міжпородної диференціації свиней за основними алелями груп крові. Виявлено маркувальні алелі для кожної із досліджуваних порід (табл. 1). Показано динаміку частот траплянь алелів за групами крові (табл. 2). Встановлено, що порідними маркерами для породи ландрас є Da, Edef, дюрок — Bb, Fa, La, Eaeg, Fa, La; велика біла і йоркширська — Bb, Fa, La, Md (низька частота траплянь). Отже, встановлено надійність використання імуногенетичного аналізу для експертизи породної належності свиней.

УДК 636.4.082.21:613.11

2014.3.274. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ АДАПТАЦИИ СВИНЕЙ ВЫСОКОЦЕННЫХ МЯСНЫХ ГЕНОТИПОВ В УСЛОВИЯХ ПРОМЫШЛЕННОЙ ТЕХНОЛОГИИ / Шейко И.П., Шейко Р.И. // Свиноводство. — 2014. — № 5. — С. 60–63. — Бібліогр.: 6 назв.

Свині, породи свиней, технологія промислової свинарства (адаптація, селекція, відбір, гібридизація), продуктивність свиней (рівень годівлі).

Досліджували особливості формування адаптації свиней високоцінних м'ясних генотипів в умовах промислової технології. Досліджувались відгодівельні та м'ясні ознаки молодняку свиней породи дюрок (канадська селекція) у динаміці покоління (табл. 1–2). Визначено, що вік досягнення живої маси 100 кг у нащадків 6-го покоління відповідно до батьківського збільшився на 1,0 дня, середньодобовий приріст зменшився на 9,0 г, затрати корму на 1 кг живої маси збільшились на 0,04 к. од., довжина туші на 2,0 см (2%), площа "м'язового вічка" на 1,0 см² (2,8%), маса задньої третини півтуші — на 0,4 кг (3,5%), вміст м'яса в туші — на 2,1%, а товщина шпигу збільшилась на 3,0 мм (14,5%). Отримані результати свідчать про нездатність м'ясних генотипів

свиней, завезених із-за кордону, до швидкої адаптації та акліматизації без втрати продуктивності, основною причиною чого є низький рівень годівлі. Наведено результати, отримані при порівняльній характеристиці розвитку племінного молодняку свиней породи йоркшир та ландрас (табл. 3), вирощеного і оціненого в Канаді (батьки), а потім закупленого і завезеного у СГЦ “Заднепровский” (Білорусь). Визначено, що вік досягнення 100 кг у тварини породи йоркшир (Канада) становив 161 день, а у одержаного молодняку 1-го покоління збільшився до 167 днів; у ландрас відповідно 166 і 173 дні; показники товщини шпигу у йоркширів і ландрас у 1-му поколінні збільшились на 2 мм порівняно з батьками — ці погіршення продуктивних якостей пояснюються складним процесом адаптації для завезених тварин, особливо до рівня і якості раціонів годівлі. Встановлено, що для успішної роботи з генетичним матеріалом світового рівня, в першу чергу, необхідна повноцінна збалансована годівля тварин і розвиток інфраструктури, що відповідає належним сучасним вимогам.

УДК 636.4.082.42:577.21

2014.3.275. ЗВ'ЯЗОК G.143C>T ПОЛІМОРФІЗМУ ГЕНА CTSL ІЗ ВІДГОДІВЛЬНИМИ І М'ЯСНИМИ ЯКОСТЯМИ СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ / Почерняєв К.Ф., Балацький В.М., Лядський І.К. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 88–90. — Бібліогр.: 8 назв.

Свині, генотип свиней, порода свиней велика біла, ген катепсина L, алелюфонд гена ctsl.

Викладено результати досліджень зв'язку гена *ctsl* із відгодівельними і м'ясними якостями свиней великої білої породи (ВБП). Дослідження проводилось на поголів'ї свиней ВБП з 5 господарств України: АФ “Оржицька” і АФ “Україна” Полтавської обл., АФ “Низи” і АФ “Родючість” Сумської обл. та АФ “Держкинець” Дніпропетровської обл. Проаналізовано особливості алелюфонду гена *ctsl* у різних популяціях свиней ВБП; проведено аналіз частот і розповсюдження різних генотипів; вивчено зв'язок *g.143C>T* поліморфізму цього гена з товщиною відкладення сала в ділянці 6–7-го грудних хребців та у ділянці між лопатками і крижем, а також із середньодобовими приростами, товщиною найдовшого м'яза спини й виходом м'яса; визначено силу впливу *g.143C>T* поліморфізму гена *ctsl* на ці ознаки. Встановлено достовірні відмінності ($P<0,05$) між тваринами з різними генотипами за *g.143C>T* поліморфізмом гена *ctsl* за середньодобовими приростами (16%) та виходом м'яса (14%), що вказує на доцільність залучення гена катепсина L до маркерної селекції за цими показниками продуктивності у свиней великої білої породи.

УДК 636.4.084.1:636.4.085.16:591.11

2014.3.276. ВПЛИВ ВІТАМІНІВ А, D₃, Е, L-АРГІНІНУ І ЦИНКУ У ФОРМІ ЛІПОСОМАЛЬНОЇ ЕМУЛЬСІЇ НА ВІМІСТ МІНЕРАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У КРОВІ ПОРОСЯТ ПРИ ВІДЛУЧЕННІ / Огороднік Н.З. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 1. — С. 38–42. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 543804.

Поросята, вітаміни, годівля поросят при відлученні, кров, емульсія.

Наведено результати досліджень впливу вітамінів А, D₃, Е, L-аргініну та Zn у формі ліпосомальної емульсії на вміст мінеральних елементів у крові поросят за умов відлучення від свиноматок. Дослідження проведено у фермерському господарстві Львівської обл. на 2 групах поросят великої білої породи: контрольна — поросят за дві доби до відлучення вводили розчин NaCl; дослідна — поросят вводили внутрішньом'язово одноразово в розрахунку 0,1 мл/кг маси тіла тварини ліпосомальний препарат, до складу якого входили вітаміни А, D₃, Е, L-аргінін та Zn. Для досліджень відбирали кров з краніальної порожнистої вени за 2 доби до відлучення та на 1-, 5- і 10-ту доби після відлучення. Встановлено, що відлучення поросят (контроль) від свиноматок призводить до зниження у їх крові вмісту Mg (на 10-ту добу $p<0,05$), Fe, Zn (на 1-шу $p<0,01$ і 10-ту $p<0,001$) і спричиняє тенденцію до зростання Cu протягом всіх періодів досліджень, а вмісту

Со — на 1- та 5-ту доби після відлучення; збільшився вміст Са на 10-ту добу після відлучення на 8,2%; вміст Р на 5-ту добу після відлучення зменшився на 6,6%. Визначено, що перентеральне введення поросят за дві доби до відлучення жиророзчинних вітамінів А, D₃, Е, L-аргініну та Zn у формі ліпосомальної емульсії викликає вірогідне збільшення у крові вмісту Zn і Са на 1-шу ($p<0,05$), Р на 5-ту та Fe на 10-ту доби після відлучення. Встановлено зменшення у крові поросят дослідної групи порівняно з контрольною групою концентрації Cu ($p<0,05$) на 1-шу добу після відлучення.

УДК 636.4.084.1:636.4.087.7

2014.3.277. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ ПЕКТИНОВІСНОЇ ПОРОСИЯТ НА ДОРОЩУ-ВАННІ / Тарасенко О.Л. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 112–115. — Бібліогр.: 3 назви.

Поросята великої білої породи, кормова добавка пектиновмісна поросят, метаболічні процеси, кров поросят (морфологічний склад), важкі метали (інтенсивність виведення).

Досліджували дію кормової добавки пектиновмісної (КДП) на інтенсивність виведення важких металів (на 1-шу, 15- і 30-ту доби) з органів і тканин, рівень метаболічних процесів, мінеральний та білковий обмін в організмі поросят на дорощуванні. Дослідження проводили на двох групах (по 20 гол.) поросят великої білої породи на дорощуванні: контрольній (К.) — основний раціон (ОР) та дослідній (Д.) — ОР+КДП 0,3 г/кг живої маси впродовж 30 діб. Установлено, що вміст Cd в нирках поросят дослідної групи на 1-шу та 15-ту доби застосування КДП перевищував ГДК відповідно у 18,3 і 9,6 раза, а на 30-ту добу був у межах норми, у К. — на 1-шу та 30-ту доби перевищував ГДК у 12 та 14 разів відповідно, але вміст Cu, Pb та Zn був у межах ГДК в обох групах. Визначено, що застосування КДП у раціоні поросят на дорощуванні упродовж 30 діб сприяло виведенню важких металів з тканин нирок, печінки, селезінки, серцевого м'яза, жирової та м'язової тканин. Встановлено, що більш ефективно діють пектинові речовини на виведення Cd через нирки поросят із сечею (31,27% виведено на 15-ту добу) та через шлунково-кишковий тракт із фекаліями — 15,87%; Pb виведено із сечею — 23,8%, із фекаліями — 5,8%; Cu виведено із сечею — 35,76%, із фекаліями — 20,68%. Згодовування поросят КДП позитивно вплинуло на нормалізацію білкового та мінерального обміну, рівень метаболічних процесів: активність амілази у крові поросят на 30-ту добу дослідження була вищою від норми у К. групі у 2,6 раза, у Д. — 2,38 раза. Встановлено, що на 30-ту добу досліджень вміст загального білка, креатиніну, Са, Na, Р у крові, активність трансмінази АсАТ у сироватці крові поросят обох груп був у межах норми, але активність АлАТ у К. групі перевищувала норму у 1,3 раза, а в Д. заходила у межах норми; вміст сечовини у крові поросят контрольної групи був нижчим за норму в 1,5 раза, а у дослідній була у межах норми — $3,20\pm0,34$ ммоль/л.

УДК 636.4.084.51

2014.3.278. ФАЗОВОЕ КОРМЛЕНИЕ СВИНОМАТОК В ПЕРИОД СУПОРОСНОСТИ / Клоуз В., Пикард Д.Т. // Свиноводство. — 2014. — № 5. — С. 38–40.

Свиноматки, годівля фазова свиноматок, супоросність, корми.

Розглянуто стратегію годівлі супоросних свиноматок. Для забезпечення потреби супоросних свиноматок у кормах виділено три фази годівлі: ранній період супоросності (1–28 днів); середній (29–84 днів); пізній (85–115 днів). Наведено дані потреби свиноматок і молодих свинок в енергії, кормі, амінокислотах, вітамінах і мінералах у різні періоди супоросності (табл. 1–3). Розглянуто фізіологічні процеси і гормональні зміни в організмі супоросної свиноматки та розвиток ембріонів у кожний період.

УДК 636.4.087.7:612.8+591.8

2014.3.279. ДИНАМІКА АКТИВНОСТІ ЛАКТАТДЕГІДРОГЕНАЗИ В СІРОВАТЦІ КРОВІ СВИНЕЙ РІЗНИХ ТИПІВ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ВПЛИВУ “ІОДИС-КОНЦЕНТРАТУ” / Шестеринська В.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного

контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 1. — С. 117–121. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 543804.

Свині, вища нервова діяльність, препарат “Йодис-концентрат”, кров, сироватка крові.

Описано результати дослідження динаміки активності ферменту лактатдегідрогенази у сироватці крові свиней різних типів вищої нервової діяльності за використання препарату “Йодис-концентрат” (ЙК). Досліди проводились у виробничих умовах свиноферми ПСП “Гейсинське” Ставищенського р-ну Київської обл. на свинках великої білої породи 6–7-міс. віку. Відповідно до визначених типологічних особливостей сформували контрольну та 4 дослідні групи тварин: 1-ша — сильний рівноважений рухливий тип (СВР); 2-га — сильний рівноважений інертний тип (СВІ); 3-тя — сильний нерівноважений (СН); 4-та — слабкий тип. Тваринам усіх дослідних груп задавали з кормом водний розчин ЙК, у дозі 0,12 мг/кг маси тіла, 2 рази на добу упродовж 30 діб. Дослідження активності лактатдегідрогенази у сироватці крові показали, що за впливу ЙК в організмі піддослідних тварин відбулися певні зміни та спостерігалися деякі відмінності між тваринами різних типологічних груп. Установлено, що при застосуванні ЙК у тварин СВР активність ферменту лактатдегідрогенази поступово підвищується на 48% порівняно з початковим показником (до введення препарату), СВІ — на 22%, СН — на 25%, слабого типу — на 22%. Одержані результати можуть свідчити про вплив сили рівноваженості та рухливості коркових процесів на вуглеводний обмін та засвоєння йоду з використаного препарату, а також про можливість стимуляції ним активності ферменту лактатдегідрогенази та вуглеводного обміну в цілому.

УДК 636.4.087.7:619:615.355

2014.3.280. ВПЛИВ МЕТИФЕНУ НА АКТИВНІСТЬ АНТИОКСИДАНТНОЇ ТА ІМУННОЇ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ОРГАНІЗМУ ПОРОСЯТ ЗА НІТРАТНОГО НАВАНТАЖЕННЯ / Леськів Х.Я., Гуфрій Д.Ф. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 42–48. — Бібліогр.: 6 назв.

Поросята, антиоксидантна система поросят, резистентність організму поросят, метіфен, нітратно-нітритне навантаження (свині).

Досліджено динаміку показників антиоксидантної системи, а саме ензимної ланки, та стану резистентності організму поросят за нітратно-нітритного навантаження. Дослід проведено у ННВЦ “Комарнівський” ЛНУВМ та БТ ім. С.З. Гжицького на поросятах великої білої породи 3-міс. віку, у крові яких визначали: загальну кількість Т- і В-лімфоцитів, загальну, фагоцитарну активність, інтенсивність фагоцитозу; у сироватці крові досліджували: активність глутатіонпероксидази, активність каталази, активність супероксиддисмутази, лізоцимну та бактерицидну активність сироватки крові, вміст циркулювальних імунних комплексів середньої молекулярної маси. За методом груп-аналогів було сформовано 2 групи тварин: контрольна (КГ) та дослідна (ДГ). Поросят КГ згодовували основний раціон (ОР) + NaNO_3^- у кількості 0,3 г/кг маси тіла один раз на добу протягом місяця; поросят ДГ згодовували ОР + метіфен 0,9 мг/кг маси тварини + NaNO_3^- у кількості 0,3 г/кг маси тіла. Встановлено імуносупресивну дію нітратів на організм поросят, що характеризувалось зниженням загальної кількості Т- і В-лімфоцитів, фагоцитарної активності, інтенсивності фагоцитозу та зростанням циркулювальних імунних комплексів. Установлено вплив антиоксиданту Метіфену, котрий при задаванні з кормом у дозі 0,9 мг/кг маси тварини позитивно впливає на стан антиоксидантної та імунної систем при нітратному навантаженні. У наших дослідженнях це проявлялося зростанням показників ензимної ланки антиоксидантної системи, а саме: супероксиддисмутази, глутатіонпероксидази та каталази організму поросят та підвищенням резистентності. Проведені дослідження дали можливість глибше вивчити вплив нітратів і нітритів на організм поросят та внести відповідні доповнення до поняття механізмів хронічного нітратно-нітритного токсикозу тварин із врахуванням стану їх антиоксидантної та імунної систем.

УДК 636.4.087.8:616.24-002:615.281.9:615.01.4

2014.3.281. ВПЛИВ НОВОГО АНТИБАКТЕРІАЛЬНОГО ПРЕПАРАТУ НА ОСНОВІ АМОКСИЦИЛІНУ НА ДЕЯКІ БІО-

ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ ПОРОСЯТ, ХВОРИХ НА ГОСТРЕ РЕСПІРАТОРНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ / Стецько Т.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 1. — С. 109–112. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543804.

Свині, бактеріальна пневмонія свиней, поросята, антибіотик амінопеніциліновий бета-лактамного ряду амоксицилін.

Наведено результати дослідження впливу амінопеніцилінового антибіотика бета-лактамного ряду амоксициліну (Амоксицилін тригідрат, 50%-й порошок для перорального застосування) на деякі біохімічні показники сироватки крові хворих на бактеріальну пневмонію свиней. Дослідження проводили у Науково-навчальному виробничому центрі “Комарнівський” Львівського нац. ун-ту ветеринарної медицини та біотехнології ім. С.З. Гжицького на поросятах великої білої породи 2–3-міс. віку ($n = 24$ гол.). Було сформовано 2 групи тварин по 12 гол. у кожній: поросят дослідної групи вводили препарат Амоксицилін тригідрат, 50%-й, поросят контрольної групи — препарат порівняння Амоксинсол 50%. Установлено, що при застосуванні обох препаратів у сироватці крові досліджуваних тварин відзначено поступове підвищення вмісту альбуміну, зменшення долі α - та γ -глобулінів, яке свідчило про покращання клінічного стану хворих тварин. Відмічено зменшення активності трансміназ в обох групах поросят на 7-му добу після лікування, тоді як показники активності лужної фосфатази збільшувались на даний період. Визначено, що амінопеніциліновий антибіотик бета-лактамного ряду амоксицилін не має суттєвого впливу на функцію печінки свиней за респіраторного захворювання. Встановлено, що амоксицилін децю негативно впливає на видільну функцію нирок поросят, хворих на бронхопневмонію, це проявляється у деякому збільшенні концентрації сечовини і креатиніну в сироватці крові, але після припинення введення антибіотика функціональний стан нирок нормалізується.

УДК 636.4.087.8:619:615:636.087

2014.3.282. ФАРМАКОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ПРОБІОТИЧНИХ КОРМОВИХ ДОБАВОК ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОРОСЯТ ПРИ ВІДГОДІВЛІ / Жила М.І., Кушнір І.М., Левицький Т.Р. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 1. — С. 158–163. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 543804.

Поросята, кормові добавки пробіотичні, показники продуктивності поросят.

Проаналізовано результати гематологічних і мікробіологічних досліджень, вагові коефіцієнти внутрішніх органів та показники продуктивності поросят при застосуванні пробіотичних кормових добавок. Дослідження проводили в ННВЦ “Комарнівський” Городецького р-ну Львівської обл. на 120 поросятах великої білої породи 28-добового віку. Було сформовано 4 групи по 30 гол. у кожній: 1-ша — отримувала пробіотик Probion-forte в дозі 1 г/кг корму (10 тижнів); 2-га — Probion-forte в дозі 1 г/кг (6 тижнів) та 0,5 г/кг корму (4 тижнів); 3-тя — пробіотик-аналог Bio plus 2В у дозі 0,4 г/кг корму (10 тижнів); 4-та — контроль. Установлено, що фармакологічна дія досліджуваних пробіотичних добавок спричинює краще засвоєння корму, збільшення маси тіла поросят, а також зростання гематокриту, вмісту гемоглобіну, еритроцитів та лімфоцитів порівняно з контролем. Так, у 1-й гр. при середній масі тіла 38,7 кг конверсія корму становила 2,24; у 2-й гр. — середня маса була 38,4 кг, конверсія — 2,26; у 3-й гр. при середній масі тіла 37,1 кг конверсія — 2,37; у контрольній групі середня маса тіла становила 35,4 кг, а конверсія корму 2,5. Установлено, що середня маса тіла поросят на кінець досліду в 1-й групі була на 3,3 кг вища, ніж у контролі, у 2-й та 3-й групах на 3,0 та 1,7 кг відповідно. Визначено, що мікробіологічні показники вказували на корегування мікрофлори дванадцятипалої та сліпої кишок у бік збільшення корисних мікроорганізмів (*Lactobacillus*, *Bifidobacterium*) і зменшення умовно-патогенних (*Klebsiella* spp, *Proteus* spp, *Shigella* spp, *Enterobacter* spp, *Staphylococcus* spp). Найбільш виражену різницю у досліджуваних показниках відмічали у поросят,

яким згодовували Probion-forte (1,0 г/кг корму) після відлучення впродовж 10 тижнів.

УДК 636.4:578.835

2014.3.283. НОВА КЛАСИФІКАЦІЯ ЕНТЕРОВІРУСІВ СВИНЕЙ: СЕРОЛОГІЧНІ ТА МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ / Дерев'яно С.В. // Мікробіологічний журнал. — 2014. — Т. 76, № 4. — С. 47–53. — Бібліогр.: 17 назв.

Свині, ентеровіруси свиней, тешовіруси свиней, сапеловіруси свиней.

Проведено генетичну та серологічну рекласифікацію 36 виробничих, типових та лабораторних штамів ентеровірусів свиней, виділених на території України. У роботі було використано 20 еталонних штамів тешо-, ентеро- та сапеловірусів свиней 14 серотипів з колекції Інституту вірусної діагностики ім. Ф. Леффевра Федерального центру вірусних хвороб тварин Німеччини та гіперімунні кролячі сироватки крові до цих штамів, одержані за модифікованою схемою. За результатами молекулярно-генетичних досліджень 34 штамів віднесено до родини *Picornaviridae*, роду *Teschovirus*, виду *Porcine teschovirus*, 2 штамів вірусів не вступали в полімеразну ланцюгову реакцію з видоспецифічними праймерами. У реакції нейтралізації вірусу встановлено, що 23 штамів належать до тешовірусів свиней 1-го серотипу, 4 штамів — до РТВ-3, 1 — до РТВ-6, 1 штам — до сапеловірусів свиней, 3 штамів мають міжтипіві антигенні властивості, а 4 — відмінні від еталонних штамів тешовірусів, сапеловірусів свиней та ентеровірусів G.

УДК 636.4:579:615.33:616-22

2014.3.284. АНТИМІКРОБНА АКТИВНІСТЬ АМОКСИЦИЛІНУ ВІДНОСНО ДО ЗБУДНИКІВ РЕСПІРАТОРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У СВИНЕЙ / Стецько Т.І. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 112–118. — Бібліогр.: 7 назв.

Свині, препарати антимікробні, амоксицилін, захворювання респіраторні свиней, бактерії-ізоляти.

Вивчали рівень антимікробної активності β-лактамного антибіотика амоксициліну щодо мікроорганізмів — збудників респіраторних захворювань у свиней. Дослідження проводили в навчально-науковому виробничому центрі “Комарнівський” Городоцького р-ну Львівської обл. на 30 поросятах великої білої породи 2–4-міс. віку з симптомами гострого респіраторного захворювання (пневмонія); для дослідження відбирали біологічний матеріал (кров, виділення з носових отворів). Тест на чутливість мікрофлори біоматеріалу до антибіотиків показав її різний рівень, що пояснюється неоднаковим спектром дії антибактеріальних речовин. За результатами тесту, чутливою до амоксициліну виявилася мікрофлора, виділена з 80% досліджуваних зразків. З біологічного матеріалу було виділено й ідентифіковано штами *Enterococcus faecalis*, *Streptococcus suis* і *Escherichia coli*. Встановлено, що за рівнем мінімальної інгібуючої концентрації (МІК) амоксициліну чутливими та помірно чутливими виявилися 81,25% ізолятів ентерококу, та усі виділені штами стрептокока і кишкової палички. Результати визначення МІК амоксициліну показали, що цей антибіотик проявляє високий рівень бактеріостатичної активності щодо виділених штамів мікроорганізмів, а спектр його дії охоплює як грампозитивні, так і грамнегативні бактерії. Дослідження щодо чутливості бактерій — збудників пневмонії у свиней — до амоксициліну засвідчило, що цей хіміотерапевтичний засіб є антибіотиком широкого спектра антимікробної дії і залишається препаратом вибору при лікуванні свиней з респіраторними захворюваннями бактеріальної етіології, викликаними чутливими до амоксициліну штамми мікроорганізмів.

УДК 636.4:579:615.33:616-22

2014.3.285. ВИВЧЕННЯ ІНФЕКЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ТА АНТИГЕННИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ІЗОЛЯТІВ ВІРУСУ ХВОРОБИ ТЕШЕНА, ВИДІЛЕНИХ ВІД СВИЙСЬКИХ І ДИКИХ СВИНЕЙ З ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ / Ситюк М.П. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 112–118. — Бібліогр.: 7 назв.

Свині дикі і свійські, інфекційна активність вірусу хвороби Тешена (свині), хвороба Тешена, ідентифікація вірусу Тешена.

Наведено дані щодо ідентифікації двох ізолятів вірусу хвороби Тешена на території України: “Шевченко-05”, ви-

діленого у 2005 р. з патологічного матеріалу від свійського підсвинка з клінічними ознаками хвороби, та “Новоазовський 2013”, виділеного від дикого кабана, відстріляного в сезон полювання 2013 р. У статті описано клінічні прояви (підвищення температури тіла до 41,4°C, слабкість, анорексія, порушення координації рухів, гіперестезія, судомні скорочення м'язів передніх кінцівок, затруднене дихання, синюшність копитець, вух та шкіри рила) та патолого-анатомічні зміни (гіперемія та набряк головного мозку, синюшність носових перегородок, переповнення сечового міхура) при хворобі Тешена у свійського підсвинка. Наведено дані щодо відбору патологічного матеріалу від свійського підсвинка з головного мозку та дикого кабана з ректальних змивів. Детально показано процедури щодо первинної індикації ізолятів у перещеплюванні культурі клітин СНЕВ у чотирьох послідовних пасажах. Проведено ідентифікацію ізолятів шляхом обробки вірусомісної суспензії хлороформом із подальшим визначенням інфекційної активності. З метою ідентифікації вірусу хвороби Тешена та визначення його антигенної спорідненості у реакції нейтралізації було відібрано вірусомісну культуральну рідину у крайніх розведеннях, де реєстрували цитопатичну дію вірусу, та проведено наступні три послідовні пасажі у культурі клітин СНЕВ. Показано строки прояву цитопатичної дії ізолятів, їх інфекційну активність, а за допомогою перехресної реакції нейтралізації визначено індекси нейтралізації та антигенної спорідненості їх до діючого вірусу хвороби Тешена — штам “Перечинський 642”. За результатами проведених вірусологічних та серологічних досліджень визначено, що виділені ізоляти належать до вірусу хвороби Тешена.

УДК 636.4:619:576 887.111:616.24-002

2014.3.286. МІКОПЛАЗМЕННА (ЕНЗООТИЧНА) ПНЕВМОНІЯ СВИНЕЙ / Айшпур О.Є. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 9–17. — Бібліогр.: 11 назв.

Мікоплазменна (епізootична) пневмонія свиней, свині, клініко-епізootичне обстеження свиней.

Досліджували розповсюдження мікоплазменної (ензоотична) пневмонії, вивчення та визначення її ролі в розвитку респіраторних хвороб свиней. Загалом було обстежено 15 господарств. Були проведені бактеріологічні дослідження легенів від загиблих і вимушено забитих свиноматок, поросят до двотижневого віку — перед та через 10–20 діб після відлучення від свиноматок. Дані моніторингу господарств з вирощування свиней свідчать про значне поширення прояву легневих хвороб серед порослят, починаючи з 50-добового віку. Клінічні, патолого-анатомічні, бактеріологічні і серологічні дослідження показують, що більшість господарств мають проблеми з легневим мікоплазмозом та наявністю асоційованого перебігу легневого мікоплазмозу з іншими бактеріальними респіраторними хворобами. Виділення мікоплазм із носового слизу свиноматок вказує на їх носійство. Визначали наявність антитіл до *Mycoplasma hyopneumoniae* (M. hyo). Всього протягом п'яти років досліджено в ІФА на наявність антитіл до M. hyo 510 сироватку крові від свиней різного віку із спеціалізованих з їх вирощування господарств 8 областей України. Встановлено, що основними носіями збудника ензоотичної пневмонії можна вважати кнурів (до 68,5%), ремонтних свинок (до 64,0%), та свиноматок (до 28,1%). Підтверджено також носійство M. hyo серед диких кабанів.

УДК 636.4:619:615.637.65.

2014.3.287. ВПЛИВ ФЕРРОВЕТУ-7,5% І ФЕРОСЕЛУ-Т НА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН ПЕЧІНКИ ЗА ЛАТЕНТНОЇ ФЕРУМОДЕФІЦИТНОЇ АНЕМІЇ ПОРОСЯТ / Тодорук В.Б., Гунчак В.М. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 119–126. — Бібліогр.: 17 назв.

Поросята новонароджені, Fe, Se, анемія ферумодефіцитна порослят.

Представлено результати експериментальних досліджень з вивчення фармакологічної дії ферумодекстранових препаратів — ферровету-7,5%, який в 1 мл декстрану містить 75 мг тривалентного Fe, та фероселу-Т, в 1 мл якого, окрім 75 мг тривалентного Fe, додатково міститься 0,3 мг Se (у формі натрію селеніту) — на функціональний стан печінки новонароджених порослят за латентної ферумодефіцитної анемії. Функціональний стан печінки оцінювали за протеїносинтезальною (вміст загального протеїну і його фрак-

цій у сироватці крові), детоксикаційною (рівень сечовини і креатиніну в сироватці крові) та видільною (концентрація холестеролу і білірубину) функціями. Досліди проведено у ФГ "Агро-Мік" с. Ошихіби Кіцманського р-ну Чернівецької обл. Визначено, що у сироватці крові поросят за латентної ферумодефіцитної анемії, залежно від віку тварин, зменшувався вміст загального протеїну на 10,2% ($p < 0,01$), рівень альбумінів на 8,4% і сечовини на 9,4% ($p < 0,01$), а також виявлено тенденцію до зростання вмісту білірубину і зниження рівня холестеролу. Встановлено, що застосування фероселу-Т сприяло підвищенню активності ферментних систем, які беруть участь у процесі синтезу сечовини, про що свідчить вірогідне ($p < 0,01$) підвищення її вмісту в сироватці крові 21- і 30-добових поросят відповідно на 10,09 і 11,32%. Вірогідних змін вмісту білірубину в сироватці крові тварин дослідних груп не встановлено, він був дещо нижчим від контролю. У 21-добових поросят 2-ї дослідної групи, яким вводили феросел-Т, рівень білірубину був вірогідно ($p < 0,01$) нижчим від показника у поросят контрольної на 7,65%. Показано, що за ферумодефіцитної анемії поросят ефективність застосування препарату феросел-Т з лікувальною та профілактичною метою є вищою, ніж препарату ферровет-7,5%, що зумовлено сукупною дією Fe і Se.

УДК 636.47:636.4.082.03

2014.3.288. ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ СВИНЕЙ ЧЕРВОНОЇ БІЛОПОЯСОЇ ТА ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРІД ЗА РІЗНИХ

МЕТОДІВ РОЗВЕДЕННЯ / Мангура Л.П. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2. — С. 173–175. — Бібліогр.: 5 назв.

Свині, підсвинки, породи свиней, свиноматки, гібридизація свиней, багатоплідність свиней.

Наведено результати досліджень продуктивних якостей червоної білопоясої (ЧБ) та великої білої (ВБ) порід свиней за реципрокного схрещування. Для досліджень було сформовано 4 групи свиней різних поєднань: 1-ша — ВБ×ВБ (контроль), 2-га — ВБ×ЧБ, 3-тя — ЧБ×ВБ, 4-та — ЧБ×ЧБ. Встановлено, що найбільш багатоплідними (10,91 поросяти) виявилися свиноматки 1-ї групи; найбільшу масу гнізда під час відлучення у 60 днів мали свині 2-ї групи — $169,83 \pm 4,82$ кг; найбільша маса кожного поросят при відлученні була у 4-й гр. — $17,61 \pm 0,15$ кг; збереженість поросят у 4-й гр. — 94,9%. Досліджували відгодівельні якості молодняку за нормованої годівлі та годівлі досхочу — спостерігалась тенденція щодо переважання за показниками дослідних тварин. Встановлено, що за морфологічним складом туш найбільш м'ясними виявились свині, одержані від ЧБ породи, а також їхні поміси; фізико-хімічні дослідження показали, що м'ясо підсвинків 2- і 4-ї груп порівняно з м'ясом аналогів 1- і 3-ї груп мало на 5,0–9,3% меншу енергетичну цінність — характерний показник для прісної свинини. Визначено, що рівень рентабельності відгодівлі помісного молодняку дослідних груп становив 21,90–22,15%, а контрольної — 18,20%.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.084/085.33(477.63)

2014.3.289. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОЖИВНОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ КОРМІВ ДЛЯ РІЗНИХ ВИДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ / Плис В.М., Мартиненко Г.Н., Чухлебова А.С. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2013. — № 5. — С. 161–164. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 543342.

Птиця с.-г., годівля птиці, кормів поживність, кури, гуси, качки.

Відзначається, що організм птиці порівняно з продуктивними тваринами має інтенсивніший обмін речовин та енергію росту. Це зумовлює високу чутливість її до годівлі. Саме кормові фактори стають вирішальними щодо реалізації її генетичного потенціалу. Показано результати моніторингу 2011–2013 рр., проведеного в птахогосподарствах Дніпропетровської обл., стосовно безпечності та поживності кормів для годівлі промислових курей-несучок, гусей, качок і курчат-бройлерів. Визначено, що промислова кормова база включає переважно низькокалорійні зернові раціони з високим вмістом некрохмальних полісахаридів, макухи та шротів. Корми мали дефіцит вітаміну А: для качок — 48%, гусей — 41, курчат-бройлерів — 30%. Нижчим за норму був вміст неорганічного фосфору: для гусей — на 42,5% і качок — на 48,0%. Проте загальний кальцій перевищував норму у кормах для курей-несучок та гусей в 1,5–2 рази. Водночас поживна цінність кормів за сирим протеїном і продукти окислення жирів кормів були у межах рекомендованих норм, однак у соняшниковому шроті рівень сирого протеїну був занижений на 34%.

УДК 636.5.084/085:577.15

2014.3.290. ВАЖІЛЬ СКОРОЧЕННЯ ВИТРАТ / Вернер О. // Наше птахівництво. — 2014. — № 5. — С. 66–68.

Птиця, ферменти фітазні, фітати, корми птиці, продуктивність птиці.

Розглянуто особливості фітазних ферментів (ФФ) новітнього покоління, що покращують продуктивність птиці, дохідність підприємства, а також є надійним засобом захисту навколишнього середовища від викидів фосфору. Застосування фітазних препаратів знижує потребу у введенні в раціон птиці дорогих джерел фосфору, що сприятливо позначається на

економії вартості кормів. Однак слід урахувати додатковий вплив ФФ на поживну цінність раціонів. Фітати є сполуками фосфору рослинного походження, антипоживними елементами, які зв'язують протеїн й інші необхідні речовини, що значно знижує їх доступність для птиці, отже вони негативно впливають на її продуктивність. Вибираючи ФФ, що розщеплюють фітати, вкрай важливо враховувати їх особливості щодо впливу на птицю. Описано відмінності між фітазними препаратами (грибні фітази, бактеріальні фітази). Проведено низку експериментів *in vitro*, метою яких була оцінка ферментної активності фітазних препаратів за рівня рН 3,0 і $t + 37^{\circ}\text{C}$ відносно антипоживних факторів фітатно-протеїнових комплексів. Установлено, що бактеріальні фітази ефективніше за грибні руйнують антипоживні фактори фітатів у верхній ділянці шлунково-кишкового тракту, де останні проявляють основний ефект.

УДК 636.5:637.54:619:615.37

2014.3.291. ФАГИ ЗАМІСТЬ АНТИБІОТИКІВ / Магуський О., Ковтун В. // Наше птахівництво. — 2014. — № 5. — С. 82–84.

Профілактика інфекцій, бактеріофаги — альтернатива антибіотикам, продукти птахівництва, бактеріотерапія.

Проблема антибіотикорезистентності бактерій нині набула світового масштабу. Міжнародні організації запроваджують моніторингові програми, намагаючись контролювати появу резистентних до протимікробних препаратів популяцій, зокрема як ванкомицин-резистентні ентерококи, метицилін-резистентні золотисті стафілококи тощо. Наукова дискусія щодо ефективності фагової терапії щодо профілактики та лікування бактеріальних інфекцій за допомогою вірусів бактерій триває й сьогодні. Показано можливість бактеріофагів як альтернативи антибіотикам, що дає також підґрунтя для застосування їх і в харчовій та переробній промисловості для попередження контамінації продуктів збудниками харчових токсикоінфекцій. Адже контамінація продуктів птахівництва сальмонелами, лістеріями, кампілобактеріями, ієрсиніями та ешеріхіями є великою проблемою. Результати досліджень засвідчили, що м'ясо оброблене розчином фага вже через 12 год мало на 92,3% меншу контамінацію сальмонелами, а

через 24 год — на 97,4%, що майже в 90,9 раза менше за рівень контамінації м'яса контрольної групи. Описано механізм дії бактеріофагів, високу їх специфічність діяти проти певного виду мікроорганізмів. Водночас антибіотики впливають як на патогенні, так і облигатні, що спричиняє дисбіоз.

УДК 636.52/58.033.087.7

2014.3.292. ВПЛИВ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ “АДІМІКС® С 30%” НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВАКЦИНАЦІЇ ПРОТИ ВІРУСНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ПТИЦІ / Авдос'єва І.К., Юркевич М.В., Басараб О.Б., Регенчук В.В., Мельничук І.Л. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 1. — С. 129–133. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 543804.

Курчата-бройлери, кормові добавки, натрію бутирит, вакцинація птиці, антибіотикам альтернатива, хвороби птиці вірусні.

Матеріалом для дослідження були зразки кормової добавки (КД) “Адімікс® С 30” (Бельгія) двох серій: № 2121007-01 (виготовлена 08.2013, придатна до 08.2015) та № 2133209-05 (03.2012–03.2014). Визначали вміст у КД бутирату натрію та вплив діючої речовини на імунний статус бройлерів (крос КОББ 500), яких вакцинували за схемою: в однодобовому віці проти інфекційної бурсальної хвороби (ІБХ) та Ньюкаслської хвороби (НХ), у 10 діб — проти інфекційного бронхиту курей (ІБК), у 13 діб — проти ІБХ, у 19 діб — проти НХ. Натрію бутират у КД застосовували з кормом по 250 г/т у віці птиці 22–27 діб. Результати виробничих випробувань на 20 тис. гол. птиці засвідчили, що натрію бутират у формі “Адімікс® С 30” можна розглядати як альтернативу антибіотикам, що використовуються як стимулятори росту і для профілактики уражень кишківника птиці. Натрію бутират у КД захищений у ліпідній капсулі. Проникаючи безпосередньо в кишківник, він позитивно впливає на імунну систему за вакцинації проти вірусних захворювань курчат-бройлерів. При цьому істотно покращуються виробничі показники продуктивності птиці. Так, середньодобові прирости бройлерів у дослідній групі становили 54,5 г, а в контрольній, де застосовували замість КД “Адімікс® С 30%” препарат “Доксициклін” — 53,7 г. Збереженість у дослідній групі була вища на 0,5%, а птиця більш рухливою, активніше поїдала корм, а підстилка у пташнику була сухою.

УДК 636.52/58.033:612.015

2014.3.293. ВМІСТ ПОЛІАМІНІВ ТА ЇХ КОРЕКЦІЯ У КРОВІ ТА ТКАНИНАХ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ ЗА УМОВ СТРЕСУ / Грабовський С.С. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 18–25. — Бібліогр.: 30 назв.

Курчата-бройлери, стрес у бройлерів, клітинний метаболізм, поліаміни, селезінка, ультразвук, резистентність птиці.

Акцентується увага, що внутрішньоклітинний уміст та різноманітність життєво важливих функцій поліамінів дає підґрунтя розглядати їх як низькомолекулярні регулятори клітинного метаболізму, особливо у стресових ситуаціях, зокрема і перед забором тварин і птиці. У даному дослідженні вивчали вміст путресцину, сперміну, спермідину, їх кореляцію у крові та тканинах курей-бройлерів з урахуванням передзабірного стресу за додаткового введення до корму екстракту селезінки, багатого на поліаміни. Так, за 5 діб до забою птиці використовували спиртовий екстракт селезінки, одержаний із застосуванням ультразвуку (1-ша група) та без нього (2-га гр.). Екстракти наносили на комбікорм аерозольним методом (70° спиртовий розчин об'ємом 1,4 мл на курча). Встановлено, що найбільший рівень поліамінів був у крові, печінці та грудному м'язі курчат-бройлерів 1-ї дослід. гр., яким до основного раціону вводили екстракт селезінки, одержаний за використання ультразвуку. Загальна кількість поліамінів у цих курчат збільшилась на 39% порівняно з контролем, зокрема в грудному м'язі — на 45%. Зроблено висновок, що з метою підвищення природної резистентності птиці та попередження передзабірного стресу в неї доцільно прийняти до уваги вищевказані результати досліджень.

УДК 636.52/58.061.4/8

2014.3.294. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ ЖИВОЇ МАСИ У КУРЕЙ РІЗНОГО НАПРЯМУ ПРО-

ДУКТИВНОСТІ / Катеринич О.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2013. — № 110. — С. 66–70. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 543635.

Кури, онтогенез птиці, прогнозування у птахівництві, жива маса курей.

Досліджували курей трьох популяцій різного напрямку продуктивності: яєчні (Бірківська барвіста, А), яєчно-м'ясні (Червоний род-айленд, 38) та м'ясо-яєчні (Бірківська біла, Г2). Живу масу ремонтного молодняку (n = 100 у кожній групі) визначали впродовж перших 8 тижнів життя щотижнево. Птицю утримували на підлозі згідно з нормами ВНТП. Наведено господарсько-якісні показники курей різного напрямку продуктивності у віці 20 і 52 тижні (жива маса птиці) та 30 і 52 тижні (маса яєць), а також несучість. Порівняльний аналіз розвитку ж.м. у досліджуваних популяцій засвідчив перевагу курей м'ясо-яєчного напрямку продуктивності над яєчним та яєчно-м'ясним уже протягом 4 та 8 тижнів життя. Перевага живої маси (ж.м.) відбувається за рахунок зростання інтенсивності формування та індексу напруженості росту цієї ознаки, при зменшенні рівномірності її розвитку. Максимальний показник рівномірності росту ж.м. для яєчної птиці становив 35,6 та 27,0; у м'ясо-яєчної — 30,0 та 12,4; у яєчно-м'ясної — 21,2 та 14,8, що свідчить про найповільніше формування в останньої. Отже, загальна тенденція мінливості рівномірності росту, за порівняння 4- та 8-тижневого періодів, на відміну від інтенсивності формування ж.м., спрямована у бік зниження.

УДК 636.52/58.082.474

2014.3.295. ГЕНЕТИКА В ІНКУБАЦІЇ / Прокудіна Н. // Наше птахівництво. — 2014. — № 5. — С. 34–35.

Кури, інкубація яєць, генетика курей.

Констатується, що птиця різних напрямів продуктивності, зокрема м'ясних і яєчних порід, має свої особливості щодо темпів росту, а це унеможливорює інкубацію яєць в однакових умовах, в одній інкубаційній шафі. У сучасному м'ясному птахівництві курча проводить 33% свого життя в яйці, а в пташнику термін його вирощування змінюється від 84 діб до 42 порівняно з періодом 25–30 років тому. За даними нідерландських дослідників, у 70-х рр. XX ст. курча проводило в інкубаторі 20% життя (від яйця до забійного цеху). Нині курчата-бройлери у віці 42 діб наросшують масу тіла близько 2300 г, а курчата яєчних порід — 500 г. Селекція бройлерів з метою підвищення темпів росту птиці та виробництва м'яса досягла 50–60-кратного збільшення маси від періоду виводу до реалізації. Результатом селекції несучок яєчного напрямку та високої конверсії корму виробництво яєць досягло понад 300 шт. на курку/рік. Генетична селекція вплинула не лише на післяембріональний розвиток, а й на структуру тіла зародка вже на 2-й тиждень інкубації. Через 48 год інкубації зародки бройлерів (ЗБ) перебувають на 13-й стадії розвитку, у той час як зародки несучок (ЗН) — лише на 12-й. Тобто більш високі темпи росту перших є очевидними вже до стадії “кров'яного кільця”, на 80-ту год інкубації. Більш чутливі ЗБ до високої температури на фазі ділення клітин, ніж ЗН. Дослідженнями встановлено, що для оптимального розвитку зародка в інкубаторі температура шаралупи, яку враховують як t зародка, під час перших двох третин періоду інкубації яйця має бути в межах 37,6–37,9°C (99,7–100,2°F) і на рівні 38,1–38,8°C (100,6–101,8°F). Як фактор успішної інкубації стає критично важливим те, що фундаментально різні темпи росту позначаються на різних рівнях виробництва метаболічного тепла між м'ясними та яєчними породами. Охарактеризовано відмінності у розвитку та метаболізмі в процесі ембріогенезу бройлерів і курей-несучок, що повинно використовуватись для регулювання умов інкубації для різних ліній с.-г. птиці.

УДК 636.52/58.087.72:612.015:575.16

2014.3.296. АНТИОКСИДАНТНИЙ СТАТУС ОРГАНІЗМУ КУРЕЙ У КРИТИЧНІ ПЕРІОДИ РОСТУ І РОЗВИТКУ ЗА ДОДАТКОВОГО ВВЕДЕННЯ МІНЕРАЛЬНОЇ ДОБАВКИ ДО РАЦІОНУ / Сірко Я.М., Кирилів Б.Я., Кисців В.О., Лісна Б.Б., Галулак Л.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 1. — С. 77–83. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 543804.

Кури-несучки, кормові добавки, сульфат натрію, яйця інкубаційні, мікроелементи, антиоксидантний статус курей, онтогенез курей.

Дослідження проведено на курах яєчного напрямку продуктивності (крос "Хайсекс коричневий") з 10- по 120-добовий вік; утримання кліткове з вільним доступом до води і корму. Контрольній групі (КГ) згодовували повнораціонний комбікорм (ПК), збалансований за поживними і біологічно активними речовинами. Дослідним групам (ДГ 1- і 2-й) до ПК вводили 0,2% сульфату натрію. Птиці 2-ї ДГ, починаючи із 45-добового віку, кількість цинку, міді та марганцю збільшили на 10% понад норму. У курей 1-ї ДГ, яким з 10-доб. віку згодовували ПК + 0,2% Na_2SO_4 , знесення першого яйця відбувалося швидше (на 118-ту добу, тоді як у КГ — на 124, у 2-ї ДГ — на 126-ту). Добавка до корму сульфату не впливала на індекс форми, загальну масу яєць, масу білка, жовтка і шкаралупи. Проте у жовтку яєць підвищився вміст білків, глікогену та загальних ліпідів на 5,76%, 6,92 і 8,44% відповідно. Зазвичай з віком, починаючи з 30-добового у період онтогенезу, активність супероксиддисмутази та глутатіонпероксидази у тканинах печінки і грудних м'язів курей поступово знижується. Так, у птиці КГ активність ферменту зменшилась у 60 діб на 14,11%, у 90–120 діб — на 19,76% порівняно з 30-добовим віком. Зміни активності глутатіонпероксидази у тканинах печінки були подібними до СОД. При додаванні до комбікорму 0,2% Na_2SO_4 (1-ша ДГ) та 0,2% Na_2SO_4 + Zn, Cu, Mn (2-га ДГ) у яйцях (шкаралупі, білку, жовтку) підвищився вміст мікроелементів (Zn, Cu). Зокрема у шкаралупі: Zn на 27,81 і 37,74% відповідно до груп, а Cu на 12,46 і 17,32%. Аналогічно у білку яєць: Zn на 23,76 і 38,97%. У жовтку Zn збільшився на 6,5 і 11,36%, а Cu на 11,21 та 15,77%. Зроблено висновок, що додавання до корму курей сульфату натрію та збільшення на 10% цинку, міді і марганцю створює кращі передумови для біосинтезу білків і їх енергетичного забезпечення в організмі птиці, що у подальшому поліпшить інкубаційні якості яєць та розвиток ембріонів.

УДК 636.52/58:612.646:612.015.33

2014.3.297. РОЛЬ ОКСИДА АЗОТА В ЕМБРИОГЕНЕЗЕ КУР С РАЗНЫМ ТИПОМ ПРОДУКТИВНОСТИ / Титов В.Ю., Косенко О.В., Кондратов Г.В. // *Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных.* — 2014. — № 4. — С. 86–91. — Библиогр.: 20 назв.

Кури, ембріогенез курей, оксид азоту, нітрати, нітрити, метаболізм NO.

Ембріогенез (Е.) пов'язаний із синтезом оксиду азоту (NO) та накопиченням його метаболітів у ембріоні. Показано результати вивчення динаміки вмісту метаболітів NO в різних відділах курячого ембріона та в зародку в цілому у процесі ембріогенезу. В експерименті використовували запліднені яйця курей різних порід (андалузька голуба, юрловська голосиста, голуба м'ясо-яєчна, кохинхи білі, брама темна, брама палева, П-11, корніш, плімутрок, малайська бойцова, куланги); ліній Х1, Х2, Х12, Х34 кросу Хайсекс білий, Б5, Б6, Б56 породи корніш, Б7, Б9, Б79 породи плімутрок; кросів СП 789, Хайсекс білий, Смена 8, Кобб 500. Вміст метаболітів NO у зразках визначали, використовуючи розроблений ферментний сенсор на основі властивостей нітриту, нітрозотіолів (RSNO), динітрозильних комплексів заліза і нітропохідних високомолекулярних сполук (RNO_2), які інгібують фермент каталазу за присутності галоїд-іонів та за втрати ними цієї властивості під дією певних факторів, різних для кожної групи сполук. Виявлено тісну кореляцію між м'ясною продуктивністю дорослої птиці та інтенсивністю накопичення метаболітів NO в різних відділах ембріона. У м'ясних форм його метаболізм в ембріонах відбувається значно інтенсивніше. Така різниця поміж ембріонами м'ясних та яєчних форм за цим показником може становити два порядки. Ембріони курей м'ясо-яєчного напрямку продуктивності та міні-курей займають проміжне положення. Встановлено, що нітрат, кінцевий продукт метаболізму, накопичується переважно в м'язах ембріона. Період найбільш інтенсивного метаболізму (перші 3 доби розвитку) дає підґрунтя вважати, що головним споживачем NO слугує не сама м'язова тканина, а фактор, який впливає на її гістогенез. Так, NO або активує цей фактор, або впливає на його синтез.

УДК 636.59:637.41

2014.3.298. ВМІСТ МІНЕРАЛЬНИХ РЕЧОВИН У ЯЙЦЯХ ПЕРЕПЕЛІВ ЗА ДІЇ ПІДВИЩЕНИХ ДОЗ ВІТАМІНІВ / Чорнолата Л.П., Бережнюк Н.А., Царук Л.П. // *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету.* — Вінниця, 2014. — Вип. 1(83), т. 2. — С. 75–80. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543606.

Перепели, вітаміни (А, Е, D), яйця перепілок, мінеральний обмін у перепелів, корми птиці збалансовані.

Дослідження проведено в умовах ДГ "Бохолицьке" Ін-ту кормів та сільського господарства Поділля НААН на перепелах із 120-добового віку. Дослід тривав 67 днів (7 — зрівняльний та 60 днів — основний період). У якості основного раціону (ОР) використовували комбікорм "Мультиген" (виробництво АТ "Київ-Атлантук Україна". Встановлено, що додаткове до ОР згодовування вітаміну А у кількості 10% зумовлює зменшення відкладання у білку яєць перепелів марганцю на 17,9%, міді — на 52,9. При цьому в жовтку зменшується кількість кальцію на 17,3%, заліза — на 16,1, марганцю — на 26,2, а у шкаралупі: магній — на 20,5 і марганець — на 15,0%. Добавка до ОР вітаміну D спричинила зменшення кальцію у білку яєць на 47,5%, марганцю — на 33,2, цинку — на 44%, а вміст міді збільшився на 79,9% порівняно з контролем, де перепелам згодовували лише ОР. Збільшення дози вітаміну Е в ОР призвело до зменшення утворення кальцію в білку яєць на 62,5%, магнію — на 54,1, марганцю — на 33,2, цинку — на 76,2, проте накопичення заліза підвищилось на 41,2%, а міді — у 2 рази порівняно з контролем. Жовток яйця аналогічно відреагував на збільшення дози в ОР вітаміну D, а саме: зменшилось накопичення Са на 49,3%, Fe — на 16,8, а Mn — на 38,0%. Щодо надлишкових доз в ОР вітаміну Е, жовток зменшив вміст Са на 20,3%, магнію — на 50,0, Fe — на 23,2 та Mn — на 43,7; лише вміст міді підвищився на 13,8%. Шкаралупа на збільшені дози в ОР перепілок вітаміну D відреагувала зменшенням вмісту заліза — на 39,6, цинку — на 22,0%; вітаміну Е — зменшенням кількості магнію на 34,0 та заліза — на 27,4%.

УДК 636.596:619:616.98:579.822

2014.3.299. ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІМЕРАЗНОЇ ЛАНЦЮГОВОЇ РЕАКЦІЇ У РЕАЛЬНОМУ ЧАСІ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЕПІЗООТОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ХЛАМІДІОЗУ ПТАХІВ / Романишина Ю.Р. // *Ветеринарна біотехнологія: бюлетень / Ін-т вет. медицини. Держ. наук.-контроль. ін-т біотехнології і штамів мікроорганізмів.* — Ніжин, 2014. — Вип. 24. — С. 228–235. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 543908.

Голуби, хламідіоз, метод ПЛР, моніторинг синантропних птахів.

Для дослідження у містах Київ та Біла Церква відловлювали 135 голубів, незалежно від наявності або відсутності клінічних ознак захворювання. За симптоми хламідіозу (Х.) приймалися: наявність кон'юнктивіту, світлобоязнь, витьокі ексудату з носової порожнини, пронос зеленкуватого кольору, хрипи, атаксія та кахексія. Експериментально доведено можливість використання методу ПЛР у реальному часі для епізоотичного моніторингу Х. птахів. Установлено, що у синантропних голубів присутні хвороби, які мають ознаки схожі із Х. Серед досліджених голубів хворими на Х. виявились 15,6%, а носіями збудника Х. — 17,1% клінічно здорових птахів.

УДК 636.598.083.6(477)

2014.3.300. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБУВАННЯ ГУСКИ СІРОЇ ANSER ANSER В БІОСФЕРНОМУ ЗАПОВІДНИКУ "АСКАНІЯ-НОВА" / Мезінов О.С., Гавриленко В.С., Чегорка П.П. // *Вісті Біосферного заповідника "Асканія-Нова".* — Асканія-Нова, 2013. — Т. 15. — С. 86–90. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 543358.

Гуска сіра, заповідник "Асканія-Нова", охорона птахів, орнітологічний моніторинг.

Проаналізовано динаміку чисельності гуски сірої (ГС) в умовах Біосферного заповідника "Асканія-Нова" за 1995–2013 рр. Визначено 2 групи птахів різного популяційного походження. Основу даного виду становлять птахи асканійської популяції, чисельність яких є відносно стабільною, а кількість транзитних популяцій за останні 10 років скоротилась у 4,4 раза. Локальна популяція коливається в межах 92–204 особи.

ни, у розмноженні беруть участь близько 36 самок (29,8% від їх наявної чисельності). Найбільша амплітуда зміни кількості птахів спостерігається під час осінньої міграції та зимівлі. Довготривале застосування біотехнічних прийомів вирощування ГС для створення репродуктивного осередку в зоопарку "Асканія-Нова" позитивно вплинуло на формування місцевої локальної популяції. Аналіз репродуктивних даних з 1952 по 2013 р. засвідчив: строки гніздування — з 14 берез. по 20 квіт. (з відхиленням — з 2 берез. по 16 трав.), середня величина

кладки яєць — $5,09 \pm 0,09$, виживаність молодняку — 78,1%, продуктивність стада — $1,91 \pm 0,14$. Ці показники підтверджують стабільність популяції. Проте кількість транзитних птахів, які зупиняються під час осінньої міграції на водоймах, значно зменшилась за останні роки, про що свідчать дослідження вчених (Лисенко, Гринченко, Андрющенко та ін.). У висновках наголошується, що за відсутності запобіжних заходів щодо відновлення чисельності популяції ГС, цей вид птахів необхідно буде внести до списку підлягаючих охороні на Україні.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.082.13

2014.3.301. БАБОЧКА. ОСОБЕННОСТИ ПОРОДЫ / Баляцкая И. // Кролиководство и звероводство. — К.; Севастополь. — 2014. — № 2. — С. 8–11.

Кролик-“метелик”, породи кролів, розведення кролика-“метелика”.

Наведено біологічну характеристику й особливості вирощування кролів (К.) породи метелик, які отримали свою назву завдяки специфічному окрасу. У результаті селекції з'явилися блакитні, сірі, жовті і навіть шоколадні К. цієї породи. З часом було поліпшено також їхні вагові кондиції. Спочатку звичайна маса дорослого К. ледве сягала 2 кг і при цьому він вважався декоративним, але після схрещування з білим велетнем, німецьким фландром і віденським блакитним маса значно збільшилась і досягала 4,5–5 кг. Такі параметри цілком відповідають нормам для розведення тварин на м'ясо. Шкурки К. цієї породи мають красивий і вишуканий зовнішній вигляд. Самки-“метелики” вирізняються молочністю і добрими материнськими якостями, а також високою плодючістю (у середньому 8 кроленят). Вони швидко пристосовуються до кліматичних і кормових умов і мають дуже хорошу здатність до відгодівлі. На жаль, зараз всі великі ферми переключаються на розведення лише великих порід К., а це означає, що всю роботу над поліпшенням якості породи практично призупинено. Проте в особистих господарствах порода використовується. Особини цієї породи мають міцну тілобудову і добре здоров'я. Тварини відмінно пристосовані до погодних умов. За правильних годівлі і догляду волоссяний покрив має винятковий блиск, неповторний окрас і високу густоту. Господарства, які здійснюють вичинку шкурок, можуть зекономити значні кошти на різних барвниках.

УДК 636.92.082/.084:637.5:631.115.1

2014.3.302. ТЕХНОЛОГИЯ, СЕЛЕКЦИЯ ТА ПЕРЕРОБКА ПРОДУКЦИИ КРОЛИВНИЦТВА В ОСОБИСТЫХ ГОСПОДАРСТВАХ НАСЕЛЕНИЯ / Вакуленко І.С., Данилова Т.М. — Х., 2014. — 47 с. Шифр 543647.

Кролі, селекція кролів, вирощування кролів, продукція кролівництва, шкурки кролів.

Висвітлено питання щодо біологічних і господарсько корисних особливостей кролів (К.) та обґрунтовано актуальність і необхідність розвитку галузі кролівництва. Наведено основні технологічні процеси (утримання, годівля, племінна робота, породи К., переробка продукції, профілактика та лікування) розведення К. у господарствах України різної форми господарювання, а також характеристику продукції кролівництва. Визначено оптимальні строки забою й запропоновано методи вичинки і фарбування шкурок. Обґрунтовано об'єктивну необхідність у відновленні та подальшому збільшенні чисельності поголів'я, поглибленій селекції, розробленні прогресивних технологій, поступовому збільшенні обсягів виробництва продукції кролівництва в господарствах різної форми господарювання і особливо у фермерських та присадибних.

УДК 636.92.082:004(477)

2014.3.303. ПЛЕМЕННАЯ РАБОТА В КРОЛИКОВОДСТВЕ УКРАИНЫ / Гончар А.Ф., Шевченко Е.А. // Кролиководство и звероводство. — К.; Севастополь. — 2014. — № 1. — С. 4–7.

Кролівництво, племінна робота в кролівництві, селекція кролів, комп'ютеризація в кролівництві, кролеферма.

Висвітлено основні завдання і проблеми розвитку племінної роботи в кролівництві України. Для раціонального використання тварин у процесі селекції, встановлення комплексного класу, залежно від якого визначається їх виробниче призначення, формулюються основні напрями племінної роботи: удосконалення племінних і продуктивних якостей кролів (К.), яких розводять у країні; виведення нових заводських і внутрішньопорідних типів К.; збереження генофонду порід К., що їх розводять у господарстві. З метою виконання завдань племінної роботи необхідно забезпечити: збір даних про характер наслідування господарсько корисних ознак; удосконалення існуючих і розроблення нових ефективних методів практичної селекції, визначення найраціональніших методів відбору і підбору К. у конкретних умовах вирощування; оптимальні умови утримання, годівлі й обслуговування К. з метою повнішої реалізації їх племінних і продуктивних якостей; розробка ефективних методів виведення нових типів К.; одержання гібридів з метою підвищення життєздатності і їх скоростиглості; розробка і впровадження методів штучного осіменіння та здійснення зоотехнічного обліку за встановленими формами. Зазначено, що наявний порідний склад К. в Україні є фундаментом для проведення селекційно-племінної роботи з широким використанням методів господарського розведення і схрещування з метою одержання племінної продукції з максимальною реалізацією генетичного потенціалу тварин. Запровадження в практику кролівництва комп'ютеризації може сприяти економії часу на обробку даних зоотехнічного обліку, а також підвищити економічну ефективність виробництва.

УДК 636.92:637.5.07:636.087.72.001.25

2014.3.304. ОПРЕДЕЛЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ МЯСА КРОЛИКОВ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ В РАЦИОНЕ ПРЕПАРАТА БИО-ЖЕЛЕЗО С МИКРОЭЛЕМЕНТАМИ / Бачинская В.М., Дельцов А.А. // Ветеринария. — 2014. — № 4. — С. 54–56. — Библиогр.: 5 назв.

Кролі, м'ясо кролів, безпечність м'яса кролів, біозалізо, мікроелементи, годівля кролів, ветеринарно-санітарна експертиза.

Наведено результати визначення безпечності м'яса кролів (К.) за використання в їхньому раціоні препарату біозалізо з мікроелементами. Зазначено, що комплексні мікроелементні добавки при уведенні в раціон молодняку К. не лише забезпечують фізіологічні потреби організму, але й стимулюють інтенсивніший ріст і розвиток. До таких добавок належить біозалізо з мікроелементами, які містять залізо, мідь, кобальт, селен і йод у формі органічного залізо-гідрооксидполімальтозного комплексу. У такій формі забезпечується висока біодоступність мікроелементів, вони не вступають у взаємодію з компонентами корму, а також унеможливується їх негативний вплив на шлунково-кишковий тракт. З'ясовано, що м'ясо К., вирощених із застосуванням вищезгаданих добавок у дозі 0,2 мл/кг маси тіла на добу з 45-денного віку протягом 1,5 місяців, є безпечним, нетоксичним і відповідає всім вимогам нормативної документації. За ветеринарно-санітарними характеристиками м'ясо вважається доброякісним продуктом, який можна випускати для вільної реалізації.

УДК 636.93:599.322.2:636.083

2014.3.305. ВОЗМОЖНОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ ВОСПРОИЗВОДИТЕЛЬНОЙ СПОСОБНОСТИ СУРКОВ / Харламов К.В., Федосеева Г.А., Чернова И.Е. // Кролиководство и звероводство. — М., 2013. — № 6. — С. 10–13. — Библиогр.: 9 назв. *Бабак, відтворювальна здатність бабака, гормональна стимуляція, щеніння бабака, плодючість бабака.*

Наведено результати дослідження можливості підвищення відтворювальної здатності бабака (Б.). Зазначено, що розвиток бабаківництва утруднено пізньою статевою зрілістю тварин — понад 70% Б. починають розмножуватися в 3-річному віці. Дослідження, проведені на самках Б. різного віку, засвідчили, що застосування хоріанічного гонадотропіну у період гону позитивно впливає на їхню відтворювальну здатність (збільшуються плодючість і вихід щенят) і сприяє одержанню приплоду від самок, які не щенилися раніше. У результаті експерименту встановлено, що найефективнішою для самок бабака є доза хоріанічного гонадотропіну 100 МЕ на одну голову.

УДК 636.932.083/.084:639.112.9:631.115.1(477)

2014.3.306. ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВЕДЕННЯ ОНДАТРИ У ФЕРМЕРСЬКИХ І ПРИСАДИБНИХ ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ / Євтушевський М.Н., Вакуленко І.С. // Ефективне тваринництво. — 2014. — № 3. — С. 41–44. — Бібліогр.: 3 назви.

Ондатра, розведення ондатри, годівля ондатри, розмноження ондатри, хвороби ондатри.

Висвітлено технологічні особливості розведення ондатри (О.) у фермерських і присадибних господарствах України. Ондатра є гризуном невеликого розміру живою масою в межах 1 кг, напівводяна тварина. Крім рослинних кормів О. споживає в природних умовах невелику кількість риби та дрібних безхребетних тварин. Самці досягають статевої зрілості на 8–11-му місяці, а самиці — на 3–4-му місяці життя і можуть дати приплід у рік їх народження. Ондатрі, як і кролям, властива капрофагія. За утримання О. завжди слід враховувати наступне: звірок є гризуном сутінкової активності, уразливим до холоду, спеки, протягів, дуже любить воду, за відсутності якої знижуються плідність, якість хутра, споживання кормів, ріст і розвиток організму. Для утримання О. виготовляють клітки різної конструкції і застосовують різні будівельні матеріали. У клітках слід передбачити: пологовий будиночок, де проходить період вагітності, вольєр, місце для висаджування самця, місце для перебування і годівлі, а також ємність для води. Зазначено, що О. невибаглива до кормів, проте значно вимогливіша, ніж нутрія. За кліткового утримання О. охоче поїдає молоді стебла та качани кукурудзи, суданську траву, солодкі яблука, моркву, овес, подорожник, конюшину, люцерну, картоплю, огірки, гарбузи, помідори, буряки кормові, капусту, кавуни тощо. У зимовий період О. потрібно щоденно згодовувати моркву і яблука. Слід уводити до раціону О. зернові корми, молоді гілочки плодів дерев, а також повнораціонні свинячі і кролячі комбікорми. Розглянуто питання щодо особливостей підготовки О. до спарювання, відтворення і розмноження, зокрема відбору звірків на плем'я. На збереження О. значною мірою впливають не-заразні і заразні хвороби (катаральна бронхопневмонія, гострий гастроентерит, рахіт, цистит, пастерельоз, туляремія, геморагічна лихоманка, псевдотуберкульоз тощо). Зазначено, що утримання ондатри у клітках сприяє їх збереженню за рахунок високої відтворювальної здатності та технології вирощування молодняку, повноцінної годівлі, селекції, своєчасної профілактики і лікування звірків.

УДК 636.934.2:636.083/.084

2014.3.307. СОДЕРЖАНИЕ ЛИСИЦ / Бондаренко С.П. // Кролиководство и звероводство. — К.; Севастополь. — 2014. — № 1. — С. 54–59.

Лисиця, годівля лисиці, догляд за лисицями.

Висвітлено питання щодо особливостей утримання лисиць (Л.) у шедях, де мікроклімат повністю залежить від місцевих умов. Зазначено, що в добре освітлених приміщеннях й за прямого освітлення більшість тварин, які насамперед ведуть денний образ життя, краще ростуть, розвиваються і вирощують повноцінне потомство. Основне стадо бажано утримувати за хорошого природного освітлення. Залежно від ступеня механізації кормороздавання процес годівлі Л. є більш чи менш затратним. У деяких господарствах застосовують підвісні дороги, кормороздавальні візки або пересувні кормороздавальні напівавтомати. Правильні заходи догляду і поводження з Л. допомагають поліпшити їх продуктивність і дають змогу уникати травм у тварин. Хижі хутрові звірі, як тварини з добре розвиненою нервовою системою, часто піддаються стресу. Він виникає в результаті різкої зміни зовнішніх умов, зокрема розпорядку дня, переходу від одного раціону до другого, а також тривалої відсутності води і їжі, контролю людиною гнізд, де знаходяться лисенята; яскравого спалаху світла в темноті та інших раптових впливів. Викликаний однією з причин стрес може закінчитися паралічем дихання і смертю тварини. Для того, щоб уникнути чи ослабити вплив стресу на Л., необхідно застосовувати деякі застережні заходи, зокрема не робити різких рухів, не розмовляти голосно і не кричати на них. Звірів необхідно утримувати в надійно зачинених клітках, а перевозити в спеціальних транспортних. За умови перевезення тварин у вагонах, літаках, на пароплавах клітки можна розміщувати в декілька ярусів уздовж стін, але при цьому надійно закріплювати.

УДК 636.934.57.084

2014.3.308. ОПТИМАЛЬНЫЙ УРОВЕНЬ ВВЕДЕНИЯ В РАЦИОН МОЛОДНЯКА НОРОК ПЕРЬЕВОЙ МУКИ, ПРИГОТОВЛЕННОЙ ПО ТЕХНОЛОГИИ HTSL / Савина Г.И., Куликов В.Н., Квартникова Е.Г. // Кролиководство и звероводство. — 2014. — № 1. — С. 6–9. — Библиогр.: 8 назв.

Норка, годівля норки, раціон молодняку норки.

Експериментально визначався оптимальний рівень введення в раціон молодняку норки (Н.) пір'яного борошна (ПБ), виробленого за технологією HTSL. Одним з джерел тваринного білка є кератиновмісна сировина, одержувана з пера птиці. Останнім часом розроблено нову технологію виробництва ПБ, що ґрунтується на принципі короткочасного високотемпературного обробітку сировини в тонкому шарі (HTSL). Вона значно економічніша й зручніша порівняно з іншими способами гідролізу ПБ. Сировину одночасно подрібнюють і стерилізують протягом 60...90 с за t 180–200°C. Таке ПБ за вмістом сирого протеїну переважає традиційне рибне борошно в середньому на 15%, зокрема за вмістом деяких амінокислот, насамперед за цистином. Результати досліджень засвідчили, що молодняк Н. дуже добре перетравлює поживні речовини ПБ, виготовленого за технологією HTSL, зокрема сирий протеїн — на 88,2%. Поживна цінність ПБ HTSL для Н. у розрахунку на 100 г натурального продукту становить: перетравний протеїн — 69,6 г; переварюваний жир — 0,7 г; обмінна енергія — 319 ккал (1,34 МДж). Оптимальний рівень введення в типовий раціон молодняку Н. ПБ HTSL становить 10–15% за перетравним протеїном.

638.1/2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

УДК 638.11:638.14

2014.3.309. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ БДЖІЛ ДО ЗИМІВЛІ / Дружб'як А. // Бджоляр. — 2013. — № 10. — С. 25–27. — Бібліогр.: 7 назв.

Бджоли, зимівля бджіл, щільники, годівля бджолосімей.

Описано основні вимоги до успішної зимівлі бджолосімей. Визначено, що успішну зимівлю бджіл забезпечують такі чинники: достатня сила сімей (не менше 1,5 кг бджіл); фізіо-

логічно повноцінні бджоли (бджоли нової зимової генерації); здорові бджолосім'ї (своєчасне проведення противараотозних лікувальних заходів); забезпечення бджолосім'ей достатніми кормовими запасами (всі рамки повинні бути заповнені кормом не менше ніж на 2/3 площі щільника, а бджоли мають займати усі вулички).

УДК 638.14

2014.3.310. ИЗМЕНЕНИЕ ПАРАМЕТРОВ ТЕЛА У ПЧЕЛ РАЗВИВАВШИХСЯ В УСЛОВИЯХ ГИПОКСИИ / Еськов Е.К., Еськова М.Д., Спасик С.Е. // Пчеловодство. — 2013. — № 10. — С. 10–11. — Библиогр.: 6 назв.

Розплід нерозпечатаний бджолиний, CO₂, гіпоксія, маса тіла бджоли.

Досліджено вплив високих рівнів насичення газового середовища CO₂ на розвиток робочих бджіл зі стадії передлячки до імаго. Встановлено, що розвиток в умовах зростаючої концентрації CO₂ відбивається на зниженні життєздатності бджіл і підвищенні у них маси тіла. У цьому виражається подібність впливу гіпоксії з пониженням температури в межах її летального діапазону на масу бджіл, які розвиваються. Мінімальною летальною ефективністю володіє пониження температури протягом усього розвитку бджіл зі стадії передлячки до імаго до 29,30°C або підвищення вмісту CO₂ до 10%. Виявлено високу толерантність запечатаного бджолиного розплоду до гіпоксії.

УДК 638.141.4:612

2014.3.311. УРОВЕНЬ ТЯЖЕЛЫХ МЕТАЛЛОВ И ЛИПИДОВ В ТКАНЯХ ПЧЁЛ НА ТРАДИЦИОННЫХ И ОРГАНИЧЕСКИХ ПАСЕКАХ / Ковальчук И.И., Федорчук Р.С. // Пчеловодство. — 2014. — № 8. — С. 10–11. — Библиогр.: 6 назв.

Бджоли, ліпіди, важкі метали, глікоген, виробництво органічне с.-г.

Представлено дані про концентрацію важких металів, загальних ліпідів і співвідношення окремих їх класів, а також глікогену в тканинах бджіл з пасік, які утримуються в умовах традиційного і органічного виробництва. Дослідження проводились у Вінницькій області на виробничих базах суміжних пасічних господарств, розташованих в умовах традиційного утримання медоносних бджіл і на органічній пасіці у Броварському районі, сертифікованій відповідно до нормативів органічного виробництва. Були сформовані дві групи бджолиних сімей: 1-ша гр. (контрольна) — традиційні для даного регіону агроекологічні (с. Івановці); 2-га гр. (дослідна) — з органічної пасіки (с. Йосипівка). Для фізіологічно-біохімічних досліджень у літній період відбирали 90–100 бджіл із трьох вуликів (по 30–35 особин із кожного). У тканинах біологічного матеріалу визначали вміст загальних ліпідів і окремих їх класів (табл. 1), а також деяких важких металів (табл. 2). Встановлено відмінності у співвідношенні класів ліпідів у тканинах бджіл між контрольною (заг. ліпіди 3,70±0,46%) та дослідною групами (заг. ліпіди 4,03±0,55%). Визначено відмінності у кількості Cu (p<0,001), Zn (p<0,01), Ni (p<0,05) — у тканинах дослідної групи їх вміст був у 1,1 раза нижчий, ніж у контрольній; у зразках 2-ї гр. нижчий вміст Fe (50,05±1,95 мг/кг) порівняно з контролем (45,95±1,25 мг/кг); виявлено сліди Cd і Pb. Отримані результати досліджень свідчать про різний вплив традиційного і органічного с.-г. виробництва на рівень ліпідного і мінерального живлення бджіл.

УДК 638.144

2014.3.312. ПОДГОДІВЛЯ БДЖІЛ / Шамонін І.С., Потапова І.В., Скрябін А.І., Кононов М.М., Волочкович А., Дементьев М. // Пасіка. — 2013. — № 11. — С. 8–10.

Бджоли, підгодівля бджіл, мед, сироп цукровий, корми.

Наведено способи підгодівлі бджіл, види штучних кормів, підготовку кормів до згодовування. Розглянуто способи підгодівлі бджіл цукровим сиропом, цукровим піском замість сиропу, використання тістоподібних кормів, хвойного настою, який змішують з цукровим сиропом. Визначено, що цукровий корм краще давати після цвітіння садів (у безквітковий період). Готують штучний корм різними способами: 1) сироп на холодній воді (виключає кристалізацію цукрового сиропу); 2) суміш із 77% цукру і 23% води, до якої додають 8–10% квіткового меду (джерело ферментів), суміш витримують при t +35–40°C протягом 10–12 діб щоденно перемішуючи, потім

заливають у стільник і запечатують воском — це кормовий запас бджолосім'ї на зиму; 3) інвертований сироп (7 кг цукру розчиняють у 6 л води, додають 14 г лимонної кислоти й нагрівають протягом 70–80 хв на киплячій водяній бані), ступінь інверсії досягається — 95% цукру розщеплюється на фруктозу і глюкозу, такий же ефект досягається і за використання ферментних препаратів; 4) "Сонячний термостат" — на 72 кг цукру використовують 8 кг меду, 21 л води, все змішують і витримують 5–6 днів при t +32–35°C. Описані способи підгодівлі бджіл узимку: звичайним способом із скляної перевернутої банки; з магазинних рамок, заповнених кормом і запечатаних воском, встановлених у магазині над клубом; із гніздової рамки, заповненої кормом і запечатаної воском, покладеної над клубом поско на рейки; з годівниці, установленої над клубом, що має отвір для проходження бджіл знизу.

УДК 638.144.5:615.3:638.121.3

2014.3.313. РАЗВИТИЕ ТРУТНЕЙ ПРИ ПОДКОРМКАХ СЕМЕЙ БИОПРЕПАРАТАМИ И УЛЬТРАДИСПЕРСНЫМ СЕЛЕНОМ / Еськов Е.К., Еськова М.Д., Мазина Г.С., Ярошевич Г.С., Ушарнов Д.О. // Пчеловодство. — 2014. — № 8. — С. 14–15. — Библиогр.: 4 назв.

Бджоли, важкі метали, селен ультрадисперсний, розвиток бджіл, життєздатність бджіл, гідрокверцетин.

Досліджено вплив мікродоз біологічних препаратів і ультрадисперсного селену на розвиток трутнів. Для досліджень використовували чотири групи бджолиних сімей, відібраних методом аналогів. Відтворення трутнів у сім'ях оцінювали за кількістю запечатаних комірок з розвиненими трутнями, підрахунок яких проводили раз на 14 діб. Підгодівлю проводили 50%-м розчином сахарози триразово з 12-добовими інтервалами, у дослідних групах додавали: 1-ша гр. — полізин, 20 мг (добова доза) у розрахунок на 1 кг живої маси бджолиних сімей; 2-га гр. — дигідрокверцетин (ДКВ), 2 мг; 3-тя гр. — ультрадисперсний селен, 0,01 мкг; бджоли контрольної групи одержували чистий (без добавок) 50% розчин сахарози. Визначено, що харчові добавки мали неоднаковий вплив на репродуктивну активність маток. Так, споживання селену за аналізований період (42 доби) інтенсифікувало вирощування трутнів у середньому на 29,1%, полізину — на 14,6% і ДКВ — на 2,2%, а кількість робочих бджіл збільшилась на 4,4; 1,3 і 9,0% відповідно. Суттєво відрізнялись показники життєздатності сперми в 3-й гр. активність спермій у дистильованій воді зберігалась на 18,2% довше, ніж у контролі (8,1 с); у 1-й гр. — на 15,6%; у 2-й гр. — на 12%. Визначено, що у тілі трутнів 3-ї групи містилося менше важких металів порівняно з контролем: Pb — у 4 рази, Cd і Zn — у 2 рази; кількість Sr майже не змінювалась; кількість Fe і Cs збільшувалась (табл.). Отже, встановлено суттєвий вплив дисперсного селену на відтворення трутнів, життєздатність сперми і виведення із організму свинцю та кадмію.

УДК 638.144:638.124.22

2014.3.314. ВПЛИВ РІЗНИХ ВИДІВ КОРМІВ НА ЗИМІВЛЮ БДЖІЛ ТА ЇХНЮ ПРОДУКТИВНІСТЬ / Папченко О.В., Тичинський Д.Р., Коваленко М.С. // Пасіка. — 2013. — № 11. — С. 20–22. — Библиогр.: 7 назв.

Бджоли, зимівля бджіл, щільники, годівля бджіл, мед.

Досліджуються технологія одержання кормових запасів різних видів та їхній вплив на життєдіяльність бджолиних сімей. Дослідження було проведено на племінній пасіці ННВАК "Колос" на бджолосім'ях української степової породи. Вивчено особливості зимівлі бджіл на різних видах кормів, одержано якісні показники в результаті зимівлі, динаміку весняного розвитку, а також медову продуктивність бджолиних сімей. За бджолиними сім'ями визначали: силу на момент осінньої та весняної ревізії, відхід бджіл, темпи росту упродовж весняного періоду, швидкість накопичення сили бджолиними сім'ями перед головним медозбором, медову продуктивність. Було сформовано три групи, по 5 бджолиних сімей у кожній, всі сім'ї займали по 16 стільників і мали однаковий біологічний і фізіологічний стан: 1-ша група — медові запаси, які бджоли принесли до 15 липня (по 20 кг квіткового меду, який вони зібрали під час квітання садів, білої акації, еспарцету, різнотрав'я); 2-га гр. — у період з 15 серпня по 15 вересня (згодували по 20 кг бурякового

цукру); 3-тя гр. — залишили і доставили рамки з медом з соняшника (по 20 кг меду на кожну бджолину сім'ю). Встановлено, що найбільшу якість зимівлі і майбутню продуктивність показали сім'ї (1-ша гр.), які зимували і розвивались у весняний період на меду з різноцвіт'я, але заміна цукру на мед не дає змоги одержати високу продуктивність від бджолиної сім'ї. Визначено, що мед з соняшника не придатний для зимівлі бджіл, бо він швидко кристалізується і бджоли не можуть споживати його без додаткової обробки. Сім'ї на такому меду стають слабкими, весняний розвиток їх затримується, в результаті вони мало виносять товарної продукції.

УДК 638.15:591.1:638.12

2014.3.315. ВЛИЯНИЕ АКАРИЦИДНЫХ ПРЕПАРАТОВ РАСТИТЕЛЬНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ НА КЛЕТОЧНЫЙ СОСТАВ ГЕМОЛИМФЫ ПЧЕЛ / Лукьянова Г.А., Перебийнис А.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 3. — С. 123–125. — Библиогр.: 5 назв.

Бджоли, гемоцити бджіл, акарициди рослинні.

Досліджували дію різних рослинних акарицидів (трава полину гіркого 5 г на вуличку, листя евкалипту 7,5 г, дим з 30 г коренів хрину) на організм бджіл, а саме на клітинний склад гемолімфи. Для дослідів відібрали 20 бджолиних сімей-аналогів і розділили їх на 4 групи, по п'ять у кожній. Бджоли належали до карпатської породи, обсяг гнізда — 20 рамок Лангстрота, вік маток-сестер — один рік, сила сімей — 20 вуличок, кількість корму — 20 кг, екстенсивність інвазії — 2-й рівень. Установлено, що обробка з використанням диму з коренів хрину має позитивний вплив на нормалізацію клітинного складу гемолімфи. Кількість еноцитів і платоцитів у гемолімфі бджолиної сім'ї, зараженої вароатозними кліщами, після обробки практично відповідала фізіологічним показникам. Акарицидні обробки з використанням трави полину гіркого і листя евкалипту також мали позитивний ефект, однак він був слабшим. Найкраще на показники гемолімфи бджіл впливала обробка димом коренів хрину.

УДК 638.157

2014.3.316. ВЛИЯНИЕ ЭЛЕКТРОМАГНИТНОГО ИЗЛУЧЕНИЯ НА ЗАКЛЕШЕННОСТЬ ПЧЕЛ / Хомутов А.Е., Лушнікова О.В., Петров В.А. // Пчеловодство. — 2014. — № 8. — С. 24–25. — Библиогр.: 7 назв.

Бджоли, обробка бджіл противароатозна, випромінювання електромагнітне, режим температурний.

Розроблено метод внутрішньовуликової противароатозної обробки бджіл за допомогою високої температури за рахунок посилення рухової активності бджіл. Для виконання дослідів між двома крайніми медовими стільниками встановлювали електричну сітку, з'єднану з генераторами електричних імпульсів, які мають наступні параметри: напруга 30 В, потужність 15 Вт, тривалість пакета імпульсів 1 с, тривалість паузи між пакетами 1 с, частота заповнення пакета імпульсів 1 МГц. Контроль температурного режиму вулика при впливі отриманого електромагнітного випромінювання (ЕВ) проводиться 8-ма датчиками температури, які розміщуються на стільниках у певному порядку. Визначено, що при подразненні імпульсним током температура в області джерела подразника збільшується від 28,5±0,2°C до 44,2±0,1°C, а в області розплоду підвищується на 1,0±0,2°C. Безпосередньо біля джерела подразнення температура збільшується на 9–10°C відносно контрольних величин (табл.), при цьому бджоли починають активно вентилувати вулик. Установлено, що найбільш зручний час для обробки — від 22-00 до 5-00, на ці години під обробку підпадає найбільша кількість бджіл і це не впливає на їх фуражну активність. Дану противароатозну обробку рекомендовано проводити кожні 15 діб протягом усього весняно-літнього періоду. Визначено, що за використання даного методу заклятість бджолиних сімей, що вийшли із зимівлі, становила 20–25%, а в кінці серпня цей показник не перевищував 0,5–1,0%.

УДК 638.165

2014.3.317. СОРТИ МЕДУ // Пасіка. — 2013. — № 12. — С. 23–27.

Мед, сорти меду, бджоли, нектар, калорійність меду.

Відомо десятки сортів бджолиного меду, що розрізняються за низкою ознак, основними з яких є — флористичні, регіо-

нальні та технологічні. За флористичною ознакою, тобто залежно від джерела, з якого бджоли взяли нектар, мед може бути квітковим і падевим. Серед квіткових медів розрізняють монофлерний, зібраний з нектару переважно одного виду рослин, і поліфлерний — з нектару різних медоносів. Сорти меду розрізняють за низкою ознак: за регіональною — сорти меду, зібрані в різних областях, наприклад, карпатський гірсько-лісовий тощо; за технологічною — тобто за способом одержання й обробки розрізняють стільниковий і відцентрифугований мед; за кольором (світлий, середній і темний мед), ароматом і смаком. Описані склад, харчова цінність і калорійність меду, знезаражувальні й протипісляєві властивості бджолиного меду.

УДК 638.17

2014.3.318. БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫЕ ВЕЩЕСТВА ИЗ ПЧЕЛИНОГО ПОДМОРА / Кашина Г.В., Шелепов В.Г., Фелелова И.А. // Пчеловодство. — 2014. — № 8. — С. 58–59.

Перга, воскова речовина, пневмосепарація, мікроелементи.

Вивчали фізико-хімічні показники (табл.) та визначали наявність окремих мікроелементів у свіжому бджолиному підморі. Визначили наступну концентрацію мікроелементів у тілі бджоли (свіжий підмор), мг / кг ($M \pm m$, $n=5$): цинку — 91,3±0,35; заліза — 178,3±0,42; кадмію — 1,5±0,09; міді — 1,30±0,10; нікелю — 5,6±0,38; свинцю — 9,3±0,11; кобальту — 0,8±0,10. Установили, що з унікальних препаратів, створених на основі бджолиного підмору, можна одержувати як чистий хітин, так і його комбінації з меланіном у різних пропорціях. Хітозано-меланіновий комплекс з бджолиного підмору являє собою цінний продукт, що діє за принципом "два в одному". Продукти, вироблені за використання хітозан-меланінового комплексу, виконуватимуть функції і гелевої основи, і фотопротектора, а також можуть нести в собі безліч інших надзвичайно важливих для організму властивостей.

УДК 638.17:638.178.2

2014.3.319. ИССЛЕДОВАНИЯ АЭРОДИНАМИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ВОСКОВОГО СЫРЬЯ И ГРАНУЛ ПЕРГИ / Некрашевич В.Ф., Мамонов Р.А., Буренин К.В., Буренина Е.И. // Пчеловодство. — 2014. — № 8. — С. 52–54. — Библиогр.: 4 назв.

Перга, воскова речовина, пневмосепарація.

Описано результати досліджень щодо визначення аеродинамічних властивостей, а саме: швидкості витання воскової сировини і гранул перги. Технологія одержання перги складається із наступних послідовно виконуваних операцій: заготівля пергових стільників з висушуванням від залишків меду бджолами; скарифікація пергових стільників; сушка перги у стільниках; відділення воскопергової маси від рамки; охолодження воскопергової маси; подрібнення воскопергової маси; розділення подрібненої воскопергової маси на воскову сировину і пергу (пневмосепарація). Встановлено, що для воскової сировини середній розмір часток становив 3,5 мм, а для гранул перги — 6,2 мм. Визначено, що 60% маси воскової сировини становлять фракції із середнім розміром 2,5; 3,5 і 4,5 мм, а 75% маси гранул перги — фракції з середнім розміром 5,5; 6,5 і 7,5 мм. За допомогою розробленої установки, яка створює повітряний потік, визначали швидкість витання часток воску і гранул перги. Встановлено, що при швидкості повітряного потоку 6 м/с 95% воскової сировини відлітає, а в перші залишається 5% воскових часток із середнім розміром 4,5 мм (3,5%); 5,5 мм (30,9%); 6,5 мм (32%) і 7,5 мм (33,6%), а гранул перги — 99% (відлітають лише малі частка розміром 1,5; 2,5 і 3,5 мм). Отже, із подрібненої воскопергової маси при дотриманні технології її підготовки до переробки можна виділити 99% перги при швидкості повітряного потоку 6 м/с з умістом воскових домішок не більше 5%.

УДК 638.178.2

2014.3.320. КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ БДЖОЛИНОГО ОБНІЖЖЯ / Адамчук Л. // Тваринництво України. — 2013. — № 5. — С. 16–36. — Бібліогр.: 15 назв.

Обніжжя бджолине, класифікаційні ознаки обніжжя.

Наведено результати зоотехнічних та морфометричних досліджень бджолиного обніжжя. Визначено якісні показники бджолиного обніжжя, врахування яких сприятиме удоско-

наленню технології його одержання, а в подальшому може розробити класифікацію продукції. Залежно від виду досліджуваного матеріалу, було запропоновано наступні класифікаційні ознаки: маса однієї обніжки; вид пилконосних рослин; ботанічне походження; період сезону; гомогенність; поліфлорність або монофлорність; сформованість. Досліджені класифікаційні ознаки дадуть змогу оцінювати якість обніжки та представити на ринок України продукцію різної поживної цінності. Розроблено шкалу сформованості пилкової грудочки, яка сприятиме визначенню ступеня повноти формування обніжки та оцінці загального стану пилку відповідно до вимог стандарту.

УДК 638.2:575.16:591.162

2014.3.321. ЕКВИПОТЕНЦІАЛЬНОСТЬ ЗРЕЛЫХ ЯИЦ В ОВАРИОЛЕ ИМАГО ТУТОВОГО ШЕЛКОПРЯДА / Лысенко Н.Г., Клименко В.В. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — 2013. — Т. 11, № 1. — С. 77–84. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 542873.

Шовкопряд тутовий, мінливість, оогенез, активація яєць шовкопряда, партеногенез, клонування.

Проведено оцінку еквіпотенціальності зрілих незапліднених яєць імаго клону тутового шовкопряда. Від кожного партеноклону вилучали з імаго овариоли і розрізали їх на чотири рівні частини (відрізки) для вивчення варіацій потенціалу розвитку зрілих ооцитів у проксимально-дистальному напрямку. У цілої овариоли і відрізках, одержаних від 10 і відповідно 40 метеликів одного клону, оцінювали ступінь розвитку пігментації яєць, які розвивалися партеногенетично, підраховуючи кількість пігментованих повністю, частково пігментованих і без пігментації. В якості інтегрального критерію оцінки потенціалу розвитку яєць залежно від його положення в овариолі використовували ступінь розвитку серозної оболонки після його активації холоддовими (-11°C , 30 хв) і тепловими (46°C , 12, 15, 18, 21 і 24 хв) шоками, при цьому контролем зрілості яєць була його реакція на термоактивації класичним методом термopартеногенезу по Астаурову (46°C , 18 хв). В обох підходах встановлено відсутність еквіпотенціальності зрілих незапліднених яєць, розташованих у різних ділянках вздовж овариоли від яєчника до яйцеклада. Визначено, що ступінь і характер виявленої неоднорідності зрілих яєць залежать від генотипу клону і типу застосованого впливу. Виявлена варіація зрілих ооцитів узгоджується з поняттям овогенетичної мінливості.

УДК 638.2:575.16:591.162

2014.3.322. СТЕПЕНЬ ФОРМИРОВАНИЯ СЕРОЗНОЙ ОБОЛОЧКИ В ОЦЕНКЕ ПОТЕНЦИАЛА РАЗВИТИЯ ЗРЕЛОГО ООЦИТА ТУТОВОГО ШЕЛКОПРЯДА / Лян Х., Клименко В.В. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — 2013. — Т. 11, № 1. — С. 85–91. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 542873.

Шовкопряд тутовий, мінливість, оогенез, активація яєць шовкопряда, партеногенез спонтанний, діпауза, ембріогенез, мінливість овогенетична.

Досліджували ступінь розвитку зародка, який перебуває у діпаузі, при спонтанному партеногенезі залежно від повноти

формування серозної оболонки. Вивчали пігментацію яєць, відкладених віргінними самицями клону Р29; яєць, вилучених із овариол незапліднених метеликів за методикою Астаурова, а також дуже рідкісних яєць, залишених у вилучених овариолах на тривалий час для виявлення пігментації. У різних варіантах використовували для аналізу не менше 20 яєць. Зародки досліджували на давлених і тотальних препаратах незапліднених яєць шовкопряда. Визначено, що ступінь розвитку зародка всередині яйця при спонтанному партеногенезі корелює з площею пігментації серози на його поверхні. За оцінку потенціалу розвитку яйця (зрілий ооцит) у вибірці партеногенетичної гени шовкопряда у діпаузі можна прийняти частоту і ступінь пігментації яєць, які визначаються наявністю і повнотою формування серозної оболонки. Встановлено, що найбільш зручною оцінкою потенціалу розвитку зрілого ооциту є частота повністю пігментованих яєць у вибірці.

УДК 638.2:612:615.3

2014.3.323. ВПЛИВ НАНОЦИТРАТІВ БІОГЕННИХ МЕТАЛІВ НА ОРГАНІЗМ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА / Трокоз О.В. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. Ветеринарні науки. — О., 2013. — Вип.68. — С. 269–274. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543897.

Шовкопряд, наночитрати біогенних металів.

Досліджували біологічну ефективність застосування наночитратів біогенних металів при використанні їх у лісовому шовківництві. У лабораторних і виробничих відгодівлях дубового шовкопряда моновольтинної породи Поліський тасар в якості корму використовували листя дуба звичайного і граба звичайного. Ефективність використання у лісовому шовківництві наночитратів біогенних металів, одержаних з використанням нанотехнологій, вивчали при обробці ними гени (цитрати Mg, Cu, Zn, Ag, Ag+Mg, Ag+Cu та Ag+Cu+Zn+Mg) і корму (цитрати Mg, Zn, Mn, Fe, Cu, Co, Mo та суміші MG+Zn+Co+Mn+Fe+Cu); оцінку антисептичних властивостей цитратів Ag, Cu, Mg, Ag+Cu до збудників захворювань шовкопряда здійснювали шляхом їх впливу на колонії патогенних бактерій і грибів у чашках Петрі, а також обробки ними інфікованої гени. Всі речовини досліджували у різних концентраціях та на різних етапах живлення гусениць і вивчали такі показники, як: оживлення гени, масу та інтенсивність росту, життєздатність гусениць, їх смертність, тривалість вигодовлі, маса кокона, лялечки, оболонки, шовконосність коконів, вихід здорових коконів. Визначено, що обробка гени і корму добового шовкопряда наночитратами біогенних металів підвищує життєздатність яєць на 5–15% ($p<0,05-0,001$), масу лялечок, коконів та їх шовконосність, зменшує тривалість відгодівлі ($p<0,05-0,01$), що пояснюється як біоцидною дією ($p<0,01-0,001$) відносно збудників захворювань, так і стимулювальним впливом наночитратів на життєдіяльність здорових і заражених мікрофлорою комах ($p<0,01-0,001$). Найбільш значним біологічним ефектом при обробці гени володіє комплекс наночитратів Ag+Cu+Zn+Mg, при обробці корму — цитрати Mg, Zn, Mn, Fe, Co та Mo, найвищі антисептичні властивості має наноконкомплекс "Шумерське срібло" (Ag+Cu).

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.02:597.553.1:597-15(282.247.326.4+282.247.352.8)

2014.3.324. ПЕРИОДИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА НАТУРАЛИЗАЦИИ ТЮЛЬКИ (*Clupeonella cultriventris*) В ДНЕПРОДЗЕРЖИНСКОМ И КРЕМЕНЧУГСКОМ ВОДОХРАНИЛИЩАХ / Терещенко В.Г., Христенко Д.С., Терещенко Л.И., Назаров А.Б. // Вісник Дніпропетровського університету. — 2013. — Вип. 21: Біологія, екологія. — С. 9–14. — Бібліогр.: 34 назв. Шифр 543842.

Тюлька, популяція, фази натуралізації, дніпровські водосховища.

Досліджували періоди фаз натуралізації тюльки в Дніпродзержинському та Кременчуцькому водосховищах. Для досліджень використовували дані виловів дослідницького трала і архівні матеріали відділу Вивчення біоресурсів водосховищ Ін-ту рибного господарства НААН. Аналізували динаміку виловів окремо по кожному із знарядь вилову, а для об'єктивного визначення початку фаз використано метод динамічного фазового портрету. Встановлено, що процес натуралізації тюльки у досліджуваних водоймах проходив різними шляхами. Тюлька з'явилась у акваторії Дніпродзерж-

жинського водосховища за два роки до його створення, а в Кременчуцькому — заселилась після заповнення (перша фаза) Дніпродзержинського. Визначено, що третя фаза натуралізації у Дніпродзержинському водосховищі проходила з 1963 по 1975 р., а у Кременчуцькому — з 1966 по 1977 р. Досліджувані популяції тільки на даному етапі знаходяться на четвертій фазі натуралізації, яка характеризується флуктуацією чисельності популяцій.

УДК 639.2.09:578:597.2/5

2014.3.325. ВМІСТ КАТЕПСИНУ В У ПЕЧІНЦІ РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ (*ONCORHYNCHUS MYKISS*) В ДИНАМІЦІ ВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ / Майстренко М.І., Драган Л.П., Рудь Ю.П. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 3. — С. 85–90. — Бібліогр.: 21 назва.

Райдужна форель, катепсин В, печінка, вірус інфекційного панкреатичного некрозу.

Досліджували активність катепсину В у печінці цьоголіток райдужної форелі, уражених вірусом інфекційного панкреатичного некрозу (IPNV). Для досліджень використовували цьоголіток райдужної форелі. Досліди зі штучного інфікування риб проводились у лабораторних умовах в ємностях об'ємом 40 дм³ при температурі води 9°C. Зараження IPNV проводили методом внутрішньочеревної ін'єкції. За джерело вірусу використовували вірусомісну культуральну рідину, інфіковані культури клітин RTG-2, з ознаками яскраво вираженого ЦПД (90% ураження моношару). Вірусомісну культуральну рідину попередньо очищали від зруйнованих клітин і вводили риbam у дозі 0,5 мл. Щоденно проводили реєстрацію поведінки риб, а за розвитку захворювання аналізували клінічні, патолого-анатомічні зміни і добову смертність. Для біохімічних аналізів використовували 10%-й гомогенат печінки. Відбір матеріалу проводили в три етапи: 3-, 12- і 22-й день після інфікування вірусом. Проведені експериментальні дослідження показали, що вірус інфекційного панкреатичного некрозу сприяє активації катепсину В у гомогенаті печінки райдужної форелі, що призводить до розпаду білків у інфікованих клітинах. Деградація білків зумовлена посиленням автолітичних процесів, до яких залучені лізосомальні протеїнази, однією з яких є катепсин В. Активація катепсину В виникає внаслідок ушкодження цілісності лізосомальної мембрани з подальшим порушенням компартменталізації ферментів, що призводить до вивільнення та зміни у функціонуванні тіозалежних протеїназ. Активність ферменту змінюється залежно від періоду після інфікування. Так, рівень активності катепсину В у гепатоцитах риб на 3-й день після інфекційного ураження IPNV зростає у 1,7 раза порівняно з контролем. На 12-й день після ураження рівень активності ферменту підвищується у 2,4 раза відносно контрольного показника. Встановлено, що на кінець досліджуваного періоду захворювання райдужної форелі (22-й день після інфікування) активність катепсину В зростає відносно контрольного значення у 2,8 раза. Аналіз отриманих результатів підтверджує участь ферментів лізосом у розвитку відповідної реакції організму на дію вірусу інфекційного панкреатичного некрозу райдужної форелі і залежить від ефективності захисних та відновлювальних клітинних механізмів, до яких можна віднести систему внутрішньоклітинного протеолізу.

УДК 639.2:577.391:576.367

2014.3.326. КОМЕТ-АНАЛІЗ СТУПЕНЯ УШКОДЖЕННЯ ДНК ЛІМФОЦИТІВ КРОВІ ОДНОРІЧОК КОРОПА ЗА ДІЇ ЕКТОПАРАЗИТІВ / Лобойко Ю.В., Стибель В.В. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 49–55. — Бібліогр.: 14 назв.

Короп, метод ДНК-комет, "момент хвоста", ектопаразити.

Представлено результати досліджень ступеня ушкодження ДНК лімфоцитів крові одnorічок коропа за ураження ектопаразитами *Lernaea cyprinacea*, *Dactylogyrus vastator* та за змішаної інвазії. Підтвердженням мутагенних властивостей ектопаразитарної інвазії є результати вивчення її генотоксичного і цитотоксичного впливу на організм хазяїна, здійснювалось із застосуванням сучасного методу ДНК-комет на клітинах лімфоцитів крові коропа. Для перевірки даної гіпотези було проведено дослідження рівня фрагментованої ДНК у лімфоцитах одnorічок коропа за дії ектопаразитів за

допомогою методу ДНК-комет. Для цього було сформовано дванадцять груп риб по 6 особин у кожній з різним ступенем інвазії, а також чотири групи риб — контрольна (КГ) та три дослідні (ДГ) уражених ектопаразитами *Lernaea cyprinacea*, *Dactylogyrus vastator* та зі змішаною інвазією. За інвазії *Lernaea cyprinacea* у риб 3-ї ДГ апоптичні клітини лімфоцитів крові перевищували контрольний показник у 1,2 раза ($P<0,05$). За ураження $>0,26$ екз./г м.т. (4-та ДГ) відсоток "моменту хвоста" був у 3,4 раза вищим, ніж у КГ ($P<0,01$). Кількість апоптичних клітин перевищувала у 1,2 раза цю величину у лімфоцитах крові контрольних риб ($P<0,01$). За ураження риб дактиловірусами вірогідні зростання показників "моменту хвоста" та апоптичних клітин у лімфоцитах крові встановлено у риб 4-ї ДГ, а саме у 2,6 ($P<0,05$) та 1,3 раза ($P<0,05$) відповідно. При дослідженні показника "моменту хвоста" у клітинах лімфоцитів за змішаної інвазії було встановлено вірогідне його зростання у риб 2-, 3- та 4-ї ДГ відповідно у 2,3 ($P<0,05$), 4,3 ($P<0,01$) та 4,8 раза ($P<0,001$). Водночас відмічали вірогідне зростання кількості апоптичних клітин у лімфоцитах крові риб 3- та 4-ї ДГ у 1,6 ($P<0,05$) та 1,9 раза ($P<0,01$). Установлено, що дія ектопаразитів на лімфоцити крові риб характеризувалася збільшенням показника "моменту хвоста" і кількості апоптичних клітин поряд із зростанням ступеня інвазії. Ектопаразити виявляють генотоксичну та цитотоксичну дію на лімфоцити крові риб, спричиняють зростання одноланцюгових розривів лужнотверлимих сайтів ядерної молекули ДНК, апоптичних клітин у лімфоцитах крові, яке є прямо пропорційним зростанню кількості ектопаразитів.

УДК 639.2:591.339:597.5

2014.3.327. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕНДОТЕЛІАЛЬНОГО ШАРУ АРТЕРІОЛО-ВЕНУЛЯРНИХ АНАСТОМОЗІВ КРОВОНОСНОЇ СІТКИ ПЛАВАЛЬНОГО МІХУРА КОРОПОВИХ РИБ / Хохлов С.М., Крюкова М.І., Романенко К.І. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2013. — Вип.68: Вет. науки. — С. 301–304. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 543897.

Плавальний міхур, риби, сазан, артеріоло-венулярний анастомоз, ендотеліальні клітини.

Досліджували плавальні міхури корошових риб (сазан), які були виловлені в дельті р. Дністер. Гемомікроциркулярне русло досліджено на 28 тотальних препаратах плавальних міхурів, що не мали патологічних процесів. Методом імпрегнації азотним сріблом плавального міхура сазана виявлено кровеносну сітку, з деякими структурними особливостями ендотеліального шару артеріоло-венулярних анастомозів. Встановлено, що основну групу артеріоло-венулярних анастомозів становлять "напівшунти" і значно меншу — "шунти". За формою ендотелію в шунтах вдається диференціювати артеріолярний та венулярний сегменти, які не мають чітких меж переходу. Визначено, що частіше зустрічається тип артеріоло-венулярних анастомозів (АВА) — напівшунти, побудовані з артеріолярного, капілярного і венулярного сегментів, що розрізняються за довжиною (короткі — 25–500 мкм, довгі — до 2000 мкм) і за морфометричними даними ендотеліальних клітин. Проведено аналіз клітин ендотеліального шару короткого і довгого напівшунта трьох сегментів АВА (табл. 1–2), враховано такі параметри як: площа, периметр, максимальний діаметр та фактори форми. Отримані результати свідчать про суттєву різницю складання ендотелію в шар у різних ділянках АВА гемомікроциркулярного русла плавального міхура сазана.

УДК 639.3.043.2:[636.087.63:665.931.7.047]

2014.3.328. ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ЛИЧИННОГО КОМБИКОРМА НА ОСНОВЕ БЕЛКОВОГО ГИДРОЛИЗАТА И ИХТИОЖЕЛАТИНА / Аламдари Х., Долганова Н., Пономарев С., Якубова О. // Тваринництво України. — 2013. — № 5. — С. 32–36. — Бібліогр.: 15 назв.

Комбікорм личинковий, гідролізований білок риб, виживаність личинок риб, іхтіожелатин.

Наведено результати розробки і біологічної апробації стартового комбікорму для личинок риб, у склад якого входять деструктуровані білкові компоненти із рибної сировини (гідролізат), закріплені на матриці-іхтіожелатину (не дає корму швидко розчинятися у воді). При виготовленні нового білко-

вого компонента використовували необроблену каспійську кільку. Гідролізати одержували за допомогою комбінованого гідролізу; іхтіжелатин — із замороженої луски карася. Для досліджень було розроблено 4 дослідні партії личинкового комбікорму, за їх основу було взято стандартний комбікорм ОСТ-7 (протеїн — 58%, жир — 8%, вуглеводи — 16%): комбікорм для 1-ї групи 100% ОСТ-7; для 2-ї гр. — 93% ОСТ-7 і 7% гідролізату; для 3-ї гр. — 93% ОСТ-7, 4,6% гідролізату і 2,4% іхтіжелатину; для 4-ї гр. — 93% ОСТ-7 і 7% іхтіжелатину. В якості об'єкта досліджень використовували личинки групи *Poecilia reticulata* у віці однієї доби середньою масою $7,08 \pm 1,02$ мг, яких вирощували протягом 28 діб до досягнення малькового періоду розвитку. Встановлено, що введення гідролізату у склад комбікорму сприяє збільшенню виживання личинок у 2-й групі на 9% (86%), у 3-й — ще на 2% (88%), а у 4-й групі — на 7% (84%) порівняно з 1-ю групою (77%). Отже, додавання іхтіжелатину дає змогу збільшити виживання личинок на 11%, однак при його використанні відмічено зниження кінцевої маси риб, яке у 2- і 4-й групах не є значним ($P > 0,05$). Запропоновано на першому етапі годівлі, для забезпечення високого виживання, використовувати корм з іхтіжелатином. Потім, у наступний період (через 30 діб), можна застосовувати корм без іхтіжелатину, що дасть змогу збільшити швидкість росту риб.

УДК 639.3:[597-146.3:597-146.5]:597.553.2

2014.3.329. ІДЕНТИФІКАЦІЯ СТАТІ У ДУНАЙСЬКОГО ЛОСОСЯ (*HUSCHUS HUSCHUS*) МЕТОДОМ ПОЛІМЕРАЗНОЇ ЛАНЦЮГОВОЇ РЕАКЦІЇ / Рудь Ю.П., Філіпов В.Ю., Драган Л.П., Бучацький Л.П. // Рибгосподарська наука України. — 2013. — № 4. — С. 66–74. — Бібліогр.: 12 назв.

Лосось, ДНК, хромосоми статеві, нуклеотиди, статі, локуси, ПЛР, праймери.

Проаналізовано нуклеотидні послідовності хромосоми Y у лососевих риб і обрано фрагмент для підбору специфічних олігонуклеотидних праймерів та на основі полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) запропоновано метод ідентифікації статі у дунайського лосося *Huscho huscho*. Результат аналізу послідовностей фрагментів ДНК лососевих риб показав, що високий ступінь гомології хромосоми Y характерний тільки для риб, які належать до одного роду. Так, у представників родів *Salmo*, *Oncorhynchus* і *Salvelinus* відсутня повна гомологія в послідовностях хромосоми Y, але є короткі висококонсервативні ділянки, характерні для багатьох риб з родини лососевих. При аналізі послідовностей ДНК представників роду *Oncorhynchus* — чавичі *O. tshawytscha*, кижуча *O. kisutch* та райдужної форелі *O. mykiss*, було виявлено такі локуси з гомологією понад 90%. Розміри гомологічних фрагментів становили від 2000 до 4000 пар нуклеотидів (п.н.). Ці фрагменти були характерні тільки для самців і відсутні в послідовностях ДНК самок відповідних видів. Окрім представників роду *Oncorhynchus* подібні послідовності були виявлені у атлантичного лосося *Salmo salar*, струмкової форелі *Salmo trutta*, голяця *Salvelinus fontinalis* та інших представників родини лососевих риб — ці локуси статеводиморфні (статевоспецифічні). За результатами проведених досліджень, специфічні олігонуклеотидні праймери до локусу *sdY* успішно ампліфікували очікуваний за розміром фрагмент ДНК дунайського лосося. Довжина продукту ПЛР становила близько 450 пар нуклеотидів. Отже, на основі ПЛР розроблено метод ідентифікації статі у дунайського лосося *H. huscho*. За допомогою розробленого методу можна діагностувати статі у дунайського лосося на ранньому етапі процесу реверсії статі та відбракувати генотипічних самців з метою зменшення витрат на їх утримання. Встановлено, що специфічні олігонуклеотидні праймери можуть бути використані в діагностиці самців райдужної форелі — це свідчить про високу консервативність локусу *sdY*, присутнього в хромосомі Y більшості лососевих риб.

УДК 639.3:577.1:639.215

2014.3.330. ОБМІННІ ПРОЦЕСИ ЖИРНИХ КИСЛОТ У ЗЯБРАХ І РІСТ КОРОПІВ ЗА РІЗНОГО РІВНЯ ЦИНКУ ТА МІДІ У КОМБІКОРМІ / Янович Н.Є. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2013. — Т. 15, № 3(57), ч. 2. — С. 338–343. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 543222.

Коропи, зябра, кислоти жирні, цинк, мідь.

Досліджували вміст аніонних жирних кислот і жирних кислот загальних ліпідів у зябрах та ріст коропа за різної концентрації Cu та Zn в комбікормі. Дослід проведено на трьох групах (по 30 рибин у кожній) дворічок коропа середньою масою 332 г: коропа контрольної групи одержували стандартний гранульований комбікорм (СГК) (К 111–3/4); коропа 1-ї дослідної групи — СГК + сульфати Cu і Zn у концентрації 8 і 100 г⁻³/кг відповідно; 2-ї гр. — СГК + сульфати Cu і Zn у концентрації 16 і 200 г⁻³/кг відповідно. Комбікорми згодовували коропам щоденно о 8.00 год ранку з розрахунку 6% від маси тіла. Наприкінці досліду проводили зважування риб, а після забою відбирали зразки зябер, де визначали вміст аніонних і жирних кислот загальних ліпідів газохроматографічним методом (табл.). Установлено, що зі збільшенням концентрації Cu та Zn у комбікормі зростає їх вміст у зябрах коропа ($p < 0,05–0,01$). Із збільшенням концентрації Cu та Zn в комбікормі в зябрах коропа за рахунок насичених, мононенасичених і поліненасичених жирних кислот зростає вміст аніонних жирних кислот ($p < 0,05–0,01$). На цьому тлі в їх зябрах з боку мононенасичених і поліненасичених жирних кислот менш виражено підвищується рівень жирних кислот загальних ліпідів ($p < 0,1–0,05$). Визначено, що зі збільшенням концентрації Cu та Zn у комбікормі в зябрах коропа в складі жирних кислот загальних ліпідів зростає інтенсивність десатурації міристинової, пальмітинової, стеаринової та арахінової кислот до відповідних мононенасичених жирних кислот та ефективність перетворень лінолевої та ліноленової кислот в їх більш довголанцюгові та більш ненасичені похідні ($p < 0,01–0,001$). Установлено, що за період досліду (45 днів) коропа контрольної групи збільшили свою живу масу в 1,65 раза, а коропа 1- та 2-ї дослідних груп, які одержували в складі комбікорму одну та дві гранично допустимі концентрації цинку та міді, — відповідно в 1,94 і 1,82 раза ($p < 0,001$).

УДК 639.3:577.15

2014.3.331. ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНИЙ СТАТУС ТА РИБНИЦЬКІ ПОКАЗНИКИ ЦЬОГОЛІТОК ЛЮБІНСЬКОГО ЛУСКАТОГО КОРОПА, ЯКІ ВИРОЩУВАЛИСЯ ПРИ РІЗНОМУ ВМІСТІ ПРИРОДНОГО КОРМУ У РАЦІОНІ / Тучапська А.Я., Фріштак О.М., Качай Г.В. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 2. — С. 134–140. — Бібліогр.: 11 назв.

Цьоголітки коропа, кормова база риб природна, гемоглобін, гематокрит.

Вивчали залежності рибницьких та основних фізіолого-біохімічних показників цьоголіток коропа (середня маса 0,033–0,042 кг) від заходів інтенсифікації, які забезпечують підвищення вмісту природного корму у раціоні. Досліджували гематологічні показники цьоголіток, склад м'язових тканин та активність системи антиоксидантного захисту в печінці. Дослідження проводили на базі ДГ "Великий Любін" Інституту рибного господарства НААН. Цьоголіток вирощували у трьох ставах, із яких один був контрольним, а два — дослідними з однаковою схемою заходів інтенсифікації розвитку кормової бази. Стави були зарибнені на початку червня личинками любінського лускатого коропа (*Cyprinus carpio* L.), одержаними від природного нересту, з розрахунку 30 тис. екз./га. Годівлю цьоголіток проводили у липні і серпні подрібненими зерновими кормами. Підвищений вміст природного корму у раціоні цьоголіток коропа в дослідних ставах забезпечили інтродукцією маточної культури ракоподібних у період заплиття ставів та підгодовлює культивованим зоопланктоном *Daphnia magna* Straus протягом липня і серпня. Проведені дослідження показали вірогідно вищий вміст гемоглобіну на 23,1–23,4% ($P < 0,01$) та гематокриту на 8,8–15,8% ($P < 0,01$) у цьоголіток коропа при підвищенні вмісту природного корму у раціоні. Одночасно у цьоголіток із дослідних ставів відмічено вищий на 6,5–7,4% ($P < 0,01$) вміст сухої речовини у м'язах за рахунок зростання вмісту протеїну на 5,5–6,9% ($P < 0,01$) та жиру на 13,1–15,8% ($P < 0,01$). Збагачення незначною мірою раціону цьоголіток коропа природним кормом сприяло підвищенню активності антиоксидантної системи в печінці, про що свідчить дещо нижча активність каталази та невірогідно вища на 3,1–19,6% активність СОД (супероксиддисмутаза). При цьому рівень продуктів ліпопероксидації мав невірогідну тенденцію до нижчих значень на 2,2–8,3%. Проведені заходи сприяли значному підвищенню вмісту природного корму у

раціоні цюголіток коропа, завдяки чому рибопродуктивність дослідних ставів зросла на 33,4–48,5% за економії кормів на 12,5–15,6%. Водночас було забезпечено кращий ріст і ефективніше засвоєння зернового корму, завдяки чому середня маса цюголіток коропа з дослідних ставів була вищою на 9,1–11,7 г.

УДК 639.371.5:575.22

2014.3.332. ІНФОРМАТИВНІСТЬ МІКРОСАТЕЛІТНИХ ЛОКУСІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ БІЛОГО ТА СТРОКАТОГО ТОВСТОЛОБИКІВ / Борисенко Н.О., Грициняк І.І., Тарасюк С.І. // Рибогосподарська наука України. — 2013. — № 3. — С. 55–61. — Бібліогр.: 13 назв.

Товстолобики білий і строкатий, популяції, генотипи, маркери мікросателітні, локуси, амплікони, праймери.

Наведено оцінку інформативності мікросателітних маркерів при дослідженні генетичної диференціації популяцій білого та строкатого товстолобиків господарства ВАТ “Донрибкомбінат” Слов’янського району Донецької обл. У процесі дослідження популяцій білого та строкатого товстолобиків проаналізовано генотипи 24 особин за використання трьох мікросателітних локусів ДНК: MFW 15, MFW 23, MFW 06. За локусом MFW 15 у строкатого товстолобика було виявлено

3 амплікони: 63 пари основ (п.о.), що траплялися з частотою 42,86%, 158 п.о. — 38,00%, та 293 п.о. — 14,29%. При використанні праймера MFW 23 було виявлено 5 алелів — 82 п.о., частота становила 39,30%, 123 п.о. — 17,39%, 138 п.о. — 21,74%, 248 п.о. — 4,35% та 265 п.о. — 17,39%. У білого товстолобика за локусом MFW 15 було визначено 6 ампліконів. Так 78 п.о. — траплялися з частотою 37% (виявлений у 100% особин), 153 п.о. — 3,70%, 197 п.о. — 18,52%, 552 п.о. — 11,11% та амплікони довжиною 171 п.о. і 570 п.о. з частотою 14,81% (виявлені у 40% особин). Отже, в результаті досліджень за використання мікросателітного локусу MFW 6 було встановлено, що цей праймер малоінформативний для дослідження генетичної структури товстолобиків. Виявлено по 2 амплікони, що траплялися у 100% особин обох видів. Визначено, що для дослідження генетичної структури білого та строкатого товстолобиків доцільно використовувати мікросателітний маркер MFW 15. Маркер MFW 23, є інформативним лише для строкатого товстолобика. Маркер MFW 6 виявився недостатньо інформативним, хоча і надає певну частку інформації про генетичну структуру популяції. Даний метод аналізу мікросателітних локусів ДНК цілком придатний для популяційного генотипування та аналізу філогенетичних зв'язків білого та строкатого товстолобиків.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:576.316.7.087:611.018.46:636.1

2014.3.333. ЦИТОГЕНЕТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ МЕЗЕНХІМАЛЬНИХ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН КІСТКОВОГО МОЗКУ КОНЯ НА РАННІХ ПАСАЖАХ КУЛЬТИВУВАННЯ *IN VITRO* / Мазуркевич А.Й., Малюк М.О., Стародуб Л.Ф. // Ветеринарна медицина України. — 2014. — № 6. — С. 32–34. — Бібліогр.: 18 назв.

Стовбурові мезенхімальні клітини, каріограми, мозок кістковий коня, цитогенетичний контроль, онкогенна безпека, коні, анеуплоїдія в культурах МСК, каріотип коня.

Акцентується увага на тому, що в клітинній терапії доцільність застосування мезенхімальних стовбурових клітин (МСК) має визначатися даними щодо їх онкогенної безпеки, а цитогенетичні дослідження є одним із важливих етапів контролю, що дасть можливість встановити генетичну стабільність культури клітин. Показано результати досліджень каріотипової стабільності МСК кісткового мозку коня на ранніх пасажах культивування. Виявлено характерні кількісні порушення каріотипу, зокрема, анеуплоїдія становила у 3-му пасажу 1,4% та у 4-му — 1,2%. Між кількісними порушеннями хромосом у досліджуваних клітин істотної різниці на різних пасажах не виявлено. Частка МСК з анеуплоїдією не перевищувала рівня спонтанної хромосомної мінливості (1,98%) за цією ознакою у лімфоцитах периферійної крові. Метафазних пластинок з поліплоїдією у МСК 3- і 4-го пасажу не виявлено. Структурні порушення (хромосомні і хроматидні розриви) були відсутні. Мікроядерний тест показав, що в МСК коня 3- і 4-го пасажу частота клітин із мікроядрами становила 1,3 та 0,8%, що не перевищувало спонтанного рівня частоти лімфоцитів із мікроядром (1,53%) у периферійній крові. Визначено, що в коня частка виявлених клітин з мікроядрами в межах норми (для ссавців — 1,6–5,6%). Частота двоядерних (ЧД) МСК 3- і 4-го пасажу становила 1 і 1,5%, що характерно для ссавців за спонтанного соматичного мутагенезу. ЧД МСК узгоджувалась прямо пропорційним співвідношенням із частотою мітотичного індексу цих клітин. Рівень апоптотичних клітин 3- і 4-го пасажу в коня не перевищував 1,57%, що характерно для цього виду. Зауважується, що порівняно з лімфоцитами периферійної крові, під час одержання препаратів хромосом стандартним модифікованим цитогенетичним методом, у мезенхімальних стовбурових клітин не було виявлено підвищеного рівня порушення цілісності цитоплазматичної мембрани.

УДК 619:614.48:615.28

2014.3.334. НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕЙСТВИЯ СОЛЕЙ ПОЛИГЕКСАМЕТИЛЕНГУАНИДИНА НА КУЛЬТУРЫ КЛЕТОК / Лисица А.В., Гулюкин М.И., Кулешов К.В., Степанова Т.В. // Ветеринария и кормление. — 2014. — № 2. — С. 23–25. — Библиогр.: 16 назв.

Дезінфекційні засоби, токсичність деззасобів, антисептик, полігексаметиленгуанідин, культури клітин еукаріот, мітоз.

Полімерні похідні гуанідину часто застосовують у складі засобів для дезінфекції та як антисептики. Представником цієї групи є полігексаметиленгуанідин (ПГМГ), який у концентраціях 0,005–1,0% має бактерицидні, вірусцидні і фунгіцидні властивості. Об'єктами досліджень були первинна культура фібробластів курячого ембріона (ФКЕ) і перещеплювальна культура клітин трахеї теляти (КТТ). Вивчали вплив на клітини ПГМГ хлориду (ПГМГ_{хл}) і ПГМГ сукцинату двозамісного (ПГМГ_{сд}) (“Терміт”, м. Рівне) з молярною масою 5–10 кДа. Результати досліджень засвідчили, що вплив ПГМГ на культури клітин залежить від тривалості експозиції, концентрації та аніонного складу його солей. Нетоксичними для вже сформованого моношару ФКЕ або КТТ можна вважати концентрації (Ко) ПГМГ $\leq 10^{-5}$ (0,1 мг/мл), а Ко ПГМГ_{хл} у ростовому середовищі $\geq 10^{-6}$ – 10^{-5} % повністю пригнічували проліферативну активність клітин. Частково інгібували мітоз у фібробластів і затримували швидкість утворення моношару Ко $0,3 \times 10^{-9}$ – 10^{-7} %. За попередньої 15 хв експозиції фібробластів з ПГМГ_{хл} в Ко 10^{-6} – 10^{-5} % та ПГМГ_{сд} 10^{-5} % формування моношару також затримувалося. Стимуляція проліферативної активності фібробластів відбувалась за Ко 10^{-8} – 10^{-7} % — для ПГМГ_{хл} та 10^{-9} – 10^{-7} % — для ПГМГ_{сд}. Короткочасна 15 хв дія ПГМГ_{хл} на клітини трахеї в Ко 10^{-5} % інгібувала мітоз, а 10^{-7} % — стимулювала. Ефект стимуляції на КТТ спостерігали в діапазоні Ко ПГМГ_{сд} від 10^{-8} до 10^{-6} %. Визначено, що рістстимулювальна дія низьких Ко солей полігексаметиленгуанідину пов'язана зі змінами властивостей цитоплазматичної мембрани клітини після адсорбції на неї полікатіона й експресії генів, які відповідають за синтез фосфоліпідів.

УДК 619:616.7:618.7+618.14–002:636.2

2014.3.335. ЗАСТОСУВАННЯ АНТИСЕПТИКІВ НА ПОЛІМЕРНІЙ ОСНОВІ ТА ДЕЗАГРЕГАНТИ З ІМУНОМОДЕЛЮ-

ВАЛЬНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ КОРІВ ІЗ ПІСЛЯРОДОВИМ МЕТРИТОМ ЗА НАЯВНОСТІ ОРТОПЕДИЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ / Власенко С.А., Рубленко М.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква: БНАУ, 2013. — Вип. 12(107). — С. 5–10. — Бібліогр.: 31 назва. Шифр 542210.

Корови (післяродовий період), метрит гострий, кінцівки корів, антисептики, препарати “Тіотриазолін” і “Пентоксифілін”.

Дослідження проведено на коровах (К.) української чорно-рябої молочної породи віком 3–6 років та продуктивністю 5900–7400 кг молока (ТОВ “Гребінківське”, Васильківський р-н, Київська обл.), у яких на 7–10-ту добу після родів виявили гострий метрит. Окрім того, у тварин були наявні гнійно-некротичні ураження в ділянці пальців, що спричинило після-родове запалення матки. Запропоновано нову схему лікування К. з післяродовим метритом та ортопедичною патологією. Так, застосування тіотриазоліну (Т.) або пентоксифіліну (П.) на базі основної схеми — внутрішньоматкового введення розчину декаметоксину хворим К. — сприяло прискоренню відновлення морфофункціонального стану матки і статевій циклічності. За лікування Т. одужання К. скоротилось до 16,4 і 19,7%, залежно від стану кінцівок. Проте застосування П. на базі основної схеми дало вищу ефективність. У таких К. у перші 2 доби відмічали інтенсивніше виділення ексудату з матки. Припинення його відбувалось раніше на 2 і 1,5 доби порівняно з групами, де застосовували базову схему і Т. тим К., які не мали ортопедичної патології, і на 4,7 і 4,3 доби — які її мали. Таким чином, термін клінічного одужання скоротився в 1,3 та 1,7 раза відповідно. Повне відновлення матки спостерігали на 18,4 та 21,8 доби, що на 10 і 20% менше, ніж у перших групах. Застосування пентоксифіліну нівелювало негативний вплив ортопедичної патології на стадії продукування і виділення ексудату з матки, а тіотриазоліну — відновлювало стан матки та статеву циклічність, що підвищило заплідненість корів на 4 і 6% відповідно.

УДК 619:616.98:578.828.11—085:636.5

2014.3.336. ПРИНЦИПИ СПЕЦИФІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ХВОРОБИ МАРЕКА ТА БАКТЕРІАЛЬНИХ ХВОРОБ РІЗНОЇ ЕТІОЛОГІЇ / Жейнова Н.М. // Ветеринарна медицина України. — 2014. — № 5. — С. 13–14. — Бібліогр.: 6 назв.

Хвороба Марек, птиця с.-г., препарат антивірусний “Альбувір”.

У птахівничому господарстві, де загибель поголів'я птиці становила до 20%, виявлено класичну форму хвороби Марек (ХМ). З лікувальною метою здійснювали випоювання птиці антивірусного препарату “Альбувір” (2–3 год) у дозі 0,09 мл/кг маси птиці впродовж 7 діб. У результаті захворюваність зменшилась, а поствакцинальні реакції були відсутні. В умовах благополучного господарства застосовували профілактику цим же препаратом, але в дозі 0,06 мл/кг маси тіла. При цьому збереженість поголів'я зросла на 2–3%, а в умовах спалаху вторинної інфекції (колібактеріоз, кокцидоз, мікоплазмоз тощо) — на 12%. Водночас збільшилась кількість імунологічно захищеного поголів'я після вакцинації проти ХМ, хвороби Ньюкасла, інфекційної бурсальної хвороби — до 100% та інфекційного бронхіту курей — до 74%; жива маса бройлерів при забої збільшилась на 7,4–8%, а витрати кормів зменшились на 4–7%. Досліджуваний препарат “Альбувір” — це композиція кислих пептидів. Він здатен до самоорганізації та самоадаптації в організмі. Механізм дії заснований на блокаді пептидів ядерного імпорту і не дає змоги “імпортинам” з вірусним геномом перетнути ядерну мембрану. Ефект від “Альбувіру” спостерігається вже через 20 хв після застосування. До нього неможлива адаптація з боку вірусу й організму птиці. Введення його в технологічну схему вирощування птиці може зумовити виключення з раціону антибіотиків групи фторхінолонів і тетрациклінів.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:636.2(477)

2014.3.337. ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЗДОРОВЛЕННЯ ВІД ЛЕЙКОЗУ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ / Ярчук Б.М., Тирсін Р.В., Довгаль О.В., Білик С.А. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2013. — Вип. 12(107). — С. 83–87. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 542210.

ВРХ, лейкоз, оздоровлення господарств, діагностика лейкозу, методи (РІД, ІФА і ПЛР).

Представлено дані епізоотичного стану з лейкозу великої рогатої худоби в господарствах усіх областей України та АР Крим за 1995–2012 рр., які свідчать про ефективність застосовуваної методології системи протилейкозних заходів. Так, кількість зареєстрованих господарств, де виявлено лейкоз, у 2012 р. становила 195 проти 7777 у 1995 р., що у 39,9 раза менше. При цьому хворих тварин — 3790 проти 181031, що менше в 47,8 раза. Простежується зростання частки неблагополучних господарств з низьким ступенем ураженості та зменшення — з високим. Якщо в 1995 р. кількість господарств з ураженням поголів'я збудником до 5% становила 35,8%, а 5,1–10 — 20%, то в 2012 р. — 95,4 і 3,4% відповідно. Основним важелем ефективності протилейкозних заходів визначено своєчасну і якісну діагностику. Наведено динаміку оздоровлення неблагополучних щодо лейкозу господарств, використовуючи методи ІФА та РІД. Для дослідження особливо цінних тварин та арбітражних висновків застосовують полімеразно-ланцюгову реакцію (ПЛР).

УДК 619:616.98:578.834.11:615.371:636.5

2014.3.338. ВИВЧЕННЯ ІМУНОБІОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ КЛОНОВАНОГО ВІРУСУ ІНФЕКЦІЙНОГО БРОНХІТУ КУРЕЙ Н-120 В ЯКОСТІ ВАКЦИНИ / Кубаєв А.П., Красноваєв Є.О., Дудніков Л.А., Мартинюк О.Г. // Сучасне птахівництво. — 2013. — № 8. — С. 19–23. — Бібліогр.: 23 назви.

Кури, бронхіт інфекційний, вірус інфекційного бронхіту курей, вакцинний штам Н-120 (ВІБН-120), ембріони курячі, вакцина “Бронхівак-1”.

Інфекційний бронхіт (ІБ) належить до групи найскладніших хвороб щодо профілактики. У світі нараховуються десятки серотипів і генотипів вірусу ІБ (ВІБ). Актуальними сероваріантами ВІБ для України є *Massachusetts* і *793/B*. Представлено результати досліджень стосовно нешкідливості й імуногенності матрового ВІБ Н-120 Клоны 311 серотипу *Massachusetts* і виготовленої з нього експериментальної серії вакцини “Бронхівак-1”. Показано їх нешкідливість для ВПФ (вільні від патогенної флори) курчат. Матровий клонний ВІБ Н-120 К 311 має антигенну активність та індукуює появу ВІБ-специфічних антитіл, володіє достатніми протективними властивостями для захисту 90% курчат при назальному методі щеплення проти зараження вірулентним штамом ВІБ М-41 і може бути використаний в якості виробничого штаму для виготовлення живої вакцини ІБ. Запропонована жива вакцина “Бронхівак-1” зберігає властивості матрового вірусу відносно нешкідливості, антигенності й імуногенності, захищаючи при цьому 100% птиці від зараження вірулентним штамом вірусу інфекційного бронхіту М-41.

УДК 619:616.98:578.834.11:636.5

2014.3.339. ГЕНЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕКОМБИНАНТНОГО ВИРУСА ИНФЕКЦИОННОГО БРОНХИТА КУР / Овчинникова Е.В., Зиняков Н.Г., Чвала И.А., Дрыгин В.В. // Ветеринария. — 2014. — № 5. — С. 27–31. — Библиогр.: 8 назв.

Бронхит курей інфекційний, віруси, генетичний аналіз, рекомбінація міжгеномна, мутагенез вірусів, штам IBV27-11.

Проаналізовано результати досліджень патологічного матеріалу (ПМ) 31-, 38- і 45-добових курчат кросу Кобб-500 (матеріал Чорнівецької обл.). Показано, що при зараженні виділенням із ПМ штамом IBV27-11 СПФ-ембріонів курей він викликає зміни, характерні для інфекційного бронхіту курей, а саме: карликовість і скрученість ембріонів у кулясту форму. Аналіз нуклеотидної послідовності фрагмента гена S1 даного ізоляту засвідчив рекомбінацію двох вірусів, що належали до різних генотипів. Один із батьківських вірусів належав до генотипу *Massachusetts* та відрізнявся за нуклеотидним складом фрагмента гена S1 від вакцинного штаму H120 на 2,5%. Другий батьківський вірус входив до складу генетичної групи 793B та виявляв високий рівень гомології (99,2%) з вакцинним штамом ІК4-91. У гені S рекомбінація відбулась на ділянці 300–310 н.п. Для виявлення інших рекомбінацій, зокрема за участі ІК4-91, більш детально вивчили послідовність повного геному даного ізоляту. При цьому використовували повні нуклеотидні послідовності генів S, M та N, що було зумовлено відсутністю у базі даних GenBank

інформації про повну послідовність геному вакцинного штаму ІК4-91. За допомогою програми RDP підтвердили наявність рекомбінації гена *S*, що кодує поверхневий глікопротеїн, а також гена *N*, який кодує нуклеокаспидний білок. У гені *M* рекомбінацію не виявлено, а в гені *N* вона відбулась на ділянці 651-656 н.п. Визначено, що батьківськими формами агента були віруси інфекційного бронхіту курей генотипів Массачусетс та 793В.

УДК 619:616.98:578:636.22/28

2014.3.340. РОЗРОБКА ДУПЛЕКСНОЇ ПЛР ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ МІКОПЛАЗМ ТА ВІРУСІВ ДІАРЕЇ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ З ПОДАЛЬШИМ ГЕНОТИПУВАННЯМ ЗБУДНИКА / Герілович А.П., Горайчук І.В., Болотін В.І., Солодкіні О.С. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2013. — Т. 11, № 1. — С. 28–33. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 542873.

Вірусна діарея, ВРХ, мікоплазменна контамінація, ПЛР дуплексна, ідентифікація, генотипи.

Метою роботи була розробка дуплексної ПЛР й оптимізація протоколу ампліфікації для одночасного виявлення генетичного матеріалу мікоплазм та вірусу діареї (ВД) ВРХ, а також подальша ідентифікація генотипу збудника ВД ВРХ. Досліджували рекомбінантні плазмиди *pTZ57R/T-VD*, які несуть вставку фрагмента гена *E^{ms}* збудників ВД ВРХ 1-го генотипу (штам *Ossloss*) та 2-го генотипу (штам *Kosice*), а також зразки ДНК референтних штамів *M. orale N-1*, *M. hyorhinis BTS-7* та *M. bovis PG45T*. Застосовували дуплексну та гніздову ПЛР. Встановлено, що за використання праймерів *P1/P2* та *GPO-1/MGSO* одночасно в реакції ампліфікації з позитивними контролями утворювалися амплікони очікуваної довжини: для збудника ВД ВРХ — 826 п.н. та для мікоплазм — 715 п.н. У результаті досліджень з оптимізованими параметрами проведення гніздової ПЛР утворювалися специфічні продукти ампліфікації довжиною 223 п.н. — для збудника ВД ВРХ 1-го генотипу та 488 п.н. — для ВД ВРХ 2-го генотипу. Отже, порівняно з існуючими системами окремої детекції вірусної та бактеріальної контамінації розроблено дуплексну ПЛР, яка дає змогу виявляти в одній реакції декілька збудників. Це значно скорочує час і матеріальні витрати, а також уможливорює своєчасне попередження забруднення об'єктів біотехнологічного призначення. Таким чином, оптимізовано методику проведення гніздової ПЛР для подальшої ідентифікації генотипів вірусу діареї ВРХ.

УДК 619:616.98:579.852.13Кл:636.2/3

2014.3.341. СПОНТАННІ ПАДІЖІ ТА ІНШІ ПРОЯВИ ЗАХВОРЮВАНЬ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ТА ОВЕЦЬ, ЯКІ ВИКЛИКАЮТЬ БАКТЕРІЇ РОДУ КЛОСТРИДІЙ / Король С.А. // Сучасна ветеринарна медицина. — 2013. — № 4. — С. 46–50.

ВРХ, вівці, кози, падіж худоби, клостридії, ентерити, вакцинація у скотарстві, вакцина ТОКСІПРА ПЛЮС, правець, ентеротоксемія, емфізематозний карбункул.

Розглянуто основні хвороби ВРХ та овець, які можуть бути викликані бактеріями з роду клостридії. Характерною їх особливістю є висока летальність продуктивних тварин, що зумовлює великі економічні збитки. Серед можливих симптомів: раптова загибель практично здорових тварин, раптова втрата координації руху, коматозний стан, параліч задніх кінцівок, діареї, носова кровотеча, сеча червоного забарвлення (жодне лікування не ефективне, тварина впродовж 1–2 тижнів гине). Загибель тварини супроводжується відкиданням назад голови та вираженням задубінням скелетних м'язів. Особливо критичні ті тваринницькі підприємства, в яких через організаційно-технологічні причини неможливе дотримання режимів "порожньо — зайнято". Лікування можливе лише шляхом застосування антитоксичних сироваток у разі виявлення хвороби на ранніх стадіях. Для імунізації ВРХ, овець та кіз рекомендується використовувати вакцину ТОКСІПРА ПЛЮС (Іспанія). Вакцинують все поголів'я з 3–4-тижневого віку, а через 20–25 днів проводять ревакцинацію. У подальшому основне стадо ВРХ, кіз і овець вакцинують один раз на рік. Молодняк вакцинують у 4–5 тижнів і ревакцинують у 7–8 тижнів, у подальшому — один раз на рік. Тварин, які прибули в господарство, вакцинують на 7-й день і ревакцинують на 28-й день, у подальшому — раз на рік.

УДК 619:616.98:579.873.21Т(477)

2014.3.342. СИСТЕМА ЕПІЗООТОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ДІАГНОСТИКИ, ПРОФІЛАКТИКИ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ ВІД ТУБЕРКУЛЬОЗУ / Завгородній А.І., Стегній Б.Т., Бісюк І.Ю., Горжес В.М., Герілович А.П., Палій А.П., Позмогова С.А., Комісаренко С.В., Достоевський П.П., Гриневич О.Й. // Ветеринарна медицина України. — 2014. — № 1. — С. 10–13. — Бібліогр.: 7 назв.

Туберкульоз (заходи боротьби), препарати "ДЗПТ-1" і "ДЗПТ-2", епізоотологічний моніторинг, туберкульін ППД, алерген ААМ, мікобактерії, оздоровлення тваринництва.

Повідомляється, що розроблено вітчизняну "Систему епізоотологічного моніторингу, діагностики, профілактики й оздоровлення тваринництва України від туберкульозу". Створено вітчизняні біотехнології виготовлення мікобактеріальних алергенів для діагностики туберкульозу з епізоотичних штамів, ізолюваних на території України, живильного середовища для культивування мікобактерій та двох нових дезінфекційних препаратів ("ДЗПТ-1" і "ДЗПТ-2") з високими бактерицидними властивостями щодо мікобактерій. Упровадження вищезазначеної "Системи" та інновацій дало змогу за 12 років викоринити цю інфекцію серед поголів'я ВРХ у 23 областях України, а також підтримувати благополуччя щодо туберкульозу в птахівничих і свинарських господарствах, скоротивши кількість неблагополучних пунктів на 144. За 2001–2013 рр. загальний економічний ефект від упровадження "Системи..." становив понад 436 млн грн.

УДК 619:616.98:579.873.21Т–07:579.25

2014.3.343. ОЦІНКА ГЕНЕТИЧНИХ МАРКЕРІВ ДЛЯ РАНЬОГО ВИЯВЛЕННЯ ШТАМІВ MYCOBACTERIUM TUBERCULOSIS, СТІЙКИХ ДО ПРОТИТУБЕРКУЛЬОЗНИХ ПРЕПАРАТІВ / Чередник Ю.О., Анопрієнко О.В., Горовенко Н.Г., Феценко Ю.І. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2013. — Т. 11, № 1. — С. 144–151. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 542873.

Туберкульоз, ПЛР-діагностика, мультирезистентність, генетичні маркери, мікробіологічна генетика.

Визначали найефективніші інформативні генетичні ПЛР-маркери *Mycobacterium tuberculosis* (МБТ) для ідентифікації збудника у клінічних пробах, відібраних від людей, хворих на туберкульоз легень (м. Київ) і прискорення виявлення штамів, резистентних до протитуберкульозних препаратів (ПТП). Для аналізу обрано маркери *Is-1*, *Is-2*, *65 kDa-1*, *kDa-2*, *hspB*, *katG*, *rpoB*, *mpb64* і *mtp40*, які характеризуються різною специфічністю щодо видів *M. tuberculosis complex* (МТК) (МБТ і 6 споріднених видів — патогенів людини і тварин), а отже, й інформативністю щодо можливої стратегії відбору штамів-кандидатів для виявлення наявності стійкості до ПТП. Серед 69 клінічних зразків від хворих на туберкульоз легень 45 виявились ПЛР-позитивними (63,8%), що є інформативнішим показником, ніж визначення збудника методами мікроскопії (39,1%) та культурального посіву (53,6%). ПЛР-маркери *Is-2* і *hsp65-3* засвідчили високу ефективність виявлення МБТ (59,4% і 53,6% відповідно). Із 45 ПЛР-позитивних зразків 12 (26,7%) мали стійкість як до "Рифампіцину", так і до "Ізоніазиду", що є ознакою мультирезистентних штамів. Зроблено висновок, що комбінація декількох найчутливіших та інформативніших маркерів у ПЛР-експрес-діагностиці для виявлення й ідентифікації МБТ підвищує ефективність визначення штамів, стійких до протитуберкульозних препаратів.

УДК 619:616.98:579.873.21Т–07:636.2

2014.3.344. ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДИАГНОСТИКИ ТУБЕРКУЛЕЗА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Найманов А.Х., Толстенко Н.Г., Вангели Е.П., Устинова Г.И., Кучерук О.Д., Гулюкин М.И. // Ветеринария и кормление. — 2014. — № 2. — С. 6–9. — Библиогр.: 25 назв.

Туберкульоз ВРХ, діагностика туберкульозу, тест-системи туберкульозу.

Розглянуто недоліки і переваги сучасних методів діагностики туберкульозу (Т.) великої рогатої худоби. Зазначено, що життєва діагностика Т. ВРХ має бути обов'язково комплексною із застосуванням внутрішньошкірної туберкулінової проби та додаткових методів: очна і внутрішньовенна

проби, симультанна проба з ППД-туберкуліном для ссавців і комплексним алергеном з атипових мікобактерій (КАМ) та симультанна проба з ППД-туберкуліном для ссавців і ППД-туберкуліном для птиці. В останні роки у ветеринарних лабораторіях Росії застосовують полімеразну ланцюгову реакцію — ПЛР-тест системи 4 виробників, у т.ч. 3 комплексні для ДНК *M. bovis* та *M. tuberculosis*. Проте ці тест-системи різних виробників часто дають неоднозначні результати. Тому ПЛР використовують лише як додатковий лабораторний експрес-метод для уточнення характеру патолого-анатомічних змін і диференціації виділених культур мікобактерій. Описано особливості γ -інтерферонового аналізу, який ґрунтується на вивільненні γ -інтерферону з сенсibiliзованих лімфоцитів упродовж 16–24 год інкубаційного періоду зі специфічним антигеном — ППД-туберкуліном. Кількісне визначення γ -інтерферону здійснюється методом сендвіч-ІФА, у якому використовують 2 моноклональні антитіла до бичачого γ -інтерферону. Цей метод рекомендується застосовувати при дослідженнях диких тварин, тому що для його проведення необхідно відловити тварину лише один раз. Основний недолік — необхідність дослідження свіжої цілісної крові (упродовж 24 год після одержання). Гамма-інтерфероновий аналіз затверджен для діагностики туберкульозу в національних програмах США, Нової Зеландії, Австралії та країн ЄС.

УДК 619:616.98:615.33:636.5

2014.3.345. АНТИБАКТЕРІАЛЬНІ ЗАСОБИ У ПТАХІВНИЦТВІ / Свіржевська Є.Л., Сопільняк Л.М. // Сучасна ветеринарна медицина. — 2013. — № 2. — С. 28–29.

Птахівництво промислове, інфекції птиці, антибіотики, хвороби бактеріальні, препарати "Тилмікон-250" і "Фармадокс", чутливість мікроорганізмів, хламідії, мікоплазми, пастерельоз, стрептококи.

У структурі інфекційної патології птиці бактеріальні інфекції, спричинені *Pasteurella spp.*, *Mycoplasma spp.* і стрептококами задають значних економічних збитків у птахівництві та суспільстві в цілому. Вони викликають велику смертність серед поголів'я птиці й харчові отруєння людей. Ефективність багатьох антибіотиків, які застосовують у птахівництві для боротьби з інфекціями, різко знижилась у зв'язку з появою резистентних штамів патогенних мікроорганізмів. Запропоновано нові антибактеріальні препарати виробництва НВП "Біо-Тест-Лабораторія", а саме: "Тилмікон-250" — макролідного ряду та "Фармадокс" (містить доксицикліну сульфат та тилозину тартрат). Висока їх ефективність забезпечується складом та технологіями виготовлення. До них чутливі грам-позитивні та грамнегативні мікроорганізми, у т.ч. хламідії і мікоплазми. Ефективність комплексних антибактеріальних препаратів зумовлена широким спектром дії, чутливістю до останніх виділених мікроорганізмів, мінімальним ефектом побічної дії, попередженням розвитку резистентності у мікроорганізмів та оптимальними їх дозами.

УДК 619:616.995.132.2–085:636.39

2014.3.346. СТРОНГІЛОІДОЗ У КІЗ / Корчан Л.М., Корнієнко М.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 4. — С. 107–110. — Бібліогр.: 7 назв.

Кози, стронгілоїдоз у кіз, антигельмінтики, препарат "Івермеквет".

В особистих підсобних господарствах Лубенського р-ну Полтавської обл. виявлено поширення стронгілоїдозу у кіз (42%). Найвища екстенсивність інвазії спостерігалась у молодняку 9–12-місячного віку (85%). З віком вона знижувалась, проте інтенсивність зростала, пік її встановлено у 4–7-річних кіз. За гематологічного дослідження крові у хворих кіз виявляли еозинофілію (17%), лейкоцитоз (21 г/л), гіпорегенеративне зрушення нейтрофільного ядра вліво, підвищення швидкості осідання еритроцитів (у середньому 3 мм/год) та олігохромемію (близько 8 г/100 мл). Досліджували вплив антигельмінтних препаратів: "Івермеквет" 1% — 1 мл/50 кг; "Комбітрем" — 5 мл/50 кг; "Рафензол" — 0,75 мл/10 кг; "Івермектин" 1% — 1 мл/50 кг + 0,6% молочна кислота — 500 мл/тварину; "Комбітрем" — 5 мл/50 кг + відвар насіння льону — 200 мл/тварину; "Рафензол" — 0,75 мл/10 кг + 0,6% молочна кислота — 500 мл/тварину. Найефективнішим засобом за стронгілоїдозу в кіз виявився препарат з групи макроциклічних лактонів — "Івермеквет"

1%, який на 28-му добу за одноразового підшкірного введення у дозі 1 мл/50 кг маси тіла тварини дав 100% позитивний ефект.

УДК 619:616–099:636.2.085/087.7

2014.3.347. СУХОСТІЙНИЙ ПЕРІОД ГЛИБОКОТІЛЬНИХ КОРІВ, РІВЕНЬ ЕНДОТОКСИКОЗУ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРЕВЕНТИВНОЇ ТЕРАПІЇ / Завірюха В.І., Кудла І.М., Стефанік В.Ю., Костишин Є.Є., Дмитрів О.Я., Івашків Р.М., Кава С.Й., Кацараба О.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2013. — Т. 15, № 3(57), ч. 1. — С. 88–91. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 542221.

Ендотоксикоз, щитоподібна залоза, корови тільні, годівля сухостійних корів, кров корів, телята новонароджені, сіль карловарська, кобальт.

Показано, що за неналежного утримання та годівлі у вагітних корів вже за 2 міс. до родів порушується функція щитоподібної залози, у крові зростає вміст еритроцитів за рахунок молодих форм, зменшується вміст гемоглобіну; у 15% тварин знижується білоксинтезувальна функція печінки, зростає кількість тварин з ознаками гіперкератозу, екзофтальмії з лонгозом сухожилків згиначів пальця тазових кінцівок. З метою зменшення пресингу плода на материнський організм та попередження порушення обмінних процесів в організмі вагітної тварини, їй згодовували штучну карловарську сіль, збагачену кобальтом (натрію сульфат сухий — 220,0; натрію гідроген карбонат — 180,0; натрію хлорид — 90,0; калію сульфат — 10,0; кобальту хлорид — 0,30 г). Загальну кількість складників перемішували і згодовували по 25 г двічі на добу з комбікормом за схемою: 10 днів "даванка", 10 днів перерва, і так до кінця сухостійного періоду, починаючи із 6,5–7 місяців тільності. У цей же період коровам двічі на місяць внутрішньом'язово вводили по 10–15 мл йодліпідного препарату та 5–7 мл тетравіту, нормалізували цукрово-протеїнове співвідношення раціону. У результаті в корів упродовж сухостійного періоду не відмічали надмірних набряків зовнішніх статевих органів, молочної залози та вентральної черевної стінки. Загальний стан дослідних корів був значно кращим, ніж контрольних. Вони нормально отелились, народили здорових телят, а післяродовий період не мав ускладнень.

УДК 619:618.177–085:636.22/28

2014.3.348. ПРИЧИНИ ТА ЛІКУВАННЯ НЕПЛІДНОСТІ КОРІВ-ПЕРВІСТОК І ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ КОРІВ ЗА ГІПОФУНКЦІЇ ЯЄЧНИКІВ / Плугатарієв В.П., Довгопол В.Ф., Романенко Є.В. // Ветеринарна медицина України. — 2014. — № 6. — С. 23–26. — Бібліогр.: 8 назв.

Гіпофункція яєчників у корів, препарат "Селегумат", корови, неплідність корів, відтворна функція у корів.

Дослідженнями корів у господарствах Полтавської обл. встановлено, що головною причиною їх неплідності була гіпофункція яєчників (ГЯ) — 80% серед неплідних (557 гол., у т.ч. 274 первістки). Коровам-первісткам (КП), хворим на глибоку ГЯ, застосовували три ін'єкції (підшкірно) препарату "Селегумат". Так, після 1-ї ін'єкції проявили статеву охоту 48,8%, після 2-ї — 35,7%, після 3-ї — 15,5% тварин. Загалом проявили статеву охоту і були осіменені 77,4%, з яких запліднилось 73,8%. Загальна вартість лікування однієї КП становила ≈2,46 грн. У 2-му досліді високопродуктивних корів (ВК) з глибокою ГЯ лікували "Селегуматом" (1-ша група) та "Сурфагоном", "Інтравіттом" + Е-селеном (2-га група). У першій групі ВК одужало 75,0%, вартість лікування однієї ВК становила ≈2,19 грн. У другій групі ВК, яких лікували шляхом 2-разового комплексного застосування гормональних і вітамінних препаратів, одужало 90,9%, проте вартість лікування однієї ВК становила 34 грн, що в 15,5 раза більше, ніж за лікування "Селегуматом". У 3-му досліді 80 ВК мали початкову гіпофункцію яєчників і після попереднього лікування "Сурфагоном" та "Естрофаном" виявляли неповноцінні ановуляторні статеві цикли. Їх осіменяли по 4–5 разів, але безрезультатно, внаслідок чого вибраковували. Однак після однієї ін'єкції "Селегумату" серед цих 80 ВК запліднилось 30 гол. (37,5%), після двох ін'єкцій — ще 12 (15,0%) та після трьох — ще 15 (18,8%). Загалом одужали і були запліднені 57 ВК із 80 (71,3%). Загальна вартість лікування 80 висо-

копродуктивних корів становила 210 грн (однієї $\approx 2,63$ грн). Зроблено висновок про високу економічну ефективність лі-

кування неплідності корів за гіпофункції яєчників препаратом "Селегумат".

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.03:664.8.022

2014.3.349. ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ШЛЯХОМ ЕКСТРУЗІЇ / Єгоров Б.В., Мардар М.Р., Бордун Т.В. // Хранение и переработка зерна. — 2014. — № 5. — С. 64–67. — Бібліогр.: 29 назв.

Виробництво цукрове, випромінювання ультрафіолетове, бактерицидна дія.

Наведено огляд основних напрямів створення збагачених екструдованих харчових продуктів та обґрунтовано необхідність розширення їхнього асортименту за рахунок введення нових видів збагачувальних добавок і одержаних продуктів підвищеної харчової та біологічної цінності. Описано різні способи одержання екструдованих харчових продуктів з підвищеною харчовою цінністю: м'ясо-рослинні продукти на основі зернової сировини (горох, гречка, овес, рис, сорго, тритикале та ін.), овочевої (морква, цибуля) та м'ясної сировини (обрізки яловичини і свинини); одержані вироби мають високу харчову цінність, добрі смакові якості та характеризуються оптимальним співвідношенням основних харчових речовин. Перспективним напрямом у технології виробництва екструдованих харчових продуктів є поєднання білків рибної сировини та різноманітної рослинної сировини (зерно, овочі, фрукти); у готових екструдатах співвідношення білків, жирів і вуглеводів становило від 1:1,2:5,7 до 1:0,9:4,1. Проведені медико-біологічні дослідження екструдованих продуктів показали ефективність їх використання для профілактичного і масового харчування.

УДК 637.053

2014.3.350. КИНЕТИКА ЗАВИСИМОСТІ ФУНКЦИОНАЛЬНИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ М'ЯСА ОТ ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТИ ЕГО ВЫДЕРЖКИ ПОСЛЕ УБОЯ ЖИВОТНОГО / Савинок О.Н., Косой В.Д., Пудов М.А. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2014. — № 4. — С. 35–41. — Бібліогр.: 5 назв.

Якість м'яса, забій, охолодження, витримка м'яса після забійна.

Розроблено математичні моделі, які описують кінетику якості м'яса за технологічними показниками та реологічними характеристиками в процесі його витримки після забою тварини. У результаті досліджень зроблено висновки про те, що максимальний розвиток автолізу, тобто посмертного задубіння, спостерігається через 40 год після забою, що збігається із закінченням процесу охолодження м'яса. Початок поліпшення регенерації (відновлення) функціональних показників відбувається не раніше як через 40–50 год. Оптимальний термін післязабійної витримки (дозрівання) — не менше 5 діб. При цьому збільшуються технологічні та зменшуються реологічні характеристики. Отримані дані при первинній переробці туш дають змогу забезпечити необхідні функціональні властивості м'яса, поліпшити якість готової продукції.

УДК 663.033:663.26

2014.3.351. ПЕРЕРАБОТКА КОМПОНЕНТОВ ВИНОГРАДНОЇ ВЫЖИМКИ С ПРИМЕНЕНИЕМ ЭКСТРАКЦИИ ДИОКСИДОМ УГЛЕРОДА / Панасюк А.Л., Кузьмина Е.И., Свиридов Д.А., Косцова Т.Е. // Напитки. Технологии и инновации. — 2014. — № 6/7. — С. 37–38. — Бібліогр.: 4 назв.

CO₂-екстракти, вичавки виноградної, ліпідний склад, рослинні відходи.

Досліджували способи переробки (CO₂-екстракція) виноградної вичавки з ціллю їх деструкції і можливості використання в якості добрив, що легко розкладаються, з комплексом цінних біологічно активних з'єднань. Вивчали склад 5 зразків одержаних CO₂-екстрактів: із насіння білого винограду; насіння червоного винограду; шкірки білого винограду; шкірки червоного винограду; вичавок червоного винограду. Використано метод до критичної екстракції зрідженим діоксидом вуглецю при тиску 70 атм і температурі 30,5°C. У екстрактах були визначені показники окислювального псування, масова концентрація, неомілюваних речовин і жирокислотний склад. Визначено, що у всіх зразках кислотне число коливалось у значних межах — 5,88–22,60 мг КОН/г; перекисне число вичавок із білого винограду в 1,4–2,8 рази вище, ніж у продуктах з червоного; анізидинове число для досліджуваних екстрактів коливається у межах 1,71–24,81 у.о., а масова частка неомілюваних речовин від 1,5 до 4,55%. Визначено жирокислотний склад CO₂-екстрактів (табл.), який характеризується переважаючим вмістом лінолевої кислоти (54,3–62,9%), підвищеним олеїнової (14,2–18,1%) і пальмітинової (10,8–20,1%) жирних кислот. Отже, екстракція виноградної вичавки і окремих її компонентів зрідженим діоксидом вуглецю дає змогу не лише легко одержати відходи, які швидко розкладаються, але і виділити з них ліпідну фракцію, що містить цінні речовини, які можуть знайти своє використання у харчовій і косметичній промисловості.

УДК 663.35:663.252.4

2014.3.352. ВТОРИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ БРОЖЕНИЯ В ПЛОДОВЫХ ВИНАХ / Панасюк А.Л., Кузьмина Е.И., Єгорова О.С. // Напитки. Технологии и инновации. — 2014. — № 9. — С. 38–40. — Бібліогр.: 8 назв.

Вина плодови, вторинні продукти бродиння, дріжджі, спирт.

Вивчали вплив ступеня зброджування плодкових і ягідних сусел, а також раси дріжджів на синтез летючих продуктів бродиння. Об'єктами дослідження були свіжі і зброджені соки із кісточкових плодів (абрикос, слива, вишня), насінневих плодів (яблука, чорноплідна горобина) і ягід (суниця, чорна смородина, малина). У свіжі соки перед бродинням додавали цукор для досягнення наброду спирту 5 і 10% об. Для бродиння використовували універсальну чисту культуру дріжджів Вишнева 33 і сухі дріжджі *Siha 3* (Франція). Досліджували утворення таких продуктів бродиння у виноматеріалах (табл.), як: ацетат альдегід, ацетон, етил форміат, етилацетат, метанол, 1-пропанол, 2-пропанол, диацетил, ізобутанол, ізоамілацетат, 1-бутанол, ізоамілол, гексанол, етиллактат, фенілетилловий спирт, ізобутиральдегід. Встановлено, що вміст вторинних продуктів бродиння незначною мірою залежить від виду використаної плодової сировини; варіації їх концентрації в окремих випадках залежать від величини наброду спирту і раси використаних дріжджів. Отже, визначено, що вторинні продукти бродиння присутні в усіх без виключення досліджених плодкових виноматеріалах, а числові значення летких продуктів бродиння можуть бути використані як підтвердження факту бродиння і характеризувати умови його проходження.

УДК 663.5

2014.3.353. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОИЗВОДСТВА КОНЬЯКОВ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

БИОХИМИЧЕСКИ АКТИВНОЙ ДУБОВОЙ КЛЕПКИ / Резниченко К.В., Оселедцева И.В., Гугучкина Т.И. // Напитки. Технологии и инновации. — 2014. — № 6/7. — С. 48–49. — Библиогр.: 4 назв.

Клепка дубова, коньяк, спирти коньячні, дистиляти.

Проведено дослідження з удосконалення технології виробництва 3-річних коньяків, яка передбачає використання в якості сировини коньячних дистилятів (КД), витриманих у контакт з дубовою деревиною, яку піддали комбінованій обробці з використанням комплексного ферментного препарату і подальшій термічній обробці. З метою встановлення оптимальних режимів витримки КД в контакт з біохімічно активованою деревиною дуба, досліджували три виробничі режими: 1-й режим — повної витримки (3 роки), 2-й (24 місяці) і 3-й (30 місяців) — довитримки КД, а також піддавали КД додатковій термічній обробці. Дистиляти направляли на додаткову витримку на біохімічно активованій дубовій клепаці до досягнення 3-річного віку. У витриманих КД визначали масову концентрацію фенольних альдегідів і кислот, дубильних речовин і проводили органолептичний аналіз зразків. Встановлено, що найбільше накопичення ароматичних компонентів та дубильних речовин спостерігали при реалізації режиму повної витримки, а додаткову теплову обробку коньячних дистилятів можна виключити.

УДК 664.1.039

2014.3.354. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ УЛЬТРАФІОЛЕТОВОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ ДЛЯ ОПРОМІНЕННЯ СИРОГО СОКУ ТА БУРЯКОВОЇ СТРУЖКИ / Ковальська М., Малчак Е. // Продукты & ингредиенты. — 2014. — № 1. — С. 22–24. — Библиогр.: 17 назв.

Виробництво цукрове, випромінювання ультрафіолетове, бактерицидна дія.

Проаналізовано біоцидну дію ультрафіолетового випромінювання на сирий сік і бурякову стружку. Дослідженнями, які проводили у відділі цукрівництва Інституту біотехнології сільськогосподарської і харчової промисловості, було встановлено, що при застосуванні раціональних засобів дезінфекції втрати цукру можна зменшити (у перерахунку на масу буряків, що переробляються). Встановлено, що опромінення стружки ультрафіолетовим випромінюванням зменшило рівень нітритів у сирому соку. Виявлено, що ультрафіолетове випромінювання істотно сприяє розмноженню бактерій, тобто УФ-промені мають тільки бактериостатичний ефект.

УДК 664.149:664.68:664.853:664.849

2014.3.355. ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ГАРБУЗОВИХ ПІДВАРОК, ЦУКАТІВ І ПОРОШКІВ / Філь М. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2013. — № 11. — С. 5–7.

Пасти фруктових-овочеві, підварки, добавка ксантан, цукати, порошки.

Висвітлено результати щодо поліпшення поживних властивостей фруктових-овочевих паст. Досліджено органолептичні показники підварок, цукатів, порошоків із гарбуза та проведено їх бальну оцінку. Встановлено, що за досліджуваними показниками найвищі поживні властивості мають фруктових-овочеві пасти з вмістом включення харчової добавки ксантан, з використанням сирної сироватки, з аронією, та комплексною сумішшю "Едгум КД 15". З нових ботанічних сортів гарбузів за класичною технологією шляхом уварювання кубиків гарбуза (15×15 мм) у цукровому сиропі, концентрацією не нижче 67%. Отже, на основі різноманітної сировини можна істотно розширити асортимент фруктових-овочевих паст з високими органолептичними показниками, додавання цих паст сприяє підвищенню харчової та біологічної цінності виробів кондитерської та хлібопекарської промисловості. Створено кондитерські вироби лікувально-профілактичного призначення на основі напівфабрикатів із гарбуза.

УДК 664.2.055

2014.3.356. МОДИФІКОВАНИЙ КРОХМАЛЬ І ЙОГО ВЛАСТИВОСТІ / Мельник О. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2013. — № 11. — С. 3–4. — Библиогр.: 2 назви.

Крохмалі нативні, окислення, екструдуювання, зшивання, маса молекулярна.

Дослідження проводили на прикладі нативних крохмалів (К.) картоплі та кукурудзи, а також К. даних культур різних модифікацій: окислених (оксіамілові К. картоплі та кукурудзи), зшитих (ацетилований дикрохмаль фосфату картоплі, ацетилований дикрохмальадипат восковидної кукурудзи) та екструдованих К. відповідно картоплі та кукурудзи. Дослідження проводились за допомогою фериціанідного методу визначення глюкопіранозних залишків. Визначали середньочисельну молекулярну масу та ступінь полімеризації модифікованих К. (табл.). Після проведення модифікації, молекулярна маса похідних К. значно змінилася, прослідковувалась тенденція до зменшення середньочисельної молекулярної маси у 1,5 раза для окисленого К. порівняно з нативним за рахунок проходження реакції гідролізу під дією окисника. Отже, оброблення нативних К. різними способами (екструдуювання, окислення, зшивання) призводить до змін у структурі крохмальної молекули: змінюється середньочисельна молекулярна маса та ступінь полімеризації К., фракційний склад К., кількісне та якісне співвідношення різних фракцій. Зміна структури молекул К. призводить до зміни властивостей одержаних продуктів, зокрема після екструзійного оброблення К. здатні набухати навіть у холодній воді, а зшиті К., що пройшли процес ацетилювання, утворюють клейстери короткої текстури і високої в'язкості, окислені К. утворюють прозорі клейстери пониженої в'язкості з підвищеною здатністю до плівкоутворення. Це відкриває нові можливості застосування крохмалів.

УДК 664.31/38

2014.3.357. РОЛЬ ЖИРІВ У ХАРЧУВАННІ ЛЮДИНИ / Якубчак О., Цвіліховський В., Мідик С., Сисолятин С. // Продукты & ингредиенты. — 2014. — № 1. — С. 22–24. — Библиогр.: 17 назв.

Жири, харчування людини, омега-3, омега-6, олія.

Наведено дані щодо біологічного значення та засвоєння жирів (Ж.). Описано негативні наслідки нестачі та надлишку Ж. в організмі. Показано позитивну дію ненасичених омега-3 жирних кислот на організм людини. Відображений дисбаланс квот омега-6 та омега-3 жирних кислот, який призводить до підвищення частоти випадків серцево-судинних, онкологічних, нервових та інших небезпечних захворювань. Визначено, що відношення жирних кислот родин омега-6 і омега-3 — 4:1 характеризує "ідеальність Ж.", проте жоден харчовий Ж. не відповідає таким вимогам, тому необхідно вживати їжу, яка містить різні типи Ж. Технологічна обробка олій (підігрівання, гідратування, знебарвлення та дезодорація) впливає на зміни структури молекул вищих ненасичених карбонових кислот у жирах: цис-ізомери перетворюються в трансізомери, що негативно позначається на організмі людини.

УДК 664.64.016.8:664.683

2014.3.358. ВПЛИВ ЗАМОРОЖУВАННЯ НА ЯКІСТЬ БІЛКОВИХ КРЕМІВ / Соколовська І.О., Камбулова Ю.В. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2014. — № 10. — С. 3–6. — Библиогр.: 4 назви.

Кондитерські вироби, креми білкові, пюре обліпихи і чорниці, якість кремів, заморожування "шокове".

Проведено дослідження щодо визначення показників якості тортів після розморожування, стан і показники якості оздоблювальних напівфабрикатів, а саме — крему (К.). Дослідження показників якості білкових К. проводили після їх "шовкового замороження" до температури в товщині —25°C, зберігання при температурі —25°C протягом 90 дб і дефростації в умовах холодильника при температурі +2—+4°C до повного розморожування. В якості дослідних зразків було використано зразки білкових К.: 1-й (контроль) — білковий К. сирцевий за традиційною рецептурою; 2-й — білковий К. з додаванням пюре обліпихи, комплексу альгінату натрію і високоетирифікованого пектину; 3-й — білковий К. з додаванням пюре чорниці, комплексу альгінату натрію і низькоетирифікованого пектину. Аналіз даних показує, що органолептичні показники К. залишаються аналогічними К. до заморожування — колір і смак притаманні свіжовиготовленій продукції, дещо втрачається ягідний запах, але консистенція залишається рівномірною і однорідною. Показники

густини контролю — 528 кг/м³, а К. з додаванням комплексів структуроутворювачів і пюре — 509–514 кг/м³ (пояснюється меншою кількістю цукру); вологість: у контролі 26%, у дослідних зразках 30%; рН у контролі 5,3, у дослідних зразках — 4,7–4,9. Визначено, що у дослідних зразках К. вміст колонійутворювальних і спороутворювальних організмів, психрофільних бактерій, дріжджів та пліснявих грибів відповідає вимогам стандарту і не перевищує контроль. Результати адгезії білкових К. після розморожування свідчать, що найменші адгезійні властивості К. проявляють при зіткненні з папером, а найбільші — з металом. Отже, визначені органолептичні, фізико-хімічні і мікробіологічні показники дають змогу рекомендувати “шокове” замороження для зберігання білкових кремів.

УДК 664.647

2014.3.359. ПРИМЕНЕНИЕ КАЛЬЦИЙСОДЕРЖАЩИХ ДОБАВОК В ХЛЕБОПЕЧЕНИИ / Чайка И. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2014. — № 10. — С. 13–14. — Библиогр.: 4 назв.

Хліб, борошно, лактат кальцію, м'якуш.

Проведені дослідження якості хліба з пшеничного борошна із введенням у рецептуру кальцієвмісної добавки та її впливу на активність харчових ферментів та асиміляцію цього хліба. Встановлено закономірності впливу кальцієвмісної добавки на якість готової хлібопродукції: пористість, кислотність м'якуша, вихід хліба, його смак і аромат. Виявлено, що включення у рецептуру хлібобулочних виробів сприяє покращенню збереженості структурно-механічних властивостей м'якуша. Експериментально встановлено, що у досліджуваних виробках вміст кальцію коливається в межах 20–26 мг/100 г. Для кращого засвоєння кальцію у хліб додавали фосфор у співвідношенні 1,0:5,0; співвідношення кальцію і магнію — 1,0:1,4. Встановлено, що найкращі органолептичні і фізико-хімічні показники мав пшеничний формовий хліб з внесенням у рецептуру 0,7 кг лактату кальцію на 100 кг борошна, спосіб внесення — розчин або у сухому вигляді.

УДК 664.68:663.1

2014.3.360. МІКРОБІОЛОГІЧНІ І НЕ МІКРОБІОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ ДЛЯ БЕЗПЕКИ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ / Олексієнко Н., Волощук Г., Оболкіна В. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2013. — № 3. — С. 3–5. — Библиогр.: 3 назви.

Кондитерські вироби, фактори ризику, псування, безпека продукції.

Представлений детальний аналіз мікробіологічних і не мікробіологічних факторів ризику для безпеки кондитерських виробів. Розкрито механізм їх дії, наведено практичні рекомендації захисту продукції від псування і забезпечення харчової безпеки кондитерських виробів. Таким чином, знаючи основні фактори, від яких залежать якість і безпека продукції, можна застосовувати способи зниження їхнього впливу до прийнятного рівня або повністю усувати негативний вплив. Зроблено висновок, що, знаючи склад і умови зберігання продукції, можна гарантувати її збереження і безпеку протягом усього терміну придатності за допомогою: певних технологічних прийомів (теплова обробка, охолодження, використання антиоксидантів тощо), правильно підібраної упаковки, суворого дотримання санітарно-гігієнічних норм і встановлених правил транспортування і зберігання.

УДК 664.8.047

2014.3.361. ТЕПЛООБМЕН ПЛОДОВ И ОВОЩЕЙ В ПРОЦЕССЕ ИХ ДЛИТЕЛЬНОГО ХРАНЕНИЯ / Щеглов Н.Г. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2014. — № 4. — С. 23–27. — Библиогр.: 1 назв.

Коефіцієнти тепло- і масообміну, овочі, плоди, охолодження вологим повітрям, зберігання плодів і овочів.

Вивчено процес охолодження плодів і овочів вологим повітрям до стану його насичення і після перезволоження водяними парами. Встановлено, що інтенсивність охолодження перенасиченим повітрям ефективніше процесу охолодження ненасиченим повітрям. Рекомендовано використовувати пе-

ренасичене вологе повітря для охолодження плодів і овочів, таких як яблука, сливи, гарбуз — це знижує усушку і сприяє збереженню товарного виду плодів і овочів.

УДК 664.854

2014.3.362. ПРИМЕНЕНИЕ ТЕРМОГРАВИМЕТРИЧЕСКОГО МЕТОДА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ВЛАЖНОСТИ СУШЕНЫХ ФРУКТОВ И ОВОЩЕЙ / Шлягун Г.В., Попа М.Д., Работникова Л.М. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2014. — № 4. — С. 27–31. — Библиогр.: 7 назв.

Висушування овочів і фруктів, термогравіметричний метод сушіння.

Досліджено кінетику висушування фруктів і овочів при зниженому тиску 1,33 кПа і температурах 60 і 70°C (термогравіметричний метод сушіння). Визначали кількість вологи за використання сушильної шафи (при 1 — зниженому; 2 — атмосферному тиску) стосовно традиційних для цього процесу видів (яблука, вишня, морква) і менш поширених (черешня, гарбуз, томати) сушених фруктів і овочів. Показано кінетику висушування гарбуза при атмосферному тиску і температурі 88°C. Наведено порівняльні результати визначення вмісту вологи в умовах атмосферного і зниженого тиску. Щодо вишні та черешні різних сортів установлено нелінійні кореляційні залежності між показниками вологості, зміненими за методом сушки до досягнення заданого часу при атмосферному тиску і при зниженому тиску за офіційним методом, прийнятим ЄЕК ООН. Наведено застосування розглянутих методів.

УДК 664.951.4

2014.3.363. ПРЕСЕРВЫ ИЗ МОЛОК ЛОСОСЕВЫХ РЫБ / Федосеева Е.В. // Рыбное хозяйство. — 2014. — № 1. — С. 102–105. — Библиогр.: 5 назв.

Технологія виробництва рибних пресервів, молоко, пресерви, засол.

Викладено результати експериментальних робіт щодо розробки технології пресервів з молоко лососевих риб у різних соусах і заливках, розроблено рецептури заливок, наведено органолептичні, хімічні та мікробіологічні показники молоко лососевих і готового продукту. Підтверджено доброякісність і безпеку даної продукції протягом усього періоду зберігання, оскільки в досліджуваних зразках не встановлено патогенної та умовно-патогенної форми мікрофлори. Розроблена технологія дасть змогу розширити асортимент харчової продукції, а також раціонально використовувати цінні харчові відходи.

УДК 664.951.4

2014.3.364. ОПТИМИЗАЦИЯ СОСТАВА АРОМАТИЗИРУЮЩИХ СОЛЕВЫХ ФИТОЭКСТРАКТОВ С ГИПОТЕНЗИВНЫМИ СВОЙСТВАМИ В ТЕХНОЛОГИИ РЫБНЫХ ПРЕСЕРВОВ ИЗ КИЛКИ В МАСЛЕ / Лейумаа Э.А., Мезенова О.Я. // Рыбное хозяйство. — 2014. — № 1. — С. 117–120. — Библиогр.: 3 назв.

Технологія виробництва рибних пресервів, молоко, пресерви, засол.

Досліджено актуальність розробки рибних пресервів з кільки з додаванням фітокомпонентів, які мають гіпотензивний ефект. Об'єкт дослідження — кілька балтійська (охолоджена), яку попередньо обезголювали і потрошили. Використовували також сіль харчову профілактичну зі зниженим вмістом натрію, збагачену калієм, магнієм і йодом. Стабільність якості пресервів та безпека при зберіганні досягалася за рахунок природних консервантів і антиоксидантів трав з гіпотензивними властивостями: плодів аронії чорноплідної, глоду, трави хвоща польового, меліси лікарської, листя брусниці. Показано перспективність заміни солі кухонної на сіль харчову профілактичну зі зниженим вмістом натрію при попередньому засолі риби. Обґрунтовано види лікарських зборів з гіпотензивними властивостями і оптимізовані їх дозування у водних екстрактах, на основі яких приготувані ароматизуючі розчини профілактичної солі та проведено засол кільки в технології пресервів у олії. Досліджено смак і аромат готової продукції. Розроблено рекомендації щодо вживання нового виду пресервів.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*116:556.1(292.452)

2014.3.365. ГІДРОЛОГІЧНА РОЛЬ ЛІСІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ: монографія / Олійник В.С. — Івано-Франківськ, 2013. — 232 с. — Бібліогр.: 130 назв. Шифр 543637.

Екологія лісів Карпат, гідрологія лісів, бук, ялина, рубання лісів, лісовідновлення, лісистість Карпат.

Висвітлено результати 40-річних досліджень гідрологічної ролі букових і ялинових гірських лісів та їхніх змін під впливом рубання і лісовідновлення. Проаналізовано роль природних й антропогенних чинників у формуванні водного режиму лісу та наведено методику його вивчення. Досліджено водорегульовальну роль лісового намету і ґрунту. Здійснено оцінку гідрологічних властивостей лісу на елементарних водозборах і річкових басейнах. Розглянуто особливості формування в лісах ерозійно-селевих та низки інших шкідливих процесів. Охарактеризовано захисну роль лісистості Передкарпаття. Зазначено, що довготривала господарська діяльність знизила гідрологічні властивості гірських лісів. Найбільше це проявилось у зростанні максимального стоку паводків (пересічно в 1,2 раза), зменшенні меженного стоку (у 1,6 раза) та посиленні негативних шкідливих явищ. Обґрунтовано систему заходів щодо посилення гідрологічних і захисних властивостей карпатських лісів.

УДК 630*165.51:630*181.8:581.442.452:630*17:582.632.1

2014.3.366. ДИНАМІКА ОБЛИСТВЕННЯ ПОБЕГОВ ОЛЬХИ СЕРОЙ І БЕРЕЗЫ ПОВИСЛОЙ В ТЕЧЕННЯ ВЕГЕТАЦІОННОГО СЕЗОНА / Ермолова Л.С., Гульбе Я.И., Гульбе Т.А. // Лесоведение. — 2014. — № 3. — С. 11–22. — Библиогр.: 40 назв.

Береза, вільха, площа поверхні листків, динаміка росту сезонна, метамер, пластохрон, листок-лідер.

Наведено результати дослідження динаміки числа, тривалості росту і життя листків, формування площі поверхні листових пластинок на метамерах, що послідовно розвиваються, на річних пагонах вільхи сірої (BC) (*Alnus incana* L. Moench) і берези повислої (БП) (*Betula pendula* Roth). Зазначено, що динаміка облистаності річних пагонів ВС і БП тісно пов'язана з кінцевою кількістю метамерів. Чим більшу кількість метамерів має пагін, тим інтенсивніше відбуваються в ньому процеси росту і розвитку, пізніше закінчується приріст кількості листків, формується остаточно площа поверхні листка, зокрема листка-лідера; завершується ріст пагонів і встановлюються аллометричні співвідношення частин, з яких він складається. Виявлено період максимального розвитку листового апарату. Кількість листків на пагонах ВС стабілізується із середини липня, а листок-лідер за площею визначається в кінці місяця. Пагони БП досягають цього стану на 5–10 днів пізніше. Показники середньої площі листка і ВС, і БП з початку серпня майже не змінюються. У молодих дерев БП і ВС збільшення кількості листків, ріст пластинки в середньому і у листка-лідера на пагонах 1-ї групи продовжується ще на 1–2 тижні. Отримані рівняння залежності площі листків у пагонів від їх довжини в період максимального розвитку листового апарату дають змогу розраховувати площу листової поверхні окремих дерев і молодих деревостанів вільхи сірої і берези повислої.

УДК 630*17:581.623.2:630*5(477.41/.42.82)

2014.3.367. ПРОГНОЗ РОСТУ ТА ПРОДУКТИВНОСТІ МОДАЛЬНИХ ДЕРЕВОСТАНІВ БЕРЕЗИ ПОВИСЛОЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІССІ: монографія / Лакида П.І., Атаманчук Р.В. — Корсунь-Шевченківський, 2014. — 135 с. — Бібліогр.: 129 назв. Шифр 543313.

Береза повисла, продуктивність березових деревостанів, ріст березових насаджень, таксація лісів, лісовпорядкування.

Запропоновано науково обґрунтовану та практично реалізовану систему алгоритму й математичних моделей для оцінки росту й прогнозу продуктивності чистих і мішаних березових деревостанів Українського Полісся, яка може бути легко адаптована для актуалізації бази даних таксаційних ознак деревостанів у процесі безперервного лісовпорядкування. Широке застосування математичних методів й сучасних інформаційних технологій у лісовпорядкуванні та статистичній інвентаризації лісів України потребує коректної й адекватної системи нормативно-інформаційного забезпечення для оцінки й прогнозу росту головних лісотвірних порід країни. Березові деревостани Українського Полісся є важливим компонентом лісового комплексу регіону, на який в умовах глобальних змін клімату покладаються стабілізуювальні екологічні, зростаючі енергетичні та незмінні соціальні функції. Для практичного застосування в лісовпорядкувальних і лісогосподарських підприємствах рекомендовано систему нормативів для обліку й прогнозу росту та продуктивності чистих і мішаних березових деревостанів Українського Полісся.

УДК 630*18:546.26:551.58:630*6:332.02"737"(477)

2014.3.368. ВУГЛЕЦЬ, КЛІМАТ ТА ЗЕМЛЕУПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ЛІСОВИЙ СЕКТОР: монографія / Швиденко А., Лакида П., Щепаченко Д., Василюшин Р., Марчук Ю. — Корсунь-Шевченківський, 2014. — 283 с. — Бібліогр.: С. 206–224. Шифр 543312.

Лісовий сектор України, вуглець, клімат, землеуправління, екологічна рівновага, сталий розвиток, політика лісова.

Здійснено спробу системної оцінки сучасного та прогноз майбутнього (до 2030 р.) бюджету вуглецю в лісовому секторі України за використання інструментарію міжнародних методик. Досліджувався його вплив на кліматичні зміни за кількома сценаріями управління лісовою галуззю. Зазначено, що стабілізація клімату та збереження екологічної рівноваги на планеті на засадах сталого розвитку суспільства однозначно спрямовує увагу політиків і науковців на ключову роль лісів як одного з найдієвіших і доступних інструментів для досягнення цієї мети. Окреслено проблему адаптації лісів та їх використання як ефективного засобу пом'якшення глобальних кліматичних змін. Зазначено, що управління лісами та лісовим господарством є основою сучасної парадигми коєволюції людини й лісу та принципово важливою частиною інтегрального управління земельними ресурсами.

УДК 630*228.7(477)

2014.3.369. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЛАНТАЦІЙНОГО ЛІСОВИРОЩУВАННЯ В УКРАЇНІ / Дебринюк Ю.М. // Наукові праці Лісівничої академії наук України: зб. наук. пр. — Л., 2013. — Вип. 11. — С. 25–33. — Бібліогр.: 31 назва. Шифр 543627.

Плантації лісові енергетичні, лісовирощування плантаційне, швидкорослі деревні види, породозміни, деревна сировина.

Розглянуто практичні аспекти запровадження плантаційних лісових насаджень за участю швидкорослих видів (модрина європейська і гібридна, ялина, псевдотсуга Мензіса, верба) на території західного регіону України. Зазначено, що плантаційне лісовирощування (ПЛВ) в Україні на теперішньому етапі і на найближчу перспективу не має альтернативи й зумовлює актуальність розроблення спеціальних програм з вирощування насаджень з коротким оборотом рубання для забезпечення промислових потреб у деревині, а також як відновлюваного джерела енергії. Переведення частини лісового фонду (8–10%) під ПЛВ дасть змогу одержати значні об'єми деревини (1,2–1,7 тис. м³/га) за відносно короткий період часу, зменшити обсяги рубань корінних лісостанів, оптимізу-

вати енергетичний баланс держави, частково замінити дорогі викопні види палива на дешевшу і відновлювану деревну сировину, істотно збільшити обсяги депонованого вуглецю швидкорослими плантаційними лісовими насадженнями і забезпечити збалансований (сталій) розвиток лісового господарства України.

УДК 630*232.311:630*17:582.475.4:551.577.5(470)

2014.3.370. ВЛИЯНИЕ ЗАСУХИ НА ГЕНЕРАТИВНУЮ СФЕРУ И ЖИЗНЕСПОСОБНОСТЬ ПЫЛЬЦЫ СОСНЫ ОБЫКНОВЕННОЙ / Свинцова В.С., Кузнецова Н.Ф., Пардаева Е.Ю. // Лесоведение. — 2014. — № 3. — С. 49–57. — Библиогр.: 24 назв.

Сосна звичайна, посуха, генеративна сфера сосни чоловічої, життєздатність пилку сосни, гідротермічний стрес.

Наведено результати цитоембріологічного дослідження пилку сосни звичайної (СЗ), формування якої припадало на контрастні за погодними умовами роки (2011 — оптимальний, 2010 і 2012 — засушливі). Життєздатність пилку СЗ збору 2011 і 2012 рр. оцінювалися за різних режимів культивування — 20, 27, 40, 45 і 50°C. Незважаючи на те, що кінцевим результатом двох останніх посух стала повна втрата насінного потомства двох генерацій, причини їх загибелі були різні. Дуже сильний гідротермічний стрес посухи 2010 р. порушив генетичний матеріал диференціального насіння на фінальному відрізу репродуктивного циклу — під час пізнього ембріогенезу. Протягом весняної посухи 2012 р. підвищений температурний режим впливав одночасно на декілька критичних точок репродуктивного циклу по чоловічій генеративній лінії (мікроспорогенез, проростання пилку, ріст пилкових трубок). Це призвело до зниження термостійкості пилку, інгібування росту пилкових трубок у шишках 1- і 2-го років розвитку, розриву репродуктивного циклу перед заплідненням, зупинки росту і опадання шишок 2-го року розвитку. Дослідження пилку збору 2011 р. (свіжозібраний, старий, за термічного стресу) ставить під сумнів традиційну думку про чутливість генеративної сфери до посухи в період закладання і розвитку зачатків мікростробилів.

УДК 630*27:630*228(477)

2014.3.371. АСОРТИМЕНТ ДЕРЕВ, КУЩІВ ТА ЛІАН ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ В УКРАЇНІ / Кузнецов С.І., Левон Ф.М. (ред.), Пушкар В.В.; НААН, Нац. ботан. сад ім. М.М. Гришка, Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К., 2013 — 256 с. — Библиогр.: 32 назви. Шифр 543326.

Озеленення, асортимент декоративної рослинності, кущі, дерева, ліани.

Наведено пропозиції з використання всіх видів рослин по екотопах, а також відомості про 90 видів та культиварів (К.) голонасінних і понад 500 видів К. покритонасінних деревних рослин. У колекційних та репродуктивних насадженнях України нині наявний надзвичайно великий асортимент дерев і кущів, особливо їх К. Концепція широкого, повноцінного й багаторічного використання видового і формового складу деревних рослин в озелененні міст у зв'язку з тенденцією ксерофілізації клімату України полягає у відборі найбільш випробуваних декоративних, екологічно стійких видів і К. Асортимент розроблено для восьми ґрунтово-кліматичних зон України: Полісся, Лісостепу, Північного і Центрального Степу, Південного Степу, передгірних та гірських районів Криму, Південного берега Криму, передгірних та гірських районів Карпат, Закарпаття. Наведено інформацію про екологічні особливості дерев і кущів (їх морозо- і зимостійкість, посухостійкість, відношення до родючості ґрунту, світлолюбивість, димо- і газостійкість). Описано найважливіші декоративні ознаки, вказано типи посадок, у яких використання даного виду чи культивара дає найбільший декоративний ефект. Наведено відомості про отруйність декоративних рослин.

УДК 630*308:630*232.412.1/4

2014.3.372. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБОРУДОВАНИЯ ДЛЯ ПЕРЕСАДКИ ПОДРОСТА С ЗАКРЫТОЙ КОРНЕВОЙ СИСТЕМОЙ / Рукомойников Н.П. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2014. — № 2. — С. 9–17. — Библиогр.: 5 назв.

Пересадка підросту, коренева система закрита, лісо-відновлення.

Запропоновано варіанти змінного й багатоопераційного технологічного обладнання для проведення на ділянці лісового фонду комплексу лісовідновлювальних робіт з пересаджуванням підросту (ПП) машинним способом. Проведено аналіз існуючих методів і конструкцій машин і механізмів для ПП. Доцільність ПП і висока приживлюваність підтверджені багатьма дослідниками. Пересаджування підросту із закритою кореневою системою є ефективнішим порівняно з його пересаджуванням з відкритою кореневою системою. Наведений варіант технології ПП передбачає використання універсального агрегату для виконання всіх операцій технологічного процесу пересаджування. Підріст викопують на лісосіці, на якій ще не проведено лісосічні роботи, безпосередньо з тих місць, де можливе його ушкодження за виконання лісосічних робіт, потім транспортують і висаджують у місцях його недостатньої кількості на лісосіці, де вже проведено лісосічні роботи. Зазначено, що приживлюваність, генетична цінність, стійкість до хвороб і шкідників у підросту значно вищі, ніж у культур з розсадника. З'являється можливість формувати різновікові насадження. Технологічне обладнання довело свою працездатність у виробничих умовах. Застосування агрегату з викопним пристроєм дає змогу здійснювати викопування підросту без руйнування товщі ґрунту і висаджування його на вирубці. Теоретичні й експериментальні дослідження за комплексним освоєнням ділянки довели перспективність цього напрямку розвитку техніки і технології.

УДК 630*38.001.57(470)

2014.3.373. МОДЕЛЬ РЕЖИМОВ ДВИЖЕНИЯ ТРАНСПОРТНЫХ ПОТОКОВ НА ЛЕСОВОЗНЫХ АВТОМОБИЛЬНЫХ ДОРОГАХ / [Курьянов В.К.], Скрыпников А.В., Кондрашова Е.В., Морковин В.А. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2014. — № 2. — С. 61–67. — Библиогр.: 8 назв.

Лісовозна автомобільна дорога, транспортні потоки, швидкість руху автомобіля, дорожні умови, автомобіль грузовой.

Розглянуто різні чинники, які впливають на швидкість руху автотранспорту, методики розрахунку її середнього значення, проведено експериментальні спостереження. Головними принципами лісоексплуатації на сьогодні є безперервне і невичерпне користування лісовою продукцією. При цьому важливу роль відіграє лісотransпорт, який слугує сполучною ланкою структурних елементів лісопромислового комплексу, значною мірою визначає економічну доступність лісоматеріалів на лісових ділянках і можливість раціонального лісокористування. У сучасних умовах ефективність транспортної складової лісовозних автомобільних доріг визначається ступенем деталізації руху транспортних потоків, їх найважливішою характеристикою — швидкістю руху. Різноманіття існуючих методів розрахунку швидкостей руху окремих автомобілів зумовлено відмінністю передумов і допусків, що лежать в їх основі. Кінцева мета вдосконалення кожного з методів — установлення найближчої відповідності між розрахунковими і фактичними швидкостями руху в заданих умовах. За запропонованими методиками сформовано пакет програм, що дає змогу вибудовувати модель режимів руху транспортних потоків, зокрема й окремих автомобілів, залежно від дорожніх умов, виконувати подальший аналіз явищ і процесів з метою прогнозування і запобігання ситуаціям, пов'язаним з безпекою руху.

УДК 630*431(234.86)

2014.3.374. ОЦІНЮВАННЯ ПЕРІОДИЧНОСТІ ПОЖЕЖ У ЛІСАХ ПІВДЕННОГО МАКРОСХИЛУ ГОЛОВНОГО ПАСМА КРИМСЬКИХ ГІР / Коба В.П. // Наукові праці Лісівничої академії наук України: зб. наук. пр. — Л., 2013. — Вип. 11. — С. 65–68. — Библиогр.: 12 назв. Шифр 543627.

Пожежі лісові, періодичність пожеж, пірогенні чинники, пожежа верхова, рекреація неорганізована, сосна кримська.

Висвітлено результати вивчення динаміки періодичності пожеж у лісах південного макросхилу Головного пасма Кримських гір. З'ясовано, що внаслідок посилення антропогенного впливу в XX ст. частота лісових пожеж (ЛП) у регіоні зросла в 1,5–2 рази порівняно з XIX ст. За період існування

Ялтинського гірсько-лісового природного заповідника із 1139 зафіксованих випадків ЛП, лише 9 виникло від грозових розрядів, тобто менше однієї соті відсотка (0,008%) займає лісу в цьому регіоні було пов'язано з дією природних явищ. Виявлено специфіку періодичності ЛП у різних висотних поясах досліджуваного регіону. У лісах нижнього гірського поясу частота реалізації пірогенного чинника є вищою порівняно з лісами верхнього поясу. Збільшення частоти виникнення ЛП у насадженнях нижнього поясу визначається їх близькістю до селітебних територій і сухішими умовами зростання. За останні десятиліття на тлі загальної тенденції росту випадків і розмірів площі ЛП помітно виділяються кризові явища, пов'язані з проходженням верхових пожеж. Слід зазначити, що подальший розвиток таких негативних тенденцій може призвести до якісних змін у структурі лісової рослинності регіону.

УДК 630*432(477+100)

2014.3.375. КООРДИНАЦІЯ БОРОТЬБИ З ЛІСОВИМИ ПОЖЕЖАМИ / Зібцев С. // Лісовий і мисливський журнал. — 2014. — № 2. — С. 10–11.

Пожежа лісова, боротьба з лісовими пожежами, моніторинг лісових пожеж.

Висвітлено питання щодо оптимізації координації боротьби з лісовими пожежами (ЛП), а також світових орієнтирів для вдосконалення охорони лісів від ЛП в Україні. Зазначено, що міжнародна стратегія ООН з подолання катастроф (UNISDR) визнала великі ЛП зростаючою загрозою для людської спільноти та природних екосистем, що потребує спільних і координованих дій у цьому напрямі. Форум представників країн регіону ЄЕК ООН "Транскордонна співпраця в галузі управління рослинними пожежами", який відбувся в женецькому Палаці націй 28–29 листопада 2013 р. під загальною координацією Глобального центру моніторингу пожеж (GPMC) наголосив у прийняттю рішення на необхідності створення сучасної системи координації боротьби з ЛП на глобальному рівні. Важливо завчасно розробити і впровадити комплекс заходів, спрямованих на недопущення істотного зростання площі і кількості ЛП в Україні. Зазначений комплекс превентивних заходів має базуватися на науковому аналізі всіх чинників, що спричиняють виникнення і розвиток ЛП, аналізі економічних, соціальних та екологічних збитків, завданих пожежами в національному масштабі; удосконаленні існуючої нормативно-правової бази охорони лісів від пожеж, впровадженні нових підходів до оцінки пожежної небезпеки, нових технологій прогнозування, моніторингу лісових пожеж та їх гасіння.

УДК 630*44(477)

2014.3.376. РІВЕНЬ ЗАГРОЗИ / Давиденко К., Чудак В., Костриба М. // Лісовий і мисливський журнал. — 2014. — № 3. — С. 5–7.

Захист лісу, шкідники лісу, хвороби лісу, екосистеми лісові, усихання карпатських ялиників.

Висвітлено питання щодо захисту українських лісів від шкідників і хвороб. Вказується на загальне погіршення екологічної ситуації в країні та глобальні зміни клімату, які негативно впливають на природні і, особливо, штучні екосистеми, знижуючи їх природну стійкість до ураження хворобами та пошкодження комахами. Зазначено, що осередки (О.) комах-шкідників завжди були, є і будуть існувати, проте рівень їх загрози різний у різних кліматичних зонах. За останні 10 років, саме в 2012–2013 рр., значно збільшилися О. шкідників лісу на Сході України, загальна площа яких на Сході і Півдні країни перевищує 265 тис. га. Проте у 2013–2014 рр. завдяки проведенню своєчасних та ефективних заходів контролю чисельності шкідників з використанням вірусних інсектицидів і сучасних хімічних препаратів значно знижено площі О. рудого і звичайного соснових пильщиків. Оскільки південно-східний регіон є зоною постійно діючих О. шкідників, то на зміну сосновим пильщикам приходять нові види, які займають вільну екологічну нішу. У 2012 р. замість соснових пильщиків почали з'являтися пильщики-ткачі, що також загрожують лісам. Стовбурові шкідники, більшість яких бере участь у розкладанні деревини, теж посідають особливе місце серед шкідливих комах лісу. Особливою проблемою стає можливість переносу стовбуровими комахами на собі так званих офіостомових грибів та інших хвороботворних пато-

генів. Особливе місце серед проблем лісозахисту посідає проблема масового всихання ялиників у Карпатських горах України і Європи. Нині всиханням охоплено площу понад 35 тис. га, а інтенсивність процесу всихання за останні 7–8 років збільшилася від 8 до 18%. Переважаючими чинниками всихання є насамперед клімат, коренева губка і короїд-топограф. Зазначено, що Держлісгентством України схвалено розроблений науковцями збірник рекомендацій із ведення лісового господарства в Карпатах, який дає змогу здійснити переформування насаджень у всихаючих ялиниках.

УДК 630*5(477.52+477.86)

2014.3.377. НАЦІОНАЛЬНА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЛІСІВ / Сторожук В. // Лісовий і мисливський журнал. — 2014. — № 3. — С. 16–17.

Інвентаризація лісів, лісовий фонд, біорізноманіття, приріст лісових насаджень, моніторинг лісів екологічний.

Розглянуто актуальні питання проведення національної інвентаризації (І.) та оцінки лісового фонду з використанням статистичних методів, що є складовими заходів Державної цільової програми "Ліси України" на 2010–2015 рр. Починаючи з 2008 р. І. проводиться на території всіх лісів Сумської, а з 2009 р. — Івано-Франківської областей, тобто щороку на площі 996 тис. га. Для виконання цих робіт у складі виробничого об'єднання "Укрдержліспроект" за наказом Державного комітету лісового господарства України в 2007 р. було створено Центр національної І. лісів. Державна програма передбачає поступове розширення робіт з І. на території всієї України, тобто набуття національного статусу. Серед заходів програми, крім І., у національному масштабі здійснюється лише державний облік та екологічний моніторинг лісів. Одержані за результатами І. 2008–2013 рр. інтервальні оцінки площі вкритих лісовою рослинністю земель та загальних запасів насаджень по Сумській та Івано-Франківській областях статистично відповідають показникам державного обліку лісів. Розрахункові середні запаси насаджень за даними І. вищі за дані лісовпорядкування, при цьому їх різниця, як правило, не перевищує величину відносної похибки в 10%. Це свідчить про те, що методи таксації та моделі актуалізації запасів насаджень, які використовуються при лісовпорядкуванні, загалом дають задовільні результати. Цікаві результати отримано щодо показників санітарного стану біорізноманіття та екологічної стійкості лісів. Загальні запаси повалені мертвої деревини по Сумській обл. становлять 785, а по Івано-Франківській — 1991 тис. м³. Періодична І. — це єдиний достовірний метод визначення показника поточного приросту насаджень. Зазначено, що низка показників про ліси, які надаються до міжнародних статистичних служб, може бути істотно уточнена або надана лише за результатами національної інвентаризації.

УДК 630*5:630*18:504.064.3(477.82)

2014.3.378. БІОПРОДУКТИВНІСТЬ ЛІСІВ ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ: СТАТИКА ТА ДИНАМІКА: монографія / Лакида П.І., Сахарук Г.А. — Корсунь-Шевченківський, 2013. — 151 с. — Бібліогр.: 249 назв. Шифр 543317.

Біопродуктивність лісів, екологія довкілля, моніторинг довкілля.

Проведено лісотаксаційну оцінку стану та динаміки одного з найважливіших елементів лісових асоціацій — насаджень, за основними параметрами надземної біомаси деревостанів головних лісотвірних порід Шацького національного природного парку (ШНПП). Досліджувалася їх вплив на вуглецедепонування та киснепродукувальну функції, а також у цілому на стабілізаційні екологічні процеси в довкіллі. Зміна екологічних параметрів навколишнього природного середовища в бік їх погіршення під впливом біотичних й антропогенних чинників потребує створення системи природоохоронних об'єктів, які б слугували резерватами збереження надчутливої біоти та регіональними центрами її моніторингу. Слід зазначити, що саме в ШНПП дуже вдало поєднано лісові, озерні, лучні й болотні асоціації. Встановлено, що протягом 24 досліджуваних років (1987–2011) щільність фітомаси в насадженнях ШНПП у всіх групах лісотвірних порід поступово зростала (у середньому від 9,9 до 14,8 кг×(м²)⁻¹), а отже зростала і їх біопродуктивність. У цілому в деревостанах парку за досліджуваний період

щільність фітомаси та депонованого в ній вуглецю зростає в 1,5 раза за рахунок збільшення вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок, збільшення середнього запасу на 1 га та перерозподілу у віковій структурі лісових насаджень.

УДК 630*53/58:629.783:630*17:582.475.4

2014.3.379. ПАРАМЕТРИЧНА СТРУКТУРА СОСНОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ ЗА ДАНИМИ СУПУТНИКОВИХ ЗНІМКІВ НАДВИСОКОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗРІЗНЕННЯ / Гілітуха Д.В., Лакида П.І. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 1. — С. 32–36. — Бібліогр.: 11 назв.

Таксація соснових лісів, супутникова зйомка лісу, соснові деревостани, площа живлення, лісотаксаційне дешифрування.

Висвітлено вдосконалені методичні принципи лісотаксаційного дешифрування (ЛТД) супутникового знімка Quick-Bird надвисокого просторового розрізнення (1 м і менше). Розроблено моделі таксаційних параметрів окремих дерев на основі їхньої просторово-параметричної структури. Використана в дослідженні методика ґрунтується на класичних принципах ЛТД мультиспектральних знімків та цілком аргументовано підтверджує можливість ідентифікації крон дерев у соснових деревостанах. Застосування аналітичного вимірювального дешифрування космічних знімків дає змогу одержувати коректні математичні моделі визначення таксаційних параметрів як деревостану, так і окремого дерева. У процесі ЛТД показники параметричної структури деревостанів установлені, що найзначущі залежності за визначення таксаційних параметрів окремого дерева мають діаметр крони, площа живлення та кількість дерев на 1 га. Головним чинником, який впливає на точність визначення показника параметричної структури деревостанів, є помилка в ідентифікації крони кожного дерева, що зростає зі збільшенням віку деревостанів.

УДК 630*547:630*228:546.26(083.74)(477)

2014.3.380. НОРМАТИВИ ОЦІНКИ КОМПОНЕНТІВ НАДЗЕМНОЇ ФІТОМАСИ ДЕРЕВОСТАНІВ ГОЛОВНИХ ЛІСОТВІРНИХ ПОРІД УКРАЇНИ / НУБіП, Навч.-наук. ін-т ліс. і садово-парк. госп-ва; Лакида П.І. (ред.) [та ін.]. — Корсунь-Шевченківський, 2013. — 457 с. Шифр 543325.

Фітомаса надземна деревостанів, лісотвірні породи головні, нормативи, система нормативно-інформаційного забезпечення.

Науково обґрунтовано й практично реалізовано систему нормативно-інформаційного забезпечення для оцінки компонентів надземної фітомаси деревостанів головних лісотвірних порід України та депонованого в них вуглецю. Зазначено, що регіональні та глобальні зміни клімату, які все частіше проявляються в усіх кутках Землі наднормовими коливаннями температур, буревіями, масштабними лісовими пожежами тощо, розглядаються політикумом планети як одна з найбільших проблем сьогодення і майбутнього людства. Загально визнано, що антропогенне збільшення концентрації вуглекислого газу в атмосфері Землі є головною причиною, що призводить до глобальної зміни клімату. Відповідно зростають суспільні вимоги до збереження біоти світового океану та лісів — природних поглиначів та депонаторів парникових газів. На це було спрямовано Київські та інтенсивно опрацьовані посткіотські домовленості на рівні світового співтовариства. Участь українського політикуму та науковців у цих домовленостях потребує об'єктивних даних про стан, роль і вплив українських лісів на регіональні й глобальні екологічні процеси в довкіллі та соціальні, економічні й екологічні можливості держави у міжнародному врегулюванні цих проблем.

УДК 630*8:330*15:630*18*737

2014.3.381. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТІВ ПОБІЧНОГО КОРИСТУВАННЯ ЛІСУ — ЗАПОРУКА СТА-

ЛОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ / Сахарнацька Л.І. // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 1. — С. 36–43. — Бібліогр.: 14 назв.

Природокористування раціональне, продукція лісу побічна, сталий розвиток лісових екосистем.

Розглянуто еколого-економічні особливості використання, охорони та відтворення продуктів побічного лісокористування. Концепцію сталого ведення лісового господарства (СВЛГ) розглядають як складову концепції його збалансованого розвитку. Термін СВЛГ розшифровується як управління і використання лісів і лісових земель таким чином і такими темпами, які забезпечують збереження їх біологічного різноманіття, продуктивності, життєздатності і здатності до самовідновлення, та потенціалу виконувати тепер і в майбутньому відповідні екологічні, економічні та соціальні функції на місцевому, національному, міжнародному та великомасштабному рівнях, не завдаючи при цьому шкоди іншим нелісовим екосистемам. Аналіз результатів ринкової трансформації економіки в лісгосподарському комплексі України свідчить, що лісгосподарська сфера діяльності залишається дотаційною, навіть у забезпечених лісовими ресурсами регіонах Карпат і Полісся. Державні лісгоспи в умовах обмеженості бюджетного фінансування змушені понад 90% коштів на розвиток лісового господарства залучати з власних джерел, що істотно обмежує можливості інвестування в оновлення та розширення цих підприємств. Зазначено, що тривалість відновлення більшості ресурсів лісових екосистем, зокрема ресурсів деревного походження, може становити понад 100 років, а недержавного — не перевищує одного року. Можна дійти висновку, що активне залучення в господарський оборот ресурсів недержавного походження дає змогу одержувати стабільний додатковий дохід за порівняно незначних витрат на їх відновлення.

УДК 630*907.32:630*17:582.632.2(292.452)

2014.3.382. БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ЯК ОБ'ЄКТ СВИТОВОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО / Стойко С.М. // Наукові праці Лісівничої академії наук України: зб. наук. пр. — Л., 2013. — Вип. 11. — С. 17–24. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 543627.

Бук, праліси букові, природна спадщина ЮНЕСКО, екосистема пралісова, лісовий резерват.

З'ясовано антропогенні та природні причини зменшення площі букових пралісів (БПЛ). Зазначено, що серед широкостиглих лісів, поруч з дібровами, найбільших територіальних і якісних змін зазнали саме БПЛ. Їх збереження — пріоритетне екологічне завдання як в Україні, так і в інших державах, де вони поширені. Природні лісові екосистеми мають багатогранне науково-природниче та соціальне значення. У зв'язку з існуючою небезпекою їх зникнення, завдання щодо їхнього збереження є екологічним викликом європейського масштабу. Букові праліси Карпат та стародавні бучини Німеччини включено ЮНЕСКО до Переліку світової природної спадщини. Враховуючи такий загальноєвропейський інтерес до природних лісів, потрібно вжити ефективних заходів їх збереження в Україні. До прийнятого в 2004 р. Лісового кодексу України варто включити спеціальне положення про збереження букових та інших пралісів, які мають еталонне значення для формування лісів, близьких до екологічно-стабільних природних екосистем. Необхідно здійснити інвентаризацію БПЛ на Розточчі, Поліссі, Поділлі та в інших регіонах. У навчальному процесі на лісових факультетах потрібно приділити належну увагу природним екологічним системам. У планах наукових досліджень бажано включати тематику стосовно цих екосистем. Україна в майбутньому стане членом Європейської спільноти, тому має відповідати не лише її політичним і правовим, але й екологічним вимогам. Збереження природної спадщини в нашій країні є однією з таких вимог.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авдос'єва І.К. 292
Авраменко С. 138
Адамчук В.В. 37
Адамчук Л. 320
Адин'єв Е.Д. 178
Айшпур О.Є. 286
Аксєнов І.В. 200
Аламдари Х. 328
Алба В. 230
Алещенко О.О. 251
Андрусик І.М. 128
Андрушко О. 225
Анопрієнко О.В. 343
Антіпов І.О. 128
Антоненко О.Ф. 1
Антошкіна Л.І. 21
Апостол М. 75
Артиш В.І. 23
Артюх Н.Н. 219
Асаншвілі Н.М. 70
Атаманчук Р.В. 367

Б

Бабаянц Л.Т. 141
Бабаянц О.В. 141
Бабіцький В.В. 95, 97
Бабушкіна Т.В. 134
Базюк О. 214
Балацкая І. 301
Балацький В.М. 149, 275
Балюк С.А. 51
Баннікова К. 131
Баранова Г.С. 271
Баранська М.І. 65
Бардуков Н.В. 145
Басараб О.Б. 292
Бачинская В.М. 304
Бережнюк Н.А. 298
Березовський О.В. 258
Бигун О.Н. 61
Біднина І.О. 107
Білик С.А. 337
Білошкурська Н.В. 26
Бісюк І.Ю. 342
Богатир'єв Д.В. 47
Богач Л.В. 14
Боженко Р.П. 91
Бойко А.Л. 127
Бойко І.І. 194
Бойко Н.В. 266, 267
Бойко Н.С. 4
Бойко П.І. 52
Болотін В.І. 340
Бомба М. 75
Бондаренко О.В. 244
Бондаренко С.П. 307
Бондарчук А.А. 224, 227
Бордун Т.В. 349
Борисенко Н.О. 332
Боровська І.Ю. 134
Бородиня В.І. 256
Борщак І.С. 53
Борщенко В.В. 270
Босюк П.В. 32
Брик М.Г. 37
Будніна І. 197
Булавінець В. 106
Булаєнко Л.М. 96
Буренин К.В. 319
Буренина Е.І. 319
Бучацький Л.П. 329
Бучковська В.І. 9

В

Вакуленко І.С. 302, 306
Вангелі Е.П. 344
Василишин Р. 368
Василів А.П. 261
Васильковський О.М. 48
Васюта В.В. 93
Вахненко С.В. 101
Вдовиченко Ю.В. 253
Ведмедєва К.В. 201
Величко В.А. 52
Вергунов В.А. 2, 3
Веремеєнко С.І. 66
Веремеєнко С.І. 63
Вернер О. 290
Вихованець В. 170
Вишневська О. 227
Вишневський Л.В. 244
Вільний Р.П. 59
Вінничук Д.Т. 7
Вітанов О.Д. 98
Вітровий А.О. 53
Власенко С.А. 335
Власов В.І. 18
Влащук А.М. 175, 196
Вожегова Р.А. 92, 111, 160, 191
Возняк А. 172
Войташенко Д.П. 175, 196
Войцеховський В.І. 233
Волков Д.А. 251, 252
Волкогон В.В. 110
Волкогон К.І. 110
Волочкович А. 312
Волошенюк А.В. 80
Волощук Г. 360

Г

Гавренкова Г.О. 256
Гавриков Ю. 6
Гавриленко В.С. 300
Гаврилюк М.М. 164, 169
Галкін С.І. 4
Галулуак Л.І. 296
Ганженко О.М. 192
Гасанов З.М. 208
Гданська К.В. 249, 251
Гевко Б.М. 32, 39
Гевко Р.Б. 53
Гера О.М. 88
Герасименко Л.А. 192
Герілович А.П. 340
Герілович А.П. 342
Герун М.І. 30
Гетман Н.Я. 180
Гетьманчик Л.П. 124
Гілітуха Д.В. 379
Гіндес О.Г. 117
Гірнова М.В. 116
Гладій М.В. 240, 244
Гладков Е.А. 153
Гладкова О.В. 153
Глазко В.І. 145
Глазко Т.Т. 145
Глухова Н.А. 198
Головач І.В. 44
Голуб Є.А. 163
Голячук Ю. 225
Гончар А.Ф. 303
Гончаренко І.В. 7
Гончаренко Л.В. 246
Горайчук І.В. 340

Горбатюк О.І. 152
Горбенко І.В. 42
Горжєєв В.М. 342
Горліна О.М. 57
Горовенко Н.Г. 343
Городов В.С. 148
Господаренко Г.М. 108
Грабовецька О.М. 209
Грабовський С.С. 293
Гречаний І. 235
Григорчук Н.Ф. 199
Григор'єва О.В. 209
Григор'єва Т.М. 105
Гридчин В.Т. 71
Гризодуб С.М. 215
Гримак Х.М. 269
Гриневич О.І. 342
Грицака О.М. 45
Грицан Ю.І. 125
Грициняк І.І. 332
Грицюк Н.В. 130
Гугучкина Т.И. 353
Гузєв І.В. 239
Гузєєв Ю.В. 7, 265
Гульбе Т.А. 366
Гульбе Я.І. 366
Гулюкин М.И. 334, 344
Гуменний В.Д. 264
Гунчак В.М. 287
Гунько Л.А. 124
Гуфрій Д.Ф. 280

Д

Давиденко К. 376
Данилова Т.М. 302
Данилова Ю.В. 68
Данчук О.В. 272
Дебринюк Ю.М. 369
Дегтярьов В.В. 62
Дельцов А.А. 304
Демент'єв М. 312
Демидась Г.І. 180
Демиденко О.В. 52
Демидов О.А. 125
Демидов О.Л. 121
Демченко Н.В. 196
Демченко О.А. 127
Дерев'яно С.В. 283
Дерев'яно Д.А. 43
Дерев'янський В. 189
Десятник Л.М. 154, 158
Джан Т.В. 209
Дідух В.Ф. 35
Дімова С.Б. 110
Дімчя Г.Г. 263
Дмитрів О.Я. 347
Добрняська Н.А. 19
Довгаль О.В. 337
Довгопол В.Ф. 348
Долганова Н. 328
Долгих Ю.І. 153
Донець С.М. 37
Дорошенко К.В. 195
Достоевський П.П. 342
Драган Л.П. 325, 329
Дридигер В.К. 76
Дрозда В. 212
Друган В.М. 124
Дружбяк А. 309
Дрыгин В.В. 339
Дубовий Ю.П. 192
Дугаренко Ч.А. 123
Дудар І. 75
Дудар О. 225

Дудніков Л.А. 338
Думачева Е.В. 186
Духницький Б.В. 18
Дыдив И. 228
Дыдив О. 228
Дячук А.Є. 32

Е

Егорова О.С. 352
Ермолова Л.С. 366
Еськов Е.К. 310, 313
Еськова М.Д. 310, 313

Є

Євтушевський М.Н. 306
Єгоров Б.В. 349
Ємельянов С.А. 268
Єрмаков О.Ю. 14
Єфімова Н.М. 99

Ж

Жейнова Н.М. 336
Желавський М.М. 242
Желтова А.Г. 175
Жижка М. 138
Жила М.І. 282
Жилкін В.А. 50
Жуйборода О. 133
Жуков О.В. 125
Жукорський О.М. 250
Журба М.А. 110
Жученко С.І. 49

З

Завгородній А.І. 342
Завірюха В.І. 347
Завірюха П. 225
Задорожний В.С. 74
Залізко В.Д. 15
Замазій А.А. 242
Занько М. 41
Запорожець Л.М. 162
Заруцький І.Д. 17
Захарова М.А. 51
Захарченко О.В. 27
Захарчук В.І. 34
Захарчук Н.А. 224
Захарчук Ю.В. 34
Заяць М.Л. 39
Зиняков Н.Г. 339
Зібцев С. 375
Зубковська В.В. 58

И

Ивасюк Е.В. 177
Иващенко Ю.А. 207

І

Іванкова О. 31
Іванчук В.П. 183
Іванюк О.В. 16
Івашків Р.М. 347
Ільницька Т.Є. 244
Іоніцой Ю.С. 100
Іонов І.А. 8

К

Кава Л.П. 132
Кава С.І. 347
Калатура К.А. 144
Калинка А.К. 9

Калиновський Г.М. 242
Калнагуз О.М. 40
Камбулова Ю.В. 358
Камінська В.В. 78
Камінський В.Ф. 87
Капрельянц Л.В. 203
Карповський В.В. 272
Карповський В.І. 272
Карповський П.В. 272
Катеринич О.О. 294
Кацараба О.А. 347
Качай Г.В. 331
Кашина Г.В. 318
Квартникова Е.Г. 308
Кваша С.М. 18
Квітко Г.М. 180
Кепша В.І. 218
Кирик М.М. 1
Кирилів Б.Я. 296
Кириченко В.В. 190
Кирпичова Н.М. 201
Кирсанова Е.В. 157
Кисців В.О. 296
Кифорук І. 106, 129
Кишенько В.Д. 146
Кіндрок М.О. 169
Кірова Л.Л. 21
Кісілевська М.Д. 57
Клечковський Ю.Е. 135
Клименко В.В. 321, 322
Клименко С.В. 209
Клоуз В. 278
Клубук В. 139
Клійбер Т. 220
Коба В.П. 374
Коберська В.А. 259
Кобець А.С. 125
Кобзева Д.О. 201
Коваленко А.М. 86
Коваленко Г.Д. 119
Коваленко М.Є. 314
Ковальська М. 354
Ковальчук В.П. 194
Ковальчук І.І. 311
Ковтун В. 291
Козаченко В.І. 72
Козельський О.М. 73
Козир В.С. 262
Козирев С.М. 37
Козирь В.С. 264
Колодяжний О.Ю. 60
Комар Р.В. 32
Комісаренко С.В. 342
Кондратов Г.В. 297
Кондрашова Е.В. 373
Коновалова О.Ю. 209
Кононов М.М. 312
Кононюк Н.О. 194
Копилов К.В. 258
Копилова К.В. 258
Копитко П.Г. 103
Корнеева М.О. 193
Корниенко С.І. 223
Корнильєв Г.В. 114
Корнієнко М.В. 346
Корнієнко О.О. 249, 251
Корнійчук О.В. 180
Король С.А. 341
Корх І.В. 267
Корчан Л.М. 346
Косенко Н.П. 191
Косенко О.В. 297
Косилович Г. 225
Косова Н.О. 266
Косой В.Д. 350

Косолап М.І. 104
Костишин Є.Є. 347
Костриба М. 376
Косцова Т.Е. 351
Коханець О. 225
Коцюмбас Г.І. 151
Кочерга М.О. 140, 212
Кочмарський В.С. 166
Кошевой В.П. 242
Кравців В.С. 120
Кравцов А.В. 266
Кравчук В. 41
Крамарьов О.С. 49
Крамарьов С.М. 49
Краснобаєв Є.О. 338
Красноручський О.О. 27
Кривенко Н.В. 18
Кротінов О.П. 104
Крюкова М.І. 327
Кубаєв А.П. 338
Кубрак С. 229
Кудла І.М. 347
Кудря В.О. 40
Кудрявцев Д. 238
Кудрявченко О.П. 150
Кузнецов С.І. 371
Кузнецова Н.Ф. 370
Кузьмина Е.І. 351, 352
Кукла О.Л. 247
Куклина А. 237
Кулешов К.В. 334
Куликов В.Н. 308
Купець В.В. 8
Кургак В.Г. 181, 182
Курьянов В.К. 373
Кучер Г.М. 219
Кучерук О.Д. 344
Кушнарєв А.С. 159
Кушнір І.М. 282

Л

Ладанюк А.П. 146
Лакида П.І. 367, 368,
378–380
Ландсман А.О. 272
Лебідь Є.М. 154, 158
Левицький Т.Р. 282
Левон Ф.М. 371
Левчук М.С. 37
Лейумаа Э.А. 364
Леонов С.В. 148
Лепьохіна ????.???. 12
Леськів Х.Я. 280
Лехман О.В. 176
Лещенко С.М. 48
Лещук Н. 228
Лисенко Н.О. 26
Лисица А.В. 334
Лисюк О.В. 11
Литвин О. 75
Литвиненко М.А. 163
Литвинов А.І. 20
Лифенко С.П. 163
Ліб І.М. 154
Літник М.К. 36, 37
Лісна Б.Б. 296
Лісовий Ю.Г. 55
Ліщук Н.М. 89
Лобойко Ю.В. 326
Лотоцький Р.І. 39
Лузан П.Г. 47
Лукьянова Г.А. 315
Лушникова О.В. 316
Лысенко Н.Г. 321
Лытов М.Н. 84

Льоринець Ф.А. 154, 158
Любецький В.Й. 242
Любинський О.І. 239
Любка О.С. 218
Люта Ю.О. 111, 191
Лютих С.В. 252
Лядський І.К. 149, 275
Лян Х. 322
Ляшенко Н.О. 173
Лященко Н.П. 236
Лящук О.Л. 39

М

Магуський О. 291
Мазина Г.С. 313
Мазур Б. 213
Мазур В.А. 180
Мазуркевич А.Й. 333
Майстренко А.Н. 263
Майстренко М.І. 325
Макаєв В.І. 36
Макаренко Л.О. 201
Максимова Л.О. 174
Малишев В.В. 111
Малчак Е. 354
Малюга В.В. 90
Малюк М.О. 333
Малярчук А.С. 92
Малярчук М.П. 92
Мамонов Р.А. 319
Мангура Л.П. 288
Манжора О. 131
Мардар М.Р. 349
Марков І.Л. 1
Марковська О. 139
Мартиненко Г.Н. 289
Мартинюк О.Г. 338
Марчук Ю. 368
Маслійов С.В. 77
Матусевич Г.Д. 64
Мащенко Ю. 81
Медведев В.В. 61
Медведев В.В. 51
Мединець В.Д. 167
Мезенова О.Я. 364
Мезінов О.С. 300
Мельник А.В. 223
Мельник О. 356
Мельник Я.А. 193
Мельничук І.Л. 292
Мельничук О.А. 205
Микитюк В.М. 28
Михальченко С.А. 261
Мищенко Л.Ю. 200
Мідик С. 357
Міхов Л.І. 21
Могилова М.М. 30
Мойсей Св. 129
Момот Г.Ф. 121
Монахос С.Г. 147
Моргун В.Ф. 5, 164
Морковин В.А. 373
Мороз С.М. 48
Мукан Я.М. 102
Муравьєв В.А. 223

Н

Нагалюк С. 83
Назаров А.Б. 324
Найденова В.О. 92
Найманов А.Х. 344
Нгуен М.Л. 147
Некрашевич В.Ф. 319
Несин В. 232
Нестерчук Ю.О. 25

Никеруй С.С. 53
Ниска І.М. 134
Ничик С.А. 152
Нікульга Є.В. 219
Ніценко В.С. 27
Новиков А.А. 273
Новікова Н.Л. 24

О

Оболкіна В. 360
Овсієнко О.Л. 65
Овчинникова Е.В. 339
Огороднік Н.З. 276
Одинцова В. 206
Олексієнко Н. 360
Олійник В.С. 365
Ориник Б.І. 53
Оселедцева І.В. 353
Осипчук А.А. 224
Остапчук П.С. 268

П

Павельчук Ю.Ф. 39
Павлюк В. 216, 217
Палагіна О.В. 135
Палій А.П. 342
Пальчук Н.С. 73
Панасенко В.М. 50
Панасенко О.С. 56, 62
Панасюк А.Л. 351, 352
Панасюк С. 185
Папченко О.В. 314
Пардаєва Е.Ю. 370
Пасайлюк М.В. 248
Патика М.В. 60
Пахолук А. 46
Пашенцева Г.В. 122
Перебийніс А.В. 315
Петренко В.І. 263
Петренко Д.І. 48
Петренкова В.Н. 134
Петриченко В.Ф. 182
Петришина І.П. 103
Петров В.А. 316
Пикард Д.Т. 278
Пилипенко Л.А. 144, 224
Пиндус В.В. 69
Писаренко П.В. 49
Підлісецький Г.М. 30
Піковський М.І. 1
Платонов І.Г. 67
Плис В.М. 289
Плугатарьов В.П. 348
Подгаєцький А. 226
Подлесный М. 187
Позмогова С.А. 342
Позняк А. 228, 232
Поліщук І.С. 180
Поліщук Т.В. 255
Польова О.Л. 257
Польовий В.М. 63
Поляков О.І. 101
Помітун І.А. 266
Помітун Л.І. 266
Пономарев С. 328
Пономаренко С.П. 219
Попа М.Д. 362
Попов С. 138
Попович О.І. 218
Порвас Н.Г. 263
Посилаєва О.О. 190
Постой Р.В. 272
Потапова І.В. 312
Почерняєв К.Ф. 149, 275

Примаков О.А. 36
Пришляк В.М. 39
Прищепо М.М. 196
Прістер Б.С. 37
Прокопчук С.В. 108
Прокудіна Н. 295
Протопіш І.Г. 180
Проценко О.І. 110
Птуха Н. 232
Пудов М.А. 350
Пушкар В.В. 371

Р

Работникова Л.М. 362
Радченко В.Г. 127
Радько В.І. 22
Ратошнюк В. 188
Раченко О.С. 102
Регенчук В.В. 292
Резниченко К.В. 353
Решетюк В.М. 146
Рибка В.С. 173
Риженко В.П. 152
Риженко Г.Ф. 152
Романенко Д.І. 37
Романенко Є.В. 348
Романенко К.І. 327
Романишина Ю.Р. 299
Ромашко В.М. 224
Россоха В.І. 243, 258
Рубіс В.Л. 4
Рубленко М.В. 335
Рудник-Іващенко О.І. 211
Рудь Ю.П. 325, 329
Рукомойников Н.П. 372
Рябков С.В. 54
Рязанов П.О. 266

С

Сава А.П. 115
Савина Г.І. 308
Савинок О.Н. 350
Савченко І.В. 155
Савченко Л.А. 38
Савченко М.Г. 118
Савченко Ю.І. 118
Савчук Д.П. 90
Савчук І.М. 118
Савчук О.В. 239
Садицька М. 106
Сайдак Р.В. 55
Салгалов О. 139
Сало В.М. 47, 48
Самсонюк І.М. 151
Саранчук І.І. 9
Сафаров З.Ф. 179
Сахарнацька Л.І. 381
Сахарук Г.А. 378
Свинцова В.С. 370
Свиридов Д.А. 351
Свіржевська Є.Л. 345
Семак М.С. 273
Семенко С.Я. 84
Семеняка І. 81
Семерунь Т. 137
Сергієнко В.Г. 224
Сидоренко Е.П. 109
Синявина Н. 231
Сироватко В.А. 49
Сироватко К.В. 49
Сисолятин С. 357
Ситенко І.Л. 263
Ситюк М.П. 143, 285
Сихарулідзе Т.Д. 177

Сіренко Н.М. 156
Сірко Я.М. 296
Скаржинський В.Ф. 53
Скрипник Н. 133
Скрыпников А.В. 373
Скрябін А.І. 312
Слепцов Ю. 126
Слободяник Г.Я. 233
Смітюх Я.В. 146
Смутьська І.В. 211
Соколовська І.О. 358
Солдатенко О.В. 98
Сологуб Н.О. 65
Солодянін О.С. 340
Солоня В.І. 166
Сопільняк Л.М. 345
Сорока М.І. 172
Сорока Ю.В. 55
Спасик С.Е. 310
Сподарик В. 46
Ставратій В. 139
Стадник М.Є. 85
Станкевич С.В. 132
Стародуб Л.Ф. 333
Старчоус І. 136
Стегній Б.Т. 342
Степанова Т.В. 334
Стеревська Л.В. 121
Стефанік В.Ю. 242, 347
Стефурак І.В. 248
Стефурак Ю.П. 248
Стецько Т.І. 281, 284
Стибель В.В. 326
Стойко С.М. 382
Сторожук В. 377
Стравський Я.С. 242
Стригун О.О. 224
Супрович Т.М. 254
Сушко С. 206

Т

Тараненко С.В. 101
Тарасенко О.Л. 277
Тарасюк С.І. 171, 332
Тарнавська К.П. 204
Тартаковський О. 161
Терещенко В.Г. 324
Терещенко Л.І. 324
Терещенко С.І. 29
Тимошук Т.Н. 130
Тирсін Р.В. 337
Титов В.Ю. 297
Тичинський Д.Р. 314
Тищенко О. 83
Тітова Л.Г. 135
Ткалич Ю. 228
Ткаченко Н.А. 184
Ткачов О.І. 87
Ткачова І.В. 245, 250, 251
Тодорук В.Б. 287
Токмакова Л.М. 49, 110
Толстенко Н.Г. 344
Толстых Н.А. 148
Тонха О.Л. 52
Топчий Т.В. 142
Третяк А.М. 124
Трибель С.О. 224
Трокоз А.В. 272
Трокоз В.О. 272
Трокоз О.В. 323
Троц В.Б. 179
Труфкати Л.В. 203
Трушева С.С. 63
Тучанський О. 75
Тучапська А.Я. 331

У

Улянич Ю.В. 25
Уминський С.М. 33
Урюпіна Л.М. 98
Усата Л.Г. 54
Усов О. 138
Устинова Г.І. 344
Ушарнов Д.О. 313

Ф

Файт В.І. 165
Фалатюк Л.В. 193
Федоренко І.В. 166
Федоренко І.Є. 154, 158
Федоренко М.В. 166
Федорова В.Р. 165
Федорович В.В. 239
Федорович Є.І. 239
Федорчук Р.С. 311
Федоряка В. 31
Федосеева Г.А. 305
Федосеева Е.В. 363
Фейтц М. 260
Феофилов А.В. 145
Фефелова І.А. 318
Фещенко Ю.І. 343
Філатов В.П. 121
Філіпов В.Ю. 329
Філіпов Г.Л. 174
Філіпов Є.Г. 202
Філь М. 355
Фодор Л.В. 218
Фріштат О.М. 331
Фуніна І.Р. 194
Фурманец О.А. 66

Х

Халак В.І. 264
Харламов К.В. 305
Хисамутдинов Н.Ш. 184
Холодняк О. 231
Холстинина Т. 234
Хоменко С.О. 166
Хомутов А.Е. 316
Хоренко М.І. 242
Хорішко С.А. 73
Хохлов С.М. 327
Храмой В.К. 177
Христенко А.О. 49
Христенко Д.С. 324
Хужахметова А.Ш. 210

Ц

Царук Л.П. 298
Цвей Я.П. 57, 82
Цвіліховський В. 357
Цехмістренко С.І. 259
Цуканов Ю.С. 42
Цуп В.І. 261
Цюпка С.Ю. 207

Ч

Чайка І. 359
Чайка Т.О. 156
Чайковська Л.О. 65
Чвала І.А. 339
Чвартацький І.І. 39
Чеботарев Н.Т. 109
Чегорка П.П. 300
Черевичний Ю.О. 94
Чередник Ю.О. 343
Черенков А.В. 73
Чернова І.Е. 305

Чернявских В.И. 186
Чехлатий О.М. 10
Чипляка С. 187
Чорний С.Г. 80
Чорнолата Л.П. 298
Чудак В. 376
Чухлебцова А.С. 289
Чушкин А.Н. 84
Чушкина Е.И. 84

Ш

Шамонін І.С. 312
Шаповал І.С. 52
Шаран М.М. 269
Шарий Г.І. 13
Шатковський А.П. 94
Швець Н.В. 162
Швиденко А. 368
Шевченко А.М. 90, 91
Шевченко Е.А. 303
Шевченко І.М. 79
Шевченко М.С. 173, 246
Шевченко О.М. 162
Шевченко С.М. 162
Шевчук В.К. 127
Шейко І.П. 274
Шейко Р.І. 274
Шелепов В.Г. 318
Шелудько О. 139
Шельов А.В. 258
Шелякіна Т.А. 190
Шеренговий П. 213
Шестеринська В.В. 272, 279
Шимель В.В. 121
Шкавро Н.М. 243
Шкода О.А. 107, 197
Шлягун Г.В. 362
Шморгун О.В. 78
Шоферистов Е.П. 207
Шпырко Т.В. 203
Шуплик В.В. 239
Шуст О.А. 22

Щ

Щеглов Н.Г. 361
Щепаченко Д. 368

Ю

Юдин А.А. 109
Юзвенко Л.В. 127
Юркевич М.В. 292
Юрчук П.В. 112
Юшков Ю.Г. 148

Я

Яблонський В.А. 241, 242
Яковенко І.М. 123
Яковенко Н.І. 222
Якубенко О.В. 199
Якубова О. 328
Якубчук О. 357
Янович Н.Є. 330
Яппаров І.А. 184
Яремчук І.М. 269
Ярошевич Г.С. 313
Ярошенко С. 168
Ярчук Б.М. 337
Яцук І.П. 50, 64

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

автоматизація 35
автомобіль грузовий 373
аграрна сфера 24
агрегат машинно-тракторний 38
агрегати для обробітку 69
агробізнес 30
агроекологічна модель 169
агроекологічний стан ґрунтів 64
агроекологія 114, 124
агроекологія просторова 125
агроекосистема 125, 156
агромеліоративне поле 99
агропромисловий комплекс 146
агротехніка вирощування 166
агротехніка вирощування
квасолі 234
агротехніка вирощування
кизилу 205
агротехніка вирощування трав 182
агротехнологія 221
агрохімічне обстеження
земель 64
агроценоз пшениці озимої 60
агроценози 159
аґрусова вогнівка
(шкідливість, біологія) 140
азот нітратний 107
азот нітратний і амонійний 108
азотний режим ґрунту 55
азотний цикл 59
азотфіксація 110
академії галузеві 2
академік 1
академік В.П. Буркат 240
акарициди рослинні 315
активація яєць
шовкопряда 321, 322
алелофонд гена *ctsl* 275
алерген ААМ 342
альфа-амінний азот 193
амоксацилін 284
амплікони 332
аналіз RAPD 147
аналіз методів визначення
нітратів 222
анемія ферумодефіцитна
поросят 287
анеуплоїдія в культурах МСК 333
антибіотик амінопеніциліновий
бета-лактамного ряду
амоксациліну 281
антибіотикам альтернатива 292
антибіотики 345
антигельмінтики 346
антиоксиданти 259
антиоксидантна система
поросят 280
антиоксидантний статус курей 296
антиринум (ротики) 238
антисептики 334, 335
апарати висівні 39
Аргентина 76
артеріоло-венулярний
анастомоз 327
асортимент декоративної
рослинності 371

Б

бабак 305
багатоплідність свиней 288
багатофункціональність угідь 181
бактеризація 65
бактерицидна дія 349, 354
бактеріальна пневмонія

свиней 281
бактерії-ізоляти 284
бактеріотерапія 291
бактеріофаги — альтернатива
антибіотикам 291
барда в раціонах ВРХ 261
бджоли 309, 311–317
безпека економічна 26
безпека продовольча 15, 18
безпека продукції 360
безпечність м'яса кролів 304
береза 366
береза повисла 367
біогенні елементи 55
біогенність ґрунту 59
біозалізо 304
біологічна активність 65
біологічне 157
біологічний матеріал 143
біологічний потенціал 186
біологічні особливості 189
біомаса (використання) 16
біомаса 201
біопаливо 192
біопродуктивність лісів 378
біорегулятор винограду 219
біорізноманіття 113, 377
біорізноманіття України 116
біота заповідника (раритети) 113
біотехнології у тваринництві 241,
242
біотехнологічні об'єкти 146
біотехнологія 114, 144
біотехнологія у тваринництві 240
біохімія плодів ожини 213
біохімія рослин 114
бобові культури 176
боротьба з бур'янами
і шкідниками 197
боротьба з лісовими
пожежами 375
борошніста роса 134, 207
борошно 359
ботсад Нац. НАН України 209
ботсад Нікітський 207
ботсад Нікітський НААН 209
бронхіт інфекційний 338
бронхіт курей інфекційний 339
бугайці 118
бугаї-плідники 259
будова 128
буйволи укр. популяції 265
буйволівництво (розвиток,
досягнення, перспективи) 7
бук 365, 382
Буковина 9
бур'яни (групи) 136
буряки столові 191
буряки цукрові 82, 128, 193
буряки цукрові (гібриди, сорти) 100
бурякова цистоутворювальна
нематода 144
буяхи 214

В

важкі метали 65, 118, 311, 313
важкі метали (інтенсивність
виведення) 277
вакцина "Бронхівак-1" 338
вакцина ТОКСІПРА ПЛЮС 341
вакцинація птиці 292
вакцинація у скотарстві 341
вакцинний штам Н-120
(ВІБН-120) 338
валові збори зерна 173

вапнування 106
вегетаційний період 199
ветеринарія 241, 242
ветеринарно-санітарна
експертиза 304
види магнолії 236
видове різноманіття
агроценозів 159
видовий склад 183
видовий склад бур'янів 172
виживаність личинок риб 328
використання угідь
раціональне 181
вимивання фосфатів 58
вина плодів 352
вино 219
виноград 219
виноградники Закарпаття 218
виноградно-виноробне
виробництво 12
випаровування рослин огірка 93
випромінювання
електромагнітне 316
випромінювання
ультрафіолетове 349, 354
виробники яловичини 22
виробництво органічне 156
виробництво органічне с.-г. 311
виробництво світове 161
виробництво цукрове 349, 354
виробничий процес 22
вирощування антиринума 238
вирощування гладіолуса 235
вирощування гортензії 237
вирощування картоплі 223
вирощування кролів 302
вирощування магнолії 236
вирощування огірка 98, 230, 231
вирощування томата 84
висаджування бульбоцибулин
гладіолуса 235
висота рослин 176
висота рослин сафлору
красильного 202
висушування овочів і фруктів 362
витрати електроенергії 97
витрати кормів 262
витримка м'яса післязабійна 350
вичавки винограду 351
вища нервова діяльність 279
вища нервова діяльність
свиней 272
вібраційне викопування
коренеплодів 44
вівцематки укр. гірськокарпат. 269
вівці 341
вівці аскан. м'ясо-вовн. 268
вівці м'ясних порід 266
вівці напівтонкорунні 266
вівці прекокс 267
вівці цигайські 268
відбір 274
відгодівельні та м'ясні якості 149
відгодівля бугайців 261
відновлення родючості
ґрунтів 121
відродження села 13
відтворення коней ваговозів 252
відтворення тварин 241, 242
відтворна функція у корів 348
відтворювальна здатність
байбака 305
візуалізація 152
вільха 366
Вільямс В.Р. — Головний агроном
Радянського Союзу 67

вірус інфекційного бронхіту курей 338
 вірус інфекційного панкреатичного некрозу 325
 вірус репродуктивно-респіраторного синдрому свиней 143
 віруси 128, 339
 вірусна діарея 340
 вісь шнека 42
 вітаміни (A, E, D) 298
 вітаміни 276
 вітчизняна війна 10
 власність приватна на землю 11
 властивості ґрунту агрохімічні 66
 внесення добрив (способи і строки) 104
 внесення НВФ суспензії 184
 вовна 267
 водний режим 83
 водоналивний коток 36
 водоподавальні шланги 97
 водоспоживання 93, 94
 водостійкі агрегати 56
 волога продуктивна 82
 вологість ґрунту 98
 вологість зерна 41
 воскова речовина 318, 319
 врожайність 101, 108, 154, 158, 161, 162, 166, 173
 врожайність біологічна 102
 врожайність груші 103
 врожайність кукурудзи 68, 75, 179
 врожайність люпину 188
 врожайність насіння сафлору красильного 202
 врожайність пшениці 72, 164, 180
 врожайність пшениці озимої 170
 врожайність тритикале 171
 врожайність цукрових буряків 100
 врожайність ячменю 78
 ВРХ (герфорди) 262
 ВРХ 239, 240, 337, 340, 341
 ВРХ 25 порід 258
 ВРХ голштинська чорно-ряба 263
 ВРХ південна м'ясна 253
 ВРХ світла аквітанська 264
 ВРХ укр. чорно-ряба молочна 254–256, 261
 вторинні продукти бродіння 352
 втрати коренеплодів 44
 вуглець 368

Г

галузь інженерії агропромислового виробництва 35
 гальмівні елементи 32
 гарбуз 229
 гельмінтоспориоз 134
 гематокрит 331
 гемоглобін 331
 гемоцити бджіл 315
 ген авідину 148
 ген катепсина L 275
 ген катепсину *cts/* 149
 генеративна сфера сосни чоловіча 370
 генетика 221
 генетика і селекція тварин 240
 генетика коней 243, 251
 генетика курей 295
 генетична будова ґрунту 66
 генетична інформація (корови) 254
 генетична структура свиней 273
 генетичний аналіз 339
 генетичний моніторинг ВРХ 258
 генетичні маркери 343

генотип 273
 генотип свиней 275
 генотипи 332, 340
 генотипи свиней 271
 генофонд 155
 генофонд коней 245
 генофонд с.-г. тварин 239
 гепатоцит 151
 гербіцид Гефест (наповнювач, прилипач) 137
 гербіциди 136
 гібрид сорго 192
 гібриди 194
 гібриди F₁ 147, 198
 гібриди кукурудзи 75, 77
 гібриди помідора 233
 гібриди сої 199
 гібридизація нектарину 207
 гібридизація свиней 288
 гібрид-синтетик 193
 гідрант 97
 гідрокверцетин 313
 гідролізований білок риб 328
 гідрологія лісів 365
 гідротермічний стрес 370
 гіпоксія 310
 гіпофункція яєчників у корів 348
 гістосумісність (МНС) 254
 гладіолус 235
 глибина ходу 44
 глікоген 311
 гліфосатна група 137
 глюкоза 272
 ГМ соя 203
 ГМО 151
 годівля бджіл 314
 годівля бджолосімей 309
 годівля і раціони спортивних коней 250
 годівля кіз 270
 годівля корів 255, 263
 годівля кролів 304
 годівля лисиці 307
 годівля норки 308
 годівля ондатри 306
 годівля поросят при відлученні 276
 годівля птиці 289
 годівля сухостійних корів 347
 годівля фазова свиноматок 278
 голуби 299
 гонадотропін 269
 гормональна стимуляція 305
 гортензія 237
 господарства населення 22
 господарства прибуткові (коні) 247
 господарство селянське особисте 28
 гумус 57, 63, 64, 109
 гумусний стан 52
 гумусові речовини 62
 гумусоутворення 121
 гусениця 133
 гуси 289
 гуска сіра 300
 густина посіву кукурудзи 75
 густина стояння буряків столових 191

Г

ґрунт (розпилення) 80
 ґрунт 109
 ґрунт темно-сірий 66
 ґрунти 50
 ґрунти дерново-літогенні 121
 ґрунти дерново-підзолисті 63

ґрунти дерново-підзолисті супіщані 58
 ґрунти для лохини 214
 ґрунти карбонатні 186
 ґрунти кислі 106
 ґрунти локально зволожені 54
 ґрунти осушувані органогенні 88
 ґрунти світло-каштанові 84
 ґрунти чорноземні 57
 ґрунтовий покрив 51
 ґрунтознавство 2
 ґрунтоохоронні нормативи 61

Д

ДГ "Поливанівка" 264
 деградація ґрунтів 50
 деградація земель 91
 дезінфекційні засоби 334
 дендрологія 114
 дендропарк "Олександрія" 4
 дендрофлора 4
 дерева 371
 деревна сировина 369
 дерен справжній 205
 Державний реєстр сортів 163
 детрит 56, 62
 дефляція ґрунту (вітрова ерозія) 80
 джерела радіоактивного забруднення 119
 джерела формування ресурсів 29
 динаміка росту сезонна 366
 дистилати 353
 диференціація земель 91
 діагностика 254
 діагностика лейкозу 337
 діагностика туберкульозу 344
 діагностика хвороби 144
 діапауза 322
 дніпровські водосховища 324
 ДНК 329
 ДНК-маркери 254
 ДНК-маркери анонімні 145
 ДНК-технології у конярстві 243
 ДНК-транспозони 145
 добавка ксантан 355
 добір 200
 добрива (NPK і сірчані) 104
 добрива (локальне внесення) 98
 добрива (норми) 100
 добрива 154, 158
 добрива бактеріальні й гумінові 126
 добрива комплексні водорозчинні 111
 добрива мінеральні 58, 78, 99, 102, 105, 108, 110, 176, 192
 добрива мінеральні та органо-мінеральні 66
 добрива органічні (розсіювання бокове) 40
 добрива органічні і мінеральні 109
 догляд за лисицями 307
 доза добрив оптимальна 107
 дози добрив 70, 110
 Докучаєв В.В. 2
 дорожні умови 373
 дослідна справа 2, 3
 дослідна станція Чернівецька 9
 дослідні станції 2
 дослідні установи 155
 досягнення 7, 10
 дощування 96
 дощування садів 206
 дренаж закритий 89
 дренаж закритий горизонтальний 90

дріжджі 352
 дроздофіла строкатокрила
 (морфологія, біологія) 135
 ДРХ 239, 240

Е

еволюція рекреаційних
 функцій 123
 екологічна безпека 53, 115, 121, 122
 екологічна небезпека 34
 екологічна освіта 116
 екологічна продукція 157
 екологічна рівновага 368
 екологічна стійкість 63
 екологічне картоплярство 225
 екологічний моніторинг 117
 екологічний розвиток 115
 екологічний розвиток сталий 117
 екологія 115
 екологія довкілля 378
 екологія лісів Карпат 365
 екологія с.-г. 126
 еколого-ландшафтний
 землеустрій 124
 еколого-меліоративна кваліфікація
 земель 91
 економіка овочівництва 221
 економіка скотарства 257
 економіко-організаційний
 механізм 26
 економічна ефективність 173
 економічні інтереси 24
 економічні показники технологій 74
 екоосвіта 112
 екосистема пралісова 382
 екосистеми 56, 113, 116
 екосистеми лісові 376
 експертиза походження коней 243
 CO₂-екстракти 351
 екструдкування 356
 ектопаразити 326
 електродугова металізація 31
 електрофоретичні спектри 200
 електрохімічно активована вода 84
 ембріогенез 322
 ембріогенез курей 297
 ембріони курячі 338
 емісія N₂O і CO₂ 110
 емульсія 276
 емфізематозний карбункул 341
 ендотеліальні клітини 327
 ендотоксикоз 347
 енергетична оцінка 92
 енергетична цінність сафлору 201
 енергетичний баланс 16
 енергоємність овочівництва 126
 енергозабезпечення 16
 енергозбереження 35
 енергоощадні технології 260
 ентерити 341
 ентеровіруси свиней 283
 ентеротоксемія 341
 ентомокомплекс 132
 ентомофаги 140
 епізоотологічний моніторинг 342
 еспарцет 187
 ефективність виробництва
 картоплі 227
 ефективність економічна 75
 ефективність елементів
 технологій 70
 ефективність функціонування 146

Ж

жива маса курей 294

живлення азотне 107
 живлення мінеральне 101
 живлення мінеральне
 (оптимізація) 103
 живлення фосфорне 106
 жимолость істівна 215
 жир у сої 69
 жири 357
 жито озиме 138
 життєздатність бджіл 313
 життєздатність пилку сосни 370

З

забій 350
 забруднення довкілля
 радіонуклідами 119
 забруднення яловичини
 радіонуклідами 118
 забур'яненість посівів 74, 162
 завантаження зерна 46
 Закарпаття 205
 Закон про орг. виробництво 157
 заморожування "шокове" 358
 заморозки 206
 запас енергії гумусу 52
 запасні білки 200
 запасні частини 33
 запилювач 193
 запилювачі фундука 210
 запліднюваність вівцематок 269
 заповідник "Асканія-Нова" 300
 зарубіжний досвід 217
 засоби боротьби з картоплею
 міллю 133
 засоби механізації 37
 засол 363, 364
 засолення 54
 затоплення 90
 захворювання респіраторні
 свиней 284
 захист біологічний 212
 захист картоплі 224
 захист лісу 376
 захист рослин 221
 збереження генетичних
 ресурсів 240
 збереження генофонду ВРХ 258
 збереження генофонду коней 244
 збереження генофонду тварин 239
 збереження довкілля 113
 зберігання плодів і овочів 361
 збір цукру 194
 збудники інфекційних хвороб 148
 збудники хвороб 141
 згодовування ГМО щурам 151
 здоров'я тварин 260
 зелена маса 179
 земельний фонд 64
 земельні відносини 11, 13
 землевласник 11
 землекористування 51, 160
 землекористування
 раціональне 124
 землекористувачі 86
 землеробство зрошуване 85
 землеробство органічне (природне,
 біологічне, точне) 157
 землеуправління 368
 землі меліоровані 83
 землі осушені 89
 зернова одиниця 81
 зерновий ворох 43
 зимівля бджіл 309, 314
 зимостійкість винограду 218
 зимостійкість пшениці озимої 167
 змішана інфекція 127

зносостійкість відновлених
 деталей 31
 зоотехнія 241, 242
 зрошення 85, 91, 92, 97, 160
 зрошення краплинне 84, 94, 98
 зрошення посівів сорго 175
 зрошення проса затопленням 99
 зрошення фундука 210
 зрошувальна машина барабанного
 типу 95
 зрошувальні системи 96
 зрошуване землеробство 86
 зрошування земель
 (оптимізація) 86
 зшивання 356
 зябра 330

І

ідентифікація 340
 ідентифікація вірусу Тешена 285
 ізопропіламінова сіль 137
 імпорт 18
 імпортозаміщення 18
 імунітет 141
 інвентаризація лісів 377
 інвестиційна привабливість 19
 інгредієнти 203
 інерційно-гравітаційне силовое
 поле 47
 інкубація яєць 295
 інноваційна діяльність 12
 інновації у скотарстві 257
 інокулювання насіння 69
 Інститут тваринництва 8
 інституційне середовище 17
 інтенсифікація виробництва 173
 інтродукція 114
 інтродукція рослин (етапи) 4
 інфекційна активність вірусу
 хвороби Тешена (свині) 285
 інфекційні фони 141
 інфекції птиці 345
 інфільтрація 55
 інфраструктура
 (ринкова і соціальна) 21
 іподромні змагання коней 250
 історія 10
 історія створення породи 9
 іхтіожелатин 328

К

кабани дикі 143
 кавун 229
 калій 193
 калорійність меду 317
 кам'яна сажка 134
 капіталізація с.-г. підприємств 25
 капітальний ремонт 33
 капуста пекинська 147
 капуста міль 132
 капуста попелиця 132
 капуста блішки 132
 карантин рослин 135
 каріограми 333
 каріотип коня 333
 Карпатський регіон 248
 картопля 110, 223–227
 картопляна міль (імаго, яйце,
 гусениця, лялечка) 133
 картоплярство України 226
 каталаза 65
 катепсин В 325
 качки 289
 квасоля овочева 234
 кизил 205

кислоти (плоди хурми) 209
 кислоти жирні 330
 кількість бур'янів 172
 кінцівки корів 335
 класифікаційні ознаки обніжжя 320
 кластери трансскордонні
 агропромислові 21
 клебка дубова 353
 клиноподібні отвори решета 47
 клімат 223, 368
 клініко-епізоотичне обстеження
 свиней 286
 клітинна селекція 153
 клітинний метаболізм 293
 клітковина 177
 клони яблуні 204
 клонування 321
 кластридиї 341
 кластероспороз 207
 кобальт 347
 кобили 249
 коефіцієнти тепло- і
 масообміну 361
 кози 270, 341, 346
 колекції наукові 4
 колесо польове 38
 колоїдні форми гумусу 62
 колосіння 165
 комбайни зернозбиральні 36, 41,
 45
 комбайнування роздільне 42
 комбікорм личинковий 328
 комп'ютеризація в кролівництві 303
 кондитерські вироби 358, 360
 коні 240, 333
 коні вітчизняної селекції 244
 коні гуцульські та ін. 248
 коні (новоолександрівський
 вагозов) 252
 коні піддослідні 246
 коні племінні 243
 коні (поголів'я в Україні) 245
 коні рисисті 249, 251
 коні різних порід 247
 коні свійські 145
 коні спортивні 250
 конкурентоздатність 17
 конопі (збирання посівів) 36
 конструктивні особливості 45
 конструкції сівалок 39
 конструкція машини 48
 конструювання 35
 концентрати 270
 коньяк 353
 конярство 8
 кооператив молочарський 28
 коренева система закрита 372
 корми 278, 312
 корми коней 250
 корми птиці 290
 корми птиці збалансовані 298
 корми Степу 263
 кормів поживність 289
 кормова база риб природна 331
 кормова добавка пектиновмісна
 пороссятам 277
 кормові добавки 292, 296
 кормові добавки (карнітин) 259
 кормові добавки пробіотичні 282
 кормові угіддя 182
 корови 348
 корови (післяродовий період) 335
 корови тільні 347
 корови у літній період 255
 короп 326, 330
 корпусні деталі машин 31
 костриця червона 153

котли економічні 126
 країни вирощування тритикале 171
 креми білкові 358
 криза екологічна 159
 кров 272, 276, 279
 кров бугаїв 259
 кров коней 248
 кров корів 347
 кров поросят (морфологічний
 склад) 277
 кролеферма 303
 кролик-“метелик” 301
 кролі 239, 302, 304
 кролівництво 303
 крохмалі нативні 356
 кукурудза 70, 74, 75, 131, 173, 174,
 179
 кукурудза (врожайність і якість
 зеленої маси) 184
 кукурудза цукрова 68, 77
 культури енергетичні 87
 культури зернові 162
 культури клітин еукаріот 334
 культури пасльонові 94
 культури польові 158
 культури просапні 88
 культури ягідні 140
 кури 289, 294, 295, 297, 338
 кури-несучки 296
 курортне будівництво 122
 курчата-бройлери 292, 293
 кучерявість листя 207
 куці 371

Л

лагенарія 229
 лактат 272
 лактат кальцію 359
 ландшафтні дослідження 112
 ланка сівозміни 82
 лейкоз 337
 лисиця 239, 307
 листок-лідер 366
 ліани 371
 лізингові компанії 23
 лізингові операції 23
 лімфоцитарні маркери 254
 ліпіди 311
 ліпідний склад 351
 лісистість Карпат 365
 лісовий резерват 382
 лісовий сектор України 368
 лісовий фонд 377
 лісовирощування плантаційне 369
 лісовідновлення 365, 372
 лісовозна автомобільна дорога 373
 лісовпорядкування 367
 лісотаксаційне дешифрування 379
 лісотвірні породи головні 380
 локуси 329, 332
 лосось 329
 лохина американська 214
 люпин безалкалоїдний 118
 люпин вузьколистий 188
 люцерна 177, 180
 люцерна синьогібридна 186
 люцерно-злакові травосуміші 177
 лялечка 133

М

магнолія 236
 макроелементи 63
 мальва мелюка з кукурудзою 179
 маркери ISSR-PCR 145
 маркери мікросателітні 332
 маса бур'янів 172

маса молекулярна 356
 маса тіла бджоли 310
 мастити корів 254, 256
 машина пневморешітна
 зерноочисна 48
 машини дощувальні 97
 машини збиральні 215
 машини зерноочисні 47
 машини посівні 39
 машини причіпні 38
 машини сортувальні 46
 машинобудування с.-г. 12
 мед 312, 314, 317
 меліоративні системи 89
 меліоративні системи
 деградуєчі 87
 меліоративно-гідротехнічні
 роботи 6
 меліорація 6
 меліорація хімічна 106
 метаболізм NO 297
 метаболічні процеси 277
 метамер 366
 метіфен 280
 метод ДНК-комет 326
 метод ПЛР 299
 методи (РІД, ФА, ПЛР) 337
 методи захисту 129
 методи контролю шкідників 135
 методи селекції 141
 метрит гострий 335
 механізм лізингу підприємств 23
 механізм пальчиковий 42
 механізм управління 19
 механізми висівних апаратів 39
 механізований збір урожаю 215
 мигдаль 207
 мідь 330
 міжпорідна диференціація 273
 мікобактерії 342
 мікоплазма 127
 мікоплазменна (епізоотична)
 пневмонія свиней 286
 мікоплазменна контамінація 340
 мікоплазми 345
 мікробіологічна генетика 343
 мікробіологічні процеси 110
 мікробіом 60
 мікробний комплекс 60
 мікробні угруповання 59
 мікроелементи 104, 296, 304, 318
 мікроклімат для телят 260
 мікросателітні локуси 243
 мінеральний обмін у перепілів 298
 мінімізація обробітку ґрунту 59
 мінливість 321, 322
 мінливість овогенетична 322
 мітлиця пагонів 153
 мітоз 334
 мітохондрії 151
 моделі сталого екологічного
 розвитку 117
 модель залежності
 математична 107
 мозок кістковий коня 333
 молекулярні маркери 147
 молоки 363, 364
 молоко кіз 270
 молотильно-сепарувальна
 система 41
 молотильно-сепарувальні системи
 45
 молочна залоза корів 256
 молочне скотарство 254–257, 263
 “момент хвоста” 326
 моніліоз 207
 моніторинг ґрунтів 53

моніторинг довкілля 378
моніторинг лісів екологічний 377
моніторинг лісових пожеж 375
моніторинг синантропних
 птахів 299
Моргун Ф. — першопроходець
 природного землеробства 5
морква 220
морозостійкість 101, 168
морозостійкість ожини 213
мультирезистентність 343
мутагенез вірусів 339
муфта двосторонньої дії 32
м'якуш 359
м'ясне скотарство 9, 22, 253, 257,
 262, 264
м'ясо кіз 270
м'ясо кролів 304
м'ясо-сальна продуктивність
 свиней 271

Н

навколишнє середовище 150
накопичення білка в насінні 190
нанопрепарат срібла AgNP
 (SNP) 152
нанорозмірні частинки 152
наноструктурна водно-фосфоритна
 суспензія 184
нанотехнології 152
наночитрати біогенних металів 323
насіннева продуктивність 196
насіннева продуктивність буряків
 столових 191
насіннеочисна машина 43
насінництво картоплі 227
насіння протруєне 138
насіння пшениці озимої 169
насіння сої (склад) 203
натрій 193
натрію бутирит 292
наука й освіта 241, 242
науки с.-г. 67
наукова школа 1, 155
наукові школи з конярства 8
нектар 317
нектарин 207
неплідність корів 348
нервова діяльність коней 246
нітрати 220, 222, 297
нітратний азот 88
нітратно-нітритне навантаження
 (свині) 280
нітри 297
ноосферна концепція 116
норка 239, 308
нормативи 380
нормативні акти 20
норми висіву пшениці 72
норми добрив 191
нуклеотиди 329
нутрії 239

О

об'єднання диверсифіковані
 корпоративні 19
обмінний фонд 33
обніжжя бджолине 320
обприскування винограду 219
обробіток ґрунту 37, 126, 154
обробіток міжрядний 69
обробка бджіл
 противароатозна 316
обробка гербіцидами восени 136
обробка насіння 184

обсяги виробництва 22
овес 176
овес посівний 172
овочі 361
овочівництво 221, 222
овочівництво органічне 126
огірок 229–231
огірок ніжинський 232
одно-, двосортів посіви 174
ожина в Лісостепу 213
оздоровлення господарств 337
оздоровлення тваринництва 342
озеленення 371
окислення 356
оксид азоту 297
оля 357
омега-3 357
омега-6 357
ондатра 306
онкогенна безпека 333
онтогенез курей 296
онтогенез птиці 294
оогенез 321, 322
оптимізація 27
оптимізація земельних ресурсів 51
оранка під сівбу 196
орган розподільний 40
орендні земельні відносини 14
орні ґрунти (щільність) 61
орні землі 64
орнітологічний моніторинг 300
освіта агрономічна 67
осіменіння лапароскопічне 269
осінній період 129
основний обробіток зрошуваних
 ґрунтів 92
охолодження 350
охолодження вологим
 повітрям 361
охорона довкілля 116, 120
охорона природи 5
охорона птахів 300
оцінка рейтингова 26
оцінка с.-г. майна 30

П

падіж худоби 341
пажитниця багатоукісна 185
пальне альтернативне 34
парк природний національний 112
партеногенез 321
партеногенез спонтанний 322
пасовища 270
пастерельоз 345
пасти фруктово-овочеві 355
педоземи 121
перга 318, 319
перепели 298
переробка огірка 230
переробка сої 203
пересадка підросту 372
Пересипкін В.Ф. 1
періодизація розвитку сільського
 господарства 3
періодичність пожеж 374
пероксисоми 151
персик 206, 207
перспективи вирощування в
 Україні 161
перспективи у конярстві 245
перспективні зразки сафлору 201
печінка 325
печінка щурів 151
підварки 355
підгодівля бджіл 312
підготовка зерна до зберігання 47

підготовка насіння 43
підживлення позакореневе 111,
 197
підприємницька діяльність 11
підприємства агропромислові 26
підприємство аграрне 17, 27
підприємство с.-г. 124
підсвинки 288
підтоплення 90
пірогенні чинники 374
піруват 272
плавальний міхур 327
плантації лісові енергетичні 369
пластохрон 366
племінна робота
 в кролівництві 303
племінна робота з ВРХ 264
плоди 361
плодючість бабака 305
площа живлення 379
площа поверхні листків 366
площі посіву 166
площі посіву тритикале 171
ПЛР "в реальному часі" 148
ПЛР 150, 329
ПЛР-діагностика 343
ПЛР дуплексна 340
плямистість листя 131
пневмосепарація 318, 319
поведінка коня 246
погодні умови 160
пожежа верхова 374
пожежа лісова 374, 375
поживна речовина 71
показник інтегральний 26
показники продуктивності
 поросят 282
покрив землі 159
полив вегетаційний 197
поливна консоль 95
поливні норми 95
поліаміни 293
полігексаметиленгуанідин 334
полімеразна ланцюгова
 реакція 143, 144
поліморфізм 149, 243
поліморфізм довжин рестриктних
 фрагментів 149
політика екологічна
 регіональна 120
політика лісова 368
Полтавське дослідне поле 3
Полтавський ін-т свинарства 10
польдерні системи 89
помідор ранній 233
попередники 68, 78, 138, 154
попередники пшениці 73
популяції рідкісні 195
популяція 324, 332
порода корів симентальська 9
порода свиней велика
 біла 149, 275
породи коней 8, 245
породи кролів 301
породи свиней 271–274, 288
породозміни 369
поросята 276, 280–282
поросята великої білої породи 277
поросята новонароджені 287
порошки 355
посуха 370
потенціал аграрний 15
потенціал (економічний,
 ресурсний) 27
потенціал ресурсний
 агроформувань 29
поточний сезон 131

потреба яровизаційна 167
 правець 341
 правила поведінки з конем 246
 право викупу 28
 праймери 144, 329, 332
 праймери ДНК 148
 праліси букові 382
 препарат антивірусний
 “Альбувір” 336
 препарат Дарина 109
 препарати “ДЗПТ-1” і “ДЗПТ-2” 342
 препарат “Йодис-концентрат” 279
 препарат “Івермеквет” 346
 препарат “Регоплант” 219
 препарат “Селегумат” 348
 препарати “Тилмікон-250”
 і “Фармадокс” 345
 препарати “Тіотриазолін”
 і “Пентоксифілін” 335
 препарати антимікробні 284
 препарати бактеріальні 69
 препарати мікробіологічні 140
 препарати мікробні 105
 пресерви 363, 364
 привід гідравлічний 38
 принципи технології 189
 приріст лісових насаджень 377
 природна спадщина ЮНЕСКО 382
 природні ресурси Карпат 120
 природокористування 115, 117
 природокористування
 раціональне 120, 381
 прищепа 229
 прогнозні моделі 121
 прогнозування у птахівництві 294
 продовольча безпека 85
 продовольча сфера 19
 продовольчі товари 18
 продукти птахівництва 291
 продуктивна волога ґрунту 162
 продуктивність 168, 174, 185, 194
 продуктивність агрофітоценозу 102
 продуктивність березових
 деревостанів 367
 продуктивність ґрунтів 63
 продуктивність енергетична
 сорго 192
 продуктивність еспарцету 187
 продуктивність картоплі 226
 продуктивність кукурудзи 70
 продуктивність культур 160
 продуктивність птиці 290
 продуктивність свиней
 (рівень годівлі) 274
 продуктивність сівозмін 79, 81
 продуктивність сухої речовини 175
 продуктивність травостоїв 178, 183
 продукція кролівництва 302
 продукція лісу побічна 381
 продукція органічна 156
 продукція побічна 81
 продукція рослинництва валова 14
 продукція с.-г. 20
 просо 99
 протеїн 177
 протеїн у сої 69
 протруйники 139
 протруйники хімічні 138
 профілактика інфекцій 291
 псування 360
 птахівництво промислове 345
 птиця 148, 239, 290
 птиця с.-г. 289, 336
 пшениця 164
 пшениця озима 72, 73, 82, 130,
 136, 138, 154, 163, 167, 168, 170
 пшениця яра 161, 165, 166

пшеничний трипс
 (імаго, личинки) 142
 пюре обліпихи і чорниці 358

Р

радіаційні аварії 119
 радіоекологія 119
 радіонукліди 37, 119
 райдужна форель 325
 ранньостиглість 199
 раціон молодяку норки 308
 раціони бугайців 118
 реакція сортів на яровизацію 165
 реалізація технології (соя) 189
 регулювання водного режиму 89
 регулювання водорозподілу 86
 регулятори росту рослин 105
 режим випасу 178
 режим обмолоту 41
 режим поживний 108
 режим температурний 316
 резистентність коней
 неспецифічна 248
 резистентність організму
 поросят 280
 резистентність птиці 293
 рекомбінація міжгеномна 339
 рекреаційні території 122
 рекреаційно-географічний
 процес 123
 рекреація 112, 113
 рекреація Гірського Криму 123
 рекреація неорганізована 374
 рекультивація ґрунтів 121
 рекультивація земель 125
 рекурентний добір 193
 рентабельність (люпин) 188
 рентабельність раннього
 помідора 233
 ресурси земельні 124
 ресурси кредитні 11
 ресурси сортів України 211
 ретардант 101
 ретротранспозиції 145
 реформа земельна 13
 рештки рослинні 80
 риби 239, 327
 ризосфера пшениці 65
 ринки світові (трансформація) 21
 рівень капіталізації 30
 рілля 49
 ріпак (збирання) 42
 ріпак озимий 101, 107, 129,
 196–198
 ріпаковий квіткоїд 132
 ріст березових насаджень 367
 РНК 128
 родина брусничних 214
 родини маточні рисаків 249
 родючість ґрунтів 50, 51, 71, 79,
 157, 180, 212
 родючість ґрунтів (покращення) 53
 розведення кролика-
 “метелика” 301
 розведення ондатри 306
 розвиток бджіл 313
 розкидач органічних добрив 40
 розмноження ондатри 306
 розплід нерозпечатаний
 бджолиний 310
 розповсюдження картопляної
 молі 133
 розсада суніці 217
 рослини гречки 127
 рослинний світ 114
 рослинництво 15, 155, 159

рослинні відходи 351
 роторні граблі 36
 рубання лісів 365
 рулонний прес-підбирач 36
 руно овець прекокс 267
 рух копача 44

С

садівництво екологічне 212
 сажки пухирчаста і летюча 131
 сазан 327
 салат посівний 228
 самозаклинення 32
 самозапильні лінії 200
 сапеловіруси свиней 283
 сафлор 201
 сафлор красильний 202
 свині 240, 271–275, 279, 281, 283,
 284, 286, 288
 свині дикі і свійські 285
 свиноматки 278, 288
 с.-г. академія 1
 селезінка 293
 селекція 155, 221, 274
 селекція ВРХ (програма) 253
 селекція картоплі 226
 селекція коней 248, 251, 252
 селекція кролів 302, 303
 селекція на гетерозис 198
 селекція овець 266
 селекція овець прекокс 267
 селекція огірка 232
 селекція рисаків 249
 селекція сої 190
 селен ультрадисперсний 313
 сертифікати на вирощування 157
 сироватка крові 279
 сироп цукровий 312
 система землеробства 172
 система нормативно-
 інформаційного
 забезпечення 380
 система удобрення 55
 системи землеробства 60
 системи локальні енергетичні 16
 системи обробітку ґрунту 79
 системи стабілізації руху 38
 системи удобрення 57, 79, 81
 сімба рання 196
 сівозміна 76, 158
 сівозміна кормова 109
 сівозміна при вапнуванні 106
 сівозміна рисова 99
 сівозміни 57
 сівозміни короткоротаційні 81, 82
 сіль карловарська 347
 сільське господарство 3
 склад ботанічний 178
 склад бур'янів 170
 склад геному 128
 собівартість вирощування
 коней 247
 соєві продукти 203
 солестійкість 153
 солонцюватість вторинна 54
 соняшник 200
 сорбція 152
 сорго багаторічне 175
 сорго цукрове 192
 сорт винограду Августин 218
 сорт огірка жаростійкий 231
 сорт пшениці 73
 сорт сафлору Лагідний 201
 сорт сорго 192
 сорти 76, 102, 155, 163
 сорти гортензії 237

сорти груші 103
 сорти жимолості 215
 сорти картоплі 226
 сорти картоплі хворобостійкі 225
 сорти квасолі 234
 сорти меду 317
 сорти огірка 232
 сорти помідора 233
 сорти пшениці (морфобіологічні ознаки) 164
 сорти пшениці 72
 сорти пшениці стійкі 141
 сорти сої 69, 190
 сорти суниці ремонтантні 216
 сорти українські пшениці озимої 142
 сорти фундука 210
 сорти хурми (Азербайджан) 208
 сорти хурми 209
 сорти ячменю 78
 сортимент салату посівного 228
 сортовивчення картоплі 224
 сортовипробування 211, 221
 сортувальне решето 43
 сосна звичайна 370
 сосна кримська 374
 основні деревостани 379
 соя (ГМО) 151
 соя 69, 189, 199
 соя зрошувана 139
 соя культурна 190
 спадковість коней 243
 спермопродукція бугаїв 259
 спирт 352
 спирти коньячні 353
 спосіб обробітку ґрунту 162
 спосіб сівби 179, 196
 способи обробітку ґрунту 52, 68
 способи поливу 93
 сталий розвиток 120, 368
 сталий розвиток лісових екосистем 381
 стан ґрунтів 51
 стандартизація с.-г. продукції (якість) 20
 стаття 329
 Степ Криму 268
 Степ Придніпров'я 262–264
 стерильність 198
 стимуляція статеві функції 269
 стійкість 134
 стійкість нектарину до хвороб 207
 стійкість сортів пшениці 142
 стовбурові мезенхімальні клітини 333
 стратегії управління 146
 стратегічний напрям розвитку 156
 стратегія агрусової вогнівки 140
 стрептококи 345
 стрес у бройлерів 293
 стресові фактори 190
 строки висіву пшениці озимої 130
 строки сівби 101, 168
 строки сівби кукурудзи 68, 77
 строки сівби пшениці 72
 стронгілоїдоз у кіз 346
 структура популяцій структурно-функціональна 195
 структура посіву 174
 структурний агрегат 62
 суб'єкти господарювання 24
 сульфанілсечовина 136
 сульфат натрію 296
 суміші кормові 188
 суміші культур 176
 суниця "фріго" 217
 суниця нейтрального дня 216

супоросність 278
 супутникова зйомка лісу 379
 суспільство і природа 115
 схема висадження буряків столових 191
 схрещування ліній сої 199
 схрещування овець 268

Т

таксація лісів 367
 таксація соснових лісів 379
 таксономічна структура 132
 таксономічний склад 4
 таксономія 128
 тварини с.-г. 240–242
 тварини України 239
 тваринництво інтенсивне 7
 творчий шлях Ф. Моргуна 5
 телята новонароджені 260, 347
 темперамент коня 246
 температура повітря 93
 територія сільська 15, 16
 термогравіметричний метод сушіння 362
 термостійкість молока 255
 тест-система 150
 тест-системи туберкульозу 344
 техніка поливу 85
 техніка прищеплення гарбузових культур 229
 техніко-технологічні проблеми 35
 технічна експлуатація тракторів 33
 технології вирощування кукурудзи 74
 технології інноваційні 146
 технології інтенсивні для суниці 217
 технології ресурсощадні 12
 технології соєвих продуктів 203
 технологічна якість 194
 технологічна якість коренеплодів 193
 технологічні операції 37
 технологія no-till 71, 80
 технологія виробництва рибних пресервів 363, 364
 технологія вирощування 70, 76, 173, 175, 180, 183, 185
 технологія вирощування еспарцету 187
 технологія вирощування люпину 188
 технологія вирощування пшениці 164
 технологія вирощування сої вдосконалена 189
 технологія обробітку ґрунту 76
 технологія поливу 85
 технологія промислова у свинарстві (адаптація, селекція, відбір, гібридизація) 274
 технологія рифейська 159
 технологія управління 83
 тешовіруси свиней 283
 тип зволоження 55
 товстолобики білий і строкатий 332
 токсичність деззасобів 334
 токсоплазмоз 150
 томати 111
 тонина 267
 торф 58
 торфовища осушені 87
 трави багаторічні 180, 183
 трави бобові 186
 трави злакові і бобові 182
 травостої гірські 178
 трактор колісний 34

трактор Т-150К 33
 трансгресивні форми 199
 транспортери гвинтові 46
 транспортер-сепаратор 48
 транспортні потоки 373
 трансформація економіки 29
 тритикале (*Triticosecale wittmack ex. S. Camus*) синтезоване нове 171
 трофічна структура 132
 туберкулін ППД 342
 туберкульоз 343
 туберкульоз ВРХ 344
 туризм гірський 123
 туберкульоз (заходи боротьби) 342
 тюлька 324

У

угіддя земельні 6
 угіддя кормові природні 181
 удобрення ґруш 103
 удобрення ґрунту 100
 удобрення овочів 220
 ультразвук 293
 управління державне 15
 управління капіталізацією 25
 управління природно-заповідними об'єктами 112
 управління природо-користуванням 117
 управління рекреацією Гірського Криму 123
 ураження кукурудзи 131
 урожайні властивості насіння 169
 урожайність 109, 111
 урожайність качанів кукурудзи 77
 урожайність огірка 232
 урожайність помідора 233
 урожайність проса 99
 урожайність хурми 208
 усихання карпатських ялиників 376
 утримання корів 255, 256
 утримання телят "холодне" 260

Ф

фази натуралізації 324
 фактори ризику 360
 ферменти фітазні 290
 фертигація 98, 111
 фертильність 198
 фінансові джерела капіталізації 25
 фітати 290
 фітомаса надземна деревостанів 380
 фітопатолог 1
 фітопатологічна оцінка 141
 фітосанітарний стан посівів 139
 фітоценологія 114
 форми багатолістові 186
 формування аграрні 14
 формування крони хурми 208
 формування куців 215
 фосфогіпс 58
 фосфор рухомий 49
 фосфоритне борошно 184
 фотоперіод 165
 фракційне розподілення 43
 фунгіциди рістрегулювальні 197
 фунгіцидний захист 139
 фундук у Степу 210

Х

харчова цінність салату посівного 228
 харчування людини 357

хвороба Марека 336
хвороба Тешена 285
хвороби бактеріальні 345
хвороби грибні і бактеріальні 129
хвороби картоплі 224
хвороби лісу 376
хвороби ондатри 306
хвороби птиці вірусні 292
хвороби пшениці 130, 141
хламідії 345
хламідіоз 299
хліб 359
хлорид натрію 153
хлориди 220
хрестоцвіті клопи 132
хромосоми статеві 329
хурма віргінська 209
хурма східна 208

Ц

цвітіння персика 206
Центральне Чорнозем'я 186
церкоспорозна коренева
гнилизна 130
цибуля 220
цибуля ріпчаста 111
цинк 330
цитогенетичний контроль 333
цілина 49
цілинні землі 5
цукати 355
цукристість цукрових буряків 100
цукрові буряки 194

цьоголітки коропа 331

Ч

час відновлення весняної
вегетації 167
частота коливань 44
частота обертання барабана 41
черв'яки дощові 71
Червона книга України 195
чорнозем звичайний 49
чорнозем опідзолений 108
чорнозем південний 79
чорнозем типовий 52, 56, 59, 60, 62
чутливість до фотоперіоду 165
чутливість мікроорганізмів 345

Ш

швидкість руху автомобіля 373
швидкорослі деревні види 369
шкідливість бур'янів 170
шкідники 129
шкідники внутрішньостеблові 134
шкідники картоплі 224
шкідники лісу 376
шкіра буйволів 265
шкодочинність 135
шкодочинність гнилі пшениці 130
шкурки кролів 302
шляхи передачі 150
шнек жатки додатковий 42
шовкопряд 323
шовкопряд тutowий 321, 322

штам IBV27-11 339
штапель 267

Щ

щеплення бабака 305
щеплення кавуна 229
щитоподібна залоза 347
щільники 309, 314
щільність ґрунту допустима
і недопустима 61
щільність травостоїв 178

Я

яблуня Джонаголд 204
ягідництво органічне 212
ягідні культури 211
ядро 151
яйце 133
яйця інкубаційні 296
яйця перепілок 298
якість зерна 68, 78
якість зерна пшениці 72, 163
якість корму 185, 187
якість кремів 358
якість кукурудзи 179
якість м'яса 350
якість насіння 169
якість поливу 96
якість с.-г. продукції 20
ялина 365
яловичина 253, 261, 262
ячмінь ярий 78, 102, 105, 134, 161

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрний тиждень. Україна. — 2014. — №№ 2/3, 3/4.
2. Агроном. — 2014. — №№ 1, 2, 3.
3. Агрохимический вестник. — 2014. — № 3.
4. Бджоляр. — 2013. — № 10.
5. Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, №№ 2, 3.
6. Вестник защиты растений. — 2014. — № 3.
7. Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2014. — № 4.
8. Ветеринария. — 2014. — № 5.
9. Ветеринарна медицина України. — 2014. — №№ 5, 6.
10. Ветеринарна практика. — 2014. — № 5.
11. Веткорм (ветеринария и кормление). — 2014. — № 2.
12. Виноград. Вино. — 2014. — № 1/2.
13. Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2014. — Вип. 1.
14. Вісник аграрної науки. — 2014. — №№ 2, 3, 4.
15. Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2014. — № 2.
16. Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2014. — № 1.
17. Водне господарство України. — 2014. — №№ 2, 3.
18. Ґрунтознавство. — 2013. — Т. 14, № 3/4.
19. Економіка АПК. — 2014. — №№ 4, 5, 6.
20. Ефективне тваринництво. — 2014. — № 3.
21. Збалансоване природокористування. — 2014. — № 1.
22. Зерно і хліб. — 2014. — № 1.
23. Зерно. — 2014. — №№ 1, 8.
24. Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2014. — № 2.
25. Карантин і захист рослин. — 2014. — №№ 7, 8.
26. Картофель и овощи. — 2014. — № 9.
27. Квіти України. — 2014. — № 3.
28. Кормопроизводство. — 2014. — №№ 4, 7, 8.
29. Кролиководство и звероводство. — К.; Севастополь, 2014. — №№ 1, 2.
30. Кролиководство и звероводство. — М., 2013. — № 6.
31. Лесоведение. — 2014. — № 3.
32. Лісовий і мисливський журнал. — 2014. — №№ 2, 3.
33. Мікробіологічний журнал. — 2014. — Т. 76, №№ 3, 4.
34. Напитки. Технологии и инновации. — 2014. — №№ 6/7, 9.
35. Насінництво. — 2014. — №№ 5, 8.
36. Настоящий хозяин. — 2014. — № 7.
37. Наше птицеводство. — 2014. — № 5.
38. Овощеводство. — 2014. — №№ 3, 4, 5, 6, 7, 8/9.
39. Овощи и фрукты. — 2014. — №№ 5, 6.
40. Огородник. — 2014. — № 4.
41. Пасіка. — 2013. — №№ 11, 12.
42. Плантатор. — 2014. — №№ 2, 3.
43. Плодородие. — 2014. — № 3.
44. Почвоведение. — 2014. — № 5.
45. Продукты & ингредиенты. — 2014. — № 1.
46. Пропозиція. — 2014. — Спецвип.: Удосконалена технологія вирощування сої, № 9.
47. Пчеловодство. — 2013. — №№ 8, 10.
48. Рибне господарство України. — 2013. — № 3.
49. Рыбогосподарська наука України. — 2013. — №№ 3, 4.
50. Рыбное хозяйство. — 2014. — № 1.
51. Садівництво по-українськи. — 2014. — № 1.
52. Свиноводство. — 2014. — № 5.
53. Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2014. — № 4.
54. Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2014. — №№ 1, 2.
55. Сучасне птицеводство. — 2013. — № 8.
56. Тваринництво України. — 2013. — № 5.

57. Техніка і технології АПК. — 2014. — № 4.
58. Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2013. — №№ 3, 10, 11.
59. Хранение и переработка зерна. — 2014. — №№ 5, 6, 7.
60. Хранение и переработка сельхозсырья. — 2014. — № 4.
61. Цукрові буряки. — 2014. — № 4.
62. Эксклюзивные технологии. — 2014. — № 4.
63. The ukrainian farmer. — 2014. — №№ 9, 10.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. Аграрний вісник Причорномор'я [Текст]: зб. наук. пр. / М-во агрополітики України, Одеський держ. аграр. ун-т; редкол.: Буряк Є.І. (голова) [та ін.]. — О., 1999 — Вип. 67: Техн. науки. — 2013. — 194 с. Шифр 543585 Вип. 68: Вет. науки. — 2013. — 351 с. Шифр 543897
2. Агрохімія і ґрунтознавство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського"; редкол.: Балюк С.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків: Аграр. наука, 1966 — Вип. 80. — 2013. — 150 с. Шифр 06 542858 Вип. 81. — 2014. — 138 с. Шифр 06 543702
3. Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН [Текст] / НААН, Ін-т сіл. госп-ва степової зони; редкол.: Черенков А.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Д., 1956 — № 5. — 2013. — 206 с. Шифр 543342
4. Ветеринарна біотехнологія [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний ін-т біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ничик С.А., Головка А.М. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: Дорадо, 2001 — № 24. — 2014. — 301 с. Шифр 543908
5. Виноградарство і виноробство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "Ін-т виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова"; редада: Власов В.В. (голова) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 — Вип. 50. — 2013. — 290 с. Шифр 06 542871
6. Вісник Дніпропетровського університету [Текст] / М-во освіти і науки України; редкол.: Пахомов О.Є. (відп. ред.) [та ін.]. — Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003 — Вип. 21 (1): Біологія, екологія. — 2013. — 58 с. Шифр 543842
7. Вісник Львівського національного аграрного університету [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 2000 — № 17(2): Агрономія. — 2013. — 456 с. Шифр 543348 № 17: Агроінженерні дослідження. — 2013. — 386 с. Шифр 543872
8. Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів [Текст] / НААН, Укр. тов-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — [Київ], 2008 — Т. 11, № 1. — 2013. — 204 с. Шифр 542873
9. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 — Вип. 9. — 2013. — 414 с. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодочовівництво). Шифр 543355 Вип. 10. — 2013. — 195 с. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). Шифр 543753 Вип. 1 (31). — 2014. — 119 с. — (Сер. Біологія). Шифр 543756
10. Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Калетнік Г.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1997 — Вип. 1 (83), т. 1. — 2014. — 187 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 543603 Вип. 1 (83), т. 2. — 2014. — 257 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 543606 Вип. 1. — 2014. — 200 с. — (Сер. Техн. науки). Шифр 543370
11. Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН" [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ: Екмо, 1996 — Вип. 3/4. — 2013. — 140 с. Шифр 543778
12. Землеробство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства; редкол.: Камінський В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 — Вип. 85. — 2013. — 136 с. Шифр 06 543781
13. Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи [Текст]: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 трав. 2014 р. / М-во аграр. політики та продовольства України, НААН, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т [та ін.]; редкол.: Бахмат М.І. (голова) [та ін.]. — Кам'янець-Поділ., 2014. — 420 с. Шифр 543787
14. Зрошування землеробство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т земл-ва південного регіону; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1966 — Вип. 61. — 2014. — 182 с. Шифр 06 543935
15. Корми і кормовиробництво [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 — Вип. 77. — 2013. — 352 с. Шифр 06 543114
16. Меліорація і водне господарство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т гідротехніки і меліорації; редкол.: Ромащенко М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1965 — Вип. 100, т. 1. — 2013. — 239 с. Шифр 06 543949 Вип. 100, т. 2. — 2013. — 205 с. Шифр 06 543951
17. Механізація та електрифікація сільського господарства [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т механізації та електрифікації сіл. госп-ва"; редкол.: Гуков Я.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Глеваха, 1965 — Вип. 99, т. 1. — 2014. — 582 с. Шифр 06 543620 Вип. 99, т. 2. — 2014. — 487 с. Шифр 06 543622
18. Науковий вісник ветеринарної медицини [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 — Вип. 12 (107). — 2013. — 100 с. Шифр 543210
19. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1998 — Т. 15, № 3 (57), ч. 2. — 2013. — 356 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 542222 Т. 16, № 1 (58), ч. 2. — 2014. — 330 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 543625
20. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 — Вип. 24.1. — 2014. — 400 с. Шифр 543714 Вип. 24.4. — 2014. — 400 с. Шифр 543717
21. Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, ІБЕКІБ; редкол.: Роїк М.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ, 2004 — Вип. 22. — 2014. — 163 с. Шифр 543801
22. Наукові праці Лісівничої академії наук України [Текст]: зб. наук. пр. / Нац. лісотехн. ун-т України, Лісівнича академія наук України; редкол.: Дебринюк Ю. (наук. ред.) [та ін.]. — Л.: РВВ НЛТУ України, 2008 — Вип. 11. — 2013. — 282 с. Шифр 543627
23. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії = Scientific articles of the Poltava [Текст] / М-во аграр. політики України, Полтав. держ. аграр. акад.; редкол.: Панікар І.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Полтава: РВВ "Terra", 2002 — Вип. 1 (8), т. 1. — 2014. — 358 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 543631
24. Науково-технічний бюлетень [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Іонов І.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1971 — Вип. 110. — 2013. — 206 с. Шифр 543635 Вип. 111. — 2014. — 311 с. Шифр 543636
25. Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок [Текст] / НААН, М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Влізлю В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов.

- ред.) [та ін.]. — Львів-Оброшине, 1967 —
Вип. 15, № 1. — 2014. — 326 с. Шифр 543804
26. **Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Шевченко І.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя, 1996 —
Вип. 19: С.-г. науки. — 2013. — 130 с. Шифр 543957
27. **Нетрадиционные, новые и забытые виды растений: научные и практические аспекты культивирования** [Текст]: материалы 1-й Междунар. науч. конф., Киев, 10–12 сент. 2013 г. / редкол.: Клименко С.В. (отв. ред.) [та ін.]. — К., 2013. — 512 с. Шифр 543334
28. **Практичне природне землеробство: якість продукції, ефективність, перспективи** [Текст]: матеріали міжнар. семінару, 15 листоп. 2013 р. / Мінагрополітики та продовольства України, Тавр. держ. агротехнол. ун-т [та ін.]. — Мелітополь, 2013. — 329 с. Шифр 543709
29. **Роль часу відновлення весняної вегетації в житті зимуючих рослин** [Текст]: тези міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю ювілею доктора с.-г. наук Медінця Василя Дмитровича, 14 січня 2014 р. / Полтав. держ. аграр. академія. — Полтава: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. — 162 с. Шифр 543291
30. **Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження глобальної стратегії збереження рослин** [Текст]: матеріали III міжнар. наук. конф., м. Львів, 4–7 черв. 2014 р. — Л., 2014. — 251 с. Шифр 543969
31. **Селекція і насінництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва; редкол.: Кириченко В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 104. — 2013. — 112 с. Шифр 06 543983
Вип. 105. — 2014. — 220 с. Шифр 06 543984
32. **Сільськогосподарська мікробіологія** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології; редкол.: Волкогон В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Чернігів, 2005 —
Вип. 19. — 2014. — 97 с. Шифр 06 543987
33. **Сільськогосподарські машини** [Текст]: зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України, Луцький держ. техн. ун-т; редкол.: Швабюк В.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Луцьк: ЛДТУ, 1997 —
Вип. 27. — 2014. — 162 с. Шифр 543427

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	довід.	довідник	НАН	Національна академія наук	с	секунда (при цифрах)
аграр.	аграрний	доп.	довід	НУБіП	Національний університет біорізноманіття і природо-користування	с.	сторінка
акад.	академія	дослід.	дослідний		науковий національний науково-дослідний інститут	с.-г.	сільсько-господарський
АПК	агропромисловий комплекс	д-р	доктор	наук.	О. обл.	сер.	серія
бібліогр.	бібліографія	ДСДС	Державна с.-г. дослідна станція економічний	нац.	перероб.	сіл.	сільський
бух.	бухгалтерський	екон.	журн.	НДІ	підгот.	ст.	стаття
бюл.	бюлетень	зб.	збірник		пр.	т. (тт.)	том (и)
вет.	ветеринарний	зем-во	землеробство	НТБ	пром-сть	тез.	тези (си)
вид-во	видавництво	зерн.	зерновий		р. (рр.)	темат.	тематичний
вип.	випуск	ін.	інший		ред.	техн.	технічний
вир-во	виробництво	інформ.	інформаційний		редкол.	тис.	тисяча
відп.	відповідальний	К.	Київ	О.	обл.	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
вісн.	вісник	канд.	кандидат	обл.	область	НААН	Національна академія
вод.	водний	конф.	конференція	підгот.	переробка (ний)		аграрних
ВРХ	велика рогата худоба	КСП	колективне с.-г. підприємство	посіб.	підготував		наук
г	грам (при цифрах)	Л.	Львів	пр.	посібник	УДК	універсальна
генет.	генетичний	м	метр	пром-сть	праці		десяткова
год	година	машино-буд.	машино-будування	р. (рр.)	промисловість		класифікація
госп-во	господарство	метод.	методичний	ред.	рік (и)	уклад.	укладач (и)
грн	гривня	міжвід.	міжвідомчий	редкол.	редактор	укр.	український
Д.	Дніпропетровськ	міжнар.	міжнародний		редакційна	ун-т	університет
ДАУ	Державний аграрний університет	міс.	місяць		колегія (редколегія)	упоряд.	упорядник
держ.	державний	млн	мільйон (при цифрах)	РЖ	реферативний журнал	Х.	Харків
дис.	дисертація	млрд	мільярд	РНК	рибонуклеїнова кислота	хв	хвилина
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота	н.-д.	науково-дослідний			ч.	(при цифрах) частина

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. **Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).
2. **Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.
Приклад:
УДК 633.416:631.527.5:631.543.2
СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. нау-ки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.
Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.
3. **Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).
4. **Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.
5. **Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом: об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка; основні питання, які розглядаються в первинному документі; результати, висновки, галузь застосування. Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.
6. **Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.
7. **Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.
8. Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.
9. У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.
10. У тексті реферату формули наводяться у таких випадках: без формул неможлива побудова тексту реферату; формули виражають результати роботи; формули значно полегшують розуміння змісту роботи. Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.
11. **Обсяг реферату:** для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків; для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-
БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (1998–2014 рр.)**

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(63 кн.)**

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГОЛІК В.С. (2007)
11. ГОЛОВКО А.М. (2011)
12. ГУДКОВ І.М. (2005)
13. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
14. ЄЖОВ В.М. (2009)
15. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
16. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
17. КИРИК М.М. (2008)
18. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
19. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
20. КОЗИРЬ В.С. (2007)
21. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
22. КУЧКО А.А. (2006)
23. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
24. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
25. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
26. МАЗУР Г.А. (2006)
27. МАЛІК М.Й. (2014)
28. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
29. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
30. МУСІЄНКО М.М. (2008)
31. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
32. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
33. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
34. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
35. РИБАЛКО В.П. (2006)
36. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
37. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
38. САЙКО В.Ф. (2001)
39. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
40. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
41. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
42. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
43. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
44. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
45. ТРИШИН О.К. (2012)
46. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
47. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
48. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
49. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
50. ЦИКОВ В.С. (2006)
51. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
52. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р.
(12 кн.)**

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN B.B. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
6. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
7. МАЛІК М.Й. (2005)
8. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
9. СЛАВОВ В.П. (2007)
10. СОБКО О.О. (2009)
11. УШКАЛОВ В.О. (2013)
12. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р.
(1 кн.)**

ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р.
(1 кн.)**

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(57 кн.)**

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)

19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНИЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. ЗОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2014)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)

**ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р.
(71 кн.)**

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006, 2011)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).

3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийський дослідний станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЪОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы им. В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).

25. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. Приходько Ю.О. Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. Радченко Л.С. Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. Герук С.М. Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. Черныш О.А. Академик Василий Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мирововского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. Корзун О.В. Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. Вергунова І.М. Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. Присяжнюк М.В. Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. Радченко Л.С. Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. Зубець М.М. Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. Бородай І.С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. Вергунова І.М. Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
39. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. Діденко О.М. Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор’їва (1872–1927) (2012).
41. Войтюк В.Д. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (XX — початок XXI ст.) (2013).
42. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. Піпан Х.М. Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. Гриценко Н.Ф. Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва “Російський чорнозем”) (2013).
- Збірки документів і матеріалів:**
46. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
47. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
48. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
49. Всеукраїнська академія с.-г. наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матер. (2006).
50. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матер. (2006).
51. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матер. (2007).
52. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матер. (2008).
53. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матер. (2008).
54. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матер. (2010).
55. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матер. (2011).
56. Присяжнюк М.В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).
57. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).
58. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.): зб. док. і матеріалів (2012).
59. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.): зб. док. і матеріалів (2013).
60. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УРСР (1962–1969 рр.): зб. док. і матеріалів (2014).

**СЕРІЯ “ВІДОМІ
ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”**

**засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р.
(7 кн.)**

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)

**СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-
КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ
ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”**
**засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН
у 2007 р.
(2 кн.)**

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).
2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. покажч. (2014)

СЕРІЯ “НАУКОВІ ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ”
заснована ННСГБ НААН у 2001 р.
(7 кн.)

1. ЯНАТА О.А. (2001).
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005).
3. НОВИКОВ М.М. (2008).
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011).
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012).
6. КОСТЕНКО В.С. (2013).
7. АНГЕЛІНА П.М. (2014)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ, ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ”
заснована ННСГБ НААН у 2014 р.
(1 кн.)

ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014)

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р.
(5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ
(22 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях (1927–2001): біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).

3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3 (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).
12. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).

СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ З ФОНДІВ ННСГБ НААН “ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ”,
засн. ННСГБ НААН у 2013 р. (2 кн.)

1. Бджільництво: наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів ННСГБ НААН (2013)
2. Ґрунтознавство = Soil Science : темат. наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів Нац. наук. с.-г. б-ки НААН (2013).

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

**Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека**

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*